תלמוד בבלי · אחרונים · חמדת שלמה

חמדת שלמה על גיטין

רבי שלמה זלמן ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חמדת שלמה על גיטין

רבי שלמה זלמן ליפשיץ

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חמדת-שלמה-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 7
דף ג. 14
דף ט. 17
דף י. 19
דף י: 21
דף יא: 22
דף יב: 31
דף יג. 31
דף טו. 31
דף יז: 32
דף יט. 66
דף כא. 70
דף כא: 76
דף כד: 78
דף כה. 80
דף כז: 107
דף כח. 109
דף כח: 109
דף ל. 110
דף ל: 110
דף לא: 111
דף לה: 111
דף לו. 114
דף לז: 114
דף נ. 115
דף נ: 115
דף נא. 116
דף נב: 117
דף נג: 135
דף נד. 136
דף נד: 138
דף נה. 139
דף סד. 142
דף סה. 151
דף סה: 152
דף עא. 152
דף עה. 153
דף עו: 160
דף עז: 161
דף עח. 164
דף עח: 165
דף פב. 166
דף פב: 181
דף פג. 184
דף פג: 184
דף פד. 185
דף צ. 188

דף ב.

מתני' המביא גט ממדנ"ה וכו'. יש לדקדק לרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה, הו"ל להתנא למיתני קודם הדין של לשמה דהיינו פ' כל הגט, וכמ"ש התוס' (ריש מס' שבת). דמש"ה פתח בדיני הוצאה משום דבעי למיתני א יצא החייט וכו', ולמאי דמסקינן דרבה אית לי' דרבא ניחא, דמזויף פשיטא דפסול. אבל בהו"א קשה, ויותר קשה לפי מה שפי' ר"ת דאין בקיאין לשמה היינו דלא מסתבר להו דרשא דלה לשמה. א"כ הו"ל להתנא להשמיענו קודם דצריך לשמה, וכעין מ"ש התוס' התם, כיון דהוצאה הוי מלאכה גרועה ע"כ משמיענו התנא קודם דין דלא יצא עיקר דין הוצאה אבל לשיטת רש"י י"ל דהוי דומי' דשאר מלאכות דהתם עיי"ש בתוס'. (אח"כ ראיתי בחי' הר"ן שהעיר בזה):

שם ברש"י ושליח זה הבעל עשאו שליח להולכה. וכ' הר"ן הטעם דבשליח קבלה לא צריך לומר בפ"נ, כיון כשיצא הגט מיד הבעל בתורת גירושין גמורים תו לא אתי ומערער עיי"ש וכן העתיקו הישו"ש, וק"ל לפ"ז מאי מקשה הגמ' לקמן (דף כ"ד ע"א) סוף סוף כי מטי להתם איגרשה, ועיין רש"י שפי' ע"י קבלה הראשונה, הא מ"מ י"ל דלא היה דעתו רק שיהי' התחלת הגירושין כשתהי' שם, וכמו [האומר לאשה ה"ז גיטך ולא תהיה מגורשת רק לאחר ל' יום, דאינה מגורשת רק לאחר ל' יום, ואם נשרף הגט קודם או נתבטל אינה מגורשת כדאיתא בש"ע אה"ע (סי' קמ"ג). רק דאפ"ה מהני קבלה ראשונה, וא"כ כיון דאינה מגורשת תיכף כשיצא הגט מידו איכא למיחש דלמא לא גמר בדעתו עדיין לגרש כיון דיש בידו עוד לבטל הגט ואיכא למיחש דלמא אתי ומערער ומש"ה צ"ל בפ"ל ומאי קושי'. ולכאורה יש להוכיח מזה שיטת רש"י דידעתי מהני לרבא אף בחד, ובע"כ צ"ל דאף בידעתי איכא למימר מידק דייק ולא אתי ומערער, ולפ"ז י"ל דקושי' הגמ' למה צריכה לומר בפני נכתב דלרבא הוי הטעם משום אחלופי ודו"ק ועיין לקמן בהגה"ה המתחלת תוס' ד"ה לפי שאין בקיאין כו']).

תוס' ד"ה ואם יש עליו עוררין. עיין בתומים (סימן ס"ט ס"ק י"א) שהוכיח מדברי תוס' אלו דאפי' תוך זמנו טענינן ליתומים פרוע במגו דמזויף, דאל"כ עדיין לא שבקת חיי, והשיג על הש"ך שכ' דתו"ז לא טענינן ליתומים החזרתי במגו משום דהוי מלתא דלא שכיח. אמנם לכאורה צריך להבין דבאמת ס' הש"ך מסתברא דתו"ז הוי מלתא דל"ש ולא גרע מנאנסה דלא טענינן ליתמי, אך גם על אחר זמן ק"ל האיך מצינו לטעון ליתמי החזרתי הא ע"כ החזרתי הוי יותר לא שכיח מנאנסה דהא חזינן בנאנסה נאמן עכ"פ השומר בשבועה, והחזרתי במקום שטרא אינו נאמן אף בשבועה, א"כ בע"כ דאמרינן דאין דרך אדם להחזיר ולהניח השטר ביד בעלי', ואפילו ע"י שבועה לא מהמנינן לי',

א"כ בע"כ דהוי יותר ל"ש מנאנסה, והיכי טענינן ליתמי החזרתי ולא נאנסה, ובשלמא בהחזרתי במגו דנאנסה י"ל כיון דעיקר חיוב מכח שטרא בידי מאי בעי, והיינו דלא הי' לו להניח שטר פרוע ביד המפקיד, א"כ י"ל כיון דיודע שיכול להשמט בטענת נאנסה, וממילא יהיה נאמן החזרתי במגו, ע"כ אינו חושש על השטר, ולא הוי מלתא דל"ש כמו נאנסה, אבל על מ"ש התוס' בטענת פרוע במגו דמזויף קשה דהא טענת פרעון וודאי יותר ל"ש ממזויף, כיון דפרעון אינו נאמן רק כשיש לו מגו, ובזה לא שייך לומר כנ"ל כיון דיש לו מגו לא חשש להניח השטר בידו, דהאיך לא הי' ירא כיון דבאמת השטר אינו מזויף דלמא יקיים אותו, ודוחק לומר דטענינן ליתמי שאביהם הי' יודע שלא ימצא עידי קיום, דזה קשה מן הראשונה דהוי וודאי מלתא דל"ש, ואף שי"ל דהא דנאמן מזויף בלא מגו היינו משום לא שבקת חיי, ולעולם דל"ש יותר מפרוע מ"מ קשה כיון דחזינן דהחזרתי ל"ש יותר מנאנסה א"כ ה"ה טענת פרעון, ומהכ"ת לטעון פרוע כיון דהוי ל"ש משום שטרך בידי מאי בעי:

ונ"ל דאפ"ל כך הפי', דמתחלה כתבו הא דבגט לא בעי קיום היינו משום עגונה, אבל בממון טענינן מזויף משום ל"ש חיי, וצ"ל לפ"ז כיון דתקנו בממון ממילא הי' ראוי אף בגט לטעון מזויף משום לא פלוג, דאל"כ ל"ה צריכין לומר משום עגונה ת"ל דהכא לא שייך לא שבקת חיי, דא"ל דגם הכא שייך ל"ש חיי, דא"כ מה הועילו בטענת פרעון ת"ל דאפ"ה קשי' בגט ועדיין צ"ל משום עגונה הקילו ולפי הנראה מהמשך דברי התוס' דלא בעי רק להוכיח דמשום עגונה הקילו וכן פי' במהרמ"ש, ולפ"ז י"ל הא דכ' ומיהו מזה אין להוכיח היינו לומר דחז"ל תקנו לטעון מזויף משום לא שבקת חיי והוצרכו לחלק בתקנתם משום עגונה, דהוי דוחק לחלק בתקנתם רק י"ל כמו די"ל דחכמים תקנו לטעון מזויף אף דהוי לא שכיח, כך י"ל דתקנו לטעון פרוע אף דהוי ל"ש, מ"מ הוצרכו לתקן כן כדי לנעול דלת בפני עושה עול ולא אהני רמאי ברמאותו, וארווחנא בזה דלא הוצרכו לחלק בתקנתם ולהקל במקום עיגון רק דמעיקרא הכי איתקן שלא לטעון מזויף רק פרוע, ואף דהוי מלתא דל"ש מ"מ טענינן כן, וכיון דהוא היה נאמן לטעון כן במגו טענינן אף להיתומים, אע"ג דלא טענינן להו מזויף אפ"ה טענינן פרוע במגו כמו בשטר כיס. אך לפ"ז י"ל בתוס' לקמן בא"ד שכ' וי"ל דע"כ אין הטעם וכו' דאכתי נטעון להו פרוע וכו' דהא שמואל אית לי' לר"מ וכו', וקשה ממ"נ אי ס"ל לתוס' האי הוכחה דלא שבקת חיי להוכחה ברורה הו"ל להקשות בקיצור דהא בע"כ חדא טענינן או פרוע או מזויף דאל"כ לא שבקת חיי, ול"צ להביא הא דשמואל ס"ל אליבא דר' מאיר מודה בשטר וכו', ואי לא ס"ל הא דלא שבקת להוכחה ברורה עדיין לא הוכיחו דדלמא אף פרוע לא טענינן משום

דהוי מלתא דל"ש, וי"ל עפ"מ שהקשה המהרש"א עמ"ש התוס' מפ' מי שמת, הא לרב מוכח בקיצור דטענינן מזויף משום לא שבקת חיי. והי' נ"ל דלכאורה צריך להבין מ"ש התוס' לא שבקת חיי הא קי"ל הבא ליפרע מיתומים ושלא בפניו לא יפרע אלא בשבועה וא"כ האיך שייך ל"ש חיי, וכי חשידי כולי האי לישבע לשקר דנימא ל"ש חיי. אך י"ל דקושי' התוס' כך דהא יכול לכתוב שטר עם נאמנות ולא צריך לישבע. ולפ"ז צ"ל דהתוס' ס"ל דאף נגד נאמנות כבי תרי מהני מגו דאל"כ לא תי' כלל דטענינן פרוע במגו דמזויף כיון דכל הקושי' שיזייף נאמנות, וא"כ דלמא יזייף נאמנות כב"ת, ועיין ש"ע ח"מ וסמ"ע וש"ך (סי' ע"א סעיף א'), ועיין תשו' מהרי"ט (ח"ר סוף סי' ס"ב). ולפ"ז י"ל דמש"ה ל"ה מצי להוכיח לרב דס"ל אין צריך לקיימו משום לא שבקת חיי די"ל מש"ה ס"ל לרב א"צ לקיימו דל"ה מגו דירא פן יבואו עידי קיום ויפסיד השבועה שיכול להשביעו עתה, ועיין מ"ש התומים סוגיא דקציצה ומ"ש שם]. אך זה אינו שייך רק בלא נאמנות אבל בנאמנות דממילא א"י להשביעו י"ל דמודה רב דנאמן במגו וא"כ אף לרב ל"ק לא שבקת חיי כיון דכל הקושי' ל"ה רק משום נאמנות ובנאמנות י"ל דמודה רב, ע"כ הוכיחו התוס' מפ' מי שמת דשם מיירי בע"כ בלא נאמנות דאל"כ לא נ"מ בהודאתו כיון דנקט שטרא, ובוודאי משמע דמיירי בחד גוונא עם רב הונא, ולפ"ז מיושב ג"כ הדקדוק הנ"ל על התוס' דלקמן, די"ל לעולם התוס' ס"ל הא דלא שבקת חיי להוכחה ברורה. [דמ"ש כל אחד יכתוב שטר מתנה ומכר ל"ק כולי האי דהנהו קלא איתי להו ול"ח לזיופא כולי האי אבל מאן דיזיף בצנעה יזיף] רק דאפ"ה ל"ה מצי להוכיח דחדא טענינן או פרוע או מזויף, די"ל היינו דוקא בשטר עם נאמנות דהוי נאמן פרוע במגו דמזויף כנ"ל, אף אי מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו אפ"ה מהימן בנאמנות, אבל התם י"ל דמיירי בלא נאמנות, ונהי דלא שייך ל"ש חיי מ"מ לא מהדרינן לי' כיון דנפל ואיתרע לי' שמא יגבה בשבועה שלא בפניו, ע"כ הוצרכו התוס' להוכיח דשמואל ס"ל מודה בשטר שכ' אצ"ל לר' מאיר וכיון דבע"כ טענינן פרוע משום לא שבקת חיי א"כ מכ"ש דבלא נאמנות טענינן פרוע, ולפ"ז דכל ס' התוס' לטעון פרוע במגו דמזויף היינו דכך רצו חכמים שלא לחלוק בתקנתם וכמ"ש לעיל, וכיון דבע"כ צריך לטעון משום ל"ש חיי בחרו חז"ל לטעון פרוע דמצינן למטען בכל פעם מלטעון מזויף דצריך לחלק בין גטין לשאר שטרות, כ"ז בהו"א דלא טענינן מזויף, אבל אליבא דאמת דטענינן מזויף ול"צ לטעון פרוע י"ל שפיר דפרוע תוך זמנו אף די"ל מגו דנאנסה מ"מ לא טענינן דהוי מלתא דל"ש, ואף דלאח"ז טענינן היינו כמ"ש לעיל די"ל דסמך עצמו על המגו ולא שייך שטרא בידי מאי בעי, אבל בת"ז דמצד עצמותו

הוי מלתא דל"ש י"ל שפיר אליבא דאמת דלא טענינן ליתמי, וצ"ע במקומות אחרים שהובא דברים אלו בתוס' בכתובות וב"מ אם יש להלום פי' הנ"ל בדבריהם:

ולפ"ז יש להביא ראייה לשיטת הרי"ף. לפמ"ש הש"ך בחו"מ (סי' ס"ט ס"ק י"ד) ועוד דלאו כ"ע דינא גמירא, וגם אין הכל יודעין שהוא שטר פקדון וחושש שמחמת הקול יהיה זיילי נכסיה, וא"כ ממילא אף דאית לי' מגו הוי מלתא דל"ש להניח השטר דהא סוף סוף יהיה זיילי נכסיה, וי"ל דמשום זה הוכיח הרי"ף דאפילו נאנסו טענינן ליתמי דאי לאו הכי אף החזרתי לא הוי לן למיטען דהוי מלתא דל"ש טפי. עיי"ש בפוסקים סוגיא דשטר כיס, כ"ז לשיטת הש"ך אבל בפשטות נלענ"ד ליישב הקושי' הנ"ל אף דהחזרתי הוי מלתא דל"ש טפי מנאנסה מ"מ י"ל דנאנסה אף דהאמינה התורה אי טען נאנסה היינו דלא מצינן לאפוקי מני' אף דהוי טענה גרועה, מ"מ היכא דלא טען לא פטרינן ליתמי בשביל טענה גרועה כזו, אבל בטוען החזרתי נהי דמצד עצמותו הוי ל"ש מ"מ כיון דחזינן דטוען החזרתי דהוי טענה גרועה יותר, והו"ל לטעון נאנסה חזינן דהאמת הוא כך, וא"כ כיון דהשתא משום המגו נאמן מצד הס' מש"ה פטרינן אף היתומים בטענת החזרתי במגו דנאנסה שהיה יכול הוא לטעון. ולפ"ז ממילא נסתר ס' הש"ך בתוך זמנו דכיון דמ"מ היה נאמן מצד המגו טענינן ליתמי, ובזה י"ל קושית הש"ך בכללי מגו על הר"ש דס"ל דל"א מגו דל"ש, והקשה מהא דנאמן החזרתי במגו דנאנסה. ולפמ"ש א"ש דאף החזרתי ל"ש ואדרבא דל"ש טפי מנאנסה ומש"ה נאמן במגו דנאנסה אבל היכא שהטענה שטוען עכשיו שכיח ל"א מגו דהיה יכול לטעון טענה דל"ש, ועיין תומים בכ"מ (ס"ק מ"ו) מה שתי' על הא דטענינן החזרתי אף דהוי ג"כ ל"ש, וראיתיו אחר כתבי דברים הנ"ל ועיין היטב בכ"ז:

דף ב:

תוס' ד"ה לפי שאין בקיאין לשמה. וא"ת מ"ש לשמה דנקט, וא"ל דנקט לשמה משום דשכיח וה"ה לאינך וכו', ויש להקשות דלמא ל"ח רק לחששא דלשמה דשכיחא, אבל לאינך דל"ש לא חיישינן ומנ"ל דה"ה לאינך, וצ"ל דדחיקא להו להתוס' לומר דרבה הכריע מס' דנפשיה דל"ח רק לחששה דלשמה כיון דסוף סוף אף לשמה ל"ה רק חששא בעלמא, וכיון דבע"כ חייש התנא למידי דל"ש א"כ י"ל דה"ה לאינך, רק לפ"ז קשה לפמ"ש המפורשים אהא שכ' התוס' ומה שפי' רש"י דממילא שיילינן לי' דלא משתמט בשום דוכתא, ופי' קשר הדברים דאי הוי חיישינן לכל החששות בע"כ דצריכין לשאול, עיין מהרש"א ומהר"ש. ולפמ"ש הדרי הקושי' לדוכתי' דלמא מזה הוכיח רבה

דל"ח חכמי המשנה רק לחששא דלשמה דשכיח טפי דמש"ה א"ש דלא שיילינן לי' וכמ"ש התוס', אבל אי אמרינן דחייש לכל החששות בע"כ דצריכין לשאול וקשי' ליה דלא לשתמט שום תנא או אמורא קדמון לאשמעינן הא, וצ"ל דוודאי אי חיישינן לכל החששות הוי מלתא דפשיטא דצריכין לשאול ולא צריך שום תנא לאשמעינן דצריך לשאול, וכל קושי' דלא לשתמיט לא הוי רק לחששא דלשמה לחוד דאיכא למטעי וכמ"ש התוס' באמת. ולפ"ז י"ל המשך דברי התוס' יותר ברווחא דאי הוי חיישינן לכל החששות לא הוי קשה דלא לשתמיט, אבל על חששא דלשמה לחוד הקשו התוס' שפיר דלא לשתמיט וכו'. ולפ"ז י"ל קושי' התוס' מהא דמקשה לקמן ותו בין לרבה וכו' האיכא מחובר, וי"ל על דרך הפ"י דקושי' הגמ' דמחובר לא מצינו לידע מהא דשוו למוליך די"ל דצ"ל בפ"נ משום לשמה ות"ל כוונתי לדבריו, רק מה שנדחק הוא דלפ"ז אף לשמה קשה מנא ידעינן, דדלמא צ"ל בפ"נ משום מחובר. ולפמ"ש י"ל דה"פ והא איכא לשמה, בשלמא לרבה י"ל דהיה ידוע לתנא דברייתא דל"ח רק משום לשמה דשכיח. דוודאי על תנא דברייתא ל"מ להקשות מנ"ל. די"ל דהיה יודע עיקר תקנ"ח לאפוקי על רבה דהוא אמורא ל"מ למימר דידע כנ"ל). והדר קאמר ותו האיכא מחובר, ואם תרצה לשנות דאף מחובר הוי בכלל מוליך תקשה באמת אף על לשמה רק דל"מ להקשות על לשמה, די"ל דל"ח רק משום לשמה דשכיח, אבל אליבא דאמת דמשני התם פסולא דאורייתא לא קתני, ממילא י"ל דאף משום חששא דמחובר תקנו, ודוק היטב:

ודברי הר"ן צל"ע שכ' דהוי תרי מיעוטי חששא דמיעוטא דמיעוטא דלא גמירא וחששא דשני יוסף בן שמעון, ומש"ה חיישינן לשמה יותר מאינך. וק"ל כיון דעיקר החשש רק משום ערעור הבעל, וממ"נ אם יערער על הסופר שכ' שלא לשמה לא הוי רק חד מלתא דל"ש, וכמו כן אם יערער על ב' יב"ש, וא"כ איך יצטרפו החששות, דבשלמא אם היה חשש באמת להב"ד שפיר מצינו למימר דמצטרפין החששות אך כבר הוכיחו התוס' מבעל שהביא גיטו דל"ה רק חשש ערעור הבעל, וקשה כנ"ל דבע"כ צריך לערער על מציאות אחד, והוי מלתא דלא שכיח וצ"ע, וי"ל דהבעל יערער סתם שלקח מן הסופר גט שנגמר כבר, וממילא יש שני חששות, או שהסופר הוא ממיעוטא דמיעוטא דלא גמירא, או שכתבו ליב"ש אחר ונמלך מלגרש והניחו ביד הסופר ונתנו לו, ע"כ הוי שפיר ערעורו ערעור דיש לנו לחוש לתרי מיעוטי:

תוס' ד"ה מאי בינייהו. וה"ה דהוי מ"ל מקוים איכא בינייהו איני מבין לפום רהיטא לפ"מ דאי' בש"ע ח"מ (סי' מ"ו) דאפילו שטר מקוים צריך קיום הדיינים, א"כ מאי מהני הקיום כיון דאין עדים מצוים לקיימו, ועכשיו בע"כ אין מקיימים הקיום דא"כ הו"ל

למימר שמקיימים העדים וע"כ דהתוס' נקטו מלתא דל"צ עכשיו שום קיום, וא"כ מאי מהני קיום הדיינים. ולכאורה צריך לדחוק בכוונתם דנ"מ היכא דאומר השליח בפני נכתב הקיום אף שאינו אומר בפני חתמו העדים אפילו הכי מהני לרבא ולא לרבה:

ד"ה דאתי' בי תרי. וקשה דאטו בכיפא וכו' ועוד דלמה וכו' שנים המכירין וכו'. ולכאורה י"ל דכיון דעיקר החשש שיבא הבעל ויערער וכיון שהוא יודע ששלח ע"י שנים לא יבא ויערער, דשמא יהיו כאן השלוחים, וממילא מתורץ קושי' השניה דבשנים אחרים י"ל שפיר דאטו בכיפא תלו לה והבעל יבא ויערער כיון שאינו יודע כלל שיש כאן שנים המכירים חתימת העדים ומן הסתם אין עדים מצוין לקיימו, ע"כ יבא ויערער ודלמא לא יהיה כאן עידי קיום, אבל בשלוחים לא שייך הא וכנ"ל, ולשמא יודע להבעל שהלכו למדה"י י"ל דלא חיישינן, ועוד נ"ל דאפ"ל דגם רש"י מודה לפי' ריב"א אם השנים באו לב"ד ומעידים שעשאו שלוחים מהני ותו לא צריך קיום אחר, רק דרש"י סובר דמשמע דאתיהו בי תרי לא צריך שום תיקון כלל דהיינו שאינם צריכים לבא לב"ד וכעין שכ' התוס' לקמן דמש"ה לא קאמר ידעתי א"ב, וע"כ פי' רש"י שאם יבא ויערער הם יקימוהו וזהו הקיום מה שאומרים שעשאו שלוחים רק דעכשיו א"צ לומר כלל כמו המביא גט בא"י דלא מצינו כלל שצריך לילך לב"ד רק שמוסר לה הגט כ"נ לפום רהיטא. ולפ"ז ל"ש לומר אטו בכיפא תלו לה, די"ל הבעל ירא לבא ולערער אף שיודע שהשלוחים במדינת הים מ"מ דלמא אמרו תיכף לפני ב"ד שהם שלוחים אף שא"צ לומר כן מ"מ דלמא אמרו, ואף לפי' התוס' י"ל כן דדלמא קיימוהו בב"ד לומר שמכירין החתימות ותו לא יבא ויערער, משא"כ בשנים דעלמא דאינו יודע הבעל מהם ע"כ חיישינן שיבא ויערער.

שם בגמ' ואין דבר שבערוה פחות משנים, יש לראות לפ"מ דקי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב וכיון דילפינן דבר דבר מממון דלמא גם בדבר שבערוה לא סמכינן ארובא, דוודאי מאיסורין ליכא למילף דהא הכא בעי דוקא ב' עדים, ובאיסורים נאמן ע"א דאקשי' רחמנא לממון, א"כ דלמא בעי דוקא דבר ברור, ועיין מ"ש הט"ז יו"ד (סי' צ"ח) לחלק דאף דמסיח לפי תומו נאמן באיסור דאורייתא לשיטת הש"ע לפי פירושו היינו משום דל"ב עדות רק ראייה שהוא כך, אבל בדשב"ע דבעי עדות לא נאמן מסלפ"ת רק בעגונה דהקילו רבנן עיי"ש, וא"כ מנ"ל דרוב מהני דסוף סוף ל"ה כמו עדים, ולומר לפי' כמ"ש רש"י בחולין דהא דאזלינן בתר רובא היינו הלכה למשה מסיני וא"כ דלמא היה ההלכה בפי' דאף בדשב"ע אזלינן בתר רובא, זה דוחק מכמה טעמים, ועוד דא"כ רב דאמר הולכין בממון אחה"ר ופליג עם שמואל, צ"ל דפליגא אם ההלכה היה בפירוש על ממון או לא, וזה דוחק:

והי' נלפענ"ד לפ"מ דקי"ל דאף בד"נ אזלינן בתר רובא כדאי' התם בחולין, וא"כ בע"כ מוכרח דרוב הוי כמו עדים וא"כ באמת צ"ל למה לא אזלינן בממון אחה"ר, והי' נ"ל די"ל דהיינו טעמא כיון דקי"ל ממונא מאיסורא לא ילפינן וא"כ י"ל דממון קיל, ואף אם יש מיעוט לפטור אינו חייב לחוש לרוב ובפרט דחזינן בממון דאפילו ברי ושמא אינו חייב ליתן משום ספק גזל, וכתב התומים בקיצור ת"כ דהכי הוי הלכתא שלא לחוש לספק גזל, וע"כ י"ל דל"מ למילף לחוש לרוב, וע"כ שפיר י"ל נהי דילפינן דבר דבר מממון היינו למאי דגלי רחמנא בהדי' אבל לענין רוב לא מצינו למילף כיון דחזינן דאף בד"נ דבעי עדים אפ"ה מהני, ולדברי הט"ז הנ"ל דרוצה לומר דמידי דתליא בסברא לא מהני בדשב"ע רק דוקא עדים צ"ע דא"כ נימא דאף רוב לא מהני דדלמא הוי גזה"כ דדוקא עדים בעי, ומלבד זאת דברי הט"ז צ"ע מסוגיא דב"ק שהביא הוא עצמו דדחיק הגמ' לאוקמי בתרומה דרבנן, ודוק היטב בכ"ז:

(הגהה** תוס' ד"ה לפי שאין בקיאין לשמה. וקשה דלקמן תניא הוא עצמו שהביא גיטו כו' למה לא יערער אם מתחלה לא ידע דבעי לשמה והשתא ידע, ואפשר ליישב קושית התוס' דהא דחיישינן חששא דלשמה היינו דאינן בקיאין ומ"מ מסתפק בדבר, וא"כ ל"ת רק היכא ששולח הגט, די"ל עדיין היה בדעתו לשאול להבקיאין בדבר, אבל היכא דגמר ומגרש תיכף ליכא חששא, דלטעות גמור ל"ח, ולישנא דאין בקיאין דייקא קצת הכי. ע"כ הגהה:)**:

ואחר זמן רב הי' נ"ל עפמ"ש הפ"י בק"א לכתובות (סי' ע"ב וע"ג) ליישב קושי' התוס' בחולין עמ"ש תדע דט"ע עדיף מסימנא דאלו אמרו סהדי פלניא דהאי סימנא קטיל נפשיה לא קטלינן ליה, והקשו התוס' דהא גם ע"י סימנים אפשר לבא לידי חיוב מיתה דהיינו אם נתרת האשה ע"י סימנים וקבלה קדושין מאחר ואח"כ נודע בעדים שבעלה הראשון אינו חי עתה עיי"ש, ותי' הפ"י דהא דאזלינן בתר רובא לאו משום דוודאי הוא כך רק דכך גזרה התורה וע"כ קטלינן ליה דוודאי עבר אמימרא דרחמנא משא"כ היכא דאין יודעים שזה הוא רק ע"י [רוב או] סימנים אי אפשר למקטליה אף דהוי כמו רוב מ"מ מנ"ל שזה עבר כלל עיי"ש באריכות, ולכאורה נ"ל סתירה לדבריו מסוגיא דר"פ בן סורר ומורה דרצה להוכיח דיולדת לז' אין עוברה ניכר בשליש ימיה וקאמר התם ובד"נ ל"א בתר רובא והתנן א' אומר בשלשה בחדש וא' אומר בד' ועיי"ש בחי' הר"ן שהקשה מאי ס"ד דגמ' דל"א בתר רובא בד"נ הא בריש חולין מוכחינן דאזלינן בתר רובא בד"נ, ועיי"ש שתי' נראה דחוק, ולדברי הפ"י הנ"ל נראה ליישב דהו"מ למימר הא דאזלינן בתר רובא בד"נ היינו היכא דשייך לומר כס' הפ"י דעבר אמימרא דרחמנא, דכיון דגזרה

התורה למיזל בתר רובא, ע"כ מי שהרג את הנפש אף דאיכא למימר דלמא טרפה היה מ"מ כיון דרובא לאו טרפה נינהו עבר אמימרא דרחמנא וחייב מיתה, משא"כ בבן סורר אי אמרינן דיולדת לז' יולדת למקוטעין וי"ל דזה יצא מכלל בן ונקרא איש ואינו בכלל דין של בן סורר ס"ד דהגמ' דבזה לא אזלינן בתר רובא דדלמא לגבי זה ל"ש דין בן סורר ומורה כלל, וע"ז הביא הגמ' ראייה ובד"נ לא אזלינן בתר רובא והתנן א' אומר בג' וא' אומר בד' דקשה נימא סהדי שקרא נינהו, וממילא אין לחייב הנידון דליכא למימר כס' הפ"י הנ"ל, וכן הראייה שהביא הגמ' מדל"ח דלמא איילונית היא י"ל ג"כ דאי הו"א כס' הפ"י הנ"ל דרוב ל"ה בירור גמור לא הוי לן לחיובי מיתה הבא עליה, דנהי דהתם י"ל שפיר דעבר אמימרא דרחמנא מ"מ הוי לן למיחש שיתברר הדבר שתהיה איילונית, ונמצא שנתברר דלא עבר על איסור אשת איש א"ו דרוב הוי בירור גמור, ועכ"פ נלענ"ד מוכח מסוגיא זו דלא כהפ"י מדל"ח למעוטי לומר דהנהו סהדי שקרא נינהו וממילא הנידון פטור דאין כאן עדות, ועיין בשו"ת חמדת שלמה חאה"ע סימן י"ב] וצ"ל דכך גזרה התורה לדון על הרוב כמו על הוודאי. אמנם אעפ"כ י"ל דהיינו שכך גזרה התורה להב"ד שמחויבים לקיים ובערת הרע מקרבך ע"כ כל היכא דאיכא רובא לחייב מחויבים לקיים מ"ע של ובערת כמו על הוודאי, וע"כ צריכים לילך בתר רובא אף דאי הוי חיישינן למיעוטא הו"מ למימר דהנהו סהדי שקרא נינהו. מ"מ מוטל עליהם למיזל בתר רובא, ואף דהנידון צועק שלא עבר כלל ושקר ענו בו אפ"ה צריכין אנו לדונו, מ"מ י"ל דהיינו דווקא בד"נ דעיקר התחלת החיוב על הב"ד דלא מצינן בשום מקום שיהיה חיוב על הנידון לבא לב"ד לומר אני הוא זה שנגמר דיני למיתה. [וי"ל טעם לזה כיון שאין לך דבר שעומד בפני התשובה רק דבר זה נמסר לבוחן לבבות ע"כ אין הב"ד רשאין בכך. משא"כ הנידון בעצמו] וע"כ הב"ד מצווים למיזל בתר רובא דהיכא דאיכא רובא לחייב הנידון מחויבים לדונו, ואף דלפי המיעוט אין לו משפט מות כלל כגון התם דלפי המיעוט אין לו דין סורר ומורה, וכן היכא די"ל דהוי סהדי שקרא כגון א' אומר בג' וא' אומר בד' אפ"ה גזרה התורה למיזל בתר רובא ולדון עליו כמו בירור גמור לכל הענינים, וכיון שכך גזרה התורה לדון עליו כמו בירור ע"כ ממילא ה"ה בדבר שבערוה הוי כמו בירור גמור, מ"מ י"ל דהיינו דוקא בדברים שבין אדם למקום גזרה התורה לדון על הרוב כמו בירור גמור, משא"כ בדבר שבין אדם לחבירו כיון דלפי המיעוט אין צריך ליתן לחבירו כלום, ואפשר דהיינו טעמא כמ"ש לעיל משום קלותא דממון] בזה לא גזרה התורה לילך אחר הרוב, עכ"פ היכא דאזלינן בתר רוב הוי בירור גמור, וע"כ אין כאן סתירה מהגז"ש דבר

דבר מממון דכיון דאזלינן בתר רוב הוי בירור גמור והוי כמו עדים, ועיין היטב, ועדיין צריך תלמוד אצלי:

תוס' ד"ה ע"א נאמן באיסורים וי"ל דאינה בחזקת שתהא רואה לעולם וכשעברו שבעה טהורה ממילא ולא אתחזיק איסורא וכו', לפ"ז נ"ל ראייה דספק נקובת הושט לא הוי ספק בשחיטה, אף לשיטת הר"מ דנקובת הושט הוי נבלה וכדאיתא ביו"ד (סי' ל"ג), מ"מ כיון דנשחטה כראוי לפנינו ונהי דהיה בחז"א אינו זבוח מ"מ לא היתה בחזקת שיהיה ניקב הושט, וכמו בנדה דאלו תראה תשאר בחזקת איסור הראשון ולא מהני טבילתה אפ"ה לא מקרי אתחזק איסורא לענין שתראה עוד, א"כ ה"ה לענין נקובת הושט, מהכ"ת נחזיקנה בחזק"א לומר שנעשה מעשה חדש שניקב הושט, ול"ד לספק בשחיטה עצמה אם נעשה מעשה השחיטה בהכשר דשם י"ל שפיר כ"כ דלא נתברר שנעשה מעשה השחיטה כהוגן מחזקינן שלא נעשה כהוגן, אבל היכא שהמעשה נעשה בוודאי כראוי ובאנו לפסול מצד אחר נ"ל דדמי להא דנדה, וכבר כתבתי במק"א די"ל כן מצד הס', אך נ"ל ראייה לכאורה מהא דנדה וצ"ע על האחרונים הכו"פ ופ"מ שנראה מדבריהם דהוי ספק בשחיטה, ולענ"ד קשי' להו הא דנדה. [שוב בא לידי חי' ריטב"א ע יבמות הנדפס מחדש, וכ' שם עוד תי' אחר על דלא ילפינן מנדה אף דהוי אתחזק איסורא משום דאי אפשר בע"א]. ואפשר לחלק ולומר דלא דמי להא דנדה דנהי דאפ"ל שעדיין לא פסקה מלראות באותו יום שאמרה, מ"מ כיון דחזינן דרוב הנשים פוסקים מלראות ביום ו' או ז' או יותר, וא"כ בע"כ דאי אפשר להחזיקה שתהיה לעולם בנדתה, דלאח"ז מרובה וודאי תפסוק ע"כ ל"ה מתחלה חזקה כלל אף על יום דאיכא להסתפק (שאין כאן רוב הרגילים לפסוק באותו זמן), אבל בנקובת הושט דאם ניקב פעם א' תשאר הבהמה לעולם בחז"א י"ל דמעמידן על חזקה הראשונה להחזיקה לעולם בחז"א אבל מ"מ קשה מנ"ל הא. והנה לכאורה יש ראייה לסברתם מדברי הרשב"א בת"ה הארוך דף ז' שכ' לשיטת הסוברים דהיכא דאיכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה אף לרבנן דר"מ חיישינן. והקשה הוא א"כ למה מקשה ור"מ היכא אכיל בשרא אף לרבנן קשה דנימא סמוך. שוב ראיתי דהתם קאי בספק שמא לא נשחט כהוגן מחמת מיעוט אינו מומחין, והיכא דהספק בהשחיטה עצמה וודאי איכא חז"א וכמ"ש לעיל וגם היכא דהספק שמא במקום נקב קא שחיט כיון דאותו משהו לא נשחט יש לדחוק ג"כ דשייך חז"א, אבל היכא דהספק שמא במקום אחר נשחט נראה דדמי להא דנדה כמ"ש לעיל]:

אמנם לכאורה נ"ל להוכיח דלא החליטו התוס' הא דבנדה ל"מ חז"א מהא דכ' התוס' ד"ה הוי דבר שבערוה וי"ל דהו"א דחשיב כמו דבר שבערוה. וקשה לפ"מ שמוכח מדברי

המפורשים המהר"ם לובלין וכ"כ הפ"י להדיא דאף בדבר שבערוה לא בעי ב' עדים רק היכא דאתחזק איסורא א"כ מאי מתרצי התוס' דס"ד דהוי כמו דבר שבערוה, הא בדשב"ע גופיה מהני ע"א היכא דל"א איסורא, וזה וודאי לא ניתן להאמר דהא גופיה ילפינן מנדה, דהא לא כתבו התוס' רק דס"ד דהוי כמו דבר שבערוה אבל באמת ל"ה דבדשב"ע, וא"כ בע"כ דמצד הס' אמרינן דהיכא דל"א איסורא לא ילפינן דבעי ב' עדים דקרא כי מצא בה ערות דבר מיירי ג"כ נגד חזקה, וא"כ קשה למ"ל וספרה לה, אלא בע"כ צ"ל דלא החליטו התוס' הא דנדה ל"מ אתחזק איסורא רק אי נימא דע"א אינו נאמן באתחזק מוכרח לומר כן, אבל אי אמרינן דע"א נאמן אף באתחזק מוכח להיפך דמדאצטריך וספרה לה דלא נימא דהוי דשב"ע מוכח עכ"פ דהוי אתחזיק איסורא, ואין להקשות לפ"ז קשה קושי' מהרמ"ל דלמא מוספרה לה ילפינן דאפילו באתחזיק איסורא ובאמת הוי אתחזיק, ול"ש תי' מהרמ"ל, דז"א די"ל מנ"ל להוכיח דלמא ל"ה אתחזיק אלא וודאי דידעינן ממק"א דנאמן באתחזיק, והקשו התוס' שפיר וספרה לה למ"ל, וצ"ל דס"ד דהוי דבר שבערוה, ולפ"ז א"ש דברי האחרונים הנ"ל, והא דלא תי' התוס' להיפך דבאמת נדה הוי דשב"ע רק דקרא קמ"ל דלא הוי אתחזק איסורא כס' דלעיל, צ"ל דמסתבר להו טפי לומר באמת דל"ה דשב"ע, [ועיין בהר"ן שעל הלכות הרי"ף בסוגי' דשליש שכ' דבדשב"ע אפילו לא אתחזיק אין ע"א נאמן] ונ"מ למאי שנסתפקתי היכא דההחזיקה עצמה תחלה שוודאי ראתה בימי הספירה ואח"כ אמרה לבעלה פלוני חכם טיהר לי הדם אם תהיה נאמנת, דבזה י"ל שפיר דהוי אתחזיק איסורא ול"ש תי' התוס' דממילא תפסוק כיון דמספקינן על הדם שראתה אם הוא טהור או לא, או היכא שראתה מוודאי דם ואמרה שלא ארגשה וקי"ל דחזקת דם שבא בהרגשה, ואף די"ל דזה לא מקרי אתחזק איסורא היכא שהיתה בחזקת טהרה כיון דלא אתחזיק איסור בגופה, וכעין שכ' הרשב"א דאף היכא שיש איסור במקולין נאמן ע"א עיי"ש, מ"מ היכא שהיא בימי הספירה שפיר י"ל דמקרי אתחזיק איסורא ול"ש תי' התוס', אבל א"א דל"ה דבר שבערוה נאמנת. ולפ"ז י"ל דלעולם לא הדרי התוס' מסברתם הנ"ל דנדה לא מקרי אתחזיק איסורא רק מה דתי' דס"ד דהוי דשב"ע, היינו דקרא קמ"ל דבכל ענין נאמנת ואפילו בימי הספירה היכא שידעינן שבוודאי ראתה רק הספק אי ארגשה או אם הוא דם טמא קמ"ל דאפ"ה נאמנת, רק לפ"ז יש לעיין דקשה קושית מהר"ם לובלין דלמא מוספרה לה ילפינן דעד אחד נאמן אף באתחזיק, והיינו משום דאמרינן דקרא מיירי בכל גוונא ויש ליישב וצריך לי עיון בהסברות הנ"ל דנ"מ טובא לדינא ודוק היטב בכ"ז:

דף ג.

תוס' ד"ה האי קולא הוא בריש האשה רבה וכו' לא בעי למפרך וכו' עיי"ש, נ"ל להוכיח מדברי התוספת הס' שכתבתי לעיל בשם המהר"מ והפ"י דאף בדבר שבערוה היכא דלא אתחזיק איסורא נאמן ע"א, דלכאורה דברי התוס' תמוהים לפ"מ דאסיק שם הגמ' דטעמא דאשה גופא דייקא ומנסבא, וכ' שם התוס' דלית לן למימר דאנן סהדי דדייקא ומנסבא עיי"ש א"כ משמע דאלו באמת דייקא מותרת מן התורה, ולפום רהיטא נראה דאי דייקא אז יודעת שבוודאי מת, וא"כ לא מקשין התוס' דהכא ל"ש לומר חומרא הוא דלמא אתי בעל דאיהי דאפסידה אנפשה דהו"ל למידק שפיר, אך אחר ההשקפה נראה מדברי תוס' שם גופא דוודאי אין הדייקא לומר שתדע בבירור שבעלה מת דאי הכי מאי מסיימי שם התוס' ויהיה ע"א נאמן מדאורייתא למ"ל העד כלל א"ו צ"ל דדייקא לא מהני רק דכי דייקא יהיה לה אומדנות מוכיחות לגרע חזקת אשת איש, וכמ"ש התוס' בסוגיא דתרי ותרי וע"כ כ' דא"ל דע"א מהני מדאורייתא היינו דכיון דדייקא מגרעא חזקת א"א הוי כמו שאר איסורין ומהני ע"א, וע"כ הקשו התוס' הכא שפיר אמאי לא קאמר התם ג"כ האי קולא חומרא הוא דנהי דתידק מ"מ כיון דע"כ לא תדע בבירור וכמ"ש א"כ שפיר איכא למיחש שיבא בעלה, ובזה מדוקדקים דברי התוס' שכ' דבשני עדים אם יבוא בעלה תהיה מותרת ולא כ' בפשיטות דבשני עדים וודאי לא יבא, דמהכ"ת ניחוש לשיקרא, אבל בחד דלמא משקר כיון דהא דנאמן ל"ה רק מדרבנן, ולפמ"ש א"ש דאף בחד אם היא מדייקת נאמן מדאורייתא וע"כ לא כתבו רק דבתרי אף אם יבא תהיה מותרת, אבל בחד אם יבא סוף סוף תהיה אסורה עכ"פ היוצא מזה לשיטת התוס' דאף בדשב"ע היכא דל"א איסורא נאמן עד אחד מדאורייתא, כנלפענ"ד נכון:

תוס' ד"ה מאן האי תנא. עיין בס' מכתב מאליי' (סי' כ"ו) שהביא בשם בעל העיטור שכ' בשם גאון דהיכא דאתי בעל ומערער בח"ל אף דאמר השליח בפ"נ אפ"ה מהימן ולא מהני אמירתו רק דעי"ז סמכינן שוודאי לא יבא, ועיי"ש שהקשה מסוגייא דלקמן (סוף פ"ב) דקאמר אביי אדרבא בח"ל דכי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה, ותי' דרב יוסף פליג על אביי ומש"ה הוצרך הרשב"א לקמן להוכיח דהלכה כאביי עיי"ש היטב, והי' נ"ל די"ל הוכחה לשיטת הגאון דהלכה כרב יוסף מכח הקושי' שהקשו התוס' כאן דלמאי דמסיק רבה אית לי' דרבא א"כ מאי מקשה מאן תנא, וגם על ר"א קשה למה הוצרך לומר ר"י הוא דלמא בפ"נ משום לשמה ונחתם משום קיום וכר"א, ומה שתי' התוס' דמוכח כיון דידענו לא מהני מוכח דמשום לשמה ק"ל דבשביל זה לא הוצרך לומר הא מני ר"י דהא מצינן למימר דמתני' דלקמן א' אומר בפ"נ וב' אומרים בפ"נ משום מלתא

דפסיקא דמהני אף לר"י ובפרט דר"י איירי התם בהאי מתני' גופא, ולעולם כולה מתני' אתי' אליבא דהלכתא וידענו מהני רק לר"י לא מהני משום לשמה, ודוחק לומר דזה באמת כוונת ר"א דלשון הגמ' לא משמע הכי. [וקצת רציתי ליישב בפי' זה לישנא דגמ' ומעיקרא מ"ט דוק] ולשיטת הגאון י"ל כיון דאי אתי בעל ומערער נאמן ועיקר הפעולה בהגדת העד היינו כיון דדייק שהבעל נותן ברצונו תו לא יערער א"כ לא היו צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ דבחד לחוד סגי דכיון דדייק ויודע שברצון מגרש תו לא אתי בעל ויערער, ולדידן ליכא חששא כלל כמ"ש התוס' לעיל, בשלמא אם תרוייהו משום לשמה ל"ק דהו"ל לתקן רק חדא וממילא לא יערער דזה פשוט דאין ס' כלל, כיון דהצריכו לומר שהוא לשמה מחזי מלתא דרבנן כי חוכא להצריך רק כתיבה או חתימה לחוד כיון דתרוייהו צריכין לשמה, אבל אי הוי מתרי טעמי קשה שפיר דלא הוצרכו לתקן רק חשש א' או לשמה או קיום, וממילא מתוקן חשש השני ג"כ דלא יבא ויערער כיון דברצונו מגרש, ואי יערער עדיין לא הועלנו בהגדתו דהא נאמן הבעל לשיטת הגאון, אבל אי אמרינן דאין נאמן הבעל אי מערער שפיר הוצרכו לתקן שיאמר שניהם כדי שלא יהיה הבעל נאמן אם יערער והדרי קושי' התוס' לדוכתיה:

וע"פ ס' זו יש להוכיח עוד שיטת הגאון מסוגיא דלקמן (דף ה') והוינן בה חרש בר אתויי גיטא ואמר רב יוסף הבמ"ע נתנו לו כשהוא פקח עיי"ש במהרש"א שכ' ליישב הא דמייתי והוינן בה דבלא זה הו"מ לאוקמי באלם ועל לשמה נאמן בכת"י עיי"ש. ולפ"ז עדיין קשה מאי מקשה לרבה דלמא באמת רבה מוקי לה באלם וכדברי מהרש"א, והא דלא מוקי רב יוסף באלם היינו משום דרב יוסף לשיטתי' דסובר אי אתי בעל ומערער נאמן וכמ"ש המכתב אלי' יהיה קשה לו אי מיירי באלם כיון דכותב ומעיד שהוא לשמה ממילא חזינן דדייק ותו לא אתי בעל ומערער, וא"כ למ"ל יתקיים בחותמיו כיון דכל התקנה לא היה רק שלא יבא בעל ויערער, והא דהוצרכו לומר תרוייהו היינו בח"ל משום לשמה ובא"י משום קיום, אבל היכא שמעיד על לשמה ממילא א"צ כלל על קיום כיון דלא אתי ומערער, אבל רבה י"ל דסובר כאביי והיה התקנה דאף אם יבא הבעל לא יהיה נאמן, וע"כ הוצרך להתקיים ולעולם דמיירי באלם ולא הוצרך לדחוקי לרבה לאוקמי אחר שלמדו, אלא מוכח מסוגי' הגמ' דסובר כרב יוסף דאי אתי בעל ומערער נאמן וע"כ לא מצי לאוקמי לרבה באלם, ועיין היטב. ואף די"ל דקושי' הגמ' דבע"כ מטעמא אחרינא לא רצה ר' יוסף לאוקמי באלם דאי מטעם הנ"ל תקשי על ר"י אליבא דאמת דאוקי בחרש קשה מלשמה מ"מ למה דמשני אחר שלמדו דאף לרבה צריך לתי' זה ומוכח שיטת הגאון:

ועוד נ"ל דלשיטת הגאון לר' יוסף י"ל דמש"ה ל"מ לאוקמי באלם כיון דעיקר הפעולה מבפני נחתם לשיטת הגאון רק דדייק ותו לא אתי בעל ומערער, ולפ"ז מסתבר דאף לענין קיום מהני מתוך הכתב כיון דל"ה עדות כלל ול"ש ס' מהרש"א, ואף על הקיום יש פוסקים דמהני מתוך הכתב, עיין ש"ך (מ"ו) וב"ש (קמ"ב), אבל לשיטת הגאון דלא מהני רק לברר לן שדייק שפיר נראה לכאורה דוודאי מהני מתוך הכתב, וא"כ י"ל דרב יוסף סובר כרבא משום קיום ול"מ לאוקמי באלם דלדידיה מהני מתוך כתב אבל רבה י"ל דסובר כאביי ושפיר מצי לאוקמי באלם, ואפ"ה צריך להתקיים שלא יהיה הבעל נאמן אם יערער וע"ז אין נאמן ע"פ הכתב כס' מהרש"א אלא וודאי דסתמא דגמ' אזלא כרב יוסף וא"כ כמו דר"י ל"מ לאוקמי באלם אף רבה ל"מ לאוקמי באלם, ועיין היטב:

ועוד הי' נ"ל ליישב קושי' המ"א הנ"ל על הגאון, די"ל כיון דאינו פסול רק משום לעז ע"כ בדיעבד עכ"פ לא תצא וכיון דעיקר כוונת הצרה לקלקלה להיות תצא מזה ומזה וזה ל"ש התם כיון דאם נשאת לא תצא אבל לכתחלה י"ל דלא תנשא אי אתי הבעל ומערער, ויש מקום ליישב הקושי' הנ"ל דא דהוצרך הגמ' לאתויי והוינן בה די"ל לשיטת הגאון הנ"ל כיון דהשליח מביא הגט ובשעת קבלה היה בריא מסתמא דייק כיון דהיה סובר שצריך לומר בפ"נ ואף דאח"כ נתחרש מ"מ הא דייק ותו לא אתי בעל ומערער, רק דאפ"ה צריך להתקיים לפ"מ שפסק הר"מ דאי אתי בעל ומערער הוי פסול מדאורייתא ובניה ממזרים וע"כ חששו לדלמא אתי בעל שלא יהיו בניה ממזרים, ולא סמכו על הדייקא של השליח שלא יבא הבעל ויערער, אבל על לשמה כיון דאף אם יערער לא יהיה רק חשש לעז כיון דסתם ספרי מגמר גמירי ע"כ סמכו על הדייקא ואף אם אינו אומר שייך דייקא דמן הסתם היה יודע שצריך לומר וע"כ דייק, רק השתא אתנוסי הוא דאיתנס שנתחרש, [ועיין לקמן ע"ב בתוס' (ד"ה יטלנו) שכ' שנתחרש תיכף], אבל השתא דאיקו שנתנו לה כשהוא פקח ולא אמר, וכיון דלא אמר חזינן דלא ידע הדין שצריך לומר ול"ש גביה דייקא ע"כ הקשה שפיר מאי מהני הקיום הא צריך לשמה, (ועיין ביבמות סוגי' דע"א ביבמה שכ' התוס' באשה אף דל"ש גבי' חומר שהחמרת אפ"ה כיון דיש חומר בשאר נשים רגילות לדייק וא"כ יש להסביר הס' הנ"ל בשלמא בנתנו לה כשהוא חרש י"ל מסתמא דייק שכן דרך השלוחים ובפרט דהרבה הקילו משום עגונה אבל בנתנו לה כשהוא פקח ולא אמר יש כאן ריעותא דלא נכתב בפניו מדלא אמר], כן נלפענ"ד נכון לשיטת הגאון:

דף ט.

מתני' שוו למוליך ומביא. וקשה לפמ"ש הר"ן דשליח קבלה אין צריך לומר בפ"נ וכיון דתן הוי כזכי א"כ הוי שליח קבלה, אח"כ ראיתי שכן הקשה הפ"י והעלה בדוחק עיי"ש, גם קשה לדבריו מאי מהני אמירתו בפ"נ כיון דל"מ רק כשיוצא הגט מתח"י להתגרש והכא כבר הוא משוחרר עיין בפוסקים ובס' מ"א. ולכאורה היה נ"ל די"ל דמיירי שמסרו לו בלא עידי מסירה וע"כ אינו יכול להיות שליח קבלה אף דתן הוי כזכי, ויהי' ראייה מזה לדיעה קמייתא באה"ע סי' קמ"א דשליח הולכה אין צריך עדות בעת שמינו אותו לשליח, דאל"כ הדרי הקושיא לדוכתי' כיון דע"כ צ"ל דהוי עדים בשעה שמסר הגט לידו וא"כ הוי שליח קבלה, אך לשיטת הרי"ף והר"מ דס"ל דל"א תן כזכי רק לענין חזרה, ולזה נראה דמהני אף בלא עדים כיון דממילא אין העבד משוחרר תיכף, וא"כ הדרי הקושי' לדוכתי' לס' הר"ן דמש"ה אין צריך שליח קבלה לומר בפ"נ כיון דאין יכול לחזור א"כ בשעה שנתן הגט וודאי גמר ומגרש וע"כ לא יערער עוד א"כ ה"נ נהי דאין העבד משוחרר תיכף מ"מ כיון דאין יכול לחזור ממילא תו לא אתי ומערער. והנה לקושי' זו יש לקיים ס' הפ"י דלאו כ"ע דינא גמירי וסובר דיכול לחזור ושוב אתי ומערער. ול"ק קושי' הנ"ל דאמאי מהימן כיון דל"ה שעת גירושין, לזה י"ל שפיר דמיירי שמסרו בלא עדי מסירה וא"כ הוי שעת גירושין. אך לשיטת הרי"ף דס"ל דלר"א מהני אף ע"ח הדרי הקושי' לדוכתי' דאף בלא ע"מ יכול להיות שליח קבלה. [ורישא דברייתא דהיינו הת"ק סובר כר"א ומכ"ש לשיטת ר"מ בה"א]. ולפ"ז י"ל דמזה הוכיח הרי"ף דל"מ תן כזכי בעבד רק לענין חזרה ע"כ שפיר יכול לומר בפ"נ כשנותן הגט להעבד להשתחרר ואף דא"י לחזור אפ"ה י"ל דאתי ומערער כס' הפ"י. אבל אי הוי אמרינן תן כזכי מהני לגמרי להיות תיכף משוחרר תקשי קושי' הנ"ל מאי מהני אמירתו כיון דאינו יוצא מתח"י אז להשתחרר. וע"ל ריש מכילתין כיון דאמר מר בפני כמה נותנה לה נראה להדיא לכאורה דל"מ רק בשעת נתינה ע"כ מוכח שיטת הרי"ף. אמנם ס' הפ"י גופיה דחיקא לי לומר דתן הוי כזכי והוא אינו יודע שא"י לחזור דלפ"ז מהכ"ת לומר דהוי כזכי דלמא אי הוי ידע שא"י לחזור לא היה מזכה לו ולא הי' כוונתו להיות כזכי. וגם הפ"י גופי' מהסס בזה והניח בצ"ע:

ע"כ נלפענ"ד ליישב ע"פ שיטת הראב"ד דסובר בגט יוצא מתח"י האשה ל"מ בפ"נ רק קיום דוקא. ומפרש בסוגיא דלקמן אשה מכי מטי' גיטה לידה איגרשה לה. וכיון דכבר נתגרשה לפי דבריה ל"מ אמירתה בפ"נ וכס' הנ"ל כיון דאינו יוצא כעת מתח"י להתגרש. ולפ"ז לא מוכח דשליח קבלה א"צ לומר בפ"נ דכל ההוכחה הוא מסוגיא דלקמן אשה

מכי מטיא גיטא וכו'. ולפי' הראב"ד לא מוכח מידי. ולפ"ז י"ל אדרבא דשליח קבלה הוי כמו אשה גופי' ול"מ בפ"נ כיון דאין יוצא מתח"י להתגרש. ולפ"ז לא צריכין לבא לשיטת הרי"ף לס' הפ"י רק דמש"ה צ"ל בפ"נ כיון דא"מ תיכף הוי כמו שאר שליח להולכה אף דא"י לחזור ודלא כס' הר"ן. דלשיטת הראב"ד לא מוכח ס' הר"ן אבל אי הו"א דמשוחרר תיכף א"כ לס' הראב"ד ל"מ בפ"נ. כל זה לשיטת הרי"ף דלר"א מהני ע"ח לחוד וליכא לתרוצי כנ"ל דמיירי שמסרו לו בלא ע"מ. אבל לשיטת התוס' דס"ל לעיל דאפילו לר"מ בעי ע"מ ומוכח דלר"א ל"מ ע"ח לחוד שפיר מצינן למימר כנ"ל דמיירי שמסרו לו בלא ע"מ. ע"כ לא הוי רק שליח להולכה ושפיר מצו סברי היכא דהוי תן כזכי משוחרר תיכף, אך לשיטת הר"מ דסובר להדיא דלא כהראב"ד א"כ מוכח דשליח קבלה אין צריך לומר בפ"נ ואי נימא כטעמו של הר"ן תקשי הכא למה צריך לומר בפ"נ כיון דא"י לחזור תו לא אתי ומערער וצ"ל טעם אחר דמש"ה אין צריך לומר בפ"נ כמ"ש הפ"י לעיל כיון דכבר נעשו הגירושין במדה"י אין לנו לדקדק אחריהם כמו בכל גטין הנתנים במדה"י, א"כ א"ש דהכא צ"ל כיון דעדיין אינו משוחרר. ועיין מ"ש לעיל להקשות על ס' הר"ן הנ"ל. ועיין מ"ש בספר מכתב אלי' (שער ו' סי' מ"ה) להוכיח מהרשב"א דקאי בשיטת הראב"ד דאפ"ה סובר בשליח לקבלה א"צ קיום. וא"כ צריך לבא לס' הנ"ל אף לפי' הראב"ד דמש"ה אין צריך קיום כיון דהגט נעשה במדה"י. אמנם עיקר ראייתו מדברי הרשב"א לא ברירא לי עדיין די"ל דלא אתי רק לאשמעינן דמהני קיום. וא"ל הא בלא טענתו בעי קיום, ז"א די"ל אלו טוען לפקדון עדיף למאן דס"ל שליש מהימן ול"ב אפילו קיום כיון דהוא מודה דהשטר אינו מזויף תו לא מהימן במגו משום דהימנא וצ"ע בסוגיא דלקמן ודוק היטב בכ"ז:

תוס' ד"ה שוו. וי"ל דבשחרור שייך ג"כ עיגון מאי דאסור בב"ח ופטור מן המצות. איני מבין כיון דהמשחרר עבדו עובר בעשה וא"כ ראוי שלא יהיה משוחרר והאיך שייך לומר דחכז"ל עשו תיקון שיהיה משוחרר. בשלמא לשיטת הרשב"א דלקמן פ' השולח (דף ל"ח ע"ב) דהיכא דעשה העבד קורת רוח לרבו וע"כ הוא משחררו לא עבר על העשה. י"ל דמן הסתם עשה לו קורת רוח כיון דחזינן דמשחררו ומהכ"ת יעבור על עשה. אבל לשיטת התוס' כנראה התם דלית להו ס' הרשב"א קשה וכן הי' ק"ל לשיטת התוס' האיך מהני שליח להולכה בשיחרור נימא אין שליח לד"ע. וזו הקושי' ראיתי אח"כ במחברים, עיין ב"מ וס' שעה"מ:

ע"כ ברש"י האומר תנו ואפילו לרבנן וכו'. עיין מהרמ"ש שכ' דלר"מ הוי בכלל אם רצה לחזור, והנה הוא אזיל לשיטתו שסובר דקושית הגמ' לא קאי משום אין גט לאח"מ

עיי"ש. אבל זה דחוק ועיין בפ"י. רק דפשטי' דשמעתין משמע דהקושי' קאי משום אין גט לאח"מ דאל"כ לא משני מידי עיין היטב. ולפ"ז אינו מיושב תי' המהרמ"ש על רש"י הנ"ל. וכעין זה הקשה המהרש"א על התוס' לקמן שהקשו דאף לרבנן הוי ארבעה למה לא הקשו דלר"מ הוי חמשה. ונלענ"ד עפמ"ש התוס' קדושין (די"ז ע"ב) דאף היכא דתני מנינא איכא למימר תני ושייר. רק היכא דמוכח דלא שייר עיי"ש. ולפ"ז צ"ל הא דמקשה הגמ' הכא ותו ליכא אף דאיכא למימר תני ושייר, מ"מ מדתני ולדברי ר"מ בארבעה משמע דלרבנן הוי בדוקא שלשה. אבל הא דנקט לר"מ בארבעה י"ל באמת דאיכא טובא ותני ושייר. רק לרבנן הוי דוקא שלשה. ע"כ פי' רש"י והתוס' הקושי' דאף לרבנן הוי ארבעה. ומדנקט ולדברי ר"מ בארבעה מוכח דלרבנן הוי דוקא שלשה כנלפענ"ד נכון:

דף י.

מלתא דאיתא בקדושין לא קתני. מה שפי' רש"י דמזויף מתוכו כשר בקדושין, צ"ע מ"ש הב"ש (סי' ל"ב ס"ק א') בשם הר"ן בכתב על דבר שיכול להזדייף כשר רק בע"ע בלא ע"ח, וצ"ל דהתם שאני כיון שיכול לבא לידי פסלות אבל הכא ל"ה רק שהב"ד יעשו שלא כדין, אבל באמת השטר כשר כיון דאנן ידעינן דהוי ע"מ ולפ"ז נראה היכא דחתמו העדים שלא לשמה פסול אף בקדושין לפמ"ש התוס' לעיל דגזרינן חתימה אטו כתיבה. והפ"י כתב להיפך ומשום זה הקשה עיי"ש. ולענ"ד נראה מוכרח כמ"ש וצ"ע:

שוב ראיתי לפי מה שפי' רש"י לקמן בערכאות מזויף בתוכו. דהחשש הוא שיקחו הגוים לע"מ כיון שחותמים על הגט. והב"ד יסברו שהם ישראלים עיי"ש ואפ"ה כ' ר דבקדושין כשר א"כ נראה דהוא הדין בחתמו שלא לשמה אף דאיכא למגזר חתימה אטו כתיבה וכדברי הפ"י. אמנם לשיטת הר"ן שהבאתי לעיל בכתבו ע"ד שיכול להזדייף דפסול בקדושין קשה לפי' זה. וצריך לומר דהר"ן סובר כפי' התו' לעיל (דף ד') דפסול משום שהב"ד יסמכו עליהם שלא כדין אף שבאמת אין כאן פסול. וכמו שהביאו ראייה מיבמות דלא תקנו זמן בקדושין. ולפ"ז שפיר יש לחלק כמ"ש לעיל דהיכא דיש חשש פסול אף בקדושין פסול. וא"כ דינו של הפ"י שכ' בפשיטות להכשיר אם חתמו העדים שלא לשמה במחלוקת היא שנוייי', דלשיטת הר"ן מוכח דפסול כיון דיש כאן חשש פסלות דגזרינן חתימה אטו כתיבה דמי לכ' ע"ד שיכול להזדייף. ועל שיטת רש"י קשה לכאורה למה עד כותי פסול בקדושין נהי דחותמין זה בלא זה מ"מ הא ל"ה רק פסול דרבנן כמו שכתבו התוס' לקמן, וא"כ אדרבא אפילו שני כותים יהיה כשר בקדושין לפי מה שנראה

מדברי רש"י דלא שייך למיפסל בדרבנן בקדושין. וצריך עיון לחלק בזה לשיטת רש"י, אבל לשיטת הר"ן ניחא דהיכא דאיכא חשש פסול אף בקדושין פסול. ודוק היטב וצ"ע:

תוס' ד"ה כי קתני. בסה"ד וקשה למה לא תני זמן. עיין בב"י ובב"ש (סי' קכ"ז) שהביאו דעת פוסקים דלר"א כשר בעדי מסירה אף בלא זמן. ולכאורה מוכח כן לשיטת התוס' למה שפי' לעיל כתב בכת"י ואין בו אלא עד אחד פסול בשביל הזמן ואהא קאי ר"א ואמר אפילו אין עליו עדים. מוכח לכאורה דאין בו זמן כשר לר"א. וכן ראיתי שכ' הפ"י לקמן בשמעתין דנכתב ביום וא"כ ל"ק קושית התוס' כאן. וצ"ע לכאורה בסוגייא דלקמן:

שם גמרא אי ת"ק אפילו בשאר שטרות נמי. הקשיתי בהשקפה ראשונה לשיטת הר"מ דעדות שבשטר לא הוי רק מדרבנן האיך קאמר הגמ' דשטרות הוי כתיבי. אח"כ ראיתי הפ"י האריך בזה. ולענ"ד נראה דמסתמא אינהו לא דרשי מפיהם ולא מפי כתבם דוודאי הוי מצינן למימר דברה תורה כלשון בני אדם. זולת שהורונו חכז"ל. ואינהו בדברי רז"ל לא משגחי וא"כ שפיר מצינן למיסמך עלייהו דלדידהו הוי כתיבי ואם יחתום שקר הוי עובר על לא תענה. [ועיין חי' הר"ן נדה (דף נ"ו ע"ב ד"ה וחכמים מטהרין) שכ' כעין זה לענין כתמים]. ומ"ש הפ"י דהוכחת הגמ' דאתי' כר"מ ולדידי' מקרי כתיבי דאל"כ קשה גיטי נשים. יש לראות נהי דמהני העד ישראל על הכותי דחבר הוא, היינו דאינו חשוד במאי דכתיב להדי' דזה לא הוי רק חששא דרבנן כמו שכתבו התוס' כיון דגירי אמת הן, אבל בהא דחיישינן דלדידי' לא הוי עדות כלל ואינו עובר על לא תענה זה הוי חששא דאורייתא כיון דהכותים אינם מאמינים בדברי חכז"ל וא"כ לא מהני הא דאי לאו כותי חבר הוא. (ועיין פ' בנות כותים במשנה בנות צדוקים וצ"ע). ומ"ש עוד הפ"י דלר"א דל"ה החתימה רק מדרבנן פסול בשלא לשמה ואינהו בדרבנן לא משגחי. ולי היה קשה טפי דאף אי הוי פסול דאורייתא מ"מ אי הכותי חותם שלא לשמה אינו עובר על לא תענה כיון דהענין הוא אמת שהבעל ציוהו לחתום. וכ"כ הפ"י להדי' ריש מכילתין דאפילו היכא דחותם בציווי הבעל אפילו הכי יכול להיות שלא לשמה ואינו עובר רק על לפני עור ואהא חשידי:

ע"כ הי' נ"ל כיון שהבעל אומר להם לחתום לשמה וע"ז עושה אותם עדים. אם חותמים שלא לשמה ולא עשו כמו שאמר להם ע"ז לא הוו עדים כלל והדר הו"ל עדות שקר. וא"כ אף אי ל"ה רק מדרבנן מ"מ אם חותמים שלא לשמה ולא עשו שליחות הבעל הוי עדות שקר, ודוק היטב. תו קשי' לי לפמ"ש התוס' דמדאורייתא כשרים הם ול"ה רק חששא דרבנן. א"כ לפמ"ש התוס' דלר"א ל"מ ע"ח רק דבזה ידעינן דמסתמא הי' ע"מ וכיון דמדאורייתא כשר י"ל דתו ל"ה אתחזיק איסורא, מש"ה מהני מדרבנן העד

ישראל לחוד דעד אחד נאמן באיסורין וכעין שכ' הפ"י לעיל ריש מכילתין גבי סתם ספרי דדייני מגמר גמירי, אבל לשיטת הרי"ף א"ש דסוף סוף ל"ה גט מדרבנן בלא שני עדים כשרים כיון דאף לר"א לא סמכינן רק על עדי חתימה אם אין הע"מ לפנינו. שוב ראיתי למהרמ"ש שכ' כעין מ"ש בשיטת התוס'. ולענ"ד צ"ע בשיטת התוס':

דף י:

אמר רבא חסורי מחסרא. וקשה מאי דוחקא דר"א לומר לא הכשירו בו אלא ע"א כותי בלבד וע"כ צ"ל חסורי מחסרא, דלמא אפילו ב' כותים כשר ואחזיק בהא ולא אחזיק בהא וכן הקשה הפ"י והאריך עיי"ש. ונ"ל ליישב דהא דקאמר הגמ' דאחזיק בהא ולא אחזיק בהא היינו כס' הירושלמי דעל מלתא דאיסורא אינם חשודים. א"כ י"ל מצד הס' אי אחזיק בגט ושיחרור ממילא וודאי דאחזקי בקדושין, וא"כ הדרי הקושיא דלעיל על הברייתא לדוכתי' דהא עד כותי איתא בקדושין לפ"ז, אבל אי לא מהני רק עד אחד ומטעם דאי לאו כותי חבר הוא י"ל דל"מ בקדושין כמו שכתב רש"י לעיל דל"ש גזירה דכולכם. והרבה דברים נתיישב לי בס' זו. והנה היה מקום לומר דכותים ל"ס להו קדושי שטר כיון דנפ"ל מהיקשא ואינהו הקישא ל"ס להו. אך מרש"י ותוס' דלעיל מוכח דל"נ להו לומר כן דא"כ ל"ה צריכין לדחוקי לפמ"ש לעיל דבמאי דאינהו ל"ס להו לא שייך לומר אי לאו דכותי חבר הוא כיון דהוי חששא דאורייתא. ודוק:

תוס' ד"ה חספא בעלמא הוא. מ"ש התוס' דאף דהודאת בע"ד כק' עדים אפילו הכי ל"מ בעדי כותים, עיין מהרמ"ש ואו"ת שנדחקו בפי' דבריהם. ולי הי' נראה לפמ"ש התוס' לעיל הא דמהני ערכאות היינו מצד תקנות חכמים. א"כ י"ל דלא תקנו חכמים רק היכא דאי לא נאמין הערכאות יצא משפט מעוקל כיון דמצד הס' לא מרעא נפשי'. וא"כ בשטרי מכר וכדומה אי לא נאמין שנתן מעות וכיון דמצד הסברא ראוי להאמין יפסיד א' שלא כדין ע"כ האמינו חכז"ל, אבל הכא וודאי אלו מסר לו שטר בלא עדים בינו לבין עצמו ל"ש לומר הודאת בע"ד דזה לא הוי הודאה כלל כיון שיכול לחזור ולכפור וגם דהוי חוץ לב"ד. רק היכא דמסר לו שטר בעדים אף דצריך עדי מסירה מהני הודאתו דהיינו מסירתו בינו לבין עצמו דהוי כק' עדים כיון דידעינן שמסר לו בוודאי דאל"כ שטרו בידו מאי בעי, אבל אי לא הוי מאמין לעדי חתימה ממילא לא היה שייך הודאת בע"ד וא"כ בערכאות אלו מעמידין הדבר על דין תורה שלא יהיו נאמנים הערכאות ממילא אין כאן הודאת בע"ד ואינו יוצא משפט מעוקל, דבאמת לא קנה מדין תורה אף אם האמת

שחתמו ומסר להם, אבל בשטרי מכר אם הענין אמת יש כאן משפט מעוקל שיבא א' לידי פסידא, ודוק ועיין בהג"א ס' אחרת בתקנות חכמים והנ"ל כתבתי]:

וע"פ ס' זו י"ל דברי הרא"ש התמוהים שכ' ושטר מתנה אפילו מסר בפני ישראל בערכאות פסול דחיישינן שמא ימסר לפני ערכאות וע"ז אינם נאמנים דדוקא בכתב לא מרעא נפשייהו, ודבריו תמוהים למה לו לומר דבע"פ מרעא נפשיי' תיפוק לי' כיון דלא הוי עדים אינו יכול לקנות במסירה בפניהם כקושי' הגמ' במאי קני בהאי שטרא והאי שטרא חספא בעלמא, וכן ראיתי שהקשה התומים ונדחק מאד עיי"ש, והנ"ל דיש לומר דהרא"ש סובר כעין ס' התוס' די"ל בממון הודאת בע"ד כק' עדים רק היכא שייך לומר הודאת בע"ד היכא דמסר לפני עדים. [אף דלא הוי עדים ישראלים כמ"ש לקמן] דהוי שם הודאה עליו, אבל היכא דמסר בינו לבין עצמו אף דהוי שטר עם ע"ח ומוכח דוודאי מסר לו דאל"כ שטרו בידו מאי בעי, מ"מ ס' זו לא אלים כ"כ לומר עי"כ הודאת בע"ד כיון דמצי לאשתמוטי לומר דממנו נפל. אף דאנן אמרינן לנפילה ל"ח ומסתמא מסר לו מ"מ לא הוי מלתא אלימתא כ"כ לומר ע"ז הודאת בע"ד, אבל היכא דמסר לו לפני ערכאות כיון דכבר תקנו חכז"ל להאמין להם במידי דתליא בנאמנות שלהם הוי שפיר הודאת בע"ד דתו לא מצי לאשתמוטי. [ודלא כהס' הנ"ל שכתבתי בתוס'] וא"כ נעשה הקנין מכח הודאת בע"ד רק דעדי המסירה נכרים מהני לן דלהוי הודאת בע"ד והוי כאלו העידו שקנה בפניהם בק"ס דמהני כמ"ש הרא"ש, ע"כ הוצרך הרא"ש לומר דמה שאומרים בע"פ ל"ש לומר לא מרעא נפשיי', וממילא אין כאן הודאת בע"ד כיון דלא מהימני במה שאמרו שמסר בפניהם. ודוק היטב כי ת"ל יש מקום לס' זו:

דף יא:

תוס' ד"ה ש"מ התופס לבע"ח וכו' עמ"ש התוס' בזה. ולפענ"ד היה נ"ל דה"פ דהא מצד הדין אשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה, ולא פליגא לקמן (דף ס"ג ע"ב) רק משום בזיון דבעל היכא דשייך עיי"ש. והנה דבר פשוט דבעבד לא שייך בזיון הרב דבאשה שייך לומר שהיא משתרר עליו ואין כבודה לקבל הגט בעצמה מאי דלא שייך לומר כן בעבד, ואף אי הי' שייך מ"מ אין הדין ברור לקמן עיי"ש דהוי מחלוקת אמוראי. וגם מצינו לקמן היכא דאמרה להשליח להולכה גופי' שיהיה שליח קבלה דידה יוכל להעשות שליח קבלה זולת משום בזיון דבעל ועוד מסתפק הגמ' בזה משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל והוי ספיקא מדינא דגמ' עיי"ש ובש"ע. וע"פ הקדמות הנ"ל י"ל דה"פ אי הו"א תופס לבע"ח קנה היה יכול השליח להולכה עצמו להעשות

שליח לקבלה להעבד דמ"ש אם נותן הגט להשליח שעשה העבד או אם מחזיקו בעצמו לצורך העבד דבזה מתקיים דברי הרב שאומר תן גט זה לעבדי, כיון דשלוחו של אדם כמותו ואף שנתן לו הרב בתורת שליח להולכה מ"מ לאחר שקבל הגט בתורת שליח הולכה יכול לומר הריני שליח לקבלה. והיינו לאחר שקבלתיו בתורת שליח הולכה ויש בידי למסרו לשליח שיעשה העבד, ע"כ הריני בעצמי שליח לקבלה ומוסר אני הגט לעצמי דמהני אי אמרינן דלא בעינן חזרה שליחות ואף דבזה מחייב להרב שאינו יכול לחזור מ"מ כיון דאמרינן התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים קנה יכול הוא להעשות שליח לקבלה, ול"ק קושית התוס' האיך יכול לזכות בע"כ של האדון דוודאי אלו היה האדון אומר להדי' שלא יתנו לשליח לקבלה וודאי גם הוא לא היה יכול להעשות שליח לקבלה, אבל כיון דהאדון לא התנה כן ואלו היה יכול להעשות שליח היה יכול לקבלו אף דהוי קצת חוב להאדון מ"מ דברים שבלב אינם דברים ואם מוסרו לשליח לקבלה מקיים שליחות האדון, אבל אי אמרינן תופס לבע"ח במקום שח"ל לא קנה, א"כ כיון דס"ס הוי קצת חוב להאדון ע"כ לא יוכל שום א' להעשות שליח לקבלה כיון דעי"ז יגיע חוב להאדון זולת אם האדון בעצמו מוסרו לשליח לקבלה וכיון דהשתא קיימינן דתן לאו כזכי רק שהוא מדעתו רוצה להעשות שליח לקבלה הוי תופס לבע"ח:

שוב ראיתי בהר"ן אחר שגמגם מא בתי' התוס' כתב ולי נראה דברים כפשטן עיי"ש נלענ"ד שכוונתו למ"ש, וראיתי להפ"י שהביא דברי הר"ן. והנראה שהבין בכוונתו דנעשה תיכף בקבלת הגט שליח לקבלה ולא נעשה שליח להולכה. ע"כ תמה על הר"ן דהאיך יכול להעשות שליח לקבלה והוא אינו נותן לו רק בתורת שליח להולכה, וכ' שתמה על הר"ן שלא הרגיש בזה, ואני אומר חלילה לומר על מאורן של ישראל שלא הרגיש בדבר פשוט כזה, ע"כ נלפענ"ד ברור שכוון למ"ש דלאחר שקבלו בתורת שליח להולכה יוכל לומר הריני מעתה שליח לקבלה, ועיין בהר"ן שכ' בתחלה דצ"ל שהשליח אומר כן בהדי', ואף לשיטת התוס' צ"ל כן דאל"כ מנ"ל שרצונו לתפוס כיון דתן לאו כזכי, והר"ן לעומק בינתו קיצר קצת, אך הדברים ברורים למבין ואין תימה גם כן דמוכח בהו"א זו דלא בעינן חזרה שליחות, דהא לא מצינו כלל בגמ' להיפך בבירור רק ע"ד ספק ע"כ שפיר נוכל לומר בהו"א זו דלא בעינן חזרה שליחות, ונ"מ טובא לדינא דבמתנה שכ' התוס' דתן והולך ל"ה כזכי אם אומר השליח שהוא נעשה שליח לקבלה וקבלו לצורך חבירו לאחר שנעשה שליח להולכה, או אם המקבל עושה שליח לקבל מיד שליח הולכה שלא מדעת הנותן וכן בעבד תלוי בדין התופס לבע"ח דאי לא קנה כדקי"ל אפילו בעשאו שליח תו לא יכול להעשות שליח לקבלו מיד שליח הבעל שלא בידיעתו, והא

דמצינו כה"ג באשה דמהני זולת משום בזיונא דבעל, הן אמת דהתם (דף ס"ג) היתה היא בעצמה עומדת והיתה יכולה לקבלו ע"כ לא שייך חב לאחרינא, אך בל"ז נלפענ"ד דבגט אשה כיון דלחובתה מגרשה ל"ש לומר חב לאחרינא במאי שאינו יכול לחזור דכיון שלא מצאה חן בעיניו וודאי גומר בדעתו לגרשה, אבל בעבד ומתנה ל"ש כן ותלי' בדין תופס לבע"ח:

ולכאורה הי' נ"ל להוכיח פי' הר"ן מהא דאמר לקמן, וכ"ת זריק לה גיטא. ועיין מ"ש התוס' דמ"מ היכא הוי זכות לעבד וכתבו דמ"מ יכול לזכות לו. וקשה דכיון דעיקר השיחרור לא הוי זכות א"כ האיך יזכה לו, דמהכ"ת נימא תן כזכי דהא כתב התוס' הטעם דתן כזכי משום דאי לא דעביד לי' נייחא, וזה ל"ש בהו"א זו דעיקר השיחרור הוי חוב, ולפי' הר"ן יש לומר דבהו"א הי' מוכרח לומר דטעמא דרבנן משום תופס לבע"ח ונעשה השליח שליח לקבלה כנ"ל, אבל לשיטת התוס' אף הא לא שייך דהא הא דמקרי תופס לבע"ח הוי ג"כ משום דאי לא דעביד לי' נייח נפשי', וזה לא שייך בהו"א זו דעיקר השיחרור הוי חוב, אך דחיקא לי לומר דר"מ הוי סובר אליבא דרבנן תופס לבע"ח קנה כיון דקי"ל לא קנה, ע"כ נ"ל דנהי דס"ל לר"מ דחוב הוא לעבד משום דבהפקירא ניחא ליה היינו משום דאין זכין לאדם בע"כ, ונהי דבאמת הוא זכות מה שעושהו בן חורין דלהוי עם קדוש מ"מ לא יכול לזכות לו אם אינו רוצה בכך, אבל העיקר מה ששיחררו הרב י"ל שעושה כן כיון דעביד ליה נייח נפשיה רוצה להכניסו תחת כנפי השכינה וזהו טובה גמורה אף שאין רצונו בכך לפי שבהפקירא ניחא ליה. וכעין שכ' הר"מ לענין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני], וע"כ שייך לומר תן כזכי כן נ"ל נכון:

שם ד"ה התופס לבע"ח. רש"י פי' בלא עשאו שליח, ותוס' כתבו להוכיח אפילו עשאו שליח, והנה לכאורה קשה דהא עיקר שליחות ילפינן מגירושין ושם הוי בע"כ דאשה וצ"ל דהתם שאני דאינו מפקיע דבר שזכתה בהן רק פוטר חיוב הבעל מעליה, וגם עיקר החיוב דהיינו שאר כסות ועונה לא חייב עצמו בהן רק כל זמן היותה אשתו, וס' כזו כ' הש"מ בשם הרמב"ן בב"מ ליישב קושית התוס' לר"י דסובר המגביה מציאה לחבירו ק"ח, וכ' דזה לא הוי חוב מאי שאינו זוכה במציאה, וכעין זה י"ל בגט דמן הראוי שתקבל הגט כי כך היה החיוב כשנשאה, [אחר ימים מצאתי בס' בית מאיר (סי' קט"ו) הביא קושיא זו בשם הגאון נו"ב (סי' ב') ות"ל כוונתי בתי' ג"כ לס' הגאון ב"מ, ותמיה לי שלא כ' דלדידן צ"ע בזה]. וע"כ צריך לי עיון לדידן דאית לן חרם דר"ג שלא לגרש בע"כ, אם עבר וגירש בע"כ ע"י שליח יש לומר דהשליח מקרי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים כיון דהשתא מצד הדין אינו יכול לגרשה, ועל תנאי כן נשאה מתחלה שלא יוכל לשלחה

כל ימיו א"כ השליח מקרי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים דלא מהני לשיטת התוס' אף בעשאו שליח, וכן קי"ל בח"מ (סי' ק"ה) ועיי"ש בש"ך מה שמחלק דבשכר מהני, ועיין תשובת נודע ביהודה שהאריך בדין זה משום אין שליח לדבר עבירה, וכבר כ' בענין זה בקדושין, ויש לגמגם בדבריו כיון דעיקר הגירושין ל"ה עבירה וגם הוא לא עשאו שליח לגרשה דווקא בע"כ, ע"כ י"ל דלא מקרי שלד"ע, אבל משום תופס לבע"ח צ"ע וגם הי' ק"ל על ס' הגאון בעל נו"ב, מהא דקי"ל באה"ע דבקדושין אין שליח עושה שליח אף בקדושי שטר והוא שיטת הקדוש מרדו"ש מטעם כיון דאי אפשר לקדשה בע"כ הוי מילי ולא מימסרי לשליח. (ויש להסביר ס' הקדוש מהא דאיתא לעיל בשליחות בע"כ דבקדושין ליתא עיי"ש בתוס' בשם הר"ח מזה משמע דבגירושין הוי מסירת הגט יותר מעשה מקדושין, דמש"ה הוא דא"י לחזור, ועיין בקדושין ר"פ האומר]. ולפ"ז היה ק"ל לס' הגאון נו"ב דאם גירש השליח בע"כ לא מהני א"כ הא קי"ל דבגירושין שליח עושה שליח, וכ"כ הפוסקים אף לדידן, וכיון דקי"ל לחוש לשיטת הקדוש הנ"ל א"כ אף גירושין הוי מילי לדידן ולא מימסרי לשליח, ולפמ"ש לעיל דמשום תופס לבע"ח ל"מ גם לדידן קשה. ואף דכותבין בהרשאה שיכול למנות כמה שלוחים מ"מ מוכח דאינו מעכב, ותו דאף זה לא מהני להוציא מחששא דמילי לדיעה קמייתא (דסעיף י"ג) עיי"ש] ולפ"מ דמחלק הש"ך יש לומר דל"מ לדידן רק על ידי שכירות להשליח, אך אעפ"כ צריך לי עיון דלא מצינו חילוק זה ועיין באה"ע (סי' קמ"א סעיף ל"ח ומ"ג וסי' ל"ה סעיף ו' וסי' ל"ו ס"ה) שיטת הקדוש מרדו"ש הנ"ל:

תו קשי' לי לפמ"ש התוס' בקדושין בסוגי' דשליחות היכא דהמשלח שוגג ונזכר השליח דמעל השולח, ומזה קאי קושי' הגמ' שם נימא אין שליח לדבר עבירה, וקשה לפ"מ שהוכיח המל"מ (פ"ו מהלכות מעילה) היכא דאין הבעה"ב מועל כגון שנזכר אף החנוני אינו מועל רק כשיוציא המעות עיי"ש, א"כ היכא דהשליח מזיד אי לא הוי שליח עדיין אינו יוצא המעות לחולין כשנותן לחנוני כיון דהוא מזיד ואינו מועל וא"כ נימא דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים דהיינו הקדש להוציא המעות לחולין, דנ"מ אלו לא יהי' לבעה"ב לשלם, ובשלמא אם השליח גם כן שוגג לק"מ דסוף סוף אם אינו שלוחו של בעה"ב יוצא המעות לחולין מחמת מעילתו שהוא שוגג אבל היכא דהוא מזיד דא"י לחולין רק מחמת שליחות הבעה"ב, אבל מחמת חנוני א"י לחולין עדיין עד שיוציא המעות כמו שהוכיח המל"מ] וא"כ נימא דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ולא מהני אף בלא טעמא דאין שליח לד"ע. [ולפמ"ש הפ"י דתופס לבע"ח גופי' ל"ה רק משום אין שלד"ע א"ש] ולפמ"ש בסוגיא דהתם (בחי' קדושין) להכריח לשיטת התוס' דילפינן

חטא חטא מתרומה דלעולם מהני שליחות, א"כ מיושב עכ"פ אליבא דאמת דמהני אם השליח מזיד משום דילפינן מתרומה, אבל לפ"מ שהוכחתי שם דההיקש ל"ה רק דשייך מעילה ע"י שליח, ומכח זה הוכחתי דאף בשוגג אמרינן אשלד"ע, דאל"כ מנ"ל דההיקש אתי היכא דהשליח מזיד כיון דאינו מיותר, לפ"ז הדרי הקושי' לדוכתי' דנהי משום אשלד"ע אין חילוק בין מזיד לשוגג מ"מ דלמא במזיד לא מהני משום דהוי תופס לבע"ח כנ"ל. ויש ראיי' מזה למ"ש שם דכיון דצוה ליתן לחנוני הוי ממנה שליח שלא בפניו והשליח אינו רק מודיע לחנוני שהבעה"ב עשאו שליח לקבל המעות, ול"ש לומר תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים כיון דהחנוני רוצה לזכות בהמעות לצורך עצמו, ועפ"ז נסתר ממילא ס' התוס' שם דקושית הגמ' היכא דהשליח מזיד דמ"מ מעל הבעה"ב מחמת שליחות החנוני, דנהי דהשליח מזיד וא"י להיות לו דין שליחות מ"מ הודעתו להחנוני מהני כדי שיהיה החנוני שליח, ואינו עושה רק מעשה קוף בעלמא. ואחר זמן רב שעלה ברעיוני הס' הנ"ל דהוי ממנה שליח שלא בפניו, בא לידי ס' שו"ת מפאר הזמן הגאון מו"ה רפאל הכהן שי' שהי' אב"ד פה פוזנא. וראיתי בחי' למס' מעילה, ות"ל שכוונתי לדעתו הרחבה בס' זו, אך א"י כעת אחר שהוא עמד באותו ענין בשיטת התוס' הנ"ל איך הבין תי' התוס' דקושי' הגמ' מהיכא דשליח מזיד, דקשה ס"ס דלמא מש"ה מעל הבעה"ב משום שהחנוני הוא שלוחו, וצריך לי עיון עוד בדבריו. גם מ"ש הגאון הנ"ל שם בישוב התוספתא לשיטת התוס' וכ' דקאי אהיכא דשליח מזיד צל"ע דנהי דהאוכל עובר איסור אחר בבשר עולה מ"מ השליח אינו עובר איסור אחר רק משום לפני עור. והתוס' כתבו דמשום לפני עור ל"ש לומר דמקרי השליח בר חיובא עיין בב"מ (דף י' ע"ב), א"כ נראה לכאורה דעל איסורא דלפ"ע ל"ש לומר אין שלד"ע דאל"כ קשה הא הוא עובר ג"כ על לפ"ע משום לתא דידה וא"כ נימא אין שלד"ע משום לפני עור, וע"ז ממילא הוי השליח ב"ח, עכ"ל מדברי התוס' דעל איסורא דלפני עור ל"ש לומר אין שלד"ע וא"כ ע"כ הא דקתני בתוספתא דבעולה לא מעל אלא האוכל, היינו משום דלגבי האורחים אמרינן אשלד"ע. והדרי קושית הגאון לדוכתי' לשיטת התוס' כיון דבע"כ מיירי דהאורחים שוגגים, דאל"כ לא שייך לומר לא מעל אלא האוכלים דהא הם מזידים, ולשיטת התוס' ל"א בשוגג אין שלד"ע ועיי"ש בהראב"ד (פ"ז מהלכות מעילה). ואפשר לומר דהתוס' מפרשים כפי' הראב"ד:.

ולכאורה הי' נ"ל מסוגי' זו להביא ראייה דאף בשוגג אמרינן דאין שלד"ע. ממ"ש התוס' על הא דמשני לא תלקט לו לעני, והקשה התוס' למ"ד אי עביד מהני א"כ בדיעבד אמאי לא מהני. ונפלאתי ע"ד כיון דזכי' מטעם שליחות כמ"ש התוס' לעיל א"כ נהי

דבכל ענינים אי עביד מהני הכא לא מהני משום אין שלד"ע, ולא נהירא כלל לומר כיון דהמשלח אינו עובר אמרינן יש שלד"ע, דקשה ס"ס נימא דברי הרב ודה"ת ד"מ שומעין. וצ"ל דקושי' התוס' קאי או כהתי' הראשון בתוס' ב"מ דס"ל דהמעשה קיים אף דאשלד"ע ול"מ רק לענין חיובא דהמשלח, או דקושי' קאי היכא דבעה"ב שוגג ולא ידע שיש איסור ללקוט לעני ומתני' סתמא קתני, אבל לפ"מ שהוכחתי בסוגי' דשליחות דהמעשה בטל ול"ק קושית התוס' רק על שוגג, ע"כ יש להוכיח מכאן דאף בשוגג אמרינן אשלד"ע ול"ק קושית התוס'. ועיין בשו"ת נו"ב כמדומה לי שכ' לדבר פשוט דהיכא דהשליח לא ידע שיש איסור בדבר אמרינן אלו היה יודע שיש איסור לא היה נעשה שליח וממילא השליחות בטל, ונסתר מ"ש דקושית התוס' אהיכא דהלוקט היה שוגג ועיי"ש כי הס' אינו תחת ידי כעת לעיין בו:

אחר ימים זכיתי ללמוד סוגי' דאי עביד מהני במס' תמורה. וראיתי שם בתוס' (ד"ה שאני התם) שהקשו לאביי למה אמר להאי גברא דחבל סכינא דאשכבתא מחבריה זיל אהדר דה"ל דברים שעושין בהם אוכל נפש הא אביי ס"ל אי עביד מהני, ותי' דהאי גברא לא ידע שיש איסור והוי זכי' בטעות, וזה ממש כס' הגאון נוב"י והדרי קושי' הנ"ל לדוכתי' על תוס', וצ"ל כמ"ש לעיל דתוס' אזלי בהשיטה דהמעשה קיים:

אמנם ס' זו של התוס' דהוי זכיה בטעות בהאי דחבל סכינא דאשכבתא. צ"ע לכאורה מהא דכ' האחרונים, עיין ס' ב"מ (סי' קט"ז) דהמקדש חייבי לאוין ולא הכיר בהן ל"ה קדושי טעות ואפילו ח"ל דכהונה דהוי איסור מחמת הקדושין ולמה לא נימא ג"כ מסתמא איסורא לא ניחא לי' דליקני', וכ"כ הגאון בס' הפלאה דמשמע כן בפשיטות מהפוסקים ולשיטת התוס' קשה. והנה לענ"ד היה נראה ליישב קושית התוס' מהא דסכינא דאשכבתא כיון דאביי ס"ל דהוי דברים העשוין להשאיל וכו' ולא מהני לי' תפיסתו דהא א"נ לקוח רק אחר שיביא עדים שחייב לו, וכל זמן שלא הביא עדים ל"מ תפיסתו כלל, ולא התחיל עדיין האיסור כלל רק לאחר שנזדקק לדינו ויביא עדים שחייב לו דאז מהני תפיסתו ובפרט לאביי דסובר אי לא מהני אמאי לקי ע"כ קאמר שפיר דלהדריה ותוב ניקם בדינו בהדי', ול"ש לומר דאי עבד מהני כיון דעדיין לא התחיל האיסור כלל דעד עכשיו וודאי לא אהני מעשיו כיון דהוי דברים העשוים להשאיל וכו' כן היה נ"ל לולי שהתוס' לא פי' כן. אך באמת מלבד הקושי' דברי התוס' מסתברים דאיסורא לא ניחא לי' דליקני וקשי' הא דקדושין:

והי' נ"ל דאפ"ל דע"כ לא קאמרי התוס' דהוי זכיה בטעות, דנהי דמסתבר דאיסורא לא ניחא לי' דליקני מ"מ לא עדיף מהא דאמרינן בקדושין בהאי גברא דזבין ארעא אדעתא

למיסק לארעא דישראל דאע"ג דהוי מוכח טובא שאין מוכר רק אדעתא למיסק אפ"ה הוי דברים שבלב כדמסיק התם ול"מ. אך לכאורה נראה פשוט דהא דדברים שבלב ל"מ היינו לענין מה שנוגע לחבירו דאין כחו לגרע דבר הנוגע לחבירו מכח דברים שבלב, אבל מה שנוגע רק לעצמו כגון במשכון לבטל זכייתו שפיר מצינו למימר דמהני, די"ל דל"ש דברים שבלב רק בדבר שנוגע לחבירו דאמרינן מדלא פי' להדי' ש"מ דלא הקפיד כ"כ, משא"כ בדבר שאינו נוגע רק לו י"ל דל"ש, וכעין ס' זו כ' הרמב"ן לענין תנאי כפול גבי הריני נזיר ע"מ שאשתה יין. ועיין יו"ד (סי' ר"י ס"א) ובט"ז וש"ך שם וסי' רי"ח ס"א בהגהה וט"ז שם נראה ראיי' גדולה למ"ש. ועוד י"ל ראיי' לס' זו ממאי דאמרינן בסוגי' דרבוצה ישראל לצעורי קא מכוין. והקשה בס' תורת יקותיאל למה לא נימא דהוי דברים שבלב, ולמ"ש א"ש] ויש לעיין בקדושין דמדמי התם קרבן ומעילה לדברים שבלב. אמנם יש לחלק כיון דמחויב להביא קרבן א"י להיות פטור בדברים שבלב ולגבי מעילה י"ל כיון דאמר לשליח סתם עשה שליחותו מקרי, ולפ"ז י"ל דל"ק מהא דקדושין שהקשיתי די"ל כיון דהיא יודעת שהיא גרושה ואפ"ה רוצה להתקדש אף שהוא א"י, אין יכול לבטל זכותה דהוי דברים שבלב ונ"מ אם שניהם אינם יודעים י"ל דלא הוי קדושין דאמרינן אלו היו יודעים היו שניהם חוזרים, ולפ"ז יש ליישב מ"ש על קושית הגמ' שם והרי אלמנה וכו' דהא אשכחן דבשעת קדושין לא היתה אלמנה כגון שקדשה לאחר ל' יום ובתוך כך נישאת לאחר ונתגרשה דממילא חלין הקדושין לשיטת הר"ן ריש האומר:

ובזה י"ל דגם רבא מודה דמהני, כיון דבשעת מעשה שקדשה לא היתה אסורה לו וקדושי טעות לא הוה דהוי כלא הכיר בה כמ"ש כבר בחי' לקדושין בסוגי' דשליחות, ולפ"ז י"ל דבכה"ג וודאי א"מ משום איסורא לא ניחא לי' דליקני דל"ש לומר דהוי דברים שבלב כיון שגם היא לא היתה יודעת. ולפ"ז י"ל גם כן דברי התוס' הנ"ל כמ"ש לעיל דקושית התוס' היכא דבעה"ב שוגג ואפ"ה מהני דל"ש לומר איסורא ל"נ ליה דליקני, כיון דבזה מבטל זכיי' חבירו והעני אינו עושה איסור כלל יש לומר דל"מ ולא דמי לחבל סכינא דאשכבתא:

ולפ"ז יהיה מוכח מד"ת אלו דלמ"ד אי עביד לא מהני אפילו הוי שוגג ל"מ. כי ראיתי בס' ב"מ בתשובת (סי' ד') שכתב דאפשר שוגג מהני לכ"ע. ולפמ"ש דקושית התוס' היכא דבעה"ב שוגג הו"ל להקשות אף למ"ד ל"מ, א"ו דהתוס' ס"ל למ"ד ל"מ אף בשוגג ל"מ, ומלבד זה היה נ"ל דאף בשוגג ל"מ מקושי' הגמ' שם בתמורה לרבא ל"ל קודש הוא בבכור. ואי הוי אמרינן דבשוגג מודה רבא קשה דלמא קמ"ל קרא דאף בשוגג הוא בהויתו, אך לס' התוס' הנ"ל י"ל דבשוגג הוי פדיון בטעות, ולקושי' הגמ' מכל מקום

שיש קדושין י"ל גם כן דלא מצי למימר דמיירי משוגג דשייך עכ"פ קדושין די"ל ממ"נ אם שניהם שוגגים י"ל ס' התוס' דאיסורא ל"נ לי' דליקני ואם אחד מזיד דל"ש הס' הנ"ל כמ"ש מטעם דברים שבלב מ"מ הא לא מהני מעשיו של המזיד, וגם ממאי דמקשה בתחלת הסוגי' דשם לרבא ל"ל ראשית י"ל גם כן דהוי תרומת טעות אי הוי שוגג, אבל ממאי דמקשה התם בסוף הסוגי' לרבא ל"ל תעזוב יתירא עיי"ש בתוס' מוכח לכאורה להדי' דאף שוגג לא מהני לרבא, דאל"כ קשה דלמא לרבא תעזוב יתירא אתי לאורויי דאפילו בשוגג לא מהני בדיעבד ושם ל"ש לומר דבשוגג הוי טעות דשם לא תלי' בכוונתו כלל ול"ד לכל אינך דלעיל דוק ותשכח אשר ע"כ נראה לכאורה להוכיח דאף בשוגג אמרינן לרבא ל"מ, ועיין יבמות (פ"ט) בתוס' (ד"ה לר"נ בר אושעי') י"ל מדבריהם דאף בשוגג שייך אי עביד ל"מ, דאל"כ הו"ל לתרוצי דס"ד דגמ' משום אי עביד לא מהני וע"כ יש חילוק בין שוגג למזיד כי תי' תוס' שם דחוק מ"ש דל"ת עליו חטא משמע מזיד והרי חטא הוא שוגג ועיין מג"א (ה' יה"כ סי' תר"ו) ודוק]:

עוד ראיתי שם בתשובת ב"מ הנ"ל שכ' דלפמ"ש התוס' בתמורה (דף ה' ד"ה מיתבי) דגירושין איתקש למיתה דבדיעבד לא מהני, וצ"ל דמאי שהקשו התוס' סוף הסוגי' לימא א"ב נשבע שלא לגרש דלרבא ל"מ הגירושין, וכ' הוא לפרש האי דל"מ הגירושין היינו לענין שצריך להחזירה, ולדעתי לישנא דתוס' לא משמע כן שכ' לרבא ל"מ הגירושין משמע דלא מהני כלל וגם מצד הס' תמוה מאד מאי שאיטה דחזרה הכא דבשלמא באונס שהקפידה התורה על שלוח כל ימיו שפיר אמרינן דצריך עכ"פ להחזירה, אבל הכא כיון שכבר עבר על השבועה מאי מהני החזרה דהא עיקר טעמו של רבא היינו דאין לו יכולת לעשות שום דבר מה דא"ר לא תעבד והוי עשיתו כמאן דליתא וכמ"ש התוס' לענין צורם אוזן הבכור, וכיון דבגט ע"כ עשיתו מהני לענין שמותרת לעלמא מהכ"ת לומר שחייב להחזירה, ול"ד לאונס שגירש דשם כ' התורה להדי' כל ימיו, ועיין תוס' שם מ"ש אח"ז וסבירא להגמ' דל"ה לאו הנל"ע דהוי לאו שקדמו עשה, ולכאורה אינו ענין לכאן, ולמ"ש ניחא דבל"ז הו"א דהמקשן לא אסיק אדעתיה לדייק לישנא דכל ימיו אבל השתא למ"ש התוס' דגם המקשן ס"ל דהגירושין מתירים לעלמא, ואפ"ה לא מהני לענין שחייב להחזירה וע"כ היינו מקרא דכל ימיו וא"כ קשה הא הו"ל לאו הנל"ע וע"כ הוצרכו לתרץ דל"ה לאו הנל"ע, וללישנא אחרינא דמקשה שם על אביי ולא אסיק כלל כל ימיו ולא מקשה על רבא א"כ מוכח דלרבא צריך להחזירה אף בלא כל ימיו. אך ג"ז אינו מוכח די"ל דבל"א הוי ס"ל דלרבא חייב להחזירו משום דלא מהני כלל ול"א איתקש גירושין למיתה ובאמת הומ"ל וליטעמך לרבא למה כהן לוקה ואינו מחזיר כמ"ש התוס'

בכמה דוכתי דהו"מ למימר וליטעמך, ולפ"ז צ"ע ליישב קושי' הב"מ על התוס' שכ' א"ב נשבע שלא לגרש:

ואפ"ל דע"כ לא הוצרכו התוס' לומר דאיתקש גירושין למיתה רק בהו"א זו דלא אסיק אדעתיה דהוי לאו הניתק לעשה רק דהמעשה גירושין בעצמם אף על רגע אחת הוא בלאו א"כ קשה שפיר בכהן אמאי לוקה וא"מ נימא דלא אהני מעשיו ויחזירנה, אבל לבתר דשני הגמ' דהוי לאו הנל"ע וא"כ הגירושין מצד עצמותם אינם אסורים דמאי שמגורשת על זמן מה אינו אסור ול"ה מתועב כלל בעיני המקום, ע"כ י"ל דל"ד לאינך דאמר רחמנא לא תעביד דלא אשכחן התחלה כלל באופן דלא הוי בכלל ל"ת, אבל הכא כיון דאשכחן התחלה לגירושין היכא דהוי נל"ע כגון בישראל, א"כ הגירושין בעצמם אינם מתועבים מצד התורה רק דצריך להחזירה וכהן נהי דאינו יכול להחזירה מ"מ הגירושין י"ל דל"ה בכלל כ"מ דא"ר לא תעביד, ועיין בפסחים (דף כ"ט ע"ב) מ"ש דבל יראה הוי נל"ע מוכח היכא דהוי נל"ע מותר לכתחלה לעבור הלאו ע"ד לקיים העשה, דאל"כ עדיין לא הוי משני מידי על קושי' דא"י לפדותו [ועיין פ' כל הבשר (דף קט"ו) ברש"י והרי שלוח הקן עיי"ש ודוק], ולפ"ז י"ל הא דכ' התוס' דגירושין איתקש למיתה דהיינו דהמקשן ל"ה מצי להקשות מכהן אמאי אינו מחזיר דהוי מצי למימר דאיתקש, אבל אליבא דאמת מהכ"ת להמציא לן ההיקש ולדחוק בא"ב שבין רבא לאביי לימא דל"א ההיקש ומכהן ל"ק כמ"ש, ואפ"ל ג"כ דמצד הס' ל"ס להתוס' ההיקש דאל"כ רק דקושיא מצד ההכרח הא"ב יותר הו"ל להקשות נשבע שלא למכור ולא צריכין לסתור ההיקש, ע"כ מוכרח דמצד הס' ל"ס להתוס' ההיקש. [ועיין ש"ך סי' ר"ח) לענין מקח שנעשה באיסור] וכעין זה צ"ל במאי דאמרינן לקמן (דף כ') בגט כתבו על איסורי הנאה כשר, וכ' התוס' דוודאי אסור מצד הנאה [ועיין פ"ח] רק דהגט כשר, וקשה נימא דמאי דא"ר ל"ת ל"מ ולא יהיה הגט כלל, ואף לשיטת הב"מ הנ"ל דגירושין איתקש למיתה נימא דצריך להחזירה ואז לא יהיה הנאה כיון דצריך להחזירה, וצ"ל גם כן דהתם לא שייך לומר לא מהני כיון דגוף מעשה הגירושין אינם אסורין ל"ש לבטל הגירושין בגרמת איסור הנאה מהגט ול"ד לכל אינך דאמרינן לא מהני, ויש מקום עיון בזה על הגאון בעל שאג"א בס' ט"א (פ' ראוהו ב"ד) שכ' דמש"ה בשופר של עולה לא יצא אי מצות ליהנות נתנו משום דל"מ לכ"ע דכיון דאי אמרינן ל"מ אין כאן איסור כלל אפילו אביי מודה, א"כ קשה בגט נימא ג"כ דל"מ ולא יהיה איסור כלל, והתם ג"כ אין האיסור בגוף התקיעה רק בשביל ההנאה וצ"ע:

דף יב:

תוס' ד"ה פחות משו"פ עיין בתוס' ומהרמ"ש. והנראה לכאורה דזה לא שייך רק למ"ד אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם א"כ שפיר איכא למימר דכוונתו היה שלא יחול ההקדש רק אחר שיהיה שו"פ וכמ"ש המהרמ"ש עיי"ש היטב, אבל למ"ד אין אדם מקדיש דבר שלב"ל ובע"כ לדידי' צ"ל יקדשו ידיו כדאיתא בכתובות (דף נ"ח). א"כ איך אפשר שכוונתו היה שלא יחול בתחלה כשיהיה פחות משו"פ רק אחר כך יחול הא אין אדם מקדיש דשלב"ל ואיך מצי חייל אחר כך, אך מרא דהאי מימרא הוא רב ורב סובר אדם מקנה דשלב"ל כדאיתא יבמות (צ"ג). אך התמיה לענ"ד על הר"מ שפסק להאי לדידן ואנן הא קי"ל אין אדם מקנה דשלב"ל א"כ בע"כ ההקדש חל תיכף כיון דהידים קדושים וזה לא ניתן להאמר דכוונתו הי' שהידים לא יהיו קדושים, רק לדבר ששוה פרוטה ואם יעשה פחות משו"פ באמת לא יחול ההקדש עליו לעולם דא"כ הדרי קושית מהרמ"ש לדוכתי' דהוי של הרב עיי"ש ודוק היטב וצריך עיון, ועיין בחי' לכתובות בסוגי' דהמקדיש מ"י אשתו מ"ש לפלפל בקושיא זו:

דף יג.

תוס' ד"ה האומר וכו' והוא לא נטלו אלא לאח"מ וכו' וקשה לי ת"ל אפילו אי נטלו מחיים נהי דתן כזכי מ"מ הוי טלי גיטך מע"ג קרקע, וכמ"כ קשה בתוס' (ד"ה תנו) דמשמע מדבריהם דמעמד שלשתן מהני אף בשיחרור ואפילו בגט אם ידעינן שהיא מרוצה, וקשה ג"כ הא אין כאן נתינה והוי טלי גיטך מע"ג קרקע, וכמ"כ קשה על הר"ן שדחק עצמו דלא תיקנו מעמד ג' בשטר. ולפ"ז הומ"ל בפשוט. ואף דמצינו בנתן בידה הגט מתחלה לשם פקדון ואחר כך אמר הרי את מגורשת דמהני עיין ב"ש, התם שאני דקרינן ונתן בידה אבל הכא מה שנתן לאחר בתחלה לשם פקדון אין ס' כלל לקרא ונתן בידה וצ"ע, ועיין לקמן (פ' הזורק) כ' ישוב לקושי' זו בעה"י וביתר הסוגיא הארכתי ת"ל במק"א:

דף טו.

ת"ק כר' אלעזר. מכאן צ"ע כעת על דברי הרמ"ה דבשכ"מ הולך כזכי מטעם דלא מצי לברר דבריו שפיר מחמת חליו, א"כ האיך קאמר דפליגי בפלוגתא דר"א ורבנן דהא התם ה"ט דתקנו דברי שכ"מ שלא תטרף דעתו ור"א לית ליה האי תקנתא, אבל הא דנימא דכוונתו הוי זכי הוי מלתא אחריתי כמ"ש ראייה מר' שמעון שזורי, ויותר הו"ל

להגמ' לומר דפליגי בפלוגתא דר"ש שזורי ורבנן וצע"ג ע"ד, ולי היה נראה לפרש בלשון רש"י דמשמע מדבריו קצת כדברי הרמ"ה בכל הסוגי'] דכוונת רש"י כך דכל הס' דהולך לאו כזכי ה"ט דכל כמה דאינו אומר זכי אמרינן דרצונו שיהיה לו הזכות שיוכל לחזור עדיין, וא"כ בשכ"מ דחזינן אף דדבריו ככתובים אפ"ה יכול לחזור שתקנו חכמים שיהיו כמסורים ואפ"ה יכול לחזור, א"כ שפיר אמרינן אף בהולך דכוונתו היה לזכות [ונ"מ במת מקבל בחיי נותן ודלא כס' התוס' שדבריהם צע"ג עיין בהר"ן], ואפ"ה יכול לחזור כמו בשאר מתנות שכ"מ, ועיין בירושלמי בשמעתין ועיין בתשובת שב יעקב (חלק אה"ע סי' כ"ו דף ס"ט ע"ב) ודוק:

פרק שני

חידושי הלכה ותוס' סוגיא דנכתב ביום

(א)

דף יז:

רש"י ד"ה עד שעת נתינה הילכך כי אתי' למיטרף אמרינן לה אייתי ראייה, והתוס' הקשו על רש"י מסוגי' דב"מ דדוקא בגט שנפל אמרינן אייתי ראייה ולא בשאר גיטין מדלא מקשה התם אכל גיטין. ונלפענ"ד דהנה המהר"ם שיף הקשה מנ"ל להגמ' דר"י סבר עד שעת נתינה דלמא סבר כיון שנתן עיניו לגרשה וכו' רק דקאמר שמא יחפה כדי לפסול נכתב ביום, ותי' דהו"ל למימר עכ"פ על תקנות הזמן עיקר הטעם משום פרי דשכיחא, וקשי' לי כיון דר"י הוכיח לרבנן דאית להו טעמא דשמא יחפה מדפסלי נחתם בלילה משום הכי קאמר שמא יחפה כדי לפסול אף בארוסה ולא צריכין לטעמא דגיטה קודם לבנה, ואף דטעמא דגיטה קודם לבנה מוכח מברייתא דכשאכנסנה אגרשנה וכמ"ש המהרמ"ש לקמן מ"מ אין ראייה כ"כ די"ל התם שאני דאמר להדי', ומכ"ש אי נימא דהאי טעמא לא אהני רק לענין הקדמת הזמן אבל לכתוב גט ארוסה בלא זמן כלל ליכא למיחש כלל לגיטה קודם לבנה [עיין בפ"י לקמן], וא"כ דלמא מש"ה אמר ר"י שמא יחפה כדי להצריך אף בגט ארוסה זמן כיון דהאמת הכי איתא דחיישי רבנן לשמא יחפה כיון דפסלי נכתב ביום:

והי' נ"ל ליישב לשיטת התוס' עפ"מ שהקשו התוס' לקמן (דף כ"ו ע"ב ד"ה ה"נ) תיפוק לי' משום פרי לר"ל כיון דלא תוכל לטרוף מזמן הגט דמש"ה תקנו זמן והניחו בקושי', ולי היה נראה דאפשר ליישב קושיתם לפ"מ שכ' התוס' לר"ל הטעם עד שעת חתימה דאז יש לו קול. ועיין ש"ך (סי' מ"ג) מ"ש ראייה מסוגי' זו נראה דס"ל דהקול הוא משום

טריפת הפירות היינו דהעדים יוציאו הקול שידעו הלקוחות להזהר שלא לקנות כנ"ל כוונת הש"ך, [ועיין תומים ולמ"ש נסתלק תמיהתו מראיי' זו], ולפ"ז י"ל דע"כ לא אמרינן לרבנן משעת חתימה אין לבעל פירות רק היכא דהעדים יודעים שהיא נשואה דאז שפיר מוציאין קול שלא יקנו פירות מהבעל, אבל לקמן הרי כ' התוס' שהעדים יחתמו שיסברו שעדיין היא ארוסה וע"כ י"ל דאין מוציאין קול כלל וע"כ לית לה פירות מש"ח רק עד שעת נתינה ותוכל לבא לב"ד כס' התוס' וא"ש, והנה באמת י"ל בפשוט דהקול לידע שהיא פנויה וכמ"ש לקמן דשייך אף בארוסה, אך ממ"ש התוס' לקמן בשעת נתינה יש לו קול אין ראייה דוודאי התם דנעשה עכשיו פנויה שפיר י"ל דמוציאין קול לידע שהיא פנויה, אבל בשעת חתימה דעדיין אינה פנויה מהכ"ת יוציאו קול שהיא פנויה, אבל משום פירות אתי שפיר, וגם יש ראייה מדהקשו התוס' לקמן על רש"י שפי' דקושית הגמ' מגיטין הבאין ממדה"י אזלא אף למ"ד משום פרי והקשו התוס' למה לא יפסיד הבעל הפירות מש"ח, ואי נימא דהקול הוא לידע שהיא פנויה וודאי דשפיר הו"מ לחלק כיון דלא מטא עד תשרי וודאי דלא מפקי קלא עדיין בניסן שהיא פנויה ול"ה צריכין התוס' לפרש דהקושי' לא קאי רק לר"י, אבל לפמ"ש דהקול הוי משום פירות הקשו שפיר, וע"כ שפיר מצינן למימר כמ"ש ליישב קושית התוס' לקמן דמצד הדין אין לה פירות דהעדים לא מפקי לקלא דסוברים עדיין היא ארוסה, ולפ"ז י"ל קושיתי הנ"ל על תי' המהרמ"ש דליכא למימר דר"י קאמר טעם אף על ארוסה דאי הוי סובר כיון שנתן עיניו לגרשה ולא צריכין לקלא, ממילא אף בגט ארוסה צריך זמן משום פרי כקושית התוס' לקמן שיתן לה אחר נשואין ולא תוכל לגבות וע"כ שפיר הו"מ לומר עיקר הטעם משום פרי:

(**ב**) **אך** כ"ז ניחא לשיטת התוס' דס"ל דעל שעת נתינה לא הוצרכו לתקן שתוכל לבא לב"ד, ול"ק לקמן רק מש"ח ושפיר יש לומר כנ"ל דלית לי' קלא, אבל לשיטת רש"י דלית לי' ס' התוס' שתוכל לבא לב"ד. ונראה מדברי רש"י דאף לר"ל עיקר הטעם שתוכל לגבות מש"נ עכ"פ כמ"ש רש"י בטעמא דר"ל דמשום הכי תקנו זמן שלא יאמר הבעל קודם גירושין מכרתי [ועיין בהר"ן], וא"כ עדיין קשה קושית התוס' לקמן דתפסיד עכ"פ מש"נ דכיון דמשעת הזמן לא תוכל לגבות:

אמנם נלענ"ד דאף לשיטת רש"י יש לומר דמשום הכי לא קאמר הגמ' דתקנו מש"ה זמן בגט ארוסה דכיון דכתב בגט ארוסה א"כ אף אם יכתוב יום הנתינה של אחר הנשואין יאמרו הלקוחות כיון דמזמן כתיבת הזמן שלאחר הנשואין לית לה פרי דהעדים לא מפקי לקלא דסברי שהיא ארוסה כמו שכתבתי לעיל, רק מזמן הנתינה, אייתי ראייה

אימת מטא גיטא לידך ולא הועילו התם בתקנת הזמן, רק דאפילו הכי הגט כשר כמו בגיטין הבאים ממדינת הים דאין לה ראי' מתי תגבה לשיטת רש"י ואפילו הכי כשר כיון דנעשה כתק"ח שנכתב זמן, ועיקר התקנה היה ברוב הענינים דמועיל הזמן, והא דהקשה הגמ' גיטין הבאין ממדינת הים מא"ל, היינו דתטרוף שלא כדין ולא דלא אהני הזמן וזה פשוט. והנה בטעמו של רש"י שפי' עיקר החשש לר"ל על אחר גירושין מדפי' שיאמר הבעל קודם גירושין מכרתי, ונהי דרש"י לית לי' ס' התוס' שתוכל לבא לב"ד מ"מ אליבא דר"ל הוי מצי לפרש דהחשש הוא מפירות דש"ח עד ש"ר, ונ"ל דה"ט דאם נמשך זמן הנתינה מהכתיבה ביד הבעל לכתוב לה גט אחר בזמן הנתינה, ואף אי נימא דהדין נותן שתטרוף הפירות מזמן הגט הראשון כיון שהיה ראוי לגרש וגם היה לו קול מ"מ היא לא תוכל לגבות רק מזמן הגט הניתן לה ולא אהנו חכמים בזה בתקנת הזמן, וע"כ פי' רש"י אף אליבא דר"ל עיקר החשש משום לאחר הנתינה, וממילא הוכרח רש"י דאין ס' כלל שתבא לבית דין ומוכרח דאליבא דר"י אמרינן אייתי ראייה דמש"ה לא מצי למימר משום פירות, ומיושב גם כן תי' המהר"ם שיף הנ"ל אף לשיטת רש"י דאי הוי סובר מש"כ לא היה צריך לומר שמא יחפה משום ארוסה כנ"ל דהא צריך זמן משום פירות דש"כ:

אמנם עדיין יש לפקפק דלמא ר"י לית לי' האי חששא כלל שימשוך עד אחר נשואין, וכיון דע"כ אית לי' שמא יחפה משום נכתב ביום מש"ה קאמר טעם מרווח אף על ארוסה וצריך לומר תי, השני של המהרמ"ש כיון דע"כ חד מנייהו סבר עד ש"נ, ור"ל בע"כ דל"ס לי' עד ש"נ ע"כ קאמר הגמ' לר"י דסבר עד ש"נ, ולתי' זה יש לתרץ קושית התוס' דס"ד שם דלא אמרינן אייתי ראייה בשאר גיטין [והיינו דמוכח מדל"ק לי' התם ר"י מ"ט לא אמר כר"ל, ובע"כ דסובר עד ש"ב ואמרינן אייתי ראייה] דוודאי הא לא קשי' כולי האי דהוה ליה להקשות אכל גיטין דמנ"ל להקשות דלמא ל"ח כולי האי רק דמוכח מקושית ר"י מאי טעמא לא אמר כר"ל, וכן ראיתי מי שפי' בד"ת [עיין בס' נתיבות המשפט ובס' משנת דר"ע] ולפ"ז י"ל דבסוגי' דהתם דהי' סובר דלא אמרינן אייתי ראייה הוה מצי לפרש דר"ל סובר עד ש"נ, ומשום הכי תקנו זמן לידע שעת הנתינה, ור"י סבר כיון שנתן עיניו לגרשה וכו' והוצרך לומר שמא יחפה לפסול נכתב ביום כקושית מהרמ"ש ול"ק ר"י מאי טעמא לא אמר כר"ל, דיש לומר דלא רצה לעשות פלוגתא בין ר"ש לרבנן לענין גביות פירות, אבל אליבא דאמת דמשני התם אייתי ראייה וסובר רש"י הפי' דבכל גיטין אמרינן אייתי ראייה תו ליכא למימר דר"ל סובר עד ש"נ דא"כ למה תקנו זמן ומוכח דר"י סובר עד ש"נ, ומה מאד מיוסד על זה לשון הגמ' התם על אדני היושר דקאמר

הניחא למאן דאמר כיון וכו' ולכאורה אין מאן דאמר דסובר כיון שנתן עיניו וכו' רק ר"ש, ולישנא דמ"ד משמע דקאי על פלוגתא דאמוראי, וגם קשה דהא אף למ"ד משעת חתימה אתי שפיר ולמה קאמר דוקא למ"ד כיון שנתן עיניו לגרשה, ועיין בהר"ן שהעתיק לישנא דגמ' דהתם למ"ד משעת כתיבה, אך הגי' שלפנינו הוא למאן דאמר כיון שנתן וכו', ולפמ"ש מדוקדק היטב דלס"ד דהתם לא צריכין לאפוכי כלל ואמרינן דר"י סבר משעת כתיבה ממש דהיינו כיון שנתן עיניו לגרשה וכו' כקושית מהרמ"ש. ויש לפלפל על זה על דקדוק הרמב"ן מדקאמר למ"ד משמע דלא ברירא להגמ' מי סובר עד שעת כתיבה וכו', ולמ"ש מוכח דהמקשן דהתם סובר דר"י סבר עד ש"כ, ועיין היטב]:

(ג) **ועם** תי' הראשון של מהרמ"ש י"ל דקדוק הלשון בתוס' (ד"ה איפוך) שכתב פי' ר"ל אמר מש"כ היינו מש"ח, ולכאורה איך תלוי פי' זה במאי דמפכינן בתרייתא דאף אי הוי מפכינן קמייתא הוי צריכין לומר כן, ולפ"ז י"ל דהא המהרמ"ש תי' דאי הוי סובר ר"י מש"כ הו"ל לומר עיקר הטעם משום פרי, וא"כ אי הוי מפכינן קמייתא הו"מ למימר דר"י קאמר משום פרי סבר מש"כ ממש ואפ"ה סובר טעמא דשמא יחפה כדי לפסול נכתב ביום רק דאפ"ה קאמר הטעם משום פרי דהוי עיקר הטעם על תקנת הזמן, ור"ל סובר עד שעת נתינה ע"כ קאמר עיקר הטעם משום שמא יחפה ול"ה צריכין לומר מש"כ היינו מש"ח, אבל השתא דמפכינן בתרייתא ור"ל אמר מש"כ, והנה באמת קשיא לכאורה מאי הקשה הגמ' לר"ל מאי איכא וכו', דלמא ר"ל סובר ג"כ שמא יחפה רק דקאמר עיקר הטעם משום פרי כתי' המהרמ"ש ולעולם ס"ל לרבנן נכתב ביום פסול משום שמא יחפה, וצ"ל כיון דכבר הזכיר ר"י שמא יחפה הו"ל לר"ל לומר אף משום פרי כיון דלא הי' צריך להאריך בשביל זה ולהזכיר טעם אחר שכבר הזכירו ר"י, (ולפמ"ש לקמן אי"ה בל"ז מיושב ומדוקדק היטב] ולפ"ז אי מפכינן בתרייתא ור"ל קאמר משום פרי, ולית ליה טעמא דשמא יחפה כלל, וא"כ בע"כ דסובר לענין פירות מש"ח, ע"כ כתבו התוס' שפיר איפך ר"ל אומר מש"כ היינו מש"ח, פי' דוקא כיון דאפכינן בתרייתא וכפי' הר"ח מוכח מש"כ היינו מש"ח:

ולפ"ז יש להוסיף טעם לשבח לפי' הר"ח מדלא קאמר הגמ' אלא איפך, והיינו דלפ"ז לא צריכין לדחוקי ולעשות פלוגתא בין ר"ש ורבנן לענין פירות דמשעת כתיבה עד ש"ח ונדחקו התוס' בהטעם, ולפ"ז השתא דמפכינן קמייתא ור"י קאמר משום פרי ס"ל לכ"ע כיון שנתן עיניו וכו' רק דקאמר עיקר הטעם כקושית המהרמ"ש, [דעל האיפך לחוד י"ל קצת דל"ש אלא כיון דל"ה אוקימתא בגמ'] א"ו מוכח דמפכינן בתרייתא, וכיון דלא

קאמר ר"ל אף משום פרי מוכח דל"ל טעמא דשמא יחפה כלל, וא"כ בע"כ דש"כ היינו ש"ח דאל"כ מ"ט דרבנן:

(ד) **ועפה"ד** האלה י"ל הוכחת הבעל העיטור שהוכיח דלא כר"ח מדקאמר עולא לקמן (דף כ"ו ע"ב) משום תקנת וולד וכו', ומדאצטריך לדחוקי מוכח דר"י משום פרי עיין בהרא"ש, והרמב"ן ז"ל כתב דבעלי הגמ' גופיה נסתפקו איזהו מפכינן, והנה כבר כת' לעיל דלמ"ד כיון שנתן עיניו לגרשה י"ל בארוסה הטעם משום פרי כקושי' התוס' דלקמן, [בל"ז אתיא ג"כ שפיר דאי מפכינן קמייתא תרווייהו ס"ל שמא יחפה] ולפי ההנחה דאי אמרינן דר"י אמר משום פרי י"ל דס"ל שמא יחפה ג"כ רק דקאמר עיקר הטעם כס' המהרמ"ש, ולפ"ז אי לא הוי לן טעמא על ארוסה למ"ד משום פרי הוי מוכרחין לאפוכי קמייתא דר"י סבר משום פרי וסבר כיון שנתן עיניו כדי דלא תקשי ארוסה, אבל אי ר"ל סבר משום פרי קשיא ארוסה, וכפי אשר הקדמתי בשם הרמב"ן די"ל דבעלי הגמ' גופיה נסתפק להו איזהו מפכינן, רק דהר"ח סובר מדל"ק אלא מוכח דמסתבר לבעלי הגמ' מאיזהו טעם לאפוכי בתרייתא, א"כ י"ל שפיר דזה אליבא דאמת דלא קשיא לן ארוסה די"ל משום תקנת הוולד, אבל אי לא הוי לן טעמא על ארוסה הוי מוכרחין לאפוכי קמייתא ור"י משום פרי וסובר כיון שנתן עיניו לגרשה וכו' וכס' מהרמ"ש הנ"ל, ול"ק ארוסה כנ"ל, ע"כ הוצרך לפרש משום תקנת וולד וע"כ שפיר נוכל לאפוכי בתרייתא:

ולפ"ז יש לסתור ג"כ ההוכחה שהביא הבעה"ע מהירושלמי, דאיתא התם ר"י אמר משום אכילת פירות, א"כ מוכח דר"י סבר משום פירות, ולפמ"ש נהי די"ל איפך קמייתא, מ"מ אי מפכינן קמייתא לא צריכין לדחוקי ולומר מש"כ היינו מש"ח, כמ"ש לעיל (אות ג') די"ל דר"י קאמר עיקר הטעם, א"כ בע"כ מוכח דתלמודא דידן לית ליה הא דהירושלמי, דהא הירושלמי מפרש לר"י הטעם על נכתב ביום משום אכילת פירות, ומוכח דר"י סבר מש"ח, ולפי משמעות תלמודא דידן אי הוי אמרינן איפך קמייתא, מהכ"ת לדחוקי לומר מש"כ היינו ש"ח, וכל כי הא וודאי הו"ל לתלמודא לפרש, א"ו דתלמודא דידן ס"ל דלא כהירושלמי, והדרינן לס' הר"ח מדלא קאמר אלא דמפכינן בתרייתא, ודוק היטב:

(ה) **אמנם** לענ"ד נראה די"ל קושית המהרמ"ש הנ"ל שהקשה דלמא ר"י סבר כיון שנתן עיניו וכו' רק דקאמר שמא יחפה לפסול נכתב ביום, בצירוף קושיא השני' שהקשה עוד מנ"ל לר"י דר"ש ורבנן פליגי בתרתי דלמא כ"ע ס"ל כיון שנתן עיניו וכו' רק דרבנן חיישי לשמא יחפה ור"ש ל"ח, ועיין ביש"ש שנדחק מאוד בקושיא זו, וכתב דר"י מצא איזהו ברייתא לרבנן דסברי עד ש"נ, וגם קושית התוס' שהקשו לר"ל דס"ל זנות לא שכיח, ובפ"ק דכתובות אשכחן דעשו תקנה בשביל זנות, ויותר קשיא לי לפמ"ש התוס' לקמן

דמש"ה לר"י כותבין גט לאיש ול"ח לשמא יחפה משום דלא מקדים וכו', וכיון דחזינן דזהו מלתא דל"ש להקדים כתיבת הגט להנתינה ול"ח חכז"ל לזה כלל, א"כ קשיא לר"ל למה תיקנו זמן לשיטת התוס' דכל החשש הוא רק שמא יתאחר הנתינה מזמן הכתיבה, דשעת הנתינה תוכל לבא לב"ד, (שוב מצאתי בחי' הרמב"ן שהקשה כן והבאתי חי' לקמן) והנה לשיטת התוס' י"ל דהתיקון בשביל גיטין הבאים ממדה"י או משליש דל"ש לא מקדים, אך לשיטת רש"י א"א לומר כן דהא רש"י סובר לקמן דבגיטין הבאים ממדה"י אית ליה פירות עד שעת נתינה, ואפ"ל דמזה הוכיח רש"י לשיטתו דלא כתוס' רק דהפי' עד שעת נתינה ואמרינן לה אייתי ראיה, אבל זה ל"א שתבא לב"ד, וא"כ י"ל שפיר לר"ל התקינו זמן משום שעת נתינה ולא תצטרך לבא לב"ד, דלדידיה ליכא למימר אייתי ראיה דהא באמת אית לה מש"כ רק דבשביל זה לא הוצרך לתקן זמן דל"ש שיתאחר הנתינה, אבל מ"מ אהני שתטרוף מש"נ, אך אעפ"כ דוחק קצת דהתיקון היה בשביל גיטין הבאים ממדה"י, והנה באמת היה עולה ע"ד לפרש בתוס' ליישב קושית המפורשים על הא שתי' לא מקדים וכו' א"כ למה הוצרכו לעיל לתרץ על קושיא דפירות קלא אית ליה, עיין מהר"ם שיף ונתיבות המשפט שנדחקו מאוד בפי' התוס'). ולענ"ד היה נראה בהשקפה ראשונה דע"כ לא כתב התוס' לא מקדים רק לענין חששא דשמא יחפה, דבל"ז ל"ש זנות בעדים והתראה רק דאפ"ה עשו תקנה בשביל זה לר"י, אבל הא הוי תרתי ל"ש שיתאחר זמן הנתינה, ויתרמי זנות בעדים, ע"כ לא חששו לזה, אבל לענין פירות דהוי מלתא דשכיחי טובא, חששו שפיר דלמא יזדמן שיתאחר הנתינה, [וראיתם מכח קושיתי דלעיל מדתקנו זמן לר"ל משום חשש שיתאחר הנתינה] וע"כ הוצרכו לתרץ לחששא דפירות קלא אית ליה דלענין פירות ל"ח כלל שימסור בצנעא, אך לשיטת הרי"ף דע"ח לחוד מהני, ול"ש תי' התוס' קלא אית ליה וצריכין אנו לתרץ לא מקדים וכו' אף על קושיא דפירות, [וכ"כ הנתה"מ בשם מהרש"ך], א"כ הדרי הקושיא לדוכתיה למה תיקנו זמן לר"ל, כיון דל"ש שיתאחר הנתינה מזמן הכתיבה, וגם ליכא למימר דס"ל כרש"י וא"כ י"ל דעשו תקנה בשביל אחר הנתינה דהא כל הפוסקים חלקו על רש"י בזה, והא דעדי חתימה לחוד מהני קי"ל עכ"פ לספיקא דדינא, וקשיא לדידן דלפ"ז הא בהא תלי' והיו הלקוחות יכולים לומר אייתי ראיה כיון דהמה מוחזקים, ואנן קי"ל דאין צריכה להביא ראיה אימת מטי גיטא לידה, גם קשה להבין במאי פליגי ר"ש ורבנן לר"י דרבנן חיישי לשמא יחפה ור"ש ל"ח, באיזה סברא פליגי:

וע"כ היה נ"ל דוודאי כ"ע סברי דיש לתקן זמן דלמא תזנה ויתן לה גט בלא זמן, אבל לפסול נב"י ונחתם בלילה בשביל זה הוי חששא רחוקה כיון דבשעת כתיבה וודאי לא

כתב הגט משום שמא תזנה אחר כתיבת הגט דאינו עולה על הדעת כלל כיון דעדיין לא זנתה רק דחיישינן שכתב לה גט מחמת שלא מצאה חן בעיניו ואתרמי שזנתה אח"כ ואח"כ נהפך לה לאוהב ויחוס עליה, דוודאי כגון זה הוי חששא רחוקה טובא, ובפרט לפ"מ שהסברתי ס' התוס' במה שכתב לחלק בין שמא תזנה וכו', היינו דהתם אין תחלת הנשואין בשביל הזנות רק דאנן חיישינן בשעת נשואין שמא זנתה, וכיון דעל שעת נשואין אנו דנין שפיר הוי שמא זנתה, אבל הכא אין אנו דנין על שעת נתינת הגט, רק דאמרינן שמא תזנה ובשביל זה יתן לה גט והזנות יגרום הגט, ע"כ הוי שפיר שמא תזנה, כנ"ל נכון לחלק, וא"כ בנכתב ביום שאין הזנות גורם הגט כיון דנכתב קודם הזנות, וא"כ שפיר י"ל דהוי חששא רחוקה, רק דמ"מ כיון דכבר התקינו זמן בשביל שמא יחפה דהוי חשש קרוב וכיון דכבר חששו לזנות אין ס' לעשות לחצאין כיון דעדיין איכא למיחש לחיפוי אף דל"ה חשש כולי האי כמו בלא זמן כלל מ"מ אין ס' לחלק בהתקנה, אך כ"ז לרבנן דלית להו טעמא אחרינא לתקנת הזמן רק משום שמא יחפה ומדנחתי לחששא דזנות פסלו אף נכתב ביום כנ"ל, אבל לר"ש דממילא הוצרכו לתקן זמן משום פרי וממילא ליכא למיחש לחיפוי, וע"כ לא הוצרכו לפסול נכתב ביום משום חיפוי כיון דהוי חששא רחוקה, ול"ש לומר לא פלוג בתקנתם, דבתחלת התקנה לא רצו לתקן כלל משום חיפוי כיון דבזה ע"כ יפסל נב"י ולחיפוי גמור דהיינו בלא זמן ממילא ליכא למיחש כיון דצריך זמן משום פרי, [ועיין במל"מ (פ"ד מה' יבום) שכ' כעין ס' זו לענין גט חליצה יעיי"ש]:

ולפ"ז ל"ק קושית המהרמ"ש והיש"ש הנ"ל דר"י הוכיח ע"כ דר' שמעון ורבנן בהא פליגי, דרבנן ס"ל עד שעת נתינה וליכא למיתלי טעמא דזמן רק בשמא יחפה, ומשום הכי פסלי נב"י משום לא פלוג, אבל ר' שמעון סובר עד ש"כ וטעמא דזמן משום פרי ולא שייך שמא יחפה רק בנכתב ביום וע"ז לחוד ל"ח כנ"ל דהוי לא שכיח אבל אי הוה תרוויי' סבירי להו עד ש"כ אין ס' לפלוג בטעמא דחיפוי, ומיושב גם כן קושית התוס' הנ"ל על ריש לקיש דסבר זנות לא שכיח מכתובות דכיון דריש לקיש לא סבירא ליה כר' יוחנן עד שעת נתינה, ואם כן וודאי לא קשיא לדידי' דנימא עד שעת נתינה דיש לומר לדידי' אין ס' לומר עד שעת נתינה, רק דקושית הגמ' למה פליג על ס' דחיפוי דבזה הוי יכול לומר דכולי עלמא ס"ל כיון שנתן עיניו וכו' ולא הוצרך לעשות פלוגתא בזה בין ר' שמעון לרבנן, ועל זה משני שפיר זנות לא שכיח כיון דממילא הוצרכו לתקן זמן משום פרי לא הוה להו למיחש לזנות כדי לפסול נכתב ביום דזנות כי הא וודאי לא שכיח כנ"ל. ולפ"ז מיושב גם כן הקושי' הנ"ל לשיטת הרי"ף דחששו לריש לקיש שיתאחר הנתינה דהוי

לא שכיח לר' יוחנן מדכותבין גט לאיש, ולפ"ז יש לומר דריש לקיש ס"ל דחששו אפילו למלתא דלא שכיח רק דזנות לא שכיח כלל, דהיינו שיתרמי זנות בין הכתיבה להנתינה כמ"ש, אבל לר' יוחנן אף דמוכח דלדידי' דלא חששו שיתאחר הנתינה מדכותבין גט לאיש אפילו הכי חששו לזנות דלדידי' הוצרכו לתקן זמן משום שמא יחפה, ולענין תקנת זמן הוי חששא גמורה כנ"ל נכון, [ומלבד זה יש לתרץ גם כן הקושי' אף דכותבין וסמכו על לא מקדים היינו משום הצטרפות תקנת עגונות, ואפילו הכי תקנו זמן לר"ל דמאי דמצי לתקוני מתקנינן]:

(ו) **וע"פ** ס' זו י"ל הדקדוקים של המהרמ"ש בגמ'. דמתחלה קאמר הניחא לריש לקיש והא לדידי' קשי' טעמא דרבנן וגם לבסוף דמקשה הגמ' הניחא לר"י קאמר לר"ל מאי איכא בין ר' שמעון לרבנן, והוה ליה להקשות בכח מאי טעמא דרבנן, ולפ"ז יש לומר דוודאי לא נפלאת ולא רחוקה היא לומר אף דריש לקיש לית לי' טעמא דשמא יחפה לענין תקנת זמן משום דלא שכיח, היינו דמשום זה לא תקנו רבנן זמן, אבל עכשיו דתקנו זמן ונכתב שקר בגט מאי דנ"מ אף למלתא דלא שכיח פסלו רבנן, וכעין ס' התוס' לקמן לענין שבוע דקמא עיין שם, וע"כ לא הוי הגמ' מצי לאקשויי קושי' אלימתא לר"ל מאי טעמא דרבנן דאיכא למימר כנ"ל, משום הכי מקשה מעיקרא לר' יוחנן מאי טעמא דר' שמעון ולבתר דשני אליבא דר' שמעון לא קאמינא והיינו כמו שכתבתי לעיל (אות ה') דלדידי' כיון דהוצרכו ממילא לתקן זמן משום פרי, ע"כ לא תיקנו כלל משום זנות כדי שלא לפסול נכתב ביום, הקשה הגמ' בשלמא לר"י היינו דאיכא בין ר' שמעון לרבנן פי' דידעינן באיזהו טעם פליגי דלרבנן דכל תקנת הזמן לא הוי רק משום שמא יחפה, משום הכי ממילא פסול נכתב ביום משא"כ לר' שמעון, אבל לריש לקיש מאי איכא וכו' היינו דליכא למימר לרבנן אף דעיקר הזמן משום פרי אפילו הכי נכתב ביום פסול דהוי שקר בגט אם כן מאי זהו ס' מכשיר ר"ש, ולשון רש"י מדוקדק מאד לפ"ז דפי' לר' יוחנן טעמא דר' שמעון כיון דזמן משום פירות איתקן והוא שפת יתר לכאורה, רק דהוה ליה למימר דר"ש לית ליה טעמא דשמא יחפה. עיין ברש"י (ד"ה היינו דאיכא בין ר"ש לרבנן). ובאמת דברי רש"י הם דברי רבא בגמ' דאמר מאי טעמא דר' שמעון קסבר כיון שנתן עיניו לגרשה וכו', ולכאורה קשה בין לפי' רש"י ובין לפי' התוס' אין מקום לפסול נכתב ביום משום פרי אף אי אמרינן יש לבעל פירות עד שעת נתינה, אם כן מאי קאמר רבא מאי טעמא דר' שמעון וכו', נהי דמוכח דסובר כיון שנתן עיניו וכו' מדתקנו זמן אליבא דר' שמעון, אבל דינא דמתני' אתי שפיר אף אם אית לי' יש לבעל פירות עד שעת נתינה, רק דצ"ל דלית ליה טעמא דשמא יחפה, ולמ"ש א"ש דה"פ דק' למה לא חייש ר'

שמעון לשמא יחפה כיון דחזינן דרבנן חיישי ובמאי פליגי על כן קאמר דר' שמעון אית לי' כיון שנתן עיניו וכו', וע"כ ממילא הוצרכו לתקן זמן משום פירות ע"כ לא חיישינן כלל לחששא דזנות כדי שלא לפסול נכתב ביום:

(ז) **ולפ**"ז יש מקום לסתור הוכחת הבעה"ע שכ' להוכיח דמפכינן קמייתא מדהוצרך עולא לשנויי לקמן משום תקנת ולד ולפ"ז יש לומר דקשי' לי' לעולא אי לא הוי לן טעמא לזמן רק משום שמא יחפה גבי ארוסה, אם כן הוי ליה לר' שמעון גם כן לחוש לשמא יחפה כדי לתקן זמן גבי ארוסה וממילא פסול נכתב ביום כיון דהוצרכו לחוש לזנות, וע"כ צריך לומר דר' שמעון ל"ח כלל לחיפוי והוי קשה במאי פליגי, ע"כ קאמר משום תקנת ולד נגעו בה ואף גבי ארוסה לא הוצרכו לחוש לחששא דזנות, אך לכאורה משמע בפשטיה דסוגיא דהתם דתקנת ולד לא מהני רק לענין שצריך להניח מקום הזמן שלא יהי' מוקדם דע"י הקדמת הזמן יאמרו גיטה קודם לבנה, אבל מ"מ לא מהני טעם זה לתקן זמן גבי ארוסה וא"כ הדרי הקושי' לדוכתי' דמכל מקום הו"ל לר"ש לחוש לשמא יחפה לתקן זמן גבי ארוסה, אך לשיטת הבה"ט בעצמו שהביא הפ"י דס"ל דתקנת הולד מהני אף לענין תקנת הזמן שפיר איכא למימר כמו שכתבתי, ונסתר ראייתו מדעולא ואיכא למימר שפיר דמפכינן בתרייתא. אך לפמ"ש לעיל דלמאן דאמר כיון שנתן עיניו וכו' ממילא צריך זמן בארוסה משום שמא יתן לה אחר נשואין כמו שכתבתי לעיל בתחלת הסוגי' לא צריכין לבא לס' בעל העיטור ולא קשי' לר"ש מארוסה דלדידי' יש לומר משום פרי כיון דלא תלי' לדידי' בקול, אבל לרבנן הקשה הגמ' שפיר דיש לומר בארוסה לא שייך קול כמ"ש לעיל:

אך לפ"ז אנחת לן חדא ואתקפת לן חדא, דלפ"ז נסתר מה שכתבתי לעיל (אות ד') לתרץ קושית הבעל העיטור מדעולא, היינו דאי לא הוי לן טעמא דמשום תקנת הולד הוי מפכינן קמייתא, והוי אמרינן כנ"ל דר"י סבירא ליה כיון שנתן עיניו לגרשה וכו' ונכתב ביום פסול משום חיפוי כמו שכתבתי לעיל, ולפמ"ש כאן אי אפשר לומר כן דאם כן קשי' מאי איכא בין ר' שמעון לרבנן כיון דתרווי' סבירי להו כיון שנתן עיניו וכו' כמו דמקשה הגמ' לריש לקיש כמו שכתבתי לעיל, גם יש לדקדק על מה דמקשה הגמ' וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כר' יוחנן, וצריך לומר קסבר ריש לקיש זנות לא שכיח ולפמ"ש יקשה כמו דאמרינן ר"י סבר עד שעת נתינה והיינו דמסתבר לי' לומר כן, יש לומר ר"ל לא רצה להרחיק מחלוקת ר' שמעון ורבנן וסובר לרבנן עד ש"ח, רק דקשה דהוה ליה לומר תרווי' עד שעת כתיבה ורבנן פסלי נכתב ביום משום שמא יחפה, ולמ"ש יש לומר דקשי' לי' מאי איכא בין ר' שמעון לרבנן אי תרווי' סברי כיון שנתן עיניו לגרשה וכו',

אך זה י"ל דוודאי מסתבר יותר לומר לרבנן עד שעת נתינה וכמו שכתב הרי"ף מלומר סברא חדשה ברבנן דתלי' בשעת חתימה ואצטרכינן לדחוקי בטעמא כמו שכתבו התוס' דתלי' בקול וע"כ צריך לומר לריש לקיש זנות לא שכיח, אך מ"ש לעיל דהוי מצי למימר לר"י כיון שנתן עיניו לגרשה וכו' ואפילו הכי פסלי רבנן משום שמא יחפה אהא קשי' שפיר במאי פליגי:

(ח) **ואמרתי** ליישב עפ"מ דקשי' לכאורה בתקנת הזמן לר"י משום שמא יחפה הא הא ל"ח כלל שיזייף עדים דאם כן לא הועילו בתקנת הזמן וע"כ צריך לומר כמו שכתב הש"ך דלא חציף לזיופי או כס' רבינו אביגדור היכא דאיכא ריעותא טענינן מזויף, ולפ"ז קשי' מאי אהני רמאי ברמאותו הא יכול הדבר לבא לידי ביירור על ידי עדי חתימה, ולכאורה וודאי מוטל על הב"ד לחקור על הדבר כיון דהיתה בחזקת אשת איש וכי ניחוש שיקח עדים וישלחם תיכף לאיי הים ומכש"כ למאי דמשני הגמ' לקמן לרמאי לא חיישינן אם כן היכא דיוכל לבא לידי ביירור שוב לא יעשה הוא כן דוודאי שואלין אותו מתי גירשה אולי יוכל לברר וא"כ יתבדה אחר כך על ידי עדי הגט וכל כי האי הוי לכאורה חששא רחוקה. והי' נראה לי ע"פ שיטת הרי"ף דלמאי דקי"ל דבר ולא חצי דבר בשנים אומרים א' בגבה, ואפילו הכי מצטרפין עדי חזקה היינו משום דכת ראשונה מהני סהדותי' לענין פירות, אבל היכא דכל כת לחוד ל"מ הוי חצי דבר ודלא כס' התוס' דתלי' בראו כ"מ שיכולים לראות, ולפ"ז יש לי ספק עצום אף אם באו אחר כך עדי החתימה ואומרים שאחר הזנות נתגרשה מכל מקום לא מצי למיקטלה דהא כל כת הוי חצי דבר דהא עכשיו אין נ"מ אימתי נתגרשה רק לענין הזנות וגם הזנות אינו מעלה ומוריד רק על ידי העדים שמעידים שנתגרשה אחר הזנות והוי חצי דבר. והנה התוס' כתבו לקמן בגיטין הבאין ממדינת הים קלא אית לי' ויבורר יום הנתינה ומוכח דלא הוי חצי דבר, אך התוס' לשיטתיה דס"ל דתלו בראו כל מקום שיכולים לראות א"ש דלא הוי חצי דבר, אבל לשיטת הרי"ף ז"ל נראה לכאורה דהוי חצי דבר. ועיין בב"ק (דף ע' ע"ב) מודה ר"ע בשנים אומרים קידש ושנים אומרים בעל דהתם עדי קדושין באים לאוסרה על כל העולם אבל הכא אין תועלת כלל בכל כת לחוד, ולפי ס' זו היה נראה לפמ"ש הפ"י דר' שמעון לית לי' חזקה דהשתא והקשה מאי מקשה לר' יוחנן מאי טעמא דר"ש הא לר"ש לא שייך חיפוי דמוקמינן לה בחזקת אשת איש, ותי' דמכל מקום הוי ספק לר"ש ולא קטלינן לה, ועוד בנכתב ביום כיון דכתב הזמן מקודם הוי וודאי לר"ש שנתגרשה מקודם, ולפ"ז יש לומר דה"ט דפליגי ר' שמעון ורבנן, דלרבנן שייך שפיר לתקן זמן אף משום זנות ול"ק כנ"ל דיוכל לברר על ידי ע"ח, דיש לומר כנ"ל דהוי חצי דבר דעידי זנות לחוד לא מהני מידי, אבל לשיטתו של

ר"ש דס"ל דל"א חזקה דהשתא רק דהוי ספק, אם כן עכ"פ פועלים העדי זנות לאוסרה על בעלה מספק וכיון דיש תועלת בעדותם שוב לא הוי חצי דבר ומהני אחר כך עידי הגט לענין שתאסר בוודאי על הבעל ושוב מהני סהדי קמאי במאי שאומרים שהתרו בה לענין קטלא, דהא הכי אמרינן התם היכא דעדי קדושין לא צריכי לעידי ביאה הוי דבר שלם ה"נ כיון דסהדי קמאי מהני עכ"פ לאסרה מספק ומקבלין עדותם ממילא מהני אחר כך עידי הגט לאסרה בוודאי, ועידי התראה לענין קטלא כנ"ל נכון, ולפ"ז שפיר מצינן למימר לר"י אי הוי מפכינן קמייתא דר"ש ורבנן אזלי לשיטתי' דלרבנן הוי חשש חיפוי חששא גמורה דלא יוכל לבא לידי בירור משא"כ לר"ש כנ"ל, ואפילו הכי מקשה הגמ' שפיר לריש לקיש מאי איכא בין ר"ש לרבנן כמ"ש לעיל, דליכא למימר היכא דנכתב שקר בגט מודה ר"ל דחיישי רבנן לשמא יחפה, דאם כן מאי טעמא דר' שמעון דליכא למימר כמ"ש דלר"ש יוכל לבא לידי בירור משא"כ לרבנן דהוי חצי דבר, דהא ליתא כיון דר"ל ל"ל טעמא על תקנת הזמן משום שמא יחפה, ואפילו הכי פסלי רבנן נכתב ביום משום שמא יחפה אם כן אף ר' שמעון הוי ליה לפסול, דהא בנכתב ביום הוי וודאי אף לר"ש כיון דנכתב להדי' הזמן מוקדם כמ"ש הפ"י אם כן אף לר"ש לא יוכל לבא לידי בירור ע"י עדי חתימה דהוי חצי דבר כיון דסהדי קמאי ל"מ מידי:

(**ט**) **ועפה"ד** האלה י"ל לשיטת התוס' גם כן טעם לפלוגתא דר"ש ורבנן, דהא התוס' כ' על הא דמשני קלא אית ליה שיבא לידי בירור גמור. וכת' לעיל (אות ח') דלא הוי חצי דבר לשיטתם כיון דראו כל מה שיכלו לראות, ולפ"ז יש לומר דר' שמעון בשיטת ר"ע רבו אמרה, ור"ע וודאי לית ליה האי סברא מדס"ל דעידי חזקה אינם מצטרפין, וקשי' ליה גיטין הבאין ממדינת הים מה הועילו חכמים בתקנתן, וע"כ לא חששו כלל לחששא דזנות. וכה"ג אשכחן במנחות (דף ע"ב) ראב"ש בשיטת ר"ע רבו של אביו אמרה, ואף שהתוס' כ' שם דדווקא במקום ר"א ס"ל כרבו, היינו משום דמוכח התם דסבר כר' יהודה בדרשא דבחריש וקציר, אבל מן הסתם כרבו ס"ל]. וע"כ שפיר מוכח לר"ש דל"ח לשמא יחפה. אך לקמן (אות י') אכתוב מה שנלענ"ד בישוב קושית התוס' ד"ה קלא אית ליה, ולא צריך לומר שיבא לידי בירור גמור:

ולפ"ז יש להביא סעד לפסק הרמב"ם שפסק ספיקא דאורייתא מ"ה לקולא. דלפמ"ש דמשום הכי לא יוכל לבא לידי בירור משום דהוי חצי דבר דסהדותא דקמאי ל"מ כלל ואינה אסורה אפילו מספק ע"פ עדותם דאמרינן הרי גרושה לפנינו כמ"ש לעיל (אות ח'). דהנה הטור כ' דעכשיו דתקנו זמן אם תאמר שקודם הזנות נתגרשה צריכה להביא ראייה כיון דיש ריעותא לפנינו שיש לה גט בלא זמן, והקשה הב"ש לפ"ז מאי מקשה

הגמ' ג' גיטין פסולין מאי הועילו חכמים בתקנתן הא עכשיו דתיקנו זמן צריכה לברר, ותי' דאף על פי כן לא קטלינן לה מספק דהריעותא ל"מ רק לעשות ספק אבל לענין קטלא ל"מ מידי, ולפמ"ש לעיל (אות ח') הדרי הקושי' לדוכתי' דהא כ' לעיל דהיכא דהכת ראשונה מהני לאוסרה מספק שוב לא הוי חצי דבר, ולפ"ז מאי מקשה מה הועילו חכמים וכו' הא הועילו טובא דעכשיו דתיקנו זמן שוב לא מצי לחפות דיוכל לבא לידי בירור כיון דסהדותא דקמאי מהני לאוסרה מספק כיון דהוי ריעותא כס' הב"ש ממילא יהיו נאמנים אח"כ עידי הגט כמ"ש לעיל, אבל לשיטת הר"מ דסובר ס"ד מן התורה לקולא הקשה הגמ' שפיר דאף דהוי ריעותא ואסורה מספק, מ"מ כיון דל"ה רק ספק וליכא לאוקמי אחזקה קמייתא דהרי גרושה לפנינו, וא"כ מן התורה שרי' ול"מ סהדותא דקמאי מן התורה והוי מן התורה חצי דבר ולא הועילו עדיין בתקנת הזמן. [ולא מסתבר לי לומר כיון דמ"מ מהני סהדותי' לאוסרה מדרבנן, שוב ל"ה אף מן התורה חצי דבר ובחקירה כעין זו האריך המל"מ מ"מ הס' פשוטה נראה דמן התורה הוי חצי דבר), וא"ל דלפ"ז נסתר מ"ש לעיל דאי הוי מפכינן קמייתא הוי מצי למימר דר"י סבר כיון שנתן עיניו וכו' ונכתב ביום פסול משום חיפוי ולר"ש ע"כ לא חששו לחיפוי בעיקר תקנת הזמן דיוכל להתברר כיון דסהדי קמאי מהני לאוסרה מספק ע"פ ס' הפ"י ולפ"ז נסתר זה כיון דס"ד מ"ה לקולא שוב הוי חצי דבר מ"ה. אך הא ליתא דהא נודע דדינו של הר"מ תלי' בפלוגתא דחתיכה משתי חתיכות דלמאן דלא בעי ח"א משתי חתיכות וודאי ס"ד מ"ה לחומרא מדחייב אשם תלוי, ור"ש סובר להדי' בכריתות דלא בעינן ח"א משתי חתיכות. ועיין בסוכה בתוס' סוגי' דשתים כהלכתן]. וא"כ לדידי' וודאי ס"ד מ"ה לחומרא וע"כ ל"ה לדידי' חצי דבר, אבל לדידן שפיר הוי חצי דבר אף אי אסורה מספק כיון דמן התורה שרי', והקשה הגמ' שפיר מאי הועילו חכמים בתקנתן [ולפ"ז יש מקום לפלפל עפמ"ש כבר (בפתח השער לתשובת ח"ש) ליישב ראיי' הפ"ח, וכ' בחי' לקדושין דלר"ל דסובר ממזרת לאחר י' דורות שרי' וודאי מוכח כשיטת הר"מ דס"ד מ"ה לקולא, ולפ"ז י"ל לשיטת בעה"ע דר"ל סובר משום שמא יחפה, מקשה הגמ' מה הועילו וכו' ולא מוכח דנימא לדידן ס"ד מ"ה לקולא]:

(י) **והנה** כ"ז לשיטת הפ"י דלר"ש ל"מ הרי גרושה לפנינו שפיר י"ל כנ"ל דמש"ה לא חששו לר"ש משום שיוכל לבא לידי בירור ולא היה צריך ר"י לומר דפליגי לענין פרי. אך מה שנלענ"ד מסוגי' דהיו בה מומין שכ' התוס' לחלק בין חזקת הגוף לחזקת פנוי' וכ' שם דחזקת הגוף עדיף טובא מחזקת פנוי', ולפ"ז י"ל דע"כ ל"ס לי' דלא מהני חזקה דהשתא רק לגבי חזקת הגוף כגון התם במקוה דהוי חזקה אלימתא, אבל לגבי חזקת

א"א מודה דמהני חזקה דהשתא וכן נלענ"ד מוכח ממ"ש התוס' התם דדוקא גבי מקוה מהני תרתי במקום חדא משום חסר ואתאי ולא בנגע דרגילות להתחסר בב"א, וא"כ קשי' הא בגירושין וודאי הוי דומי' דנגע דהא בב"א מתגרשת, וא"כ אפילו תרתי במקום חדא לא מהני, אך לפמ"ש א"ש דלגבי חזקת א"א דלא אלימא כ"כ מהני שפיר הרי גרושה לפנינו אף דל"ש לומר כדהתם חסר ואתאי, ולפ"ז י"ל שפיר נהי דהו"מ לדחוקי ולומר כס' הפ"י דלר"ש הוי ספק וי"ל דפליגי כנ"ל מ"מ ר"י סובר כמ"ש וע"כ הוכרח לומר דפליגי לענין פירות וע"כ הוצרך לחדש פלוגתא בין ר"ש ורבנן כמ"ש לעיל:

ועפמ"ש יש להוכיח שיטת הרי"ף בפי' דחצי דבר דלשיטת התוס' יקשה עדיין מנ"ל לומר דפליגי בפירות דלמא בהא פליגי דר"ש בשיטת ר"ע כמ"ש לעיל, וקשי' לי' גיטין הבאין ממדינת הים דליכא למימר קלא אית לי' ויבא לידי בירור דהא הו"ל חצי דבר אבל לרבנן ל"ה חצי דבר כיון שראו כ"מ שיכלו לראות כמ"ש לעיל (אות ח'), אבל לשיטת הרי"ף א"ש דבע"כ צ"ל טעמא אחרינא בגיטין הבאין ממדינת הים דהא לתרווי' הוי חצי דבר דלא מהני סהדותא דקמאי, ומה שנלענ"ד בישוב קושית התוס' בהא דקלא אית לי', עפמ"ש התוס' לעיל דמש"ה נכתב ביום פסול אף דמהני לשבוע דקמא, מ"מ כיון שתהי' ניצלת ע"י מה שנכתב שקר בגט דהיינו שנחזיקנה למגורשת מזמן הכתיבה גרע טפי ממה שתהי' ניצלת ע"י שיהי' כתוב סתם בגט ותהיה ניצלת מחמת ספק, ולפ"ז י"ל כיון דגיטין הבאין ממד"ה קלא אית לי' ונהי שתהיה ניצלת מחמת שלא ידעינן אימת בא הגט לידה מ"מ לא נחזיקנה למגורשת מזמן הכתוב בגט כיון דידעינן שלא בא תיכף לידה רק שתהי' ניצלת מחמת ספק ושפיר י"ל דאהני לשבוע דקמא כנלענ"ד נכון, (ועיין לקמן אות י"ח):

(**יא**) **וע"פ** דברי המהרש"ל הנ"ל שכ' דר"י מצא ברייתא מפורשת דיש לבעל פירות עד ש"נ. ועם דברי הנ"ל שכ' ליישב קושיתם דתלי' בפלוגתא דר"ש ורבנן לענין שמא יחפה כמ"ש לעיל (אות ה'), יש לפלפל לענין מחלוקת התוס' והר"מ בגט מאוחר דהתוס' סוברים דכשר לכתחלה רק דהגירושין מתחילים רק מזמן הכתוב בגט והבעל אוכל פירות עד אותו זמן כיון דאינו ראוי לגרש מקודם, ואף דלר"ש מש"כ אין לבעל פירות הייינו משום דראוי לגרש ע"י ע"מ ואף לרבנן מקרי ראוי לגרש רק דבעי קלא ומש"ח אית לי' קלא ומש"ה כשר לדידהו עסוקין בא"ע. והנראה מד"ת דהוכרחו לס' דקלא מחמת תי' זה שהוכיחו דאף בלא ע"ח מקרי ראוי לגרש לר"ש וקשה מ"ט דרבנן ע"כ כ' דהטעם משום קול, [וקצת מגומגם ההתקשרות בתוס', וי"ל] והר"מ פוסל גט מאוחר דהוי כגט שאין בו זמן, והי' נלענ"ד להוכיח כל חד לשיטתו עפ"מ שהקשיתי דלמא מש"ה תקנו

זמן משום שמא יפסלו העדים וכשתוציא היא גיטה אז יהי' א' מהעדים פסולים ולא תהי' מגורשת דחיישינן דלמא חתם אחר כך כשנפסל, ונהי דבפסלות דגזלנותא ליכא למיחש דממ"נ אם יש עדים שראו הגט בידה קודם שנעשה זה גזלן לא צריך זמן דהא ידעינן שהיה לה הגט קודם שנעשה גזלן, ואי לא ראו בידה הגט אף אם יהי' כתוב זמן בגט חיישינן שמא לאחר שנעשה גזלן הקדים הזמן וכמו דקי"ל בש"ע ח"מ (סי' מ"ו), אך הא קשי' דלמא יפסלו בפסול קורבה על ידי חתנות, ובזה קי"ל דאין צריך עדים שיראו השטר קודם שנעשו קרובים דלא חשידי לשקר ולהקדים הזמן ע"כ אמרינן משעת חתימה כמו שנחקרה עדותם בב"ד דמי, אבל אם לא יהי' כתוב זמן כלל והיא תוציא גט חתום בקרובים איך נוכל להכשירו ע"פ מאמרה שהעדים חתמו קודם שנעשו קרובים דהא השתא אין כאן עדות כלל, וע"כ תיקנו זמן דמש"ה מהני אף לאחר שנעשו קרובים דמש"ח נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד, וע"ז נראה דל"ש ס' התוס' שתוכל לבא לב"ד דבשלמא מה שנוגע לדבר שבממון שפיר אמרינן כן ואי לא תלך איהי דאפסדה אנפשה ואין אנו אחראין למה שהפסידה א"ע, אבל הכא יוכל לבא לידי חשש ממזרות בכמה גווני ול"ש תי' התוס' וע"כ קשי' דלמא מש"ה תקנו זמן:

ולכאורה הי' נראה כיון דקי"ל דגט בע"מ לחוד בלא ע"ח כשר וא"כ ליכא למימר דמש"ה תקנו זמן דהא בגט בלא ע"ח אף אם כתוב זמן צריכין העדים להעיד שנמסר בפניהם, ואם נעשו אח"כ קרובים אין לה תקנה וע"כ אף אם יש ע"ח לא תקנו בשביל זה, וע"כ קאמרי משום שמא יחפה דליכא למיחש בע"מ לחוד, או משום פרי לר"ל דליכא למיחש בע"מ לחוד דכיון דאין כאן ע"ח אין לה פירות עד ש"נ, ולר"ש י"ל דאף בגט בע"מ צריך זמן כדי שידעו העדים מתוך זה מתי נמסר וכמ"ש הרמב"ן בחי' לב"ב, אבל משום פסול קורבה דלא תקנו חשש זה בע"מ לחוד, ע"כ מוכח דלא תקנו כלל בשביל זה. אך לשיטת הגה"מ והעיטור דסברי בגט בע"מ לחוד לא צריך זמן כיון דצריכה להביא הע"מ לב"ד. ולפ"ז צ"ל לר"ש נהי דע"מ ידעו מתי נמסר, מ"מ הא לא תדע לגבות מזמן הכתיבה. [שוב ראיתי בס' ב"מ הרגיש בזה וחי' דחוק מאד, גם ל"צ הגמ' לשנויי אהני דלכתחלה לא תנשא עיי"ש ודוק] וצ"ל דזה א"א לתקוני דאף אם יהיה כתוב זמן בגט איכא למיחש דלמא הקדים הזמן, ואין סברא שישגיחו ע"מ ע"ז כמו ע"ח דחותמין על הגט, או אפשר דלר"ש צריכן הע"מ לידע מתי נכתב וכשתביא הע"מ יעידו מתי נכתב. ולפ"ז צריך להבין למה תקנו זמן בע"ח הא תוכל להביא הע"מ לב"ד לשיטת הפוסקים דבע"ח צריך ע"מ גם כן, וע"כ צ"ל דמאי דאפשר לתקוני מתקנינן, או אפשר דבע"מ לחוד וודאי תבא תיכף לב"ד מחשש שמא ילכו העדים למדינת הים, אבל בע"ח חיישינן שתסמוך על הע"ח

וכש"כ לחששא דקרובים שכ' לעיל דקשי' דלא תבא לב"ד שתסמוך על הע"ח, ול"ש לומר איהי דאפסיד נפשה:

ולכאורה הי' נראה לתרץ דאי נימא דתקנת הזמן הי' משום קרובים, וכיון דר"ש וודאי סובר כיון שנתן עיניו לגרשה וכו' גם רבנן וודאי סברי כן, דמנ"ל לעשות פלוגתא כקושית המהר"מ שיף וא"כ קשי' נכתב ביום ונ"ב למה פסול דהא העדים יודעים האמת כשחותמין בלילה שאינם קרובים, ואם יהיו נעשים קרובים מהכ"ת יחתמו דחזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול, דבשלמא כשבא לפנינו שטר עם קרובים אין אנו יכולים להכשירו ולומר שחתמו קודם שנעשו קרובים כיון דאין בו זמן אין אנו יכולים לדון ולהכשיר עדותם, אבל דניחוש שאם יהי' הזמן ביום דלמא יעשו אחר כך קרובים ויחתמו, דמהכ"ת יחתמו כיון דהם יודעים האמת, וגם להיפך ליכא למיחש דלמא יהיו קרובים ביום ובלילה יתרחקו ויחתמו בכשרות ואנן נפסול הגט שלא כדין כיון דהזמן הוא ביום ואז היו קרובים, דהא נמי ליכא למיחש כיון דרואים הזמן ביום ויודעים שהיו אז קרובים מהכ"ת יחתמו כיון שיודעים שיפסל הגט על ידי כך. אך לשיטת הרי"ף דס"ל לר"א בע"ח לחוד כשר ונסתר ס' התוס' בגט הנמסר לאחר כתיבה דאית לי' קלא, א"כ י"ל דפסול במתני' משום פרי דתטרוף שלא כדין [היינו לשיטת מהרש"ל, וא"כ י"ל לר"י כיון דס"ל לרבנן עד ש"נ מכח הברייתא, א"כ הו"ל למימר הטעם על זמן משום קרובים, ובמתני' פסול משום פרי]. והדרי הקושי' לדוכתי':

אך לכאורה י"ל לפמ"ש התוס' לעיל (דף ג') דמש"ה פסול כ' בכת"י משום דלא תוכל לגבות דיאמרו הלקוחות שהבעל הקדים הזמן. ולפמ"ש המהרש"ל ביש"ש ליישב הקושי' הנ"ל מנ"ל לר"י דלרבנן יש לבעל פירות עד ש"נ ותי' דצ"ל שמצא ר"י ברייתא מפורשת לרבנן דיש לבעל פירות עד ש"נ. ולפ"ז תיקשי למה פסול כ' בכ"י לרבנן הא תוכל לבא לב"ד וחשש קרובים ל"ש כלל בכ"י. ע"כ הוכרח לומר הטעם משום שמא יחפה דשייך שפיר בכ"י כמ"ש התוס' לעיל דלר"י ניחא. אך התוס' תי' שם עוד דמש"ה פסול משום שמא תתפוס עיי"ש ובמהר"מ לובלין נסתר תי' זה. ומוכרח בע"כ כתי' הראשון ול"ח לשמא תתפוס וכיון דזכינו לדין להוכיח לשיטת הרי"ף תי' הראשון, וא"כ מוכרח דאף בכ"י יש לה פירות מש"ח לר"ל. וא"כ נסתר תי' התוס' שכ' דצריך להיות לרבנן ראוי לגרש וטעמא דעדים משום קול דא"כ קשי' טובא מ"ט פסול כ"י דהא בכ"י וודאי דלית לי' קלא וא"כ מצד הדין אין לה פירות עד ש"נ, וצ"ל דהתוס' כאן סברי תי' השני משום שמא תתפוס, אבל למה שהוכחתי כתי' הראשון לשיטת הרי"ף והר"מ

א"כ מוכח דלא כס' התוס' דטעמא משום קלא. וליכא למימר כתי' התוס' על מאוחר. ודוק היטב:

אך לכאורה י"ל לעולם כס' התוס' דצ"ל ראוי לגרש. והא דבעי רבנן ע"ח. הייני דצריך לרבנן להיות הגט נגמר שיוכל לתנו בלא שום עדים אחרים ור"ש סובר כיון שיכול לתנו בע"מ שפיר הוי נגמר. אך לשיטת התוס' הא ליתא דהא אף אם יש ע"ח צריך ע"מ לשיטתם. אבל לשיטת הרי"ף דבע"ח לחוד מתכשר שפיר מצינן למימר כן דרבנן סברי שצריך להיות ראוי לגרש לגמרי, ור"ש סבר כיון דאין חסר בהגט כלל אף שצריך עדיין ע"מ אפ"ה הוי ראוי לגרש. ושפיר מצינן למימר כס' התוס' במאוחר. אך התוס' לשיטתם הוכיחו שפיר דטעמא משום קול אף אי נימא בזה כשיטת הרי"ף דע"ח לחוד מהני מדקתני בברייתא לקמן דעסוקין בא"ע כשר. וקשה דהא סוף סוף אין ראוי לגרש. ובשלמא לטעמא דקלא א"ש וכמ"ש התוס' דאית לי' קול. אבל לשיטת הר"מ דסובר עסוקין בא"ע פסול בגט. וראב"צ דמכשיר מיירי בשאר שטרות הדרי הקושי' לדוכתי'. די"ל שפיר כס' התוס' במאוחר דטעמא משום דאינו ראוי לגרש. אך לפמ"ש לעיל (אות ה') ליישב קושי' הישׁ"ש והמהרמ"ש דר"י הוכיח דבע"כ רבנן סברי עד ש"נ מדפסלי נכתב ביום משום שמא יחפה ור"ש מכשיר. ובע"כ דפליגי בעיקר תקנת הזמן כמ"ש לעיל. ולפ"ז קשי' לכאורה טובא לס' התוס' דבעינן ראוי לגרש א"כ קשה מנ"ל לר"י להמציא חשש חדש שמא יחפה ופלוגתא בין ר"ש לרבנן לענין פירות, נהי דזה ל"ק דנימא כר"ל ורבנן סברי עד ש"ח די"ל לדידי' אין ס' כלל דתלי' בקול. אך אי קשי' הא קשי' דלקמן אמתני' דהכל כשרין לכתוב את הגט מוקי ר"י מתני' כר"מ דע"ח כרתי. ועיין בתוס' סוגי' דהכותב טופסי גיטין שכ' דבחד פרק וודאי הוי קפידא לאוקמי כולהו סתמא אליבא דחד תנא א"כ דלמא ה"ט דרבנן דפסלי נכתב ביום דס"ל ע"ח כרתי ואין ראוי לגרש בלא ע"ח משום הכי פסלי נכתב ביום דלדידהו יש לבעל פירות עד ש"ח. ור"ש לשיטתו שירד לשיטתו של ר"א והוי תיכף ראוי לגרש משום הכי מכשיר ול"צ לאפושי פלוגתא, ואף דקאמר הגמ' לקמן דאמוראי נינהו אליבא דר"י מר מוקי אליבא כר"מ ומר כר"א, היינו במימרא דהתם דאמרי אמוראי אחריני אליביה ר"ז ורב"ח. אבל מימרא דר"י דהכא היא מימרא סתמי ור"י גופיה אמרה וקשי' למאן דמוקי אליבא דר' יוחנן כר"מ. אך התוס' לשיטתיה א"ש דבע"כ מוכרח דתלי' בקול מדמכשיר עסוקין בא"ע וא"כ לפחות מוכח אליבא דראב"צ דס"ל כר"א דראוי לגרש בלא ע"ח ואפילו הכי פסול באין עסוקין בא"ע וא"כ מוכח לר"ל דטעמא משום קול. ור"י לא ניחא לי' בהכי ע"כ הוכרח לטעמא דשמא יחפה ואתי' שפיר דראב"צ פוסל באין עסוקין ומכשיר בעסוקין וכמ"ש הב"ח

עיי"ש, אך לשיטת הר"מ דס"ל דראב"צ לא קאי אגט הדרי הקו' לדוכתי' דלמא פליגי בפלוגתא דר"מ ורבנן. א"ו מוכח דלא תלי' בראוי לגרש. ומוכח שפיר דמאוחר פסול לשיטת הרמב"ם:

(**יב**) **ולפ**"ז יש מקום ליישב שיטת הירושלמי והבבלי ע"פ שיטת התוס'. דלפי הנראה שם משיטת הירושלמי תופס בפשיטות דמתני' ר"מ דמקשה אחר כך על ר"ש דפוסל מכאן ועד י' ימים. והא כר"א ס"ל משמע דת"ק דפוסל אפילו נחתם בלילה ל"ק לי' דכר"מ ס"ל. וכן מתני' דאין כותבין על מחובר דמוקי ר"י בתלמודן כר"א. ובירושלמי מוקי לה כר"מ. ולפמ"ש בשיטת התוס' דאי מתני' כר"מ וודאי פסול משום פרי דהא אין ראוי לגרש בו קודם חתימה. ולפ"ז י"ל הא דקאמר ר"י בתלמודא דידן משום שמא יחפה היינו דקשי' ליה ברייתא דראב"צ דמכשיר עסוקין בא"ע. ולר"מ הא אין ראוי לגרש בו, א"ו דראב"צ בשיטתו דר"א. ומה דקאמר בד"א אתי לחלוק על תנא דמתני'. דהא ר"י ס"ל בעירובין (פ"ב) הביאו התוס' לעיל דאפילו במתני' במה דר"י לחלוק וכ"ש בברייתא. וא"כ יש לומר דתנא דמתני' דאזיל בשיטתו דר"מ פוסל באמת אפילו עסוקין בא"ע. אבל ראב"צ דמכשיר בע"כ סובר כר"א וקשי' לי' לר"י אם כן אמאי פוסל באין עסוקין דהא לר"א ראוי לגרש א"ו דסובר דטעמא דזמן משום שמא יחפה וע"כ שפיר מחלק בין עסוקין לאין עסוקין כס' הב"ח. והא דפסק כיחידאי כראב"צ היינו משום דמתני' כר"מ. ואנן פסקינן כר"א ושפיר מצי למיפסק כראב"צ נגד ר"ש דמתני'. ואין לומר א"כ מנ"ל לר"י בירושלמי דתנא דמתני' משום פרי פסיל הא מצינן למימר דאית לי' ג"כ טעמא דשמא יחפה, דלמ"ש א"ש דהוכיח מדפסל במתני' סתמא משמע אפילו עסוקין בא"ע א"כ ע"כ משום פרי פסיל לי' וראב"צ פליג וס"ל משום שמא יחפה. ולמאן דמוקי בתלמודן אליבא דר' יוחנן כר"א כדאי' לקמן אמוראי נינהו ואליבא דר"י באמת אין הלכה כראב"צ. ולפ"ז א"ש דהשמיטו הרי"ף והר"מ הא דראב"צ וכ' הרא"ש דלא מצינו מי שחולק. ולפמ"ש דבמה הוי לחלוק אין לפסוק כמותו כיון דחולק על תנא דמתני' כיון דתרווייהו קאי בשיטתו דר"א. ואפ"ה פסיל תנא דמתני' אפילו בעסוקין בא"ע מדפסיל סתמא, וכיון דזכינו לדין יש להוכיח כשיטת הר"ח וליישב קושית העיטור דלקמן מוקי ר"ל מתני' דמחובר כר"מ ולפ"ז יש לומר דמתני' דהכא אתי' גם כן כר"מ משום הכי יש לבעל פירות עד ש"ח. אבל לדידן דקי"ל כר"א שפיר הוי ראוי לגרש מש"כ וע"כ קאמר ר"ל מש"כ ממש ולא צריכין לדחוקי דהיינו מש"ח. אבל אי הוי מפכינן קמייתא הוי קשי' למאן דמוקי אליבא דר"י סתמא דמתני' כר"א ואפילו הכי ס"ל לתנא דמתני' עד ש"ח. ע"כ אמאי קאמר ר"י מש"כ והוי צריכין לדחוקי דהיינו מש"ח. אבל אי מפכינן בתרייתא לא

צריך לזה. וע"פ ד"ז זה היה אפשר ליישב גם כן קצת קושית בעל העיטור לקמן מדעולא. אך אחרי שובי לעיין בהסוגי' נחמתי כי ראיתי בברייתא דראב"צ לא נאמר בלשון בד"א רק בלשון לא שנו וכיון דהרא"ש תופס בפשיטות כראב"צ וכ' דאין חולק עליו אם כן בע"כ לחלק בין לשון בד"א ללא שנו. וא"כ ליכא למימר כמ"ש לעיל דמתני' אתי' כר"מ וראב"צ חולק. אך ע"כפ לענ"ד הא וודאי קשי' טובא לשיטת התוס' שכ' דבעי ראוי לגרש וכ' לר"ל דעד ש"כ היינו ש"ח. וקשה מנ"ל לר"ל הא כיון דמתני' לקמן כר"מ, ולמ"ש התוס' בסוגי' דהכותב טופסי גיטין דבחד פרק וודאי מוקמינן כולהו סתמא אליבא דחד תנא. אם כן מנ"ל לר"ל לדידן לומר עד ש"ח דלמא תנא דמתני' ר"מ ולדידי' בעי חתימה משום ראוי לגרש. ומ"ש לעיל דמוכח מראב"צ דמכשיר עסוקין בא"ע. מ"מ על ר"ל גופיה קשה למאי דמוקי כר"מ אם כן בע"כ דראב"צ לא קאי אגיטין דכיון דקאי אתנא דמתני' ולתנא וודאי דל"מ עסוקין בא"ע כיון דאין ראוי לגרש. אם לא שנימא להתוס' דלשון ל"ש הוי כמו בד"א ואתי לאפלוגי ובאמת סובר כר"א, ואפילו הכי בעי חתימה לדידיה. שפיר הו"מ למימר כנ"ל בישוב הירושלמי. ועיין בש"ע דלענין מאוחר פסק כס' התוס' בדיעה קמייתא ובעסוקין בא"ע פסק בפשיטות כהר"מ. ולפמ"ש מוכרח לכאורה אי קי"ל כשיטת התוס' במאוחר מוכרח לומר דעסוקין בא"ע כשר כמ"ש לעיל. ועיין הדק היטב בכ"ז, גם קשי' לשיטת התוס' אהא דמקשה הגמ' ר"ל מאי טעמא לא אמר כר"י דדלמא ר"ל לשיטתו דמתני' אתי' כר"מ ע"כ לא רצה לעשות פלוגתא חדשה בין ת"ק לר"ש. וע"כ קאמר משום פרי, ומש"ה לת"ק יש לבעל פירות עד ש"ח משום דכר"מ ס"ל ול"ה ראוי לגרש בלא ע"ח וצ"ע לענ"ד:

(יג) **והנה** במ"ש לעיל ליישב קושי' המהר"ש והיש"ש דר"י הוכיח לרבנן עד ש"נ, דאל"כ במאי פליגא בנכתב ביום וכבר כ' לעיל (אות ז') דעדיין קשי' לר"ש הא צריכין לחוש לשמא יחפה משום ארוסה, ולשיטת בה"ע ניחא כמ"ש הפ"י דאף משום חשש גיטה קודם לבנה צריך זמן, אבל אי אמרינן דבאין בו זמן כלל אין חשש משום גיטה קודם לבנה וכן נראה הדרך הפשוט, הדרי הקושי' לדוכתי', ולעיל בתחלת הענין כתבתי די"ל ג"כ משום פרי כקושי' התוס' דלקמן שיתן לה לאחר נשואין גט בלא זמן, אבל לר"ל הקשה הגמ' שפיר. דמצד הדין אין לה פירות כיון דהעדים סוברים שהיא ארוסה לא יוציאו קול, ולפמ"ש לשיטת הר"מ לסתור ס' התוס' בטעמא דקול הדרי הקושי' לדוכתי' דע"כ צ"ל על קושי' דלקמן כמ"ש הפ"י דהוי חששא רחוקה שיתן לה אחר נשואין גט הנכתב בעודה ארוסה ויתרמי שיתאחר ג"כ הנתינה מהכתיבה, וא"כ אף לר"ש ל"צ זמן בשביל זה, וא"כ עדיין צריך לחששא דשמא יחפה כדי לתקן זמן בארוסה, והי' נ"ל דלפמ"ש

התוס' לחלק זנות בעדים והתראה לא שכיח, ולפי זה קשה לכאורה למה לא קאמר ר"ל משום חשש ממזרות, ותירצתי דבלא עדים גם כן חשש ממזרות ליתא דתולין רוב בעילות בבעל, ועיין בפ"י, ולפ"ז הי' קשה לכאורה ודלמא בארוסה דל"ש לומר תולין בבעל, ואיכא חששא אף בזנות בלא עדים מודה ר"ל משום חשש ממזרים, וצ"ל כיון דל"ק ר"ל רק משום פרי משמע דלית לי' כלל חששא דזנות, דאי הוי צריכין לתקן משום זנות בארוסה, ממילא בנשואה איכא ג"כ חששא כגון שהי' הבעל במדינת הים, אבל לר"ש שפיר מצינן למימר דבארוסה מודה משום חשש ממזרים מש"ה צריך זמן, וגם הסופר צריך שיניח מקום הזמן בשביל זה, אבל נב"י ונב"ל וודאי אין ס' לפסלו בשביל זה דממ"נ בזמן מועט אין חשש כלל לממזרות דכשיוודע לו הזנות מנא ידע שתתעבר ותלד בזמן מצומצם ויעשה פסלות בשביל זה, [וגם רוב מזנות מתהפכות] וצ"ל שיזדמן שנשתהא זמן מרובה שזינתה בין כתיבה לחתימה וזה הוי חששא רחוקה, גם י"ל שלא יעשה כן משום הפסד הפירות של זמן מרובה, ומכש"כ די"ל לזמן מרובה כולי האי אף ר"י מודה דחיישינן לשמא פייס, וכ"מ לכאורה לישנא אפילו מכאן ועד י' ימים, ועיין לקמן גבי לא הכשיר ר"א אלא לאלתר ור"י אמר אפילו מכאן ועד י' ימים מוכח די' ימים לאו דוקא ואפילו לזמן מרובה כשר כדמשמע בש"ע, עכ"פ י"ל דהוי מלתא דל"ש כיון דהחשש הוי דוקא לזמן גדול לא חששו לזה. שוב נלענ"ד דלזמן מרובה אין חשש כלל, דממ"נ אם יהי' באמת בכעס עמה ולא יהי' מפויס מסתמא יתן לה מיד, ואם באמת יהי' מפויס רק אח"כ ירצה ליתן משום חשש ממזרים באמת יהי' קול שנתפייס כמו דאמר ר"י אם איתא דפייס קלא אית ליה ולא יכול לגרש בגט זה. ולפ"ז נסתר ס' הפ"י דלעיל (אות ח') דלר"ש ל"א ס' הרי גרושה לפנינו רק דמהני לענין קטלא שלא תהי' וודאי בחזקת א"א אבל מידי ספיקא לא נפיק, דא"כ ליכא למימר שיחפה לענין ממזרים דסוף סוף הוי ספק והדרי' הקושי' לדוכתי' וצ"ל כמ"ש לעיל (או ת י) לחלק בין חזקת הגוף לשאר חזקות מסוגי' דהיו בה מומין, גם מה שהכריח הפ"י דצריך דוקא תרוויי' הרי גרושה לפנינו וחזקת כשרות דבארוסה שלא ראוה שנבעלה י"ל שמא נאנסה ול"ש חזקת כשרות ולא יכול לחפות, ולמ"ש לחלק בין חזקת הגוף, יש לומר דהכא מהני הרי גרושה לפנינו לחוד, וצ"ע בס' זו בים התלמוד:

(**יד**) **בד"א** נלענ"ד ליישב הקושי' הנ"ל מנ"ל לר"י דלרבנן יש לבעל פירות עד ש"נ, עפמ"ש הישו"ש דמשמע מהטור דג' גיטין קילי טפי מנכתב ביום, וכ' היינו טעמא דבמוקדם הוי תרי פסולי משום פרי ומשום שמא יחפה, וראיי' הטור מדלא קתני מוקדם בהדי ג' גיטין פסולין, וא"ל דהיינו אין בו זמן, דהא גרע טפי, א"ו דבאמת אף הפסול אינו דומה

לדהתם עיי"ש, ולפ"ז אף אנו נאמר דמזה הוכיח ר"י, דאי הו"א דרבנן סברי מש"כ ונב"י פסול משום חיפוי, א"כ הוי להיפך דבאין בו זמן הוי תרי פסולי משום פרי שלא תדע מתי תגבה שלא ידעה מתי נכתב וגם חיפוי שייך, אבל נב"י כיון דיש לה פירות מש"כ משום פרי ליכא רק משום חיפוי, וא"כ הו"ל לאשמעינן בהדי ג' גיטין דאפ"ה פסול, כדהקשה הגמ' שם מכמה משניות ותו ליכא וכו', וא"ל דדלמא לפי הו"א זו באמת נכתב ביום עדיף מש"ה לא תני לי' התם, דמאי עדיפתי' כיון דהתם ג"כ לא תצא. ותנשא וודאי ליכא למימר בנכתב ביום דהא קתני במתני' פסול. ותו דמאי הועילו חכמים בתקנתן כיון דאפילו לכתחלה תנשא, וע"כ הוכיח ר"י שפיר דע"כ לרבנן יש לבעל פירות עד ש"נ, ואיכא בנב"י ונב"ל תרי פסולי, ומצינן למימר כתי' היש"ש דגרע מאין בו זמן. ולשיטת התוס' דאית לי' קלא דמי לגמרי לאין בו זמן להכי לא תנינהו התם]. והנה כ"ז לר"י דאית לי' התם בג' גיטין לא תצא, אבל לאינך אמוראי דהתם דאית להו התם תצא, שפיר מצינן למימר כקושי' המפורשים דכ"ע משעת כתיבה ונב"י פסול לרבנן משום חיפוי לחוד, ובאמת עדיף מאין בו זמן דהוי תרי חששא ולהכי התם תצא והכא לא תצא:

ולפ"ז י"ל כמ"ש בדרך הראשון דמוכח דלא מסתפקא להגמ' איזהו מפכינן, דא"כ הו"ל לאפוכי בתרייתא, ור"ל אמר משום שמא יחפה, וס"ל דכ"ע סברי עש"כ, והא דלא תני לי' בג' גיטין פסולין, די"ל התם תצא והכא לא תצא, אבל לר"י לשיטתו א"א לומר כן. ולפ"ז יש לכאורה ראיי' ברורה דלא כשיטת התוס' שכ' דמש"ה מאוחר כשר דבעי ראוי לגרש בו. וכתבתי בדרך הראשון להקשות על התוס' מנ"ל לר"י דלמא תנא דמתני' הוא ר"מ ול"ה ראוי לגרש קודם חתימה, ומש"ה פסול לת"ק, ומנ"ל לר"י לחדש חששא דחיפוי כלל, וכ' לעיל (אות י"ב) דהתוס' לשיטתו דס"ל דבעסוקין בא"ע כשר אף בגיטין מברייתא דראב"צ, ואליבא דר"מ קשה הא אין ראוי לגרש, וצ"ל דקאי אליבא דר"א, ואפ"ה בלא עסוקין בא"ע פסול וע"כ דטעמא משום חיפוי, אבל לדרך זה קשי' טובא דס"ס מנ"ל דיש לבעל פירות עד ש"נ דלמא לכ"ע עד ש"כ ונב"י פסול משום חיפוי, וא"ל דא"כ למה לא תני לי' בהדי ג' גיטין לאשמעינן אף דל"ה רק חד פסולא אפ"ה לא תנשא וכמ"ש, דז"א לס' התוס' הנ"ל דהא מתני' דהתם הוא ר"מ דהא ר"א פליג בסיפא ות"ק ר"מ דס"ל ע"ח כרתי, ולשיטת התוס' דתלי' בראוי לגרש א"כ לר"מ וודאי יש לבעל פירות עד ש"ח ונב"י דמי לאין בו זמן דבתרוויי' שייך חששא דפרי ושמא יחפה ולהכי לא תנינהו התם, גם אפשר דמוקדם גרע דהוי חשש טריפת לקוחת שלא כדין, אבל באין בו זמן ל"ה רק חששא שהיא תפסיד, ואיכא למימר דבמוקדם תצא. וא"כ ס"ס ל"ק למה לא תני התם מוקדם, אבל לעולם אליבא דידן מצינן למימר לכ"ע מש"כ ומנ"ל לר"י לומר

מש"נ. א"ו דלא תלי כלל בראוי לגרש, ועל כן הוכיח ר"י שפיר דאי הוי לדידן מש"כ, אף לר' מאיר יש לבעל פירות מש"כ, וקשי' למה לא תנא ליה התם:

וראיתי בישו"ש דמוכרח מדבריו ס' חדשה שכ' דלר"ש כיון שנתן עיניו לגרשה היינו משעה שידעינן שגמר בדעתו לגר וזה דלא כס' התוס' דבעי ראוי לגרש דוקא, ואפ"ה הסכים במאוחר לשיטת התוס' וצ"ל דמאוחר גרע טפי מלא כ' גט כלל רק גמר לגרש. דבמאוחר חזינן דאין רצונו לגרש עכשיו רק כשיגיע הזמן, ולפי סברתו לא תלי כלל בדר"מ דע"ח כרתי כיון דלא בעינן ראוי לגרש. ונסתר ראייתי. אבל לפמ"ש התוס' להדי' דבעי ראוי לגרש, ראייתי במקומה עומדת. ועיין היטב:

(**טו**) **ולפ**"**ז** יש ליתן טעם על השמטת הרי"ף והר"מ הא דאמר ריב"ל כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק, דלכאורה קשה איך שייך לומר כדאי ר"ש וכו' כיון דלענין פירות וודאי אין לה לרבנן מש"כ. וע"ז ל"ש כדאי ר"ש לסמוך בשעת הדחק, וא"כ סוף סוף יהי' הגט פסול שתגבה שלא כדין. אח"כ ראיתי הפ"י הרגיש בזה. וכ' ליישב זה לשיטת התוס' דמשום פרי לית לן בה דאית לי' קלא וחרה אפו על הב"ש שנראה מדבריו דבשעת הדחק אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה לית לי' פרי, ואנכי לא ידעתי. כי שפתי הב"ש ברור מללו לדעת הטור וש"ע שכ' דבשעת הדחק דוקא נכתב ביום ונב"ל כשר. אבל מוקדם גמור דהיינו שהקדים הסופר הזמן אף בשעת הדחק פסול, וע"כ הטעם דאז אף לר"ש פסול משום פרי. וכ"כ הישו"ש להדי'. ואלו לדברי הפ"י לית לן למיפסל לדידן משום פרי דאית לי' קלא רק משום שמא יחפה. וע"ז נוכל לסמוך על ס' ר"ש דלית לי' חששא דשמא יחפה, ועוד דלשיטת הטור נסתר תי' הפ"י הן מ"ש משום פרי לא פסלינן להגט, והן מ"ש דאית לי' קלא. דהטור כ' להדי' בנתאחר לית לי' תקנה רק ע"י שליח. וע"כ מוכרח לומר כס' הב"ש דבשעת הדחק אמרינן אף אם יזדמן שתטרוף משעת כתיבה, מ"מ לא הוי שלא כדין בבירור דדלמא הלכה כר"ש, כנלפענ"ד לדברי הב"ש, עכ"פ היוצא מזה כי הגאון פ"י לא מסתבר לי' לומר לענין פירות דסמכינן בשעת הדחק על ר"ש. ואני המתקתי הקושי' יותר ע"פ דברי הר"ן שכ' דפרקונה תלי' בפירות, וא"כ לר"ש דלית לי' פרי מש"כ גם חיוב פרקונה פקע מיניי'. ולרבנן דיש לבעל פירות עד שעת נתינה מוטל עליו גם חיוב פרקונה עד שעת נתינה. וא"כ לדידן דקי"ל לענין פירות כרבנן ממילא מוטל חיוב פרקונה על הבעל עד דמטי' גיטא לידה, וא"כ לא שייך עכשיו לומר דאף אם תגבה הפירות משעת כתיבה לא יהי' עול גמור דדלמא הלכה כר"ש. דזה אינו דנהי לר"ש לית לי' פרי מש"כ היינו דאינו מוטל ג"כ חיוב פרקונה עליו כס' הר"ן. אבל השתא לדידן דמחייבינן לי' בפרקונה, אלו תגבה פירות מש"כ הוי וודאי שלא

כדין אף אליבא דר"ש, דתרתי לא עבדי לי' אליבא דכ"ע שיהי' עליו חיוב פרקונה עד שעת נתינה ואח"כ תגבה היא הפירות, רק די"ל דבאמת ריב"ל סובר דפליגי רק בחששא דשמא יחפה. ולכ"ע כיון שנתן עיניו לגרשה וכו'. כקושי' הישׁ"ש ומהרמ"ש הנ"ל, וא"כ ליכא חששא משום פרי אליבא דכ"ע. רק דלפ"ז יקשה למה לא פסקינן כריב"ל נגד ר"י לענין פירות דבכ"מ קי"ל הלכה כריב"ל נגד ר"י, אך לפמ"ש דזה תלוי בפלוגתא דלקמן אי אמרינן בג' גיטין תצא או לא תצא כמ"ש לעיל (אות י"ד), י"ל דריב"ל סובר התם תצא, וע"כ שפיר מצי סבר דלכ"ע כיון שנתן עיניו לגרשה וכו', אבל לדידן דקי"ל התם כר"י ולוי, ועוד איכא מאן דפסיק התם לא תצא, ונגד רבים אין ראיי' לפסוק כריב"ל, ע"כ לדידן א"א לומר לכ"ע כיון שנתן עיניו לגרשה וכו', רק לרבנן יש לבעל פירות עד ש"נ, וע"כ לא מצינן למיפסק בהא כריב"ל אף בשעת הדחק מכח קושי' דפרי, גם לתי' הישׁ"ש דר"י מצא ברייתא מפורשת לרבנן יש לבעל פירות עד ש"נ, אין ראיי' ג"כ לפסוק כריב"ל, די"ל ע"ז לא נאמר הכלל, דאיכא למימר ברייתא לא שמיע ליה, וכעין חילוק זה כ' הרשב"א בחי' מס' שבת (ס"פ ב"מ) בענין פלוגתא דרבה ור"י לענין בהש"מ].

ובזה מיושב קושי' הגאון בעל ב"מ שהקשה לשיטת הפוסקים בגט שנתאחר הנתינה אין לו תקנה רק ע"י שליח, א"כ מאי מקשה הגמ' והא"ר יוחנן כולם משום תנאי, הא ס"ס הוי נתאחר זמן הנתינה, ומנ"ל להגמ' להקשות דלמא התם מסר הבעל בעצמו, ולפמ"ש א"ש דהפוסלים גט הנמסר לאחר זמן, היינו משום פירות כמ"ש הרא"ש להדי', [והא דלא פסלי משום חיפוי אכתוב לקמן אי"ה], ולפמ"ש דבע"כ לריב"ל ליכא חששא דפירות א"ש, אודה לד' שכוונתי לדרך האמת במ"ש דריב"ל סובר בג' גיטין תצא לפמ"ש התוס' לעיל (דף ה' ע"א ד"ה בשניסת) להוכיח לרבה דאית לי' טעמא דלשמה מוכח דס"ל בג' גיטין תצא, ובאותו סוגי' שם אי' להדי' דריב"ל ס"ל טעמא דלשמה. וא"כ מוכח לדידי' ג"כ מכח קושי' התוס' דשם דס"ל בג' גיטין תצא. רק דאפ"ה קי"ל לא תצא מכח אינך אמוראי דס"ל ל"ת וכמ"ש שם וא"ש מ"ש, וד' ינחני בדרך האמת.

(טז) **ולפ"ז** יש ליישב שיטת הרשב"ם בסוגי' דתותרני שהביא הישׁ"ש שכ' לענין ירושה שאינו יורשה. הואיל ואיכא מ"ד כיון שנתן עיניו לגרשה, הנה מה שנראה מדבריו דכתיבת הגט לאו דוקא. רק משעה שידעינן שגמר לגרש, יש להוכיח מכח מ"ש לעיל דא"כ דתלי' בכתיבת הגט, א"כ ממילא לר"מ דס"ל ע"ח כרתי לא נגמר הכתיבה רק אחר חתימת העדים, והדרי' הקושי' דלעיל לדוכתי', מנ"ל לר"י דהתם יש לבעל פירות עד ש"נ, דא"ל דקשי' לי' למה לא תנא לי' בהדי ג' גיטין פסולין, דכיון דהתם אתי' כר"מ, ולדידי' הוי דומי' דאין בו זמן כמ"ש לעיל. א"ו דלא תלי כלל בכתיבה, ומ"ש ע"ד דלא קי"ל כר"ש.

י"ל למ"ש דריב"ל סובר כיון שנתן עיניו לגרשה וכו', אפשר דעתו לפסוק כריב"ל. [ועיין ברשב"ם ב"ב (דף קע"ב) שמעתתא דממך שכ' דאין בו זמן הוא א' מג' גיטין ואי' התם דאם נשאת הולד כשר, משמע דס"ל דתצא]. או אפ"ל עפמ"ש הרי"ף דפרי בפרקונה תלי' מלתא, והיינו דאין ס' כלל לומר כיון שנתן עיניו וכו' לא יהי' לו פירות, דבשלמא אם כל התקנה הי' לטובתו שפיר מצינן למימר כיון שנתן על"ג הפקיעו חכמים ממנו הזכות שלו, אבל עכשיו דהוא זכות שלה ג"כ א"כ אין לה תועלת בהפקעתו, כנו"ל לפרש דברי הרי"ף, ועיין בנה"מ וג"פ, וא"כ לענין ירושה י"ל דכ"ע מודה, ועוד יש אתי ס' אחרת די"ל הא דסמך ריב"ל בשעת הדחק על ר"ש, היינו לענין חששא דחיפוי דעיקר התקנה הי' שיהי' הגט פסול וע"כ לא יכתבו העדים, אבל אין התקנה שיהי' פסול דבשביל זה לא יתן לה דהא חיישינן שימסור לה בצנעא, וע"כ כיון דלא מכשרינן רק בשעת הדחק, ממילא אין חשש אף אליבא דרבנן דהא העדים לא יעשו כן, כיון דבשעת הדחק דוקא כשר, א"כ מהב"ת יעשו כן לכתחלה, רק לרבנן גופי' ל"ש לומר כן להכשירו בשעת הדחק דממ"נ אם הוא פסול לגמרי פסול, אבל לדידן אם סמכינן בשעת הדחק על ר"ש אין חשש כלל אף לרבנן, אבל אם הי' הפסול משום פרי, א"כ לרבנן הוי וודאי פסול דתטרוף שלא כדין וכמו כל שטר מוקדם אף דהכא איכא למימר דהסופר לא יעשה כן הואיל ואינו כשר רק בשעת הדחק מ"מ בגט זה גופי' איכא למיחש לפרי, ול"ד לחששא דשמא יחפה דל"ה רק תיקון שלא יוכל כ"א לעשות ערמה שפיר אמרינן כיון דאינו כשר רק בשעת הדחק ע"כ לא יכול לעשות הערמה על כן אף גט זה דאתרמי שחתמו העדים אפ"ה כשר, אבל היכא דאיכא חששא דפרי י"ל דלא סמך ריב"ל בשעת הדחק על ר"ש כיון דלרבנן אין זה תקנה להכשירו, וע"כ השמיטו הרי"ף והר"מ הא דריב"ל לדידן דאיכא חששא דפרי, דוק ותשכח:

(יז) **ועפה"ד** האלה יש ליתן טעם להשמטת הרי"ף והר"מ האי עובדא דתותרני בב"ב (דף קמ"ו ע"ב), דממ"נ אם מפרשים כפי' רשב"ם וודאי דנ"מ רבתא לענין ירושה, ואי מפרשי כפי' התוס' סוף סוף הו"ל להשמיענו זה הדין דנ"מ בארוסה ולפמ"ש לעיל הא דהוכרח לר' יוחנן לומר דפליגא רבנן על ר"ש לענין פירות, משום דקשי' לי' דלא קתני לי' בהדי ג' גיטין כמ"ש לעיל (אות י"ד) דר"י לשיטתו דס"ל התם לא תצא, והנה רב פליג התם וס"ל אין לו בנים תצא, וא"כ י"ל דכ"ע ס"ל כיון שנתן עיניו לגרשה וכו', והא דלא קתני לי' התם נכתב ביום, משום דקיל מיני' כיון דליכא רק חששא דפירות אפילו אין לו בנים לא תצא, ומרא דהאי עובדא דתותרני דהתם הוא ר"י אמר רב, וא"כ י"ל דהרי"ף והר"מ מפרשי לי' כפי' הרשב"ם דכיון שנתן עיניו לגרשה אינו יורשה, רק דזה לשיטת

רב דלדידי' אמרינן לכ"ע כיון שנתן עיניו וכו' אין לו פירות דמהכ"ת לעשות פלוגתא בין ר"ש לרבנן, אבל לדידן דקי"ל התם לא תצא, ומכח זה מוכרח דלרבנן יש לבעל פירות עד ש"נ וה"ה לענין ירושה, ע"כ שפיר השמיטו להאי דינא לדידן:

(יח) **והראב"ד** ז"ל יש לו שיטה אחרת במאוחר שכ' דמגורשת מיד רק דאית לבעל פירות עד שעת הזמן. ותמה עליו הרא"ש ז"ל כיון דמתגרשת בע"כ האיך יכול לזכות בפירות שלה, וכתב ליישב דבריו דמיירי שהיתה מרוצה לכך וע"כ מחלה, ואם יגרשנה בע"כ תלך לב"ד וכותבין לה יום הנתינה עיי"ש, והנה דברי הרא"ש אלו לא זכיתי להבינם, חדא דלפ"מ שנראה מהראב"ד שכתב סברא זו כדי להכשיר מאוחר שלא יהא כגט שאין בו זמן. ואם נאמר שתלך לב"ד א"כ למה לו לחדש סברא זו שיש להבעל פירות עד הזמן הא בזה לחוד מיושב הכל, ותו דקשי' לר"ל עדיין הקושי' במקומה עומדת וכ"ר שהקשה הגט פשוט, ותו קשי' דעדיין לא הועיל לענין חששא דב"א, הן אמת שהתוס' לא הקשו ג"כ לר"י משום ב"א, ובאמת צ"ע הלא החששא פשוטה כמ"ש הר"ן, ובתוס' הי' נ"ל דמש"ה לא הקשו לר"י די"ל דזה הי' מסקו אדעתי' דאין הגט חל עד זמן הכתוב ותו לא קשה משום ב"א, רק דל"ה ס"ל כמו שתי' דלר"ל דס"ל יש לבעל פירות עד ש"ח דתלי' בראוי לגרש, זה לא אסקו אדעתי' רק כיון שהגט נגמר תו אין לבעל פירות, וע"כ הקשו לר"ל משום חששא דפירות ולא לר"י, ובזה הי' נ"ל מה שהקדימו התוס' בדבריהם לפרש לר"ל החשש משום ש"כ עד ש"נ, דלא כפי' רש"י וכמו שכתוב המהרש"א עיין בהר"ן. ואח"כ הקשו ממאוחר, הלא גם לפי' רש"י קשה ממאוחר לר"ל דהא רש"י לא ס"ל הא דתבא לב"ד, וא"כ תפסיד לר"ל משעת נתינה עד זמן הכתוב בגט, והי' נ"ל לפמ"ש כבר לעיל טעמו של רש"י דס"ל כיון דלא מקדים אינש פורענותי' לנפשי' אין ס' לומר דתיקנו זמן משום שיתאחר הנתינה מהכתיבה, אך הרמב"ן בחי' יישב שכתב דוקא עכשיו שכותבין זמן בגט הוי פורענותא שיהי' מוקדם הזמן בגט משעת הגירושין אבל אלו לא היו כותבין זמן לא הוי שייך לא מקדים כיון דאינו ניכר בגט, ואיכא למימר ספרא אתרמי לי'. [וכן צ"ל בר"ן דבלא ס' הרמב"ן הלז דבריו אינם מובנים]. עוד כ' הרמב"ן בחי' הא דאמרינן לא מקדים אף אי איתרמי כך כשר בדיעבד, דהוי מלתא דל"ש ול"ג בי' רבנן, ולפ"ז מיושב היטב דלשיטת רש"י דמצינן למימר דבכ"ע אף באין בו זמן שייך לומר לא מקדים והא דתיקנו זמן היינו שתגבה מש"נ. ל"ה קשה לר"ל ממאוחר כמ"ש לעיל דהתוס' אסקו אדעתי' דאין הגט חל עד זמן הכתוב, א"כ הוי בכלל לא מקדים אינש וכו' והוי מלתא דל"ש. ואף בדיעבד אי אתרמי כך כשר, אבל השתא שכ' התוס' דלר"ל עיקר החשש מש"כ עד ש"נ. בע"כ צ"ל דזה ל"ה בכלל לא מקדים אינש וכו' כיון דאינו ניכר בגט כס'

הרמב"ן, א"כ מכש"כ במאוחר דכתב הזמן מאוחר להדי' דל"ש לא מקדים. ע"כ הקשו התוס' שפיר לשיטתם דוקא:

עוד הי' נ"ל ליישב הא דלא הקשו התוס' לר"י משום ב"א ע"פ מה שנסתפק הג"פ לשיטת הר"ע דפסול גט מאוחר. אם התנה עמה להדי' שלא יהי' הגט חל עד זמן הכתוב בו איך הדין וכתב דתלי' בפלוגתת הפוסקים לדעת הריב"ש שכ' הטעם לפסול גט מאוחר משום פרי דלא ס"ל בגט מאוחר שתלך לב"ד [או כס' מהרש"א בגט מקושר או כס' הג"פ] א"כ היכא דהתנה עמה ליכא חששא דפרי. אבל למ"ש הר"ן דפסול משום ב"א אף התנה פסול דס"ס יכול לחפות ותאמר שלא התנה עיי"ש, ולפענ"ד יש מקום לומר דאף לשיטת הר"ן כשר בהתנה עפ"מ שהקשה הפ"י דמאי הועילו בתקנת הזמן הא יכולה לומר שהוא גט מאוחר, ותי' כיון דרוב גיטין אינם מאוחרים אזלינן בתר רובא וקטלינן לה, א"כ אף אנו נאמר כיון דרוב המגרשין אין מגרשין בגט פסול, וכיון שיש כאן שני דרכים. הא' שהתנה והוי גט כשר לגמרי, או שלא התנה והוי פסול מדרבנן א"כ מסתמא התנה, וס' זו עדיף טפי דאין כאן לומר הרי גרושה לפנינו, וע"כ י"ל דמתכשר ע"י תנאי לכ"ע, ולפ"ז א"ש דלא הקשו התוס' לר"י די"ל הא דמוכח התם דמאוחר כשר דלמא מיירי בהתנה. אבל לר"ל קשי' שפיר, דס"ס תפסיד הפירות מש"כ עד ש"נ, עכ"פ לשיטת הראב"ד דס"ל הגט חל תיכף הקושי' במ"ע לענין ב"א, ועיין מה שנדחק הג"פ בזה):

והנה הבית יוסף תי' לקושי' דב"א דאהני לשבוע דבתרא, ועיין בלח"מ שפי' דהיינו אם יבואו עידי זנות לאחר הזמן הכתוב בגט דאז לא נאמין לה שהוא מאוחר, רק שהלח"מ הקשה על הב"י דהא התו' כתבו היכא שהוא שקר ממש לא מהני הא דאהני לשבוע דבתרא מדפסול נב"י וכן הקשה הנה"מ, ולענ"ד טרם ראיתי דבריהם ז"ל לא עלתה על לבי לפרש כך בתוס' ובמקומי אני עומד דלדבריהם דהטעם משום שנכתב שקר בגט, הלא התוס' כ' זה הטעם ג"כ על כתבי' ואותבי' בכיסתי' והתם לא נכתב שקר בגט, דהא זמן הכתיבה והחתימה הי' בזמן הכתוב בגט:

ע"כ נלענ"ד דעיקר הקפידא בנכתב ביום וכן בכתב' ואותבי' בכיסתי' דכיון שהנתינה הוא אחר הכתיבה ותהי' ניצלת ע"י שיאמר שקר, ויהי' יוצא משפט מעוקל שיסברו הב"ד שנתגרשה בזמן הכתוב בגט, אבל בכתב בו שבוע וכו' דאז תהי' ניצלת שיהיה ספק לב"ד, והדין נותן ס"נ להקל ולא יהי' טעות כלל, דהא הב"ד רואין מקום הספק, לאפוקי נכתב ביום יהי' טעות לב"ד, ולפ"ז א"ש דברי הב"י במאוחר דאם יבואו העדים והיא תראה לב"ד גט מאוחר יהיה הספק לב"ד אימת נתגרשית ולא תהיה ניצלות מחמת טעות, דמהכ"ת יסברו הב"ד מתוך הגט שבוודאי נתגרשה קודם הזנות. וע"כ שפיר

אמרינן דאהני לשבוע דבתרא. וכ"מ מלשון התוס' שכ' שמא יחפה ויאמר שקר, ובזה הונח לי מה שיש לדקדק בד"ת שהעמידו קושיתם על קושי' הגמ' ולבסוף כתבו וכן נכתב ביום וכו' וקשה למה לא הקשו תיכף על תי' הגמרא דמשני אהני לשבוע דבתרא הו"ל להקשות א"כ נב"י למה פסול. ולפ"ז א"ש דנב"י דכתב שקר בגט אסקו אדעתי' דל"מ וע"כ לא הקשו רק על המקשן דהקשה כתבי' ואותבי' וכו'. מאי פריך הא התם לא נכתב שקר בגט והוכרח לתרץ כנ"ל דהחילוק הוא מחמת שתהי' ניצלת ע"י שקר רק דקשה מנ"ל להמקשן להקשות דלמא אף בזה אמרינן אהני לשבוע דלקמאי. ע"כ סיימי התוס' וכן נב"י. פי' המקשן לא סבירא לי' לחלק בין נכתב שקר בגט או לא וע"כ הוכיחו שפיר דהיכא דתהי' נצלת מחמת שקר ל"א אהני וכו' דאל"כ נב"י למה פסול. וע"כ במאוחר שפיר איכא למימר כס' הב"י ועיין מ"ש לעיל (אות י) לס' התוס' הלז על קושי' התוס' אהני קלא אית לי', ולמ"ש לעיל לשיטת הריף בחצי דבר יש ראי' לפי' כדי ליישב קושי' התוס' ודוק]. רק דהב"י סיים דא"כ לפרי נמי נימא כן ולמה הוצרך הראב"ד לחלק ולומר דיש לבעל פירות עד אותו הזמן, וכ' דפרי שכיחא ל"א דאהני, ובעל נה"מ תמה דהא להדי' אמרינן בגמ' דאף לענין פירות אהני לשבוע דבתרא. וע"כ רצה להכריח דבמאוחר ל"א אהני. ולמ"ש דאף במאוחר שייך לומר אהני ולא קשה ממוקדם, יפול הקושי' על הראב"ד ועל התוס' מה הקשו ממאוחר לענין פירות הא אהני לשבוע דבתרא, אמנם לענ"ד נ"ל דמש"ה מצינן למימר דבמאוחר ל"א אהני כיון דאין שיעור למה שיוכל לאחר. יותר מימי שנותנו. וע"כ ל"ש אהני ול"ד לשבוע דמהני עכ"פ בשמיטה אחרת, אבל במאוחר דאין לזה זמן מוגבל י"ל דל"א אהני וכן הדעת נותן לכל ישר הולך:

(**יט**) **ועתה** נבא לבאר דברי הראב"ד. הנה הרא"ש כתב דמש"ה הוי הפירות לבעל משום דמחלה. ולדעתי צ"ע האיך שייך מחילה כיון דהקרקע שלה, ואם רצתה ליתן לו הפירות במתנה צריך קנין לזה, ואם לא הקנה לו יכולה לחזור ובפרט דהוי דשלב"ל. ולא ידעתי מקום לומר דבשביל שהי' לו קנין פירות בהיותה אצלו מחמת תקנת חכז"ל מהני לזה מחילה שיהי' מכאן ולהבא ג"כ שלו. דהא האישות כבר נפקע. וצריך לי עיון. אמנם מלשון הראב"ד בהשגות נראה דכוונתו (שכתב) דהוי כאלו התנה עמה בכך, והנה בכל התנאים שבעולם אין בידו לכופה לקיים התנאי רק אם לא תרצה לקיים התנאי הגט בטל, א"כ ה"נ אם תרצה שלא להפסיד הפירות יכולה לבטל התנאי ויהי' הגט בטל וא"כ לא תפסיד בחנם, ונהי שיהיו ממילא הפירות שלו כיון שהגט בטל מ"מ לא תפסיד בחנם כי אז יהי' עליו חיוב שכו"ע וע"כ ל"ק קושי' הרא"ש שהקשה כיון דמתגרשת בע"כ למה תפסיד, ולפ"ז א"ש דאם אין רצונה בכך תוכל באמת שלא לקיים התנאי

וממילא הגט בטל. ולא תפסיד בחנם כנ"ל. ולפ"ז י"ל לקיים דברי הב"י. דהנה הפ"י כ' דמש"ה מכשרינן מאוחר. ול"ח לשמא יחפה דהוי רמאות הניכר, אך לכאורה אין דבריו מסתברים דלמה יהי' רמאות, ול"ד לגזיי' והא ראי' מדהוצרך לשנות על ג' גיטין אהני דלכתחלה לא תנשא ול"א בפשוט עכשיו דתיקנו זמן הוי רמאות. אך לפ"ד הב"י הנ"ל די"ל אהני לשבוע דבתרא ול"ק רק דיכול לאחר לזמן הרבה יותר משנות האדם, ול"ש לומר אהני וכו' כמ"ש לעיל (אות י"ח), א"כ לפ"ד הראב"ד הנ"ל דהוי תנאי שלא תוכל לגבות פירות וגם כתובה עד אותו זמן, א"כ בשלמא על זמן מועט שפיר איכא למיחש דיעשה כן ויאמר שהי' התנאי כן ולא הוי רמאות הניכר, רק לזה שפיר מהני לשבוע דבתרא וליכא למיחש רק לזמן מרובה ולזמן מרובה וודאי הוי רמאות הניכר, דמהכ"ת תהי' מרוצה בתנאי שתפסיד הפירות עולמית, וגם לא תוכל לגבות הכתובה ושפיר הוי רמאות הניכר. ולפ"ז מיושבים כל הקושי' דמ"ש על הב"י דנימא אף לענין פירות אהני לשבוע דבתרא. מיושב שפיר דאי לא הוי אמרינן דהוי תנאי רק דהוי תלינן המאוחר בשום סיבה או בטעות הסופר ל"ה רמאות הניכר. והוי לן למיחש שיאחר לזמן מרובה דל"ש אהני לשבוע דבתרא, וכמו כן ל"ק לענין שמא יחפה כמ"ש וגם קושי' הג"פ לר"ל ג"כ לא קשה כנ"ל דהא אהני לשבוע דבתרא ולזמן מרובה אין לחוש דהוי רמאות. וגם בל"ז ל"ק לפ"ז לענין פירות דהא בידה לבטל הגט ולא תפסיד כלל. מיהו כ"ז למ"ש בפי' הראב"ד דהוי תנאי א"כ מהכ"ת יעשה כן אם לא שתהי' מרוצה. כיון דכל שעה יכולה לבטל וע"כ שפיר אהני רמאות לזמן דמסתמא מהכ"ת תתרצה בכך, אבל לפ"ד הרא"ש דל"ה תנאי ולא תוכל לבטל הגט רק לתבוע הפירות, וא"כ י"ל דלצעורי מכוון שתצטרך לילך לב"ד הדרי' כל הקושי' לדוכתי' והנלענ"ד כתבתי, כי בזה דברי הראב"ד ישרים ונכונים בלי שום גמגום. ועיין היטב:

(כ) **הנה** כבר כתבתי בתחלת הסוגי' ליישב קושי' התוס' על רש"י מסוגי' דב"מ, אמנם הנה"מ צווח ככרוכי' מדוע לא הקשו התוס' מקושי' הגמ' דשם א"ה שט"ח נמי. וא"כ מוכח להדי' דדוקא בנפל אמרינן אייתי ראיי', וכ"ר בחי' הרמב"ן שהקשה מקושי' הגמ' דשם, ועיין שם בש"מ שכ' דקושי' זו הוא תוס' מר' יהודאי גאון, אמנם חזינן דרש"י בעצמו בפי' מפרש לקושי' זו וא"כ יפול הקושי' על רש"י איך יחלוק על הגאון. אחרי שלא נעלם ממנו והוא ידע דברי הגאון ז"ל, ע"כ נלענ"ד דהרמב"ן בחי' הקשה עוד לרש"י כיון דאמרינן לא מקדים אינש וכו' ומחזקינן שהגט ינתן מיד האיך יאמרו הלקוחות אייתי ראי' ע"ש, וליישב זה אפ"ל נהי דמחזקינן מסתמא ביום שנכתב נמסר, מ"מ כיון דחזינן שהבעל מכר אחר זמן הכתוב בגט. ואחזיקו אינשי בגזלנותא לא מחזקינן ובפרט

במלתא דעבידי לגלוי' ע"י ע"מ, ואז בפניו יקום כחשו שמכר דבר שאינו שלו. ע"כ יותר מסתבר למתלי שאירע שנתאחר הנתינה ע"י איזה סיבה, אף דל"ח היכא דליכא רעותא, מדנימא שמכר דבר שאינו שלו ונחזיקנו לגזלן גמור. כנ"ל ליישב סברת רש"י. והנה לפ"ז יש לחלק ולומר דוקא הלקוחות שקנו אחר זמן הכתוב בגט יכולים לומר אייתי ראיי' מטעם הנ"ל, אבל אותן הלקוחות שקנו קודם זמן הכתוב בגט רק שלקחו הפירות של שנה או חצי שנה, באופן דל"ה דבר שלב"ל [ועיין סי' פ"ה סעיף י"ז י"ח] לגבי אותן הלקוחות אין לומר אחזוקי אינשי בגזלנותא וכו' דהא בשעה שמכר באמת עדיין לא גירשה רק אחר כך גירשה וזמן המכירה נמשך אחר הגירושין. אבל בשעת מכירה י"ל שלא ידע עדיין שיגרשנה. וכיון דאין לנו רעותא אחזוקי אנשי בגזלנותא וכו' הדרינן לס' לא מקדים כקושי' הרמב"ן ואמרינן ביום שנכתב נמסר. ולפ"ז י"ל דקושי' הגמ' ואזיל וזבין פירות מניסן ועד תשרי היינו קודם כתיבת הגט, דהיינו שזמן הגט הוא באמצע ניסן והוא זבין בתחילת ניסן רק שמכר על זמן גדול עד תשרי ואותן לקוחות לא יוכלו לומר אייתי ראיי'. וכיון דמשני הגמ' דאמרינן אייתי ראיי' ס"ל לרש"י ג"כ משום רעותא דנפילה אפילו הלקוחות שלקחו קודם הזמן יכולים לומר אייתי ראיי'. הקשה הגמ' שפיר א"ה שט"ח נמי, וא"ל לפ"ז למה כ' רש"י דזמן לא מהני לה מידי, הא ס"ס מהני לה למה שמכר קודם הזמן. די"ל בשלמא מה שימכור אח"כ י"ל דלא תיסק אדעתה שימכור ולא תלך לב"ד. אבל מה שמכר קודם הנתינה מסתמא יודעת ותלך לב"ד, ותו כיון דבע"כ צריכין לילך לב"ד משום הלקוחות שיקנו אח"כ שוב ל"צ לתקן בשביל הלקוחות שקנו מקודם כיון דבע"כ תילך לב"ד. כנלענ"ד נכון לקיים דברי רש"י:

(**כ"א**) **ובזה** מיושב ג"כ קושי' הב"ש שהקשה דלפמ"ש הר"ן דלרש"י דאין חשש במוקדם משום פרי אם נשאת לא תצא. א"כ למה פי' רש"י בריב"ל בשעת הדחק כגון שנשאת. הא נשאת בלא"ה לא תצא. ותי' מגומגם, ולקמן (אות כ"ג) אכתוב מה שנ"ל לפרש דבריו ולמ"ש כאן א"ש בפשיטות דאף לרש"י איכא למימר במוקדם תצא. דאיכא חשש פירות הלקוחות שקנו קודם הזמן הכתוב בגט. אך לפמ"ש לעיל (אות ט"ז) להוכיח דריב"ל ס"ל תצא. והבאתי ראיי' מדברי התוס' לעיל דף ה' דמוכח להדי' דריב"ל ס"ל תצא. בל"ז דברי רש"י נכונים, והתמי' על הב"ש דאשתמיט ליה דברי התוס' הנ"ל, ועפ"ז יש ליתן עוד טעם נכון להשמטת הרי"ף והר"מ הא דריב"ל. די"ל דאינהו מפרשי שעת הדחק דריב"ל היינו בנשאת רק דריב"ל לשיטתו דס"ל תצא. ע"כ הוצרך לסמוך בשעת הדחק על ר"ש. אבל לדידן דקי"ל לא תצא. וס"ל דאף במוקדם לא תצא, וליכא לאשכוחי שעת הדחק רק בהלך לדרכו. וע"ז אין לנו ראיי' דמקרי שעת הדחק כיון די"ל דריב"ל בנשאת מיירי:

(**כ"ב**) **תוס'** ד"ה עד ש"נ עד סה"ד. הקשו המפורשים למאי דמסקו התוס' לא מקדים אינש וכו'. ל"ה צ"ל לענין פירות קלא אית לי'. ועיין מהרמ"ש ונה"מ וס' ג"פ וכבר כתבתי לעיל (אות ה) מה שהי' נ"ל לפום רהיטא דהתוס' ס"ל דס' לא מקדים ל"מ רק לענין זנות דל"ש, והוי תרי חששות. אבל לענין פרי דשכיח ל"מ ס' זו. וראייתם מדתיקנו זמן לר"ל בשביל חששא זו שיתאחר הנתינה ול"א לא מקדים. וע"כ הוצרכו לתרץ קלא אית לי'. אך כבר הבאתי לעיל (אות י"ח) בשם הרמב"ן בחי' ישוב לזה הא דתיקנו לר"ל ול"א לא מקדים משום דאי ל"ה כתוב זמן ל"ה שייך לא מקדים. והדרי הקושי' לדוכתי', האמנם כי לא נפלאת ולא רחוקה היא לומר דהתוס' לית לי' ס' הרמב"ן ולק"מ על התוס', אך אחרי העיון נלענ"ד דיש ליישב בפשיטות הקושי' הנ"ל דהנה לכאורה יפלא על התוס' לפ"מ דהחליטו בתירוצם דבעי ע"מ מאי הוצרכו לומר דמפקי לקלא הו"ל לתרץ בפשוט כיון דקי"ל דע"מ צריכין לקרות הגט, אם יראו שהגט מוקדם לא יניחו למסור בפניהם גט פסול. ומש"ה כותבין גט לאיש וכו' שימסרנו תיכף. ודוחק לומר דחיישינן דלאו כ"ע דינא גמירא ואולי ימסרנו בפני עדים שאינם יודעין הדין דגט מוקדם פסול. דמנ"ל למיחש לכולי האי דעל חששא זו אין להם ראיי' משט"ח. ע"כ נלענ"ד דהתוס' ס"ל דמוכח ממתני' דאפילו ידעינן שנתאחר הנתינה כשר בדיעבד וכשיטת הרמב"ם. והרמב"ן בחי' כתב דמוכח כן ממתני' מדלא קתני נכתב ונחתם ביום ונמסר בלילה. והא דלא הקשו כן על המתני' דהכא למה כשר. די"ל בלא מתני' דכותבין אף ממתני' דהכא ל"ה מוכח מידי. דהו"מ למימר דמש"ה לא נקט כן משום דהוי מלתא דל"ש כיון דאין כותבין גט לאיש אא"כ אשתו עמו מסתמא כיון שנגמר הכתיבה והחתימה ביום מוסר תיכף לידה בפני הע"ח. ומכש"כ למאי שסוברים התוס' דעסוקין בא"ע כשר בגט. וא"כ אי לא היו כותבין גט רק באשתו עמו אם נתאחר הנתינה עד הלילה מקרי עסוקין בא"ע כיון דשניהם עומדים כאן להתגרש. אבל השתא דהוכיחו התוס' מהתם דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ממילא מוכח ממתני' דהכא דכשר בדיעבד אם נתאחר, מדלא קתני במתני' כהוכחת הרמב"ן ז"ל, וע"כ ל"ה מצי לתרץ כנ"ל, דע"מ לא יניחו למסור בפניהם גט מוקדם דהא מוכח ממתני' דכשר. וגם ל"ק קושי' המפורשים הנ"ל דהו"ל לתרץ לא מקדים, דנהי דבזה מתורץ דמש"ה כותבין דל"ח שיתאחר הנתינה, מ"מ היכא דחזינן שאירע כן הוי לן למיפסל. [וי"ל דל"ס סברת הרמב"ן שהבאתי לעיל ובפרט דראיי' הרמב"ן סובב ג"כ מחמת קושי' התוס' עיי"ש] ע"כ תירצו שפיר דקלא אית לי'. ואין להקשות דמ"מ כיון דלענין שמא יחפה בע"כ צריכין לתרץ משום לא מקדים כמ"ש התוס' לבסוף ואפ"ה כשר בדיעבד א"כ למה לא נימא כן אף לענין פרי. אך נלענ"ד דלק"מ

כיון דלענין שמא יחפה חיישינן שימסור לה בצנעא. א"כ מאי אהנו חכמים בתקנתם לפסול בדיעבד אם נתאחר הנתינה דהא עדיין בידו למוסרה בצנעא, דבשלמא הפסול שנעשה בש"כ הועילו חכמים דלא יעשו כן הסופר והעדים כמ"ש רש"י, אבל החשש של ש"נ לא הועילו חכמים דיוכל למוסרה בצנעא. וכיון דלכתחלה כותבין משום לא מקדים אף בדיעבד כשר. אבל לענין פירות דל"ח שימסור לה בצנעא דלענין ממון ל"ח לי' שיתן לה גט בטל וכ"כ הנה"מ. גם לזה אין תקנה ודוק] הקושי' במק"ע דהוי לן למפסל שלא יוכל למסור לה בע"מ, ושפיר הועילו חכמים דבצנעא לא ימסור לה. וע"כ הוכרחו לתרץ דממ"נ כיון דבוודאי ימסור לה בע"מ אית לי' קלא כנלענ"ד נכון. ואף אם יש לפקפק ולומר דהתוס' בקושי' לא נחתו על הדיעבד מ"מ א"ש דהוכרחו אליבא דאמת לתי' קמא ג"כ ולא כתבו אלא י"ל. וכ"נ מהראשונים הרשב"א והרא"ש במה שהאריכו בדין זה אם כשר בדיעבד מחמת חשש פירות, ולא כתבו משום ב"א ולמ"ש א"ש דלענין ב"א כיון דמותר לכתחלה משום לא מקדים. אף בדיעבד בוודאי לא תצא משום דלא הועילו בתקנתן:

(**כג**) **ולפ"ז** יש ליישב קושי' מהרש"ך על הר"מ שפסק ג"כ אם נתאחר הנתינה כשר ולדידי' דס"ל ע"ח לחוד מהני לא שייך תי' התוס' קלא אית לי' ואיכא חשש פירות, ועיין בב"ש ולפמ"ש י"ל דנהי דכתבתי לעיל דלענין פירות ל"ח שימסור לה גט פסול היינו מה דל"ה גט כלל. דלא חשוד לקלקלה ודלמא תנשא לאחר בגט זה ותהי' באיסור כל ימי' ובני' ממזרים אבל מה דל"ה רק פסול דרבנן ולכתחלה לא תנשא אבל בדיעבד לא תצא. ובני' בוודאי כשרים. שפיר איכא למיחש אף לענין פירות. דאם ירצה לעשות קנוני' יתן לה גט כזה, ולפ"ז התוס' לשיטתי' דס"ל דצריך דוקא ע"מ הקשו שפיר דהוי לן למיפסל בדיעבד. ואהנו חכמים בתקנתן. כיון דבלא ע"מ חף בדיעבד אין כאן גט. וליכא למיחש לענין פירות שימסור בצנעא. וכיון דבע"כ צריך לע"מ. לא יניחו למסור גט פסול ולפחות יהי' רמאות גדול ולרמאי ל"ח] אבל לשיטת הר"מ דגט בע"ח לחוד כשר מדאורייתא. א"כ אף אם נפסול הגט מדרבנן מחמת מוקדם מ"מ יוכל למסור בצנעא בלא ע"מ ויהי' כשר מדאורייתא, ע"כ אף לענין פירות לא הועילו בתקנתן בדיעבד דימסרנו בצנעא. וע"כ שפיר הכשירו בדיעבד. ול"צ לשיטת הר"מ לס' דקלא אית לי'. אך לכאורה יש לפקפק ע"ז לפ"מ שפסק הר"מ דגזיי' כשר לכתחלה וכתבו המפורשים שלא הי' מפרש כפי' רש"י אהני דלכתחלה לא תנשא ולא יעשה כן הסופר, רק כפשוטי' דקושי' הגמ' היא מה אהני וכו'. ותי' דאהני דלכתחלה ל"ת, [והנ"ל לפרש בדברי' דהוי דרך קנס. כיון דהוי גט שיוכל לבא לידי פסלות לענין פירות או חיפוי מש"ה גזרו חכז"ל דלא תנשא בגט זה. ואף

דעדיין החשש במקומו עומד] וא"כ לא הועלנו כלום בתי' הנ"ל דמש"ה כשר בנתאחר הנתינה משום דמה הועילו בתקנתן. הא לפי' הר"מ מ"מ פסלו גט כזה. אף דאעפ"כ יעשה כן. אך נלענ"ד דע"כ ל"א דהוי תועלת עכ"פ במאי דלכתחלה לא תנשא רק מאי דניכר בגט ואם כן הועילו חכמים כגון אין בו זמן, ואי תבא לפנינו להנשא אמרינן דל"ת בגט כזה. אבל היכא דאין הפסול ניכר בגט כגון נתאחר. מאי הועילו במאי דלכתחלה ל"ת אף היא תעבור על האיסור דרבנן ותנשא כיון דאנן לא ידעינן, ול"ד לנכתב ביום ונב"ל דאין הפסול ניכר בגט ואפ"ה ל"ת. חדא דהתם יוכל לבא לידי בירור ע"י העדים לאפוקי בנמסר בצנעא. ותו די"ל דוודאי דהר"מ ס"ל ג"כ דוודאי זה אהני ג"כ מה דל"ת דלא יעשה כן הסופר והעדים, רק דקשיא לפי' רש"י קושי' המהרמ"ש הא יוכל לכתוב בכת"י ותי' המהרמ"ש דחוק מאוד. וגם הבל"ז שהקשה המהר"ש למה הוצרך לאתויי הא דג' גיטין פסולין דפשיטא כיון דל"ה רק תקנתא דרבנן כדאמרינן תחלת הסוגי' מ"מ תיקנו זמן. א"כ פשיטא דלא קטלינן לה בגט שאין בו זמן. וע"כ הוכרח הר"מ לפרש דוודאי י"ל דאהני עכ"פ דלהוי גט פסול וע"כ ל"ק מכתב בכת"י. וכן בלא זה אי הו"א דהולד ממזר מדרבנן הוי שייך שפיר לומר דאהני. אבל לעולם גוף הסברא של רש"י י"ל דסובר הר"מ ג"כ דאהני דלא יעשה כן הסופר. גם י"ל לפי' הר"מ דעיקר קושי' הגמ' מג' גיטין היינו כתב בכת"י וע"כ שפיר הוצרך לאתויי מתני' דג' גיטין. דבל"ז הו"א דכת"י ל"ה עדות כלל. אבל זה י"ל דאסיק אדעתי' דלא יעשו כן הסופר והעדים ולפ"ז א"ש הכל דבשלמא היכא דניכר בגט שייך לומר דאהני דל"ת כפי' הר"מ. או היכא דאינו ניכר רק דתלי' בסופר ועדים שייך לומר דאהני השתא דפסלינן לי' דלא יעשו כן הסופר והעדים. אבל בנתאחר הנתינה לשיטת הר"מ דחיישינן דלמא יתן לה בצנעא. דליכא לא הא ולא הא. דאינו ניכר בגט וגם ל"ש לומר דלא יעשו כן הסופר והעדים כיון דתלי' בדידי'. ע"כ ליכא למפסלי דמאי הועילו בתקנתם. וגם יש ראיי' לדברי הר"מ מדלא תני לי' נתאחר הנתינה בהדי ג' גיטין פסולין, דהוי רבותא טפי אף דל"ש כ"כ הועילו חכמים בתקנתן כמו באין בו זמן. אלא וודאי דבאמת כשר. כנלענ"ד נכון בפי' התוס' והר"מ:

והנה בעיקר הפי' שפי' אליבא דהר"מ דאינו מפרש כפי' רש"י דאלו לפי' רש"י אין ראיי' להכשיר גזיי', מ"מ לפ"מ שפי' רש"י ביבמות דאי גזיי' לזמן קטלינן לה א"כ לפ"ז אין חשש בגזי' משום חיפוי. וא"כ י"ל דאף לפי' רש"י כיון דבגזי' אין חשש חיפוי כלל. מש"ה כשר לכתחלה. הן אמת שהתוס' והרשב"א והרמב"ן הקשו על רש"י מסוגי' הגמ' דהכא. ועיין בפ"י. אך לענ"ד נראה די"ל דוודאי אי הוי לן למיחש שהבעל עשה כן לא הוי מצינו למקטלה. דנהי דהוי ריעותא הא דגזיי' ולא לחנם נחתך הזמן. מ"מ הוי אמרינן

דהבעל עשה כן בשביל פירות. ואף דלפי' רש"י צריכה להביא ראיי' אימת מטא גיטא לידה ולא אהני לה הזמן לענין פירות מ"מ י"ל נהי דאנן לא תיקנו בשביל זה זמן. מ"מ הא הרמב"ן סבר לומר דאפילו בגט בע"מ תיקנו זמן דע"י הזמן יזכרו יום המסירה. ואף דלשיטת רש"י מוכרח דר"י לית לי' האי סברא. מ"מ כיון דהוי' סברא בעולם י"ל דהבעל עשה בשביל כן. ותו למ"ש הב"ש (ס' קכ"ז ס"ק ד') מוכח מדבריו דס"ל לרש"י דדוקא הלקוחות יכולים לומר אייתי ראיי' ולא הבעל מדרצה לחלק לרש"י בין נעשה בידיעת הבעל דאז מחל. וקשי' לדבריו ממ"נ אי אמרינן אייתי ראיי'. א"כ אף הבעל אינו יכול לבא לידי הפסד, ואי לא אמרינן אייתי ראיי' א"כ מאי אהני הא דמחל, דהא הלקוחות יכולים לבא לידי הפסד. ועיין בב"מ. וע"כ הוכרחתי לפרש דע"כ ל"ס רש"י אייתי ראיי' רק הלקוחות. אבל הבעל עצמו כיון דהוא נתן לה גט מוקדם עלי' דידי' רמי' לברר. כנ"ל מוכרח בפי' הב"ש. ותמהתי על הב"מ שלא הקשה מהא דלרש"י אמרינן אייתי ראיי' ולמ"ש א"ש. ועיין בהר"ן במתני' דג' גיטין. וגם למה שאכתוב לקמן אי"ה ליישב שיטת רש"י יש ג"כ נ"מ גדולה בהזמן, וע"כ אי הוי לן למיחש שהבעל עשה כן תו ל"ה קטלינן לה. אף דיש ריעותא מבוררת. מ"מ לא ידעינן בשל מי הרעה הזאת. דלמא הבעל עשה כן משום פרי. אבל השתא דאמרינן לרמאי ל"ח. ואין ס' כלל שהבעל יעשה כן. ע"כ אמרינן דבוודאי היא עשתה כן דמשום הצלת נפשה כל טצדקי דמצי למיעבד עבדא, וע"כ שפיר קטלינן לה. ומכש"כ לשיטת הר"מ דס"ל דל"א אייתי ראיי'. וא"כ הו"מ למימר דהבעל עשה כן שלא תטרוף בלא ראיי'. ולשיטת רש"י י"ל כמש"כ או כתי' הפ"י. רק לשיטת הר"מ דס"ל בגט מאוחר מגורשת לאלתר. ליכא למימר כתי' הפ"י וצ"ל כמ"ש. עכ"פ כיון די"ל קושי' התוס' על רש"י י"ל דמש"ה מכשיר הר"מ גזיי' כיון דליכא למיחש מידי. ולפ"ז י"ל קצת ראיי' להר"מ הנ"ל להכשיר בנתאחר הנתינה דאל"כ האיך שייך לומר לרמאי ל"ח. הא איכא למימר דמש"ה חתך הזמן דלמא הי' הגט נכתב כבר וחתך הזמן להכשירו, וא"ל דלא מקדים פורענותא לנפשי' דהא כ' הרמב"ן והבאתי לעיל (אות י"ח) דמש"ה תיקנו לר"ל זמן משום חששא דנתאחר הנתינה. ול"א לא מקדים וכו'. משום דבלא זמן ל"ש לא מקדים כיון דאין ניכר בתוך הגט. א"כ לפ"ז כיון דגזי' כשר. שפיר הוה לן למיחש דסופר ועדים נזדמנו לו. וכתב גט על סמך שיחתוך הזמן. ול"ש לא מקדים. אבל אי אמרינן דנתאחר הנתינה כשר ויכול ליתן הגט כך. הוי רמאות אלו חותך הזמן. וע"כ שפיר אמרינן לרמאי לא חיישינן. ועיין היטב:

(**כד**) **עיין** בב"י מחלוקת הפוסקים בגט בע"מ בלא ע"ח אם צריך זמן, ועיין בלח"מ שהקשה על הב"י הא מוכח דכשר מתי' הגמ' דשם [בב"ב דף קע"ב ע"ב] דלמא אבא

שאול כר"א ס"ל. וכ' הג"פ דאשתמיט לי' פי' הרמב"ן דשם. ואני אומר דהלח"מ כ' שפיר דהא בע"כ מוכח דהר"מ לא סבר פי' הרמב"ן. מדכתב סתמא ממך כשר ולא כ' דבעינן דווקא ע"מ. דהא לפי' הרמב"ן בעינן דווקא ע"מ. והר"מ פסק דגט בע"ח לחוד כשר. וא"ל דא"כ אף לפי' הרשב"ם קשה לדחיית אביי הוי כגט שאין בו זמן. ובע"כ דלא פסק כדחיות אביי. א"כ גם לפי' הרמב"ן ל"ק די"ל דל"פ כאביי. דז"א דבשלמא לפי' הרשב"ם י"ל דלא חש להשיבו ע"ז כמ"ש התוס' שם דקשי' לי' למה לי מהיום. אבל לפי' הרמב"ן דאף לר"א צריך זמן ובע"כ דמהיום הוי זמן אף לתי' אביי א"כ מנ"ל דלא חש רבה לדחיות אביי אדרבא כיון דלא שני רק לנפילה ל"ח. אבל בהא דאבא שאול כר"א ס"ל הודה לו כיון דל"ה רק קושי' חדא. הן אמת דקשי' לכאורה לפי' הרמב"ן כיון דאביי ל"ס לי' האי יומא דנפיק א"כ הוי כגט בלא זמן וכ"ר שהקשה בס' ב"מ. אמנם י"ל ל"מ לטעם הראשון של הרמב"ן משום שלא תחלוק בגיטין י"ל היכא דכתב מהיום כיון דאינו כשר רק בע"מ ל"ש לומר שלא תחלוק. אך לטעם השני דע"מ עצמם ישכחו קשה. רק אפ"ל לפי' הרמב"ן כיון דלאו מטעמא דזמן אתי עלי'. י"ל דלא מיירי רק דכשר מן התורה. דלא נימא דל"ה כרות גיטא. או אפשר דאבא שאול כר"ש ס"ל דלית לי' שמא יחפה רק משום פרי. ומש"ה אמר כשר דנ"מ בארוסה ועיין היטב. ועיין תחלת לשון הר"מ (בפ"א מה' גירושין הלכה כ"ד) שכ' אע"פ שחתימת העדים בגט מדבריהם תיקנו וכו'. וכן תקנו שיהיו כותבין זמן בגט. משמע ג"כ כדברי הלח"מ. דאל"כ איך תלה תקנת הזמן במ"ש תחלה חתימת העדים מדבריהם ומדכ' הר"מ בהלכה אחת נראה דסובר דדוקא בגט בע"ח צריך זמן וע"כ שפר תלה הדבר במה שהקדים וכתב אע"פ שחתימת העדים מדבריהם. וה"א כיון דאין עיקר כלל מדאורייתא לחתימת עדים אין לעשות תקנתא לענין הזמן. אבל אי הוי סובר דתקנת הזמן הוי אף בע"מ לחוד דברי הר"מ בלתי מקושרים זולת לטעם הראשון של הרמב"ן דמש"ה צריך זמן בע"מ משום לא פלוג אבל עיקר התקנה הי' בע"ח. י"ל דברי הר"מ דקמ"ל רבותא בעיקר תקנת הזמן. ודוק:

(**כה**) **ולשיטה** זו הי' נ"ל ליישב קושי' בעה"ע על הא דהוצרך עולא לומר לקמן משום גיטה קודם לבנה לדידן דקי"ל משום ב"א. דהג"מ הביא בשם העיטור להכשיר בע"מ בלא ע"ח אפילו מוקדם דהיינו נב"י ונב"ל, ולפ"ז י"ל דבמתני' קתני צריך שיניח מקום הזמן. משמע דהוי קפידא גמורה כמו אינך. ולכאורה הא יכול למוסרה בע"מ ואין כאן פסול כלל ולפ"ז י"ל הא דקאמר הגמ' הניחא למ"ד משום ב"א. היינו אי מוקי לה כר"מ. ומכש"כ לפמ"ש התוס' שם דלר"י וודאי מתני' אתי' כר"מ עיי"ש ע"א בתוס' ואדרבא מוכח מזה דר"י סבר משום ב"א מש"ה לא קאמר הניחא אי מוקי לה כר"מ] אבל למ"ד

משום פרי קשי' אף אי אתי' מתני' כר"מ. ולפ"ז י"ל דלפ"מ דמוקי עולא בפ"ב מתני' דהכל כשרין כר"א. א"כ י"ל דמוקי כולי מתניתא כר"א וכמ"ש התוס' שם ע"א. וע"כ קשי' לדידי' אף לטעמא דב"א למה קתני צריך שיניח דמשמע דאין לו תקנה דומי' דאינך אף בע"מ לחוד, וע"כ משני משום גיטה קודם לבנה די"ל כשיראו העולם זמן הגט מוקדם לא ישימו לב לחקור ע"י ע"מ. וכעין שכ' התוס' והרשב"א שם דבקל יש לחוש ללעז. ולפ"ז י"ל קושי' התוס' שם שהניחו בקושי' למה לא קאמר משום פרי שלא תוכל לגבות מש"ח. ולמ"ש א"ש דמשום פרי ליכא למיחש אם מוסר לה בלא ע"ח דאז אין לה פירות עד ש"נ ועדיין קשי' למה צריך שיניח וע"כ תי' משום גיטה קודם לבנה. והא דהכשיר הבעה"ע נב"י ונב"ל בע"מ. היינו היכא דליכא למיחש לפייס כדאי' התם אם איתא דפייס קלא אית לי'. לאפוקי התם בארוסה דוודאי הי' פיוס ל"ש זה. וכן במוקדם גמור שלא מדעת הבעל ל"ש לומר קלא אית לי' דהפיוס הי' קודם הקטטה:

ולפ"ז י"ל קושי' המהרמ"ש שהקשה למה לא קאמר עולא גבי לכשאכנסנה אגרשנה משום מוקדם, ותי' אינו עולה לשיטת הפוסלים נתאחר הנתינה. ולמ"ש א"ש דקשי' לי' לעולא למה נקט לכשאכנסנה אגרשנה, ולא נקט שאמר שרוצה לגרשה לאח"ז באשה דעלמא דהיינו נשואה, [ואפ"ל דשם פשיטא לי' דהוי מוקדם גמור. אך אף בלא הכרח הדברים נכונים, דעולא משמע לי' מדקתני סתם אינו גט משמע אפילו בע"מ]. א"ו דמיירי אף בע"מ לחוד וטעמא משום גיטה קודם לבנה, ובאשה דעלמא י"ל אם איתא דפייס קלא אית לי'. ע"כ נקט לכשאכנסנה דהוי וודאי פיוס וכמ"ש התוס':

ולפ"ז מיושב ג"כ קושי' התוס' דלא מקשה ממתני' דנכתב ביום, ולפ"ז י"ל דהמסדר הגמ' נקט הקושי' הכא, משום דעולא לא הוכרח לתי' דגיטה קודם לבנה רק על מתני' דהכא, אבל במתני' דנב"י הו"מ לשנויי משום ב"א. וגם לר"ל ל"ק די"ל משום פרי כקושי' התוס'. אבל במתני' דהכא דמוכח דאפילו בלא ע"ח אינו רשאי להקדים הזמן הוכרח לתרץ משום גיטה קודם לבנה, ע"כ נקט הגמ' השקלא וטרי' הכא. ובזה מיושב ג"כ מה שי"ל קצת על סדר הגמ' דמעיקרא נקט דברי שמואל צריך להניח אף מקום ה"א מותרת וכו' ובתר הכי שקיל וטרי בפי' דמתני' גופי'. ולכאורה הו"ל להגמ' לפרש מקודם הזמן דהוי פי' דמתני' גופי'. ולפמ"ש א"ש כיון דמכח דברי שמואל שקלינן וטרינן דמתני' ר"א. ושקלא וטרי' דמקום הזמן בתר הכי גרירא. ע"כ אקדמי' הא דשמואל ברישא. גם למ"ש התוס' דממתני' יתירא דייק דמתני' אף בארוסה, י"ל שיטה הנ"ל דבע"מ לחוד לא צריך זמן דאל"כ דלמא הא קמ"ל משנה יתירא דצריך שיניח ואין תקנה אף בע"מ, א"ו דבע"מ לא צריך זמן, רק משום טעמא דגיטה קודם לבנה:

וסעד מצאתי לדברי הנ"ל במרדכי (ר"פ כל הגט) שכ' בשם רבינו יואל דאם לא הוזכר שם האיש והאשה בגט כשר והא דקתני צריך שיניח מקום האיש וכו' היינו לכתחלה כמו מקום הזמן לר"א דל"ה רק לכתחלה. וא"כ מינה לדידן דשם האיש מעכב. [עיין בש"ע (סי' ק"כ) ובב"ש ובאחרונים שם]. משמע דה"ה מקום הזמן, ועיי"ש שהביא ראיי' דזמן אינו מעכב בע"מ מדגזי' לזמן כשר. ודבריו תמוהים. [ועיין בס' ב"מ] ולי הי' נראה לפרש דבריו עפ"מ שהי' ק"ל בתוס' שהקשו בזה"ז דליכא חשש חיפוי למה לן זמן ותי' משום חשש ממזרים. וקשה למה לא נימא דהוי כמו כל דבר שבמנין. אע"פ שבטל הטעם אפ"ה הגזירה במקומה עומד, וצ"ל דהתוס' ס"ל בשלמא אלו לא הי' גט כלל בלא זמן בזה"ב. הוי שפיר דבר שבמנין. אבל כיון דאשכחן בגט בע"מ דל"ש חיפוי ל"צ זמן ע"פ השיטות הנ"ל, וכ"כ התוס' להדי' בב"ב סוגי' הנ"ל, א"כ ל"ה רק כמו גילוי דאמרינן כיון דלא נאמר רק במקום שנחשים מצוין ל"ה דבר שבמנין, וא"כ י"ל דרבינו יואל שבמרדכי סובר ג"כ כפי' הר"מ דגזי' כשר. וה"ט כיון דלרמאי ל"ח אין כאן חשש כלל. [או כמ"ש לעיל] רק דקשה הא ס"ס הוי גט שאין בו זמן. וצ"ל דהחכמים לא גזרו גזירה כלל רק במקום דאיכא למיחש לחיפוי או לפרי, וא"כ ממילא לר"א בע"מ לחוד ג"כ כשר כיון דליכא למיחש לחיפוי ולפרי ולא בא ר"י להוכיח מגזי' רק לסתור ס' הרמב"ן דלא פלוג, ולפ"ז י"ל להר"מ לפמ"ש לעיל (אות כ"ד) מלשון הר"מ מדתלי הזמן בתקנת חתימת עדים, מוכח דבע"מ לחוד אין שייך לתקן זמן. רק דמצינן למימר משום לא פלוג כמ"ש לעיל, וכיון דהר"מ פוסק דגזי' כשר לכתחלה. א"כ ראיי' רבינו יואל במקומו ומוכח דהר"מ סובר דבע"מ לחוד לא בעי זמן, ודוק היטב:

עיין בש"ע אה"ע (סי' קכ"ז ס"ג) אם נכתב ולא הספיקו לחתום עד שחשיכה וכתבו גיטא דנא לא הספיקו לחתום עד חשיכה כשר. וקשי' לי מהא דאי' פ' המגרש (פ"ז ע"א) גבי מתני' חמשה שכתבו כלל תוך הגט והקשו בגמ' ותו לר"י תיפוק לי' דהוי נכתב ביום ונחתם בלילה. והא התם ניכר מתוך הגט שנחתם אח"כ וא"כ למה יהי' פסול, מ"ש זה מאם כתבו שנכתב ביום ונחתם בלילה. ואיני יודע כעת ישוב לזה בענ"ד הקלושה. זולת על צד דוחק שנלחצתי בפי' הסוגי' ולא נראה כן מפי' רש"י דלפי פשוטו משמע דפסול וצ"ע:

דף יט.

איתמר המעביר דיו על גבי דיו בשבת וכו'. בעי מני' ר"ל מר"י עדים שאין יודעים לחתום וכו' מפני שאנו מדמין נעשה מעשה. ופי' רש"י דאף בשבת לא ברירא לי' לחייבו

חטאת. אך הרמב"ם פסק (בהלכות שבת) דחייב חטאת. וצ"ל דהי' מפרש וכי מפני שאנו מדמין לא כפי' רש"י כמדומין דמשמע דבשבת גופי' לא הוי רק כמדומה אצל ר"י רק מדמין גט לשבת. די"ל אף דלענין שבת כתב עליון כתב אפילו הכי לא מכשרינן כה"ג בגט לכתחלה, ואפשר דמשום גזירה הוא [אח"ז מצאתי להפ"ח בס' מים חיים שכ"כ להוכיח מהר"מ (בהלכות שבת) שלא פי' כפי' רש"י אלא כמו שפירשתי ות"ל שזכיתי לכוון לדעת הגדול]. ולכאורה הי' נ"ל ראייה לשיטת הר"מ עפמ"ש המהרש"א בתוס' לראב"י ולר"ח אליבא דר"י היכא דכתב העליון הוי לשמה למה לא מהני ואמאי קאמר ר"י וכי מפני שאנו מדמין וכו' דצ"ל דאזיל לר"ח אליבא דרבנן. והי' נ"ל ליישב דלפי מה דקי"ל כר"א דעדי מסירה כרתי ועדי חתימה לא צריך מדאורייתא ונהי דסמכינן עליו לשיטת התוס' מדאורייתא דוודאי הי' ע"מ. מכל מקום אף אי לא חתמו לשמה נוכל לסמוך עליהם דהענין אמת. והא דצריכים לחתום לשמה היינו רק מדרבנן כדאי' ריש מכילתין מודה ר"א במזויף מתוכו. וכ' התוס' דה"ט דגזרינן חתימה אטו כתיבה ולפי זה כיון דמדאורייתא אין צריכין לחתום לשמה לא שייך לומר דכתב עליון יהי' כתב משום דחתמי' לשמה. דהא לא צריכין כלל לחתום לשמה ול"ד לפלוגתא דר"י ורבנן כלל. ואין עדיפות בכתב עליון מדאורייתא בשביל הלשמה. וכיון דמדאורייתא לא הוי כתב תו לא מצינן למסמוך עליו אחר כך מדאורייתא לומר דהיה וודאי ע"מ. דאין כאן עדות כלל. (ועיין במל"מ פ"י מהלכות תרומה) ואף דעיקר החתימה לא הוי רק מדרבנן. מ"מ עכשיו שחתמו סמכינן עליו מדאורייתא. וכאן לא נוכל לסמוך עליהם כנ"ל נכון וברור. ועיין במהרש"א שכ' להדי' דהכא הוי גם כן העדיפות מכתב עליון רק בשביל לשמה דלכאורה הו"מ למימר דהא גופי' הוי העדיפות במאי דהם עדים כשרים, וכתב הראשון הוא מהפסולים להעיד. אך אין ראיי' כלל לדמוי' הא ללשמה דהכתב בעצמותו נכתב בע"ח. וע"כ לא הקשה המהרש"א וכן הפ"י רק מלשמה]. אך כ"ז לשיטת התוס' דס"ל דלר"א ל"מ ע"ח לחוד. אבל לשיטת הרי"ף והר"מ דס"ל דע"ח לחוד מהני אף לר"א ואז צריכים העדי חתימה לחתום לשמה (עיין בש"ע אה"ע סי' קל"א) הדרי קושי' המהרש"א לדוכתי' דכיון דמדאורייתא צריכין לחתום היכא דלא הוי עדי מסירה א"כ אם חותמים לשמה שפיר הוי כתב עליון חשוב מדאורייתא. כיון דעי"ז יכולין למסור בלא עדי מסירה ותקשי לראב"י דסבירא ליה דאף לרבנן י"ל כתב עליון כתב איך השיב ר"י וכי מפני שאנו מדמין. אך לפי' הר"מ ניחא דפי' מפני שאנו מדמין גט לשבת. והיינו דבגט ראוי להחמיר אף במידי דהוי כתב מדאורייתא לענין שבת מדחייב חטאת אפילו הכי מחמרינן בגט, א"כ י"ל ה"ה בהעברת קולמוס לשמה נהי דר"י מכשיר בהעברת קולמוס היינו דהתם הוי

כדיעבד, דאל"כ הוי צריך גניזה. ועיין בב"ש (סי' קכ"ז) דמש"ה מקלינן בס"ת יותר מגט. ור"ח לא מדמה רק לענין דהוי גט מדאורייתא. וכ"מ דר"י קאמר מעביר עליו קולמוס דמשמע לכתחלה. ור"ח קאמר גט שכ' שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה. משמע דבגט וודאי לא נ"מ רק בדיעבד דלכתחלה אף לר"י לא נעשה מעשה. וע"כ ל"ק לראב"י מדר"י ור"ל דלכתחלה מחמרינן. אבל לפי' רש"י דהטעם משום דבשבת גופי' מספקא לי' הוי קשה קושי' מהרש"א מלשמה לשיטת הר"מ ע"כ לשיטתו הוכרח לפרש דלא כרש"י. אך לפ"ז נסתר מה שהי' נ"ל לכאורה במאי דפסק הר"מ בגט אם העביר קולמוס לשמה וודאי לא הוי כתב והר"ח חייש לה מספיקא. ועיין בחי' הרשב"א שכ' דמסתבר לכאורה כהר"ח דהא ראב"י קאמר די"ל דכולי עלמא מכשירין בגט. והייתי רוצה לומר דלהר"מ לשיטתו דס"ל עדי חתימה לחוד מהני קשי' לי' קושי' מהרש"א הנ"ל ומוכרח לומר כתי' המהרש"א דלא כראב"י. אבל הר"ח יש לומר דסובר כשיטת התוס' דלר"א ל"מ עדי חתימה מדאורייתא ול"ק קושית המהרש"א דיש ליישב כמו שכתבתי דמשום הכי לא מהני כיון דמדאורייתא אין צריך לחתום לשמה ואין ראייה דלא כראב"י. אבל לפמ"ש דלהר"מ הפי' מפני שאנו מדמין דבגט ראוי להחמיר. ואף לשיטתו אין ראייה דלא כראב"י הדרי קושית הרשב"א לדוכתי' מנ"ל לפסוק דלא כראב"י:

וע"ד הפלפול יש ליישב במאי דיש לחקור כאן לדינא לפמ"ש המל"מ (פ"ג מהלכות גירושין) להוכיח דהר"מ פסק כמ"ד כל מקום דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני מדכ' הכותב גט בשבת כשר הגט. וכ' הרב ב"מ ליישב דהכא שאני דאין גרעון בהאיסור אי מהני או לא ול"ד לכל אינך. וראייה לזה משוחט בשבת יעיי"ש. וזה רבות בשנים שעלתה ע"ד ס' זו לענין נשבע שלא לגרש. אך לפי זה נפקא לן בנידן דידן היכא דהגט היה כתוב מערב שבת והעביר עליו קולמוס לשמה דאי אמרינן דל"מ לא נעשה האיסור כלל דהוי כתב ע"ג כתב. וא"כ קשה על ר"ח דקאמר בפ' הבונה מתני' דלא כר"י וכ' התוס' דמסתמא איירי בכל גוונא. ולפי זה י"ל דאף בהעביר לשמה כיון דאמרינן ל"מ ל"ה כתב כלל ופטור דלא שייך לומר דעבר אמימרא דרחמנא. דכיון דל"מ לא מקרי כתב כלל. ולא שייך לומר דעבר אמימרא דרחמנא:

הגהה [ונראה להביא מזה ראי' ברורה למ"ש כבר די"ל כל ענין א"ע ל"מ ל"ה רק כיון דחזינן דהתורה מנעה ענין זה ע"כ הענין מצד עצמותו אין לו קיום כגון כל הני דחשיב התם אונס שגירש ופודה בכור ותורם מן הרעה על היפה. דהתורה מנעה דבר זה ע"כ אמרינן דאין לו קיום אף בדיעבד שלא יהי' באפשרית לבא לידי איסור זה רק דלרבא אפ"ה לקי הואיל ועבר אמימרא דרחמנא. אבל בשוחט בשבת שהתורה אסרה לחלל

שבת ואי אפשר למנוע ד"ז שלא יהי' חילול בשבת בעולם. דהא אפשר חילל שבת במידי דל"ש א"ע ל"מ ע"כ אין זה בגדר א"ע ל"מ. והי' נ"ל דאפ"ל שזה כוונת התוס' מ"ש לחלק באיסור שבדה מלבו. דלכאורה קשה להבין מה חילוק יש. ולפמ"ש י"ל דעיקר כונת התוס' דדוקא היכא דהאיסור מצד עצמו שלא יעשה ד"ז לעולם משא"כ בהרכיב שני העניינים דהגירושין מצד עצמותם אינם מנועים רק מחמת שבועתו ועל השבועה ל"ש לומר א"ע ל"מ דאפשר לבא לידי חילול שבועה במקום דל"ש לא מהני. והנה המעיין בט"ז ח"מ סי' ר"ח נר' שזהו כוונתו כמ"ש רק שהוא קיצר קצת עיי"ש. והנה גם לפמ"ש הש"ך שם לחלק בין היכא שהדבר יוכל להעשות בהיתר ל"ש א"ע ל"מ. אבל בנשבע דאי אפשר להעשות בהיתר שפיר י"ל דל"מ. והנה לשני התי' הנ"ל מיושבי' הקושי' בדיו על גבי דיו הן לפמ"ש וכשיטת הט"ז וודאי דאינו ענין כלל לא"ע ל"מ וגם לשיטת הש"ך כיון דאפשר להעשות בחול ג"כ אינו ענין לא"ע ל"מ. אך ראיתי בקצה"ח ובס' נתיבות ש קשו על הש"ך דא"כ מקדים תרומה לביכורים נמי נימא דהי' אפשר להקדים ביכורים וע"כ כת' בספר נתיבות דהנכון כתי' מוהרי"ט משום דאף א"ע דל"מ נעשה האיסור. ולפ"ז קשה מהא דדיו על גבי דיו. אך באמת איני רואה מקום קושיא מההיא דמקדים תרומה לביכורים דוודאי מה שאסרה התורה להדי' ל"ש לומר דהי' אפשר לעשות באופן היתר כיון דהתורה הקפיד להדי' ע"ד זה שלא לעשות כן וודאי דהוי בגדר ל"ת. רק עיקר חילוק הש"ך מה שלא מנעה התורה להדי' כגון שוחט בשבת דאין כוונת איסור חילול שבת להיות השחיטה מתועב רק דממילא נעשה בגרמת איסור ח"ש ע"ז כ' הש"ך די"ל דל"ה בכלל ל"ת כיון דהשחיטה הי' אפשר להיות בחול. משא"כ בנשבע כיון דהענין אי אפשר להעשות בשום אופן י"ל שפיר דהוי בכלל ל"ת וזה נלענ"ד פשוט בכוונת הש"ך, ודוק היטב].

ולייישב זה י"ל לפי מה דאי' התם בתמורה לרבא למה לי קודש הם ומשני דמבעי' לי' דעולין אין מבטלין זה את זה. ואביי נפ"ל מולקח דם הפר. ורבא ס"ל דמזה בפני עצמו דאין מערבין לקרנות. והנה ר"י סבירא ליה מב"מ לא בטיל ויליף לי' מולקח דם הפר אם כן לדידי' צריך לומר דמערבין לקרנות. ולפ"ז מוכח בע"כ דלא סבירא ליה דהם אתי לאורויי דעולין אין מבטלין דאם כן מנ"ל מולקח דטעמא משום מב"מ תיפוק לי' משום עולין. אלא וודאי דס"ל דעולין ל"מ מידי. ואף דמקשה הגמ' במנחות דלמא משום דתרווייהו מ"מ יש לומר דסבירא לי' דעולין לא מהני מידי ועיקר הטעם משום מב"מ. אבל אי אמרינן דר"י ס"ל הם אתי לאורויי דעולין א"מ. אם כן אין ראייה כלל מולקח דם הפר דמב"מ לא בטיל, ואם כן מוכח דר"י סבר א"ע מהני. וקצת משמע במנחות דר"ח

אמר נבילה בטילה בשחוטה דסובר מב"מ לא בטיל. וע"כ קאמר ר"ח שפיר מתני' דלא כר"י דבהעביר קולמוס לשמה כיון דלר"י א"ע מהני הוי כתב עליון כתב וחייב לענין שבת. וע"כ קאמר מתני' דלא כר"י. ולפי זה מיושב קושית התוס' לראב"י הוי מתני' דלא כמאן. ולפמ"ש יש ליישב דראב"י סבירא ליה אי עביד לא מהני ויש לומר דמתני' ככ"ע ואפילו הכי אינו חייב בכתב עליון לשמה כיון דלא מהני. ולפי זה נסתר ראיית ה רשב"א לשיטת הר"מ מדלא הביא הגמ' שם דברי ראב"י. די"ל דאף לראב"י צ"ל עכ"פ מתני' דלא כר"י. כיון דלר"י א"ע מהני כמ"ש לעיל וא"כ סוף סוף מתני' דלא כר"י ואין ראיה לפסוק דלא כראב"י. אך לפמ"ש ה מפורשים דהר"מ פסק כרבא דא"ע ל"מ ואפ"ה פסק דמערבין לקרנות וקשיא דידי' אדידי'. ואפשר לומר דס"ל דקודש הם אתי לאורויי דאין תמורתו קריבה. ואף דבדף ד' קאמר הגמ' דנפקא מהוא. [ואף הר"מ יליף לה מהוא. מ"מ אפשר כיון דלא נ"מ הביא הדרשה הפשוטה כדאשכחן בכמה דוכתי] מ"מ בדף כ"א יליף הגמ' מקדש הם. ואם כן יש לומר דר"י ס"ל דא"ע לא מהני ונסתר הדיחוי הנ"ל דהא קשה קושיא הנ"ל על ר"ח דלמא מתני' כר"י רק דא"ע לא מהני. וצריך לומר דר"ח סובר בלא הכרח כאביי דא"ע מהני, ואם כן הוי ליה להגמ' לאתויי דלראב"י מתני' דלא כמאן. ובע"כ דסובר דא"ע לא מהני ואם כן מתני' ככולי עלמא. אלא וודאי דלא קי"ל כראב"י:

דף כא.

תוס' ד"ה אטו שליחות. והקשו התוס' דלמא מהני מכח שליחות דהא לא גרע משליחות. ותי' כמעט אינו מובן. ואפשר לומר בכוונתם דהא דבעי עומדת בצד חצירה היא מצד הס' דאז הוי כעין ידה ממש וכאלו נשתרבב ידה לחצירה. וזה לא שייך בשליח ע"כ לא בעינן שתעמוד בצד החצר אי הוי משום שליח. אבל הא דצריך שלא יהא חצר מהלכת הוא מצד גזירת הכתוב דצריך להיות דומי' דידה זה יש לומר אף בשליח. כנ"ל להסביר קצת להבין דבריהם הקדושים. עוד הקשו התוס' בדבור השני הא בחצר אשכחן גם כן בע"כ והעלו בדוחק. ועיין בחי' הר"ן שכ' שנדחקו הרבה בתי' קושי' זו ועיי"ש מ"ש. ולענ"ד נ"ל כך. דלכאורה אינו מובן מאי גריעותא יש בזה דאינו רק מדעתה מ"מ כיון דעכשיו היא מרוצה למה נימא דלא מהני. ומלישנא דאמר אביי נראה דהוי כעין קושי' לרבא. ולכאורה מאי קושי'. ע"כ נ"ל דה"פ דהא באמת חידש לן רבא הכא דאמרינן גיטה וחצירה באים כאחד וכמ"ש רש"י דאף דהוי מצי למימר דחצר אינו קונה רק כשהי' כבר החצר שלה. ועיין ש"ך (סי' ר"ב) שכ"כ להלכה דמתנה וחצר באים כאחד ל"מ והוא שיטת הראב"ד). אבל הכא שצריך שתהי' מגורשת תיכף כשקנתה החצר. דאל"כ כיון

דהחצר כבר נפקא מרשותו ועדיין אינה מגורשת הוי כמו חצירה הבאה לאחר מכאן. ומכל שכן בנשואה דאי אין גיטה וחצירה באים כאחד לא הוי החצר שלה כדאי' לקמן ר"פ הזורק ע"ב. וצריך להבין מנ"ל לרבא הא דאמרינן גיטה וחצירה באים כאחד. ויש לומר דס"ל רבא כיון דמקרא ונתן בידה מרבינן חצירה כדאי' בב"מ ונתן מ"מ. וכיון דהוי ריבוי מסתבר לי' לרבא דמרבינן כל מילי אפילו באופן דהוי גיטה וחצירה באים כאחד. דהא בקרא לא כתיב חצירה להדי' דנימא לחלק. ועל זה הקשה אביי מכדי חצר דנהי דמרבינן מונתן מ"מ אפילו הכי לית לן לרבויי רק מה דהוי דומיא דידה. וכיון דידה איתא בין מדעתה ובין בעל כרחה. ה"נ מאי דמרבינן מונתן מיירי גם כן באופן זה ואם כן לא איירי הכתוב כלל מאופן דהוי גיטה וחצירה באים כאחד. [ואע"ג דרבא הוכיח דאמרינן גיטה וידה באים כאחד מעבד. וע"כ סבירא ליה דאמרינן גם כן גיטה וחצירה באים כאחד כדאי' לקמן (ר"פ הזורק) מ"מ יש לחלק בין התם דהוי שניהם ענין אחד. דזה עיקר נתינת הגט שתהיה ברשות עצמה. וע"כ גיטה וחצירה וידה באים כאחד. משא"כ חצר שנותן לה הבעל דאי אפשר להיות שלה רק על ידי רצון הבעל שהוא דבר אחר לגמרי וכח אחר מעורב בו. יש לומר דלא אמרינן גיטה וחצירה באים כאחד. רק הואיל ואשכחן כבר גיטה וידה באים כאחד ס"ל לרבא דמוקמינן ונתן אפילו בגיטה וחצירה הבאים כאחד על ידי נתינת הבעל. ועל זה הקשה אביי דע"כ ונתן לא איירי מזה דלא הוי דומי' דידה]. ואם כן אין לנו ראייה לומר דמהני גיטה וחצירה באים כאחד. ונהי דאין ס' לומר דגרע בשביל זה הואיל וליתא בע"כ מ"מ כיון דקרא לא איירי מזה י"ל דלא מהני משום דהוי גיטה וחצירה באים כאחד. ועל זה הקשה ר"ש והרי שליחות. היינו דאשכחן דקרא מיירי אף במידי דלא הוי רק מדעתה. ותי' לי' ואבעית אימא שליחות לקבלה נמי אשכחן בעל כרחה. והיינו כיון דמרבינן שליחות תו אין לחלק בין מאי דאיתא אף בעל כרחה למאי דאיתא רק מדעתה כיון דאין חילוק ביניהם רק לענין זה. אבל בחצר כיון דהתורה לא איירי רק במידי דהוי בעל כרחה תו לא מצי לומר מצד הס' אף חצר דמדעתה. די"ל דלא מהני משום גיטה וחצירה באים כאחד. וא"ל דאם כן הוי ליה לאביי להקשות בקיצור מאי ידה דהוי מעיקרא דידה דיש לומר כיון דבשעת נתינה הוי דומי' דידה לית לן בה. ע"כ הקשה דאף בשעת נתינה לא הוי דומי' דידה כיון דליתא בעל כרחה. ומיושב שפיר קושית התוס'. ולפי זה מיושב קושית התוס' הנ"ל דלמא משום שליחות דיש לומר כיון דשליחות נפקא ליה מקרא דהמצא תמצא בידו הגניבה יעיי"ש בב"מ. ושם לא שייך לומר גניבה וחצר באים כאחד. ואף אי אתרמי כן שקנה החצר ברגע שבא הגניבה להחצר מ"מ אינו מוכרח לקנות הגניבה דוקא באותה רגע. ולא דמי לגט

דצריך דוקא להיות כאחד כמ"ש לעיל. אם כן מטעם שליחות וודאי לא אמרינן גיטה ושלוחה באים כאחד. וליכא למימר רק מטעם ידה דאיכא למימר דנפ"ל גיטה וחצירה באים כאחד מונתן. ע"כ הקשה אביי שפיר כיון דקרא לא איירי במידי דמדעתה דוקא לית לן לרבויי גו"ח באים כאחד כמ"ש:

ולפ"ז יש ליישב מה דתמוה טובא לשיטת הש"ך הנ"ל והוא שיטת הראב"ד דגיטה וחצירה כאחד לא מהני וקשיא טובא מסוגיא זו דמוכח דמהני. וכן הקשה בספר באר יעקב. ולפמ"ש י"ל לפ"מ דקי"ל סי' רמ"ג דחצר דגברא הוי מטעם שליחות ולא מטעם יד רק באשה דילפינן מונתן בידה הוי מטעם יד. ומטעם זה איכא שינוי בין קטן לקטנה דקטן לית לי' חצר וקטנה אית לה חצר. ולפמ"ש י"ל נהי דילפינן מונתן מ"מ דאמרינן גו"ח באים כאחד. מ"מ י"ל דזה לא הוי רק היכא דהטעם משום יד כגון באשה. אבל היכא דהטעם משום שליחות כגון בגברא באמת אין ראייה לומר מתנה וחצירה באים כאחד. וע"כ יש לומר שפיר שם דלא מהני. אך עדיין צ"ע דהו"ל לאפלוגי בין גברא לנשי. ואפ"ל דלענין זה לא ילפינן ממון מגט. ועיי"ש בב"מ סוגיא דקטנה יש לה חצר. גם אי הוי אמרינן כנ"ל דבנשי הוי מטעם יד ומהני מתנה וחצירה באים כאחד עדיין הוי קשה קושית הראב"ד דנ"מ בציבורין בנשי. עיין שם בהשגת הראב"ד:

עיין בטור (סי' קל"ט) שהביא בשם הרמ"ה בזרק גט לחצירה ולא היתה שם ואחר כך באה ואמר לה הרי זו גיטך אינה מגורשת עד שתטלנו וכו' וכן בגיטה וחצירה באים כאחד צריכה להיות שמה בשעה שזרק הגט לתוך החצר. ואעפ"כ כשהלכה ובאה אחר כך ואמר לה ה"ז גיטך והקנה לה אז החצר מהני. והמפורשים הקשו על בבא ראשונה של הרמ"ה מאי מהני מה שתטלנו כיון דאינה מגורשת בזריקתו לתוך חצירה הו"ל טלי גיטך מעל גבי קרקע. ואם סובר כיון דזרק לתוך חצירה הוי נתינה מעלייתא למה לא תהיה מגורשת תיכף כשבאה לחצר ואמר ה"ז גיטך מטעם ידה. והנראה מזה דהרמ"ה סובר דכיון דכבר היה בחצירה ולא קנתה תיכף מטעם יד אף כשבאה אח"כ לא קנו מטעם יד. ואפשר דס"ל להרמ"ה דכעין זה ל"ה דומי' דיד]. אך צריך להבין מנ"ל להרמ"ה הא. ונ"ל לפמ"ש הרמ"ה בדין השני בגו"ח באים כאחד צריכה להיות שם בשעת נתינת הגט לתוך החצר ואף דאז עדיין אין החצר שלה אפ"ה מקרי נתינה מה שהיא עומדת שם. וזה דלא כנראה מדברי רש"י שפי' משום חצירה הבאה לאחר מכאן במ"ש דנהוי נותן לה הגט והחצר ביחד וכו' משמע דנתינת החצר מקרי נתינה. ול"צ להיות שם בשעת נתינת הגט להחצר. אבל הרמ"ה סובר דצריכה להיות שם בשעת נתינת הגט. מוכח דסובר דמה שנותן הגט בחצר בפני' זה הוי נתינה. אבל נתינת החצר ל"מ נתינה כולי

האי. ולפ"ז קשי' מה הקשה אביי מה ידה דאיתא וכו' נימא באמת דמתחלה תקנה החצר ואח"כ תקנה לה חצירה הגט והוי כמו זרק גט לחצירה דידה דאי' בע"כ. בשלמא לשיטת רש"י דנתינת החצר הוי נתינת הגט. וכיון דא"מ אז תו ל"מ נתינה אח"כ. אבל לשיטת הרמ"ה דמה שהיתה שם בשעת נתינת הגט לחצר זה מקרי נתינה קשי' דנימא מתחלה קנתה החצר ואחר כך הוי מגורשת. [והיינו ע"פ שיטת הר"י (בר"פ הזורק) דסבירא ליה דבעל הנותן מתנה לאשתו קנתה לגמרי ויכולה לזכות אחר כך הגט. משא"כ לפי' ר"ת ע"כ צריכים להיות שניהם ביחד עיין שם היטב גם לפי פי' שכ' לעיל מוכח דלא כפי' הר"י וכמ"ש לקמן] כמו בזרק לחצר דידה דבעל כרחך מהני דלענין זה וודאי אמרינן גיטה וחצירה באים כאחד כדמוכח ממתני' דהזורק דמהני לענין שלא יהיה נקרא חצר דבעל כיון שהבעל אוכל פירות. וע"כ יש לומר דמזה הוכיח הרמ"ה הדין הראשון דכיון שהיה כבר בחצירה ועדיין לא היה נקרא ידה תו לא מהני אחר כך להיות ידה לענין זה. וע"כ הקשה אביי שפיר דבע"כ צריך לומר דמתגרשת תיכף כשקונה החצר דתיכף בבא החצר לרשותה מקרי ידה לענין שתקנה הגט המונח בתוכו ולא הוי דומיא דידה כיון דליתא בע"כ:

אמנם הא גופי' צ"ע מנ"ל להרמ"ה הא דצריכה להיות שמה בשעת נתינת הגט לחצר ולמימר דזה מקרי נתינה. ונ"ל די"ל דהי' קשיא ליה קושית התוס' על אביי נהי דל"מ מטעם יד ליתהני מטעם שליחות. ולשיטת הרמ"ה י"ל כיון דסבירא ליה דצריכה להיות עומדת בשעת נתינת הגט להחצר כיון דבשעת נתינה עדיין לא היה החצר שלה ולא מהני נתינה אלא בעומדת שם. ולפי זה י"ל בשלמא אם אחר כך מגורשת מטעם ידה י"ל דמקרי עמידתה שם תחלת הנתינה אבל אם אחר כך אינה מגורשת מטעם ידה כלל רק דהחצר נעשה שלוחה י"ל דלא מהני עמידתה להיות תחלת נתינה כיון דלא מטעם ידה מגורשת לומר דהוי נתינה אריכתא ובשעת נתינה לא הוי עדיין החצר שלה וע"כ הקשה אביי שפיר. וכיון דמוכח שצריכה לעמוד שם וזהו תחלת הנתינה מוכח ממילא דין הראשון של הרמ"ה דהיכא דהיה כבר בחצרה תו לא מקרי אחר כך ידה מכח קושית אביי כנ"ל. ואפ"ל גם כן דהרמ"ה היה מפרש גזירה משום חצירה הבאה לאחר כך דלא כפי' רש"י דלפי' רש"י ז"ל הו"ל לומר הבא לאחר מכאן. ע"כ הי' מפרש כדינו הנ"ל דהיינו דגזרינן אם נכשיר גיטה וחצירה באים כאחד. והיינו לפי פי' דתחלת נתינה היה בעמידתה שם ואחר כך מתגרשת בקניות החצר ה"נ נימא בחצירה הבאה לאמי"כ היינו שיתן הגט לחצירה ואחר כך תבא היא לחצירה ונימא גם כן כיון דמתחלה היה נתינה מה שנתן לחצירה כמו שסובר הרמ"ה בדין הראשון דזה מקרי נתינה ע"כ אתי למטעי

דאף שהי' הגט תחלה ברשותה מהני מה שבאתה אח"כ להיות ידה, דבשלמא אי לא הוי אמינא גיטה וחצירה באים כאחד וצריך להיות הכל ביחד הנתינה והקנין ולא משכחת רק כשנתן לחצירה בשעת עמידתה לא גזרינן אטו שתבא אחר כך דאז מלתא דפשיטא דאינה מגורשת כיון דלא הוי הנתינה והקנין ביחד. אבל אי נימא דמהני אף דהנתינה היה כשהיה עדיין החצר שלו אפילו הכי מהני אחר כך הקנין ע"כ שפיר אתי למטעי כשיתן הגט לחצירה דזה מקרי נתינה לשיטת הרמ"ה מדמכשיר בנטלה אחר כך הגט אתי למימר דלענין הקנין מהני מה שבאת אח"כ:

ולפ"ז י"ל ג"כ קושי' התוס' דבעבד נמי נגזור משום חצירה הבאה לאחמ"כ. ותי' קשה לכאורה עיין מהרמ"ש, ולפ"ז י"ל דע"כ ל"ס הרמ"ה דמהני נתינה בחצירה אע"פ שאינה עומדת בצד החצר לענין שיהי' נקרא תחלת הנתינה, רק בנותן לחצר המשתמרת דידה דעכ"פ הוי רשותה לענין מציאה וכדומה מטעם שליחות ע"כ הוי נתינה לרשותה, אבל בחצר שאינה משתמרת דל"ה רשותה לשום דבר י"ל דל"מ. וע"כ ליכא למגזר בעבד שיתן לעבד כפות ואח"כ תבא היא שם, דאז מלתא דפשיטא דאינה מגורשת משום דל"ה נתינה. דמאי שנתן תחלה לעבד י"ל דהוי מלתא דפשיטא דל"ה נתינה כיון דאינו משתמר לדעתה ול"מ חצירה כלל. [ובפרט בכפות וישן דא"מ כלל]. ולפ"ז כל דברי הרמ"ה מוכרחים מ"ש בדין השני דצריך שתהי' עומדת שם בשעת נתינת הגט מוכח מכח קושי' התוס' דלמא משום שליחות ולפ"ז ניחא דאי הוי החצר שליח לא מהני עמידתה לענין שיהי' תחלת נתינה כמ"ש לעיל, וממילא מוכח דחצירה ל"מ אם כבר הי' הגט בחצירה ואח"כ באתה דשוב לא מקרי ידה, דאל"כ לא היי מקשה אביי דדלמא אח"כ מגורשת מחמת הנתינה שהיתה שם, וגם מוכח מ"ש בדין הראשון דלחצירה מקרי נתינה לענין שתוכל ליטול לעצמה הגט אח"כ ול"מ טלי גיטך מעג"ק מדקאמר הגמ' דדוקא בחצר איכא למיגזר משום חצירה הבאה לאחמ"כ ולא בעבד, וע"כ מטעם הנ"ל דבחצירה איכא למיגזר דהוי עכ"פ נתינה ואיכא למטעי, אבל בעבד דל"ה נתינה כלל כיון דאינו משתמר ליכא למטעי. ודוק היטב כי לענ"ד קרובים הדברים לאמת בעזה"י בכוונת דברי הרמ"ה:

ולפ"ז מיושב קושי' התוס' בפשיטות דליכא למימר מטעם חצר דהיינו שליחות דכיון דל"א גיטה וידה באים כאחד בכעין זה ממילא אין החצר שלה כיון דאי אפשר לה לזכות בהחצר עד שתהי' לה יד, וכיון דלא אמרינן חצירה וידה באים כא' אין החצר שלה וממילא ל"ה שלוחה, ואף אם מרבינן בגניבה גנבה וחצר באים כא' אין ענין לכאן, דשם אפשר זה בלא זה משא"כ בגט וחצר הבעל דא"א לה לזכות בחצר עד שתהי' לה יד, ואפ"ה אינם ע"א כמו גיטה וידה דהוי ע"א לגמרי ודוק. אך קצת יש לגמגם בזה ממה

שהקשה הגמ' לקמן (ר"פ הזורק) על מאי דאמר רבא ל"ש ארוסה ול"ש נשואה גו"ח באים כא' ומקשה והא אמרה רבא מעיקרא ומשני כי אמרה רבא אהא מעשה אמרה, ולפ"ז הו"מ לשנויי דהו"א כקושי' אביי דבזה ל"א גיטה וידה באים כא', ובשלמא בלא פי' הנ"ל ל"ק דלמא דוקא בחצירה מהני אבל בחצר שלו לא מהני הואיל מדעתי' איתא בע"כ ליתא כקושי' אביי לפי פשיטות, די"ל כיון דאמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה ואלו משום קושי' דאביי הואיל בע"כ ליתא אין חילוק בין ארוסה לנשואה דס"ס ליתא בע"כ, אבל לפמ"ש דקושי' אביי הוא רק דלא נימא גו"ח באים כא' וזה ל"ש בארוסה, ושפיר הו"מ למימר דממאי דשני רבא על מתני' גו"ח באים כא' לא מוכח דאף בחצר שלו שנותן לה שייך ג"כ גו"ח באים כאחד מיהו אין זה דקדוק כ"כ די"ל דס"ל לגמ' בפשיטות דרבא ע"כ לא שני לי' כלל בין חצירו לחצירה מדלא תש באמת לקושי' אביי. גם עדיין הוי קשה והא אמרה רבא מההיא דהכא דאמר להדי' דאפילו בחצירו מהני, ע"כ קאמר אההוא מעשה אמרה:

אך תוס' לשטתי' הקשו שפיר לפמ"ש (בר"פ הזורק ע"ב ד"ה מה שקנתה אשה) והקשו שם הא רבא ס"ל הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות וא"כ מה הקשה רבא מה שקנתה אשה קנה בעלה. ותי' ר"ת דכיון דאם מכרה ונתנה אינה קיים ל"ה חצירה. ור"י מפרש דהתם הוי רק שאלה בעלמא ע"כ ל"מ חצירה לולי דגיטה וחצירה באים כא', אבל היכא דנותן לה לגמרי ס"ל להר"י דא"צ לבא לגו"ח באים כא'. וא"כ ליכא למימר דקושי' אביי הוא מטעם גו"ח באים כא'. דהא רבא אמר כתב לה שטר מתנה עלי'. אבל לשיטת ר"ת שפיר מ"ל כפי' הנ"ל, אך באמת פי' ר"ת הוא דחוק, ועיין חי' רמב"ן לב"ב שתמה ג"כ על פי' ר"ת הנ"ל בסוגי' דנותן מתנה לאשתו (דף נ"א). ולענ"ד הי' נ"ל ליישב קושי' התוס' הנ"ל די"ל דהא דאמר רבא הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות, ה"ט דבמאי שמקנה לה הקרקע נותן לה ג"כ זכות יד שתוכל לזכות בהקרקע ובקנין הקרקע זכתה גם כן להיות לה יד לקנות הקרקע והיינו אם אמרינן ידה וחצירה באים כא'. וא"כ ל"ק קושי' התוס' דכל כמה דלא ידעינן גו"ח באים כא' ליתא באמת לדינא דרבא דנותן מתנה לאשתו קנתה דאיך אפשר לה לקנות כיון שאין לה יד, ולפ"ז י"ל הדקדוק שכתבתי לעיל ממאי דמקשה הגמ' והא אמרה רבא חדא זימנא. וקשה לפי' שכתבתי לעיל דלמא עדיין הוי ס"ל לרבא דאפ"ל כקושי' אביי דע"כ ל"א גיטה וידה באים כא' רק היכא דשניהם תלוים זב"ז. משא"כ בבעל הנותן מתנה לאשתו ל"א גו"ח באים כא'. ולפמ"ש ניחא דלרבא דס"ל הנותן מתנה לאשתו קנתה והיינו משום דנותן לה הקרקע והיד ביחד ושני אלו תלוים גם כן זה בזה כיון שאינו נותן לה היד רק לקרקע זו

שנותן לה. קושי' דאביי מעיקרא ליתא דידה וחצירה שנותן לה הבעל תלוים זב"ז ובאים כא', ואף אם אין הגט חל אז אעפ"כ תוכל לזכות ידה וחצירה כאחד והוי כמו חצר דידה דמודה אביי דמהני. רק דהוי ס"ל דחצר דידי' שנותן לה מתנה ל"מ הואיל והמתנה אינה תלויה בגט ל"א גו"ח באים כאחד. אבל לפ"מ דס"ל לרבא הקושי' מעיקרא ליתא וע"כ הוצרך הגמ' לומר אהא מעשה אמרה, ול"מ למימר משום קושי' דאביי דא"כ הוי קשה מרבא בב"ב (דף נ"א) דלדידי' ליתא לקושי' דאביי.

ועפ"ז נתיישב לי מה דק"ל על רש"י שפי' ותיחד ותפתח ותיקני הגט משום אגב. ועיין חי' רשב"א שהקשה על רש"י וכ' דהוי מטעם חצר. והנה זה אפ"ל דרש"י ס"ל דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה. די"ל שלא הקנה לה רק דוכתא שהגט מונח עלי' ולא כל הבית ואין הפסק בין הגט לכלים של הבעל. וכמ"ש התוס' לקמן (דף ע"ט ע"ב ד"ה פנימית) על עובדא דר"ג וזקנים. אך לענ"ד הי' קשה האיך אפשר לקנות לה באגב. דלשון אגב משמע דעיקר הקניה הוא החצר והגט תקנה באגב. וזה ל"ש הכא דהא א"א לה לקנות החצר רק ע"י הגט. ועיין ח"מ (סי' ר"ב) הובא בשם רש"י דלשון אגב הוא דוקא להורות דעיקר הקנין הוא הקרקע ולפום רהיטא נראה דבזה ל"ש אגב. וצ"ע לחלק. ועפמ"ש א"ש די"ל כיון דאתינן להכי דגו"ח באים כא' א"כ יכול הבעל ליתן לה מתנה ואין אוכל פירות משום ידה וחצירה באים כא'. וא"כ אף בלא הגט תוכל לקנות החצר מהבעל משום ידה וחצירה באים כאחד, וע"כ שפיר תוכל לקנות הגט באגב:

דף כא:

מתני' אין כותבין במחובר לקרקע וכו' ר"י פוסל עד שתהא כתי' וחתימתו בתלוש והקשה הרשב"א למאי נ"מ נקטי חתימתו בתלוש דכיון דהכתיבה היה בתלוש ממילא גם החתימה היא בתלוש ותי' דנ"מ היכא דחיברו בין כתי' לחתימה ויצא לו מזה דאלו חיברו לאחר החתימה הוא כשר אע"ג דעכשיו מחוסר קציצה כיון דבשעת כתיבה לא הי' מחוסר קציצה דאל"כ הדרי הקושיא לדוכת' תפוק לי' דפסול משום הכתיבה וכעין זה תי' התוס' לעיל (דף ד' ע"א יעי"ש) וכ' הרשב"א ז"ל דבירושלמי נסתפקו בזה אם חיברו בין חתי' לנתינה אי מקרי מחוסר קציצה ואפ"ה כ' כיון דבגמ' דילן לא דיברו מזה משמע לי' להוכיח מפשטי' דמתני' דלא מקרי מחוסר קציצה והפר"ח תמה על הרשב"א כיון דלא נפשוט להירושלמי ממתני' ע"כ דאין ראיי' ממתני' וע"כ אין לנו להקל נגד ספק של הירושלמי יעי"ש:

והי' נראה לפענ"ד די"ל דהירושלמי לשיטתו לא הי' יכול לפשוט ממתני' ולפום תלמודא דידן י"ל דשפיר מוכח ממתני' דהרשב"א כ' במתני' דפסול מחובר משמע אפילו הקנה לה כל המחובר אפ"ה פסול אע"ג דבזה ל"ה מחוסר קציצה כמו בנותן לה כל העבד וכ' הטעם משום דמחובר לא מקרי ספר ונ"ל לפסול מספר כריתות ויש מפרשים משום דכתי' ונתן ומחובר לא הוי נתינה וכ' דבירושלמי מפיק לי' מספר והקשה לפום תלמודא דידן דאמרינן ספר לספירת דברים הוא דאתי צ"ל דנפקא לן מונתן ובתחלה כ' די"ל דאף לתלמודא דידן נפקא לן מספר ואח"כ כ' י"מ דנ"ל מונתן יעייש ולפענ"ד הי' נ"ל דע"כ לא נפקא לן מספר דלפ"מ דאיתא בגמ' כ' על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר ורבא אמר פסול שמא יקטום כ' התוס' ד"ה יצא זה שמחוסר דאף לאביי וודאי צריך ליתן לה בפסיקות יניקה ואפ"ה לא מקרי מחוסר קציצה כיון דע"י הנתינה ממילא נפסקה היניקה, ולכאורה הי' נראה דנהי דאין לפוסלה משום מחוסר קציצה וכמ"ש התוס' מ"מ כיון דבשעת הכתי' היה יונק ומקרי מחובר ל"ה ספר בשעת כתיבה וא"כ מוכח ע"כ דטעמא ל"ה משום ספר רק משום ונתן וע"כ כיון שנתן לה בפסיקת יניקה שפיר הוי נתינה, אח"כ ראיתי בב"ש סי' קכ"ד שכ' נ"מ בין שני הטעמים הנ"ל אלו הקנה לה העציץ בקנין גמור דלטעמא דונתן מהני כיון שהוא דבר המטלטל ולטעמא דספר לא מהני (כיון דבשעת נתינה ל"ה ספר) מבואר * מדבריו דאלו נתן לה העציץ בפסיקת יניקה מהני הואיל דעכשיו מקרי ספר אע"ג שהכתי' הי' בהיותו נקרא מחובר ואז לא הי' ספר. ולענ"ד הי' תמו' כיון דכתי' וכ' לה ספר משמע דבשעת כתי' צריך להיות ספר עד שמצאתי ת"ל בס' גט פשוט שכ' כדברי דלטעמא דספר פסול כשהי' הכתי' בהיותו יונק והוכיח מזה דתלמודא דידן ס"ל דטעמא לאו משום ספר רק משום ונתן ולפ"ז יצא לנו מחלוקת בין תלמודא דידן להירושלמי אם כתב על עלה של עציץ נקוב דלהירושלמי פסול מדאורייתא משום דל"ה ספר אע"ג דמשום מחוסר קציצה לית לן בה וכמ"ש התוס' ולתלמודא דידן מדאורייתא כשר כיון דלית לן דרשא דספר ומחוסר קציצה ל"ה כמ"ש התוס'. ולפ"ז אתי שפיר דהירושלמי לא מצי למפשט ממתני' די"ל דמש"ה נקט ר"י עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש דנ"מ היכא שכ' על עלה של עציץ נקוב בפסיקת היניקה ובין כתי לחתימה הניחו בארץ מקום שיונק וחתמו דאלו לא הי' צריך החתימה בתלוש הי' כשר אף לצד איבעי' דחברו פוסל לאחר החתימה היינו היכא דעי"ז מחוסר קציצה משא"כ בע"נ דלא מקרי מחוסר קציצה וכמ"ש התוס' וודאי דאינו פוסל אבל אי אמרינן דאף החתימה צריך בתלוש וודאי דפסול ע"כ קאמר ר"י עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש, אבל לתלמודא דידן דלית לן טעמא דספר וכמ"ש הג"פ וא"כ

אף אם הכתי' והחתימה הי' בע"נ בעודו יונק הוא כשר ולא מקרי מחובר רק מחובר גמור המחוסר קציצה וא"כ בע"כ הא דנקט ר"י עד שתהא כתי' וחתימתו היינו היכא שחיברו ממש בין כתי' להחתימה וקשה שפיר דעכשיו דחיברו פסול משום הכתיבה שעכשיו הוא מחוסר קציצה וע"כ מוכח כמ"ש הרשב"א דזה ל"מ מחובר כיון דבשעת כתי' לא היה מחובר ונפשט' האיבעי' של הירושלמי ודוק היטב:

*(**הגהה** שוב נראה לי דאינו מוכרח די"ל דבב"ש כ"כ לנ"מ היכא דהכתיבה היה בפסיקת יניקה ואח"כ חיבר העציץ למקום שיונק והקנה לה העציץ בקנין: ע"כ הגהה)

[**אחר** זמן רב ראיתי בס' תורת גיטין שכתוב אפיל לטעמא דספר אין הקפידא רק על שעת נתינה מדלה כתי' וכ' לה בספר כדאיתא (דף כ"א ע"ב) גבי ע"ד שיש בו רוח חיים ודבריו תמוהים מאוד בעיני דע"כ ל"ד לדבר שיש בו רוח חיים דהתם אפילו בשעת נתינה מותר בדבר שיש בו רוח חיים לרבנן וע"כ כיון דספר אינו מיותר דאתי לספירת דברים ליכא למעוטי כלל רק מחובר דל"ד כלל לספר ס"ל להרשב"א בתחילה דמצינן למעט ולעולם דבשעת כתי' אסור לדרשא דספר וחידוש שהגאון הנ"ל לא הביא דברי הגט פשוט]:

פרק שלישי

דף כד:

תוס' ד"ה ה"נ בע"מ ור"א. אבל לר"מ בעינן שיהיה מוכח מתוך החתימה שנכתב לשם זה האיש והאשה וכו'. וכ' המהרמ"ש דלפ"ז צ"ל דאף רבא הי' יודע דמתני' ר"א רק דשני לי' אביי דמיירי שהביאה הע"מ. אבל כר"מ א"א אף לרבא דהא בעי מוכח מתוכו יעיי"ש [ולענ"ד הי' אפ"ל דאי ל"ח לנפילה כלל. ומי שמוציאה הגט היא המגורשת שפיר מקרי מוכח מתוכו ע"י מה שהגט יוצא מתח"י אבל אי חיישינן לנפילה וצריכין העדים עכשיו להעיד ע"כ ל"ה מוכח מתוכו כיון דצריך עדים חוץ מהגט. אך המהרמ"ש החליט כנ"ל] ולפ"ז לשיטת הרי"ף דהוכיח דלר"א ע"ח לחוד מהני מדהעדים חותמין על הגט מפני תה"ע ולא ס"ל כס' התוס' דע"י ע"ח אמרינן מסתמא הי' ג"כ ע"מ וכמו שחיזק הרמב"ן ס' זו. דשמא לא ידע הבעל שצריך ע"מ, וא"כ כמו דלר"מ בעינן מוכח מתוכו. ה"נ לר"א ע"י ע"ח לחוד צריך מוכח מתוכו. כמו דקי"ל לענין לשמה היכא דהגט נכשר' לר"א ע"י ע"ח צריך לשמה מדאורייתא עיין בלח"מ ובש"ע (סי קל"ח) ועיי"ש בב"ש (ס"ק ג') א"כ ה"ה לענין מוכח מתוכו דכיון דנכשר ע"י ע"ח הוי כמו לר"מ [ועיין לקמן סוגי' דג' גיטין בהר"ן לפ"ד אפ"ל דלר"א בע"ח לא בעי מוכח מתוכו. וצ"ע היטב] וא"כ קשה לס"ד דרבא דמתני' ר"א רק דמיירי שלא הביאה הע"מ. א"כ לשיטת הרי"ף דנ"א שהי' בוודאי ע"מ

אינו כשר הגט רק ע"י ע"ח. וקשה הא ל"ה מוכח מתוכו ופסול לר"א בע"ח לחוד כמו לר"מ. וגם פי' הרמב"ן שפי' דאף לר"מ ל"ב מוכח מתוכו רק הא דשני ר"א הוא היינו כיון דמתני' מצריך לשמה בכתיבה א"כ מתני' ר"א ותו ל"ק כיון דצריך ע"מ י"ל דע"מ מעידים וכו'. ק"ל ג"כ לשיטת הרי"ף דאף לר"א כשר בע"ח לחוד א"כ כיון דבע"כ מתני' לא מיירי בכל גוונא כמו גיטין דעלמא דכשרים בע"ח לחוד [וגם מסתמא עדים חותמין על הגט מפני ת"ע אף דהכא ל"ש ת"ע. דש"ס צריכה לע"מ מ"מ סתמא דמלתא הכי הוי] א"כ הוי שפת יתר הא דקאמר ור"א הוא כיון דאף לר"מ איכא לאשכוחי להכשיר. וכמ"כ קשי' לעיל גבי יד של עבד מתני' לרבא ל"ק בע"מ ור"א. וקשי' ג"כ דהא אף האבעי' דבעי הגמ' בעבד יוצא מת"י איכא לאשכוחי גם כן אם הע"ח מעידין שהיה כתוב גט על ידו של עבד:

והי' נ"ל ליישב לפמ"ש הרי"ף ביבמות (פ' ד' אחין) בהא דקאמר הגמ' לינחו גבי סהדי זמנין דחזי בכתבא והו"ל מפיהם ולא ספ"כ. והקשה הרי"ף מ"ש מכל שטרא דעלמא דמכשרינן ול"א דהוי מפיהם ולא מפ"כ. ותי' דוודאי לאחר שיצא העדות מתח"י העדים הו"ל כמו שנחקרה עדותם בב"ד. אבל הכא דצריך השטר קדושין להיות מונח תח"י העדים וכיון דאי בעי כבשא לשטרא ואין כאן עדות ל"ש לומר נחקרו עדותן בב"ד ואי לא דכירי הוי מפ"כ עיי"ש ובס' המלחמות. ולפ"ז נ"ל פשוט דה"ט בדבר שיכול להזדייף דל"מ אף אם הע"ח בעצמם אמרו שלא נזדייף מ"מ כיון דצריכים להעיד כך וכל כמה שאינם מעידים ל"מ השטר א"כ לא נפקא סהדותא מתותי ידי' דסהדי והוי השטר חספא בעלמא כיון דל"ש בי' נחקרה עדותן בב"ד וא"כ בשעת גרושין נתגרשה בחרס בעלמא. ואף דהתם משמע דאלו דכירי סהדי מהני כדקאמר הגמ' ליתי' ולסהדי ול"א דהשטר הוי חרס בעלמא ול"ה קדושין כלל דהתם שאני כיון דבשעת קדושין יצא השטר מתח"י א"כ לענין הקדושין עצמם שפיר מקרי שטר. אבל לענין להעיד אח"כ על מעשה הקדושין דהיינו שהאשה מסרה להם זה השטר וממילא היא מקודשת לענין זה לא נפקא סהדותא מתח"י והוי מפ"כ, ועיי"ש בס' המלחמות. אבל בדבר שיכול להזדייף לא נפקא סהדותא מתח"י כלל א"כ ל"מ גט כלל והוי חספא בעלמא ע"כ א"י לגרש בו. וא"כ י"ל ה"ה הכא בשני יב"ש אף אם הע"ח מעידין להדי' שיב"ש בעלה של האשה זו צוה לכתוב הגט מ"מ כיון דבלא סהדותם חיישינן לזיופא דלמא יב"ש האחר מסר לה וא"כ עדיין לא נפקא סהדותא מתח"י. רק לכאורה י"ל דהכא ל"ד להתם דכיון דע"י ע"מ יוכל לבא לידי בירור מי שמסר לה הגט שפיר מקרי נפק סהדותא מתח"י כיון דבלא דבריהם יכול לבא לידי הכשר. אמנם לשיטת הרי"ף דס"ל בב"ק היכא דכל כת לחוד ל"מ הוי חצי דבר. ומש"ה

אי' בש"ע דצריכין להיות הע"ח וע"מ לכתחלה כת אחת. אף דבדיעבד אין לחוש היינו משום דבדיעבד מהני ע"מ לחוד. אבל הכא לר"מ דס"ל ע"ח כרתי אין ההכשר רק ע"י ע"ח וכיון דהכא ל"מ ע"ח לחוד אף אי מסהדי להדי' שזה היב"ש צוה לכתוב הגט מ"מ לא נפקא סהדותא מתח"י וצריכין ע"כ לשני הכיתות דהיינו שיעידו על מסירת הגט ע"כ הוי חצי דבר. וע"כ צריך הגמ' לומר בע"מ ור"א היא דלר"א שפיר מהני ע"מ לחוד ולא צריכין לע"ח. אבל לרבא דהוכיח דל"ח לנפילה שפיר ה"מ לאוקמי כר"מ דכיון דל"ח לנפילה ול"צ לשום עדות אחרת רק שהגט יוצא מתח"י האשה שפיר נפק סהדותא מתח"י:

ולפ"ז מיושב ג"כ מה דק"ל מאי הוכיח אביי מרישא דמיירי דע"מ לפנינו. הא ברישא ל"צ רק שהע"ח יעידו שזה היב"ש צוה לכתוב וזה יכולים מסתמא להעיד דפשיטא שיודעים מי המצוה להם. אבל בסיפא הקשה רבא שפיר דמנא יודעים לאיזה אשה כתב דהעדים חותמים על כוונת הבעל ומנ"ל לאביי דמיירי דע"מ לפנינו, ולפמ"ש א"ש דבע"כ מיירי דע"מ לפנינו דע"י ע"ח לח מצינו להכשיר כיון דלא נפקא סהדותא מתח"י ועדיין צריכין להגדתם ע"י עדים אחרים הוי חצי דבר, ע"כ צריכין ע"כ לאוקמי כר"א והע"מ לפנינו:

ולפ"ז י"ל קושית התוס' ממתני' דלקמן מי שהביא שני גטין ונתערבו דרצה ר"י לאוקמי כר"מ, וקשיא להו לתוס' הא ל"ה מוכח מתוכו, ולפ"ז י"ל עפמ"ש באריכות זה ימים רבים בב"ק סוגי' דחצי דבר דלפום הו"א דמתני' דלא כר"ע הו"א דרבנן ל"ד כלל דבר ולא חצי דבר רק דקושית הגמ' ורבנן נמשך אחר תי' של אביי ועיי"ש. ולפ"ז י"ל דלפום הו"א דר' ירמיה הו"מ לאוקמי כר"מ ולדידיה לא בעי מוכח מתוכו כשיטת הרמב"ן. רק דיש עדים אחרים שכתבו הגט להבעל ואי דהוי חצי דבר י"ל דרבנן לא דרשי כלל דבר ולא ח"ד. [ובל"ז צ"ל כן דאל"כ מהכ"ת יהי' נאמן השליח דלמא יב"ש האחר נתן לו שני הגטין ורוצה לגרש אשת חבירו, וע"כ צ"ל דמיירי ע"י בירור, וא"כ י"ל ה"ה בירור כנ"ל ודוק היטב] רק לאביי בב"ק מוכח דרבנן דרשי ג"כ דבר ולא חצי דבר, וע"כ תי' באמת אפ"ת ר"א. דוק היטב:

דף כה.

סוגיא דברירה

(**א**) גמרא אבל לענין יובל מכר אמר רחמנא וכו', והקשה הישׁ"ש לפי' ר"י דבגט שאני דכתיב וכתב לה. א"כ מאי האי דמסיים הגמ' אבל לענין יובל מכר א"ר וכו', וי"ל דאי הוי ס"ל בעלמא יש ברירה ל"ה לן למעט מוכתב לה רק לפסול הגט. אבל מ"מ ראוי להיות ריח הגט, כיון דבעלמא אמרינן אפילו יש ברירה לגמרי. [אח"כ ראיתי שהישׁ"ש

בעצמו כ"כ בדף הקודם שם]. וגם י"ל כיון דבסוגי' דבכורות צריך הגמ' לסיים כן עיי"ש ביש"ש ע"כ גם כאן סיים הגמ' כן. ולקושי' השני' שהקשה שם לפי' ר"י מאי פריך ר' אושעיא מפסחים לגטין י"ל דקושי' ר"א הי' ממנ"פ, כיון דבעי' דידיה הי' בתולה בדעת אחרים וקפשיט לי' תולה בדעת עצמו, וע"כ צ"ל דל"ס ליה לר"י לחלק. אבל ר' אושעיא בע"כ דסובר לחלק דאל"כ קשה וכי לית לי' מתני' דיתר על כן, [ועיין בחי' ר"ן ורמב"ן] ור"י פשיט ליה ממתני' בזה הורה לו דלא ס"ל לחלק, והנה י"ל וודאי למאן דל"ל ברירה כלל י"ל דס"ל מצד הס' דאין חילוק ולעולם ל"א ברירה. אבל לפ"מ דהוכיח ליה מסוגיא דפסחים די"ב בתולה בדעת אחרים, וא"כ נהי דאמרינן דגטין שאני מ"מ מנ"ל לומר גזה"כ כולי האי דאפילו בתולה בד"א ל"א ברירה דכל מה שנוכל למעט דלא להוי רחוק משאר דיני תורה דאמרינן ברירה הו"ל לומר כיון דמ"מ יש ס' קצת לחלק בין תבד"ע לתולה בדעת אחרים. וא"ל ס"ס מאי קושי' דלמא בתולה בד"ע ל"א בכה"ת ברירה רק בתולה בד"א כמו שם בפסחים וא"כ בע"כ בגטין מדאצטריך וכתב לה ממעטינן אפילו תולה בדעת אחרים, דז"א דאם באמת מחלקינן בין דעת עצמו לדעת אחרים וודאי אי אפשר לומר דבגיטין אפילו בתולה בדעת אחרים ל"א ברירה, דא"כ הו"ל למתני' לאשמעינן עיקר הרבותא בגיטין דאפילו תולה בדעת אחרים ל"א ברירה. ולפחות הו"ל לאשמעונן יתר ע"כ דאפילו תולה בדעת אחרים ל"א ברירה.

ועפ"י זה י"ל קושית התוס' לקמן שהקשו לר' יוחנן דלדידיה אין חילוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים מדהוצרך לומר וכבר בא חכם וא"כ ליתא לדאיו ובביצה מוכיח הגמ' דר"י ס"ל כתנא דבי איו, ולפמ"ש י"ל דהוכיח הגמ' דאי הוי סבר ר"י התם בחביות יש ברירה דהוי ברירה גרועה לשיטת התוס', א"כ נהי דאשכח לתנא דבי אי' דלא ס"ל ברירה, מ"מ מהכ"ת לפלוג כ"כ תנא דבי איו דאפילו בתולה בדעת אחרים לית ליה ברירה כיון דהוא גופיה סובר דאמרינן בכ"מ ברירה א"כ מנ"ל דלמאן דל"ל ברירה אפילו בתולה בדעת אחרים לית ליה. דבשלמא אם ר"י סובר ג"כ אין ברירה י"ל דסברתו היה כך שלא לומר ברירה כלל. אבל השתא דנימא דר"י סובר יש ברירה אפילו ברירה גרוע דלא התנה מהכ"ת לומר דלמאן דל"ל ברירה דאפילו בתולה בד"א ל"ל דוודאי יש עכ"פ ס' לחלק מנ"ל לומר דאין ברירה דצ"ל וכבר בא חכם. ע"כ הוכיח הגמ' שפיר דר"י סובר אין ברירה, וע"כ י"ל שפיר דס"ל מצד הס' דאין חילוק:

(**ב**) **שם גמרא** קא בעי מיניה תולה בדעת עצמו וכו' והדר קמותיב ליה תולה בדעת אחרים. עיין בחי' רמב"ן ור"ן מ"ש ליישב על הא דקאמר והדר קא מותיב. ואפ"ל כיון דרב אושעי' דבעי תולה בד"א ע"כ דהוי סבר דעדיף מתולה בדעת עצמו כמ"ש לעיל.

וא"כ הא דפשיט ליה ר"י בע"כ דגלי ליה דאין חילוק, והנה יש לחלק בס' בין תולה בדעת אחרים דלאיזה שתצא מפתח תחלה. דשם י"ל עדיין ס"ס דלמא הי' כוונתו לאחרת שהי' שונאה יותר אף דהניח הדבר על ההזדמן כדרך גורל מ"מ י"ל דיותר הי' כוונתו שיעלה הגורל על האחרת והי' רוצה שיזדמן שתצא האחרת תחלה. אבל בפסח הוי תולה בד"א גמור כיון דכולם הם בניו וודאי הי' כוונתו למי שיהיה זריז לעלות תחלה. וכיון דר' אושעיא אסיק לחלק בין ד"ע לדעת אחרים א"כ נהי דשני ליה ר"י דאיזה שתצא מפתח תחלה לא עדיף מתולה בדעת עצמו, מ"מ שם בפסחים דהוי תולה בדעת אחרים גמור כנ"ל יש לומר דמודה ר"י דמהני ועיין היטב:

שם גמרא א"ל רב משרשיא וכו'. לכאורה קשה לי על הוכחת ר"מ שהוכיח לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים מדקשיא ליה דר' יהודה אדר"י, לפמ"ש התוס' דאי מחלקינן בין תולה בד"ע לתולה בד"א ע"כ ליתא למתני' דעירובין דס"ל לר"י אפילו תולה בדעת עצמו ברירה וא"כ דלמא לעולם לא מחלקינן ובאמת ליתא להא דהלוקח יין. ודוחק לומר דקושיתו הוא דאי אמרינן ליתא הא דהלוקח בע"כ דצ"ל ליתא לדאיו ג"כ וע"כ מסתבר לומר דליתא לחדא מקמי תרתי וכדאיתא בעירובין דמ"מ כיון דעדיין לא ידע שיש לחלק בין תולה בדעת עצמו לד"א רק מכח קושי' וכיון דס"ס צ"ל דליתא למתני' וא"כ דלמא לעולם לא מחלקינן וליתא לדאיו. בשלמא רב דהתם י"ל דמצד הס' ס"ל לחלק אבל להוכיח מזה קשה מנ"ל כיון דס"ס צ"ל ליתא למתני' א"כ ר"י ס"ל ליתא להא דהלוקח. והנה לכאורה י"ל דרב משרשיא סבירא לי' לחלק בין דאורייתא לדרבנן ובדרבנן אפילו בתולה בדעת עצמו אמרינן ברירה ומש"ה לא קשה ממתני' דעירובין דהוי לענין תחומין דרבנן. אך לפמ"ש הרא"ש בעירובין דר"י דס"ל ספק עירוב פסול בעל כרחך דסובר תחומין דאורייתא הדרי הקושיא לדוכתיה. ועיין ביש"ש שכתב להדיא דלר"י הוי תחומין דרבנן דלא כהרא"ש הנ"ל וא"ש:

(ג) **שם ע"ב** תוס' ד"ה ולכי מיית וכו'. אדרבא ליתא לדאיו מקמי מתניתי' דמי שאחזו. והקשה המהרש"א לפמ"ש התוס' לחלק בין דבר שעתיד להתברר ל"ק ממתני' דמי שאחזו עיי"ש במהרש"א ובפ"י. ונלענ"ד די"ל עפ"מ דקשי' לכאורה לפמ"ש התוס' בביצה בסוגי' דשנים שלקחו חביות דהא דאמרינן בתנאי דאם יבא חכם למזרח עירובי למזרח דתלי בברירה והקשו התוס' הא ע"כ בין השמשות א"א לו שיבא רק בצד אחד דהא תחום אחד רחוק מחבירו ד' אלפים ומה צ"ל וכבר בא חכם. ותי' התוס' דהספק הוא שמא לא יבא החכם כלל. ולפ"ז קשה לס' התוס' דהיכא דעתיד להתברר לא תליא בברירה, ועיין ביש"ש שכתב להסביר ס' התוס' דמש"ה צריך בתחומין ברירה כיון

דהספק איזהו תחום יקנה למזרח או למערב וזה יכול להיות שלא יתברר דשמא לא יבא כלל עיי"ש (דף מ"ו). ולפמ"ש התוס' בביצה דא"א להחכם שיבא רק מצד א' א"כ בהש"מ לא הי' הספק אם תחום מזרח יקנה או תחום מערב דהא ממ"נ הי' מבורר באיזה צד הי' וזה אינו ענין לברירה אף שאנו לא היו יודעין. וא"כ עיקר מה שלא הי' נתברר וצריך לברירה היינו אם יבא או לא יבא כלל וא"כ עתיד להתברר. וא"כ מאי הקשה ר"י מ"ש לכאן ולכאן דלא וכו' הא שני ושני דלכאן ולכאן י"ל כיון דהברירה צריך בין שני התחומין איזה יקנה וגם יש ספק דשמא לא ירצה לילך לשום חכם מש"ה ל"א ברירה, אבל בחכם אחד דע"כ לא הי' הספק בין השמשות רק אם יבא או לא יבא וזה עתיד להתברר ע"כ שפיר אמרינן ברירה. [ותי' השני שכתב התוס' שם בביצה עיין במהרש"א וצ"ע לכאורה]:

ע"כ נראה דהא התוס' לא החליטו האי ס' רק שהוכיחו כן מכח קושיא דר"י אדר"י. והא ראיה דרב משרשיא דרצה להוכיח לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים מוכח דלא ס"ל זה החילוק. דאל"כ ל"ה מקשה דר"י אדר"י ודר"ש אדר"ש. ומ"ש הפ"י דר"ש אדר"ש קשה אף לס' התוס' וכ"כ בחי' מהרש"ל לא זכיתי להבין למה לא נקרא ע"מ שירצה אבא עתיד להתברר. אח"כ ראיתי בישו"ש שהמהרש"ל בעצמו כ"כ דמה שירצה אבא מקרי ג"כ עתיד להתברר והוכיח כן מסתמא דקדושין פ' האומר ע"מ שירצה אבא דמקודשת. והגאון פ"י ובעל שאגת אריה האריכו בקושיא זו מסתמא דמתני'. ואשתמיטתיה דברי הישו"ש הנ"ל. עכ"פ מוכח דרב משרשיא ל"ס זה החילוק. א"כ י"ל דר' יוחנן לא ס"ל ג"כ זה החילוק וע"כ הקשה שפיר מ"ש לכאן ולכאן דלא דא"ב. וא"ל כיון דבע"כ ר' יוחנן ל"ס ג"כ לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים דאל"כ ל"ה מקשה מ"ש לכאן ולכאן כמ"ש התוס' וא"כ תיקשי לדידיה דר' יוסי אדר' יוסי. די"ל דר' יוחנן ס"ל דליתא להאי ברייתא דס"ל אליבא דר"י בסלע של מעשר שני דאינו מחולל. רק דקושית התוס' אזלא לסתמא דגמ' דס"ל אליבא דר"י התם אין ברירה ממתני' דמעשר שני וקשיא להו מתני' דמי שאחזו. ע"כ הוצרכו לתרץ דסתמא דגמ' ס"ל חילוק זה בין דבר העומד להתברר אבל ר' יוחנן מוכח בע"כ דלא ס"ל זה החילוק דאל"כ ל"ה מקשה מ"ש לכאן ולכאן, וע"כ הקשו התוס' שפיר לפ"מ דהוי ס"ל לתוס' דמאי דמקשה מ"ש לכאן אזלא לרב דאמר ליתא לדאיו. א"כ מוכח דל"א החילוק בין עתיד להתברר. דאל"כ ל"ק מ"ש לכאן ולכאן וע"כ הוצרכו התוס' לתרץ דקושית הגמ' מ"ש לא אזיל אליבא דרב. וא"ל עדיין מה צ"ל דרב ס"ל לחלק בין תולה בדעת עצמו וכו' הו"ל למימר דרב ס"ל לחלק בין דבר העתיד להתברר ול"ק ממתני' דמי שאחזו. דהא ליתא כיון דהוצרכו

לומר דהקושיא לא אזלי אליבא דרב עדיפא להו לשנויי דרב ס"ל לחלק בין תולה בדעת עצמו וכו' כדי דלא תקשי מברייתא דכל המתלקט, אבל בקושיתם נקטו שפיר להקשות אף ממתני' דמי שאחזו דלפי מה דס"ד דהקושי' אזלי לרב מוכח דלא מחלק בין עתיד להתברר וקשיא גם ממתני' דמי שאחזו:

והנה לפמ"ש דר' יוחנן בע"כ ל"ס ליה לחלק בין דבר העתיד להתברר. דאל"כ ל"ה קשה מ"ש לכאן ולכאן, יש להקשות לשיטת מהרש"ל ביש"ש שכתב דמש"ה פסק ר"י דאין ברירה מכח מתני' גיטין דתנו לה גבי הלכתא פסיקתא ועדיף מסתמא דהלוקח יין. וקושית הגמ' בב"ק מסתמא דמתני' דצנועין. היינו דאי הוי תרי סתמא הוי עדיף מסתמא דכל הגט עיי"ש (דף מ"ה ע"ב). ולפמ"ש דר"י ל"ל החילוק בין עתיד להתברר. וגם החילוק בין תולה בדעת עצמו דאל"כ ל"ה מקשה מ"ש לכאן ולכאן. וא"כ מוכח לר"י ממתני' האומר ה"א מקודשת לי ע"מ שירצה אבא דיש ברירה כמ"ש המהרש"ל שם בעצמו זולת החילוק שבין עתיד להתברר. וכיון דר' יוחנן ל"ל זה החילוק ואם כן הדר הוי לדידיה תרי סתמא דיש ברירה והדרי' הקושיא לדוכתיה מ"ט פסק דאין ברירה, ומוכרח לבא לתי' התוס' דר"י לא פסק דאין ברירה רק היכא דאינו מברר וגט שאני וצ"ע על שיטת הישי"ש. אך לפמ"ש הגאון ש"א דה"א מקודשת ע"מ שירצה אבא היינו שתהי' מקודשת לאח"כ כשירצה ולא למפרע ולא תלה בברירה א"ש, ועיין שם בסוגי' מת הבן מלמדין את האב מוכר דלא כשאגת אריה וצ"ע] אך הישי"ש בעצמו לא כתב כן. וצ"ל דס"ל כתי' השני בתוס' ביצה בשם הר"ף דיכול החכם לבא משני צדדים ולא מוכח דר"י לא ס"ל זה החילוק. אבל לשיטת התוס' בתי' הראשון הוכרחו לדבריהם בב"ק. ועיין היטב:

(ד) **וחוץ** לדרך זה מ"ש בכוונת התוס'. הי' נראה לי דיש לומר דאף ר' יוחנן סבירא לי' החילוק הנ"ל בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים. והא דהוקשה מ"ש לכאן ולכאן והוכרח לומר דכבר בא חכם היינו דמוכח דהברייתא לא ס"ל זה החילוק מדנקטי במלתא דר"י על בבא דחכם ולא על בבא דנכרים דקתני ברישא דמתני' ומסתמא הברייתא נשנית על בבא דמתני'. וא"כ מדשביק בבא דרישא דנכרים מוכח דהברייתא לא ס"ל ברירה כלל ואין היתר רק אם בא חכם וע"כ בנכרים אין היתר כלל. דבשלמא בחכם כיון שהי' בהש"מ במזרח לא יוכל שוב לבא למערב כמ"ש התוס', וע"כ שפיר הי' מבורר בהש"מ אבל בנכרים אף שהי' בהש"מ במזרח אפ"ה עדיין יכולים לילך לצד מערב ויבא למחר לצד מערב ועדיין צריך לברירה. אבל אי הו"א דהברייתא ס"ל בתולה בד"א ברירה. אף בנכרים הו"ל לאשמעינן התירא. א"ו דאף בתולה בדעת אחרים לית

להו ברירה. רק זה החילוק שבין עתיד להתברר ע"כ ל"ל לר' יוחנן. דאל"כ ל"ה קשה מ"ש לכאן ולכאן. די"ל דאף הברייתא ס"ל החילוק הנ"ל ואפ"ה ל"מ למינקט גבי נכרים דבנכרים אין עתיד להתברר. דבשלמא גבי חכם כיון דא"י לבא מב' צדדים כמ"ש התוס' ל"ה הספק רק אם יבא או לא והוי עתיד להתברר אבל בנכרים דיכולים לבא מב' צדדים ל"ה עתיד להתברר דשמא לא יבאו כלל. אבל החילוק שבין תולה בדעת עצמו מצו סבר רק דאפ"ה הקשה שפיר דהברייתא וודאי לא ס"ל זה החילוק מדלא נקטי גבי נכרים. ולפ"ז ל"ק לר"י דר' יוסי אדר"י. די"ל דס"ל החילוק הנ"ל שבין תולה בדעת עצמו וכו'. וגם מסתמא דע"מ שירצה אבא ל"ק. די"ל התם שאני דהוי תולה בדעת אחרים. וממילא ל"ק ג"כ לר"י מסתמא דקדושין דהוי תולה בדעת אחרים. והא דמקשה הגמרא לר"י דהאחין שחלקו מסתמא דכל המתלקט, ולא שני ליה דס"ל לחלק בין תולה בדעת עצמו וכו'. הא כבר כתבו התוס' בל"ז דהוי"מ לחלק בין היכא שמתנה. אלא דניחא ליה למימר לעולם לא תיפך וכל הנלקט. וגם מתנא דסבירא ליה בעירובין רצה מבע"י עירובו עירוב משחשיכה אין עירובו עירוב. אף על גב דהתם בכל בהש"מ אין הספק אלא אם ירצה או לא ועתיד להתברר אפ"ה ס"ל דאין ברירה וא"כ מוכח די"ל דזה מקרי ג"כ ברירה אף דעתיד להתברר וי"ל דר' יוחנן ס"ל ג"כ הכי וכמ"ש לעיל:

אך לפ"ז ק"ל לר' יוחנן היכא דהקנה לו במעכשיו כגון אם לא אתן לך מעות עד זמן פלוני יהיה שלך כדאיתא פ' איזהו נשך הלוהו על שדהו. ואיכא מאן דמוקי לה התם במעכשיו. וא"כ לפמ"ש התוס' ורש"י דבכל תנאי הוי שייך ברירה רק היכא דבידו לקיימה ודעתו לקיימה. והנראה דעיקר טעמא כיון דבידו לקיימו ודעתו לקיימו אם כן בוודאי יקיים התנאי ואין כאן ספק לומר דצריך להתברר למפרע דמשעה ראשונה עומד לכך ואם כן התם דהתנאי הוא אם לא יפדה השדה והתם מסתמא דעתו לפדותו. ואף אם אתרמי ליה דלא אשכח זוזי נימא דלא קני משום דאין ברירה דהתם לא היה עומד לכך משעה ראשונה דאדרבא מסתמא הי' דעתו לפדותה, בשלמא לפי החילוק שעומד להתברר התם ג"כ עומד להתברר. אבל לפמ"ש דר"י ל"ל זה החילוק קשה וכי נימא דתנאי כזה ל"מ לר"י. וצריך להעמיד מתני' דהתם דל"א מעכשיו. ועוד ק"ל ממתני' דלקמן ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש מת תוך י"ב חודש אינו גט ואם אמר מעכשיו ה"ז גט. והא התם אורחא דמלתא שדעתו לבא רק שהתנה אולי לא יבא או ימות ותתעגן אשתו ע"כ נותן לה הגט מעכשיו. וא"כ בשלמא להחילוק שכתב התוס' בין עתיד להתברר א"ש דלא תלי בברירה דהתם נמי עתיד להתברר. אבל לפמ"ש להוכיח דר"י ל"ל זה החילוק קשה. וא"כ אף לפמ"ש די"ל דר"י ס"ל לחלק בין תולה בדעת עצמו לדעת אחרים

ול"ק מסתמא דקידושין. עדיין קשה על שיטת מהרש"ל מסתמא דגיטין והוי עדיין תרי סתמא דיש ברירה. ועיין בשאגת אריה שכתב לחלק בתנאי דהוי שב ואל תעשה אמרינן ברירה. אמנם לענ"ד דבריו אינם מוכרחים רק לפי' הרמב"ן הוי מטעם דבכל תנאי ל"א דתלי בברירה. רק במידי דתלוי ברצון. דכיון דהקפיד על רצונו י"ל שדעתו הי' שיהיה רצונו כן מתחלה ג"כ וע"כ צריך לברירה. אבל היכא דאמר שלא ימחה ל"צ לברירה. אבל לשיטת התוס' אינו מוכרח סברתו. וגם לא דמי דהכא מן הסתם דעתו שיבא]. אבל לפמ"ש התוס' בב"ק דר"י ל"ס אין ברירה רק היכא דאינו מתנה א"ש דהתם כיון דמתנה להדיא אמרינן ברירה. [וגם על שיטת הרמב"ן בחי' שכתב דהיכא דמתנה ע"ד אחד לא תלוי כלל בברירה. רק ע"מ שירצה אבא דתולה ברצון האדם ע"ז שפיר אמרינן ברירה והביאו הר"ן ג"כ עיי"ש. ק"ל ג"כ לפמ"ש התוס' דא"א להחכם שיבא משני צדדים וא"כ בהש"מ הוי רק תנאי בעלמא על כל עירוב ועירוב כיון דכבר הי' מבורר שעכ"פ אחד בוודאי לא יקנה. רק הספק היה על אחד מהם אם יקנה או לא. וגם לא תלה ברצון החכם רק אם יבא. ומה קושי' דר"י מ"ש לכאן ולכאן. וצ"ל דהרמב"ן ס"ל כתי' השני של התוס' דהחכם יכול לבא משני הצדדים]:

(ה) **וע"פ** סברת התוס' הנ"ל נ"ל ליישב פסקי הר"מ מאי דתמיה טובא. עיין בבכורות (דף מ"ח) ואב"א בדר"א ור"פ קא מפלגי. ותמה הישש"ש על הר"מ שפסק כר' יהודה והא קי"ל האחין שחלקו לקוחות הן וגם קי"ל דמע"פ אינו גובה מלקוחות. וכתב הוא דה"פ בדר"פ קא מיפלגי היינו דר' יהודה ס"ל אע"ג דהאחין שחלקו לקוחות הן אפ"ה מלקוחות כגון הני מצי גבי עיי"ש. אמנם ק"ל כיון דהגמ' קאמר בדר"א או בדר"פ קא מיפלגי. א"כ מנ"ל להר"מ למפסק דבדר"פ ק"מ ופסק כר' יהודה דלמא בדר"א ק"מ ול"ה הלכתא כר"י כיון דקי"ל האחין שחלקו לקוחות הן וצ"ע. והי' נ"ל ע"פ סוגי' דנדרים פ' השותפין עיי"ש הסוגי' ובהר"ן שהקשו על הר"מ דפסק כראב"י דבחצר שאבד"ח זה לתוך שלו נכנס ואפ"ה פסק דבדברים של אותו העיר אסורים עד שיכתוב חלקו וכאידך סתמא דמתני', הא בגמרא קאמר שם להדיא והא בהכ"נ כחצר שאבד"ח ואם כן בע"כ דסתמא דלקמן כרבנן דראב"י, וע"כ פסקו הר"ן והרמב"ן דלא כסתמא דלקמן הובאו ב' הדעות בש"ע יו"ד ועיין בלח"מ מ"ש ליישב דברי הר"מ. ולענ"ד נ"ל ובתחלה נ"ל להוכיח דעת הר"מ דמוכח בע"כ דבהכ"נ גרע מחצר שאבד"ח, לפמ"ש הר"ן דאע"ג דקיי"ל בכל מקום אין ברירה אפ"ה ברירה דהכא עדיפא כיון דאין אנו מסופקין שיקנה אחד כל החצר רק הספק הוא על הזמן וכיון דל"ה רק המיעוט דהיינו הזמן אינו מבורר שפיר אמרינן ברירה. עיי"ש לשונו הזהב. וקשיא לי הא אסיק רבא בגיטין דר"י ס"ל ברירה אפילו

בתולה בדעת עצמו, ובהלוקח יין היינו טעמא שמא יבקע הנוד. וכתב המהרש"ל דהכא קי"ל כרבא ומש"ה אין חילוק לדידן ולעולם בדאורייתא אין ברירה. וא"כ כיון דמוכח דר"י ס"ל יש ברירה מכש"כ דסבר כראב"י כיון דהאי ברירה עדיפא כמו שכתב הר"ן. ונהי שכתב התוס' דהיכא דלא התנה גרע דמש"ה מצי סבר ר"י האחין שחלקו לקוחות הן. מ"מ הא ברירה דהכא בנדרים ודאי עדיפא וא"צ לתנאי כמ"ש הר"ן. וא"כ קשיא דבמתניתין דלקמן קתני ר"י אומר אחד כותב חלקו לנשיא וכו', וא"כ מוכח דר"י ס"ל דדברים של אותה העיר אסורים. ולשיטת הר"ן דהוי כחצר שאבד"ח קשיא דר"י אדר"י, וגם הוי סברות הפוכות דלדידן בכ"מ אין ברירה והכא יש ברירה כמ"ש הר"ן. ולר"י הוי להיפך. ותו מנ"ל לומר דהאי ברירה עדיפא כיון דע"כ לר"י האי ברירה גריעא. ואי משום דראוי לפסוק כראב"י דמשנתו קב ונקי, מ"מ מנ"ל לומר דפליג בס' הפוכה עם ר"י, נימא דראב"י ס"ל בכ"מ יש ברירה כמו ר"מ ור"י ור"ש, ונפסוק באמת בכ"מ י"ב, ומהכ"ת לומר דפליג עם ר"י בס' הפוכה. וצע"ג ע"ד הר"ן, הן אמת שראיתי בישו"ש שפסק ג"כ דלא כהר"מ דבבה"כ מותר, וכתב שם דעל הרא"ש ל"ק שהביא זאת המשנה. דיש לומר דנ"מ ברחבה גדולה או במרחץ גדול דהוי דין חלוקה עיי"ש. מכל מקום אף לדבריו קשה דנהי דאיכא למימר דהרא"ש הביאו לנ"מ מבחוץ מ"מ ר' יהודה משמע דקאי על כל מלתא דת"ק דהיינו בהכ"נ דהוי אבד"ח. והדרי הקושיא לדוכתיה. וגם בל"ז דחוק לאשכוחי רחבה ומרחץ שיש בו ד"ח. וליישב זה מוכרח בע"כ לומר דרחבה ומרחץ ובה"כ אליבא דאמת ל"מ אין בו ד"ח או כמ"ש הלח"מ יעיי"ש, רק בהו"א דהוי ס"ל לכ"ע יש ברירה רק מטעם קנסא פליגא. ולענין קנס שפיר הוי אבד"ח יעיי"ש:

ולענ"ד נראה לחלק עפמ"ש הר"ן דהטעם הוא משום דאין אנו מסופקין אם יזכה בחצר או לא. רק דהספק הוא על הזמן וכו', ולפ"ז י"ל דזה ל"ש רק בחצר השותפות דכיון שהוא שלו פשיטא שישתמש בה ואף אם ימכרנו לאחר הלוקח בא מכחו וזוכה ג"כ בגוף החצר בשעת השימוש אבל בדברים של אותה העיר דאין לו זכות רק בזמן שדר בעיר אבל אם יצא מהעיר שוב אין לו זכות בהם ואחרים המשתמשים לאו מכחו הם באים דהא וודאי כשהולך מן העיר אין לו רשות דמסתמא כך התנו תחלה שלא יהיה לו זכות רק כשדר בעיר כן נראה פשוט מצד הסברא, ואם כן ל"ש סברת הר"ן דאין לנו ספק שבוודאי יזכה בגוף החצר דמנ"ל הא דלמא יצא מן העיר ולא יהי' לו זכות כלל. וא"כ שפיר צריך לבא לברירה, וכיון דלא התנה י"ל דגרע כמ"ש התוס'. וע"כ סבר ר"י דהכא אמרינן ג"כ א"ב וא"ש פסק הר"מ ומוכרח לענ"ד:

ועוד נ"ל להביא ראיה ממ"ש הר"ן שם בנדרים בבעי' בנדרו פליגי הדירו זא"ז מאי, והקשו לפשוט מסיפא דמתני' דקתני הריני עליך ואת עלי ואסורים בדברים של אותה עיר עיי"ש מ"ש בשם רבינו יונה, ולפי שיטת הר"מ י"ל דהא דס"ד דגמרא בהדירו שרי היינו דס"ל דמיירי באבד"ח. וא"כ ראוי לומר לכ"ע י"ב כס' הר"ן רק דאפ"ה פליגא משום קנסא ומש"ה י"ל בהדירו שרי וא"כ לא מצי למיפשט מסיפא דמתני' דאסורים בדברים שלי אותה העיר, דלפמ"ש דהתם ל"ש סברת הר"ן א"כ התם מדינא אסורין דא"ב וע"כ אף בהדירו אסורין כנלענ"ד נכון:

ועוד נ"ל להביא ראיה נכונה מסוגיא דביצה דמקשה התם ואי ס"ד בירא דשותפי נינהו, והא תנן השותפין שנדרו הנאה אסורין לכנוס לחצר. והקשו בתוס' ישנים שם דמגופא דמתני' הו"ל לאקשויי דקתני ואסורים בדברים של אותה העיר ותי' דניחא ליה למיפרך מרישא דמתני', [וז"ל שם אלא דזאת פשוט יותר עיי"ש], וקשיא לי כיון דראב"י פליג ברישא דמתני' א"כ וודאי עדיף לאקשויי ממתני' גופיה דמרישא ל"ק כ"כ דדלמא מתני' ראב"י. ולפמ"ש א"ש די"ל דמגופיה דמתני' לא הו"מ למיפרך די"ל כסברת הר"ן הנ"ל. וע"כ בדברים של עולי בבל דלעולם יש לו חלק בו ע"כ אמרינן ברירה אבל בדברים של אותה העיר די"ל כסברא הנ"ל דאין מוכרח כ"כ שיהיה לו חלק דדלמא יצא מן העיר מש"ה אסורים משא"כ בדברים של עולי בבל דלעולם יש חלק לכל ישראל וע"כ הקשה מרישא דמתני' דקתני דאפילו שותפין שנדרו אסורים וקשה שפיר אי בירא דשותפי נינהו אף של עולי בבל אסורים, ולפ"ז מוכרח כמ"ש הלח"מ דהא דקאמר ר' יוסף והא בה"כ דכחצר שאבד"ח דמי היינו לפ"מ דהוי ס"ד דגמרא דמשום קנסא פליגי ולכ"ע יש ברירה, אך לפמ"ש לעיל דהא דאבעיא בנדרו פליגא ולא קפשיט ליה ממתני' דלקמן כקושית הר"ן היינו משום דהוי ס"ד דפלוגתי' באין בו ד"ח אבל לפ"מ דקאמר ר"י השתא ביש בו ד"ח פליגא ל"ה כלל טעמא משום קנסא דמהכ"ת הא דביש בו ד"ח וודאי מצינן למימר דבברירה פליגא וא"כ הדרי הקושיא לדוכתיה מאי הקשה ר"י מבה"כ הא התם הוי כמו יש בו ד"ח לשיטת הר"מ וי"ל (עיין לקמן ע"ב ד"ה והנה לפמ"ש):

אמנם נלפענ"ד די"ל דרב יוסף לשיטתו הקשה שפיר, דהנה לכאורה יש להקשות על הר"ן לפמ"ש בחי' בפ' כל הגט כשיטת התוס' דמש"ה אמרינן ברירה גבי אם מתי משום דעומד להתברר, וא"כ הו"מ לתרץ דמש"ה בחצר שאבד"ח לכ"ע מותרין דעומד להתברר כיון דכתב הר"ן דאין לנו ספק שכל אחד יזכה בגוף החצר רק דהספק על הזמן וזה עומד להתברר דעל כל שעה ושעה עד סוף העולם שייך לומר שיתברר אם ישתמש בו או לא, בשלמא אם הי' לנו ספק אם ישתמש בו כלל שפיר הוי מקרי אינו עתיד להתברר

כיון דצריך ברירה על השימוש של איזהו שעה ודלמא לא ישתמש כלל, אבל עכשיו שכתב הר"ן שאין לנו ספק דוודאי יזכה בכל החצר ואין הספק רק על איזהו שעה וזה עתיד להתברר, וא"ל דע"כ לא אמרינן היכא דעתיד להתברר מהני רק היכא דהתנה אבל היכא דלא התנה דגרע טפי כמ"ש התוס' י"ל דאף עתיד להתברר ל"מ דמנ"ל הא דלמא עתיד להתברר מהני אפילו היכא דלא התנה, וא"ל דמוכח דבלא התנה לא מהני מדקי"ל האחין שחלקו לקוחות הן דהתם שאני דמאן לימא לן שיחלקו דלמא יעמוד בתפוסת הבית או ימכור חלקו לחבירו או לאחרים הכל ביחד וכיון דצריך ברירה על זה החלק אם יגיע לו ודלמא לא יבא לידי בירור, [גם י"ל דהתם אין בידם לברר דתיכף כשזכו בירושה שניהם שוים בכל הירושה ואין ביד אחד לומר חלק זה יהיה שלי וזה לזה רק ע"ד לקוחות, וכ"מ מקושית ר' יוסף אי לאו דאמר ר"י ק"פ כקה"ג דמי ועיין מ"ש בזה לקמן] וכ"כ התוס' להדיא בפ' כל הגט דחביות יכול להיות שלא יבא לידי בירור עיין שם מה שכתבו דלא תקשי דשמואל אדשמואל ול"ד לחצר שאבד"ח דקיימינן ביה לפי סברת הר"ן דוודאי כל אחד ישתמש בכל החצר ואדעתיה דהכי קנהו שיהיה כל החצר לכל אחד כשישתמש בו ואין הספק רק על איזהו שעה וזה עתיד להתברר ועל קניות החצר אין אנו צריכין לברירה דאדעתיה דהכי קנהו, דוק היטב שם בר"ן ותראה שדברי כנים, וגדולה מזו כתב הרמב"ן דלא תלו כלל בברירה רק הר"ן כתב דצריך ברירה על הזמן וזה עתיד להתברר, וצ"ל אחת משתי אלה או דהר"ן כתב ליישב אף לשיטת הרמב"ן בגיטין דל"ל סברת התוס' הנ"ל ואף דהוא כתב דמסתבר ליה שיטת התוס'. מ"מ אפשר דלענין דינא לא ברירא ליה כוליה האי, וע"כ הוצרך ליישב מטעם אחר כמ"ש שם ומכש"כ דעסיק ואתי שם לדחויי סברת הרמב"ן ולשיטתו וודאי מוכרח לתי' כיון דל"ס ליה סברת התוס', או די"ל לפמ"ש התוס' דמאן דס"ל לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים לא צריכין לבא לזה החילוק וכמ"ש לעיל באריכות בענין זה, ור' יוסף ס"ל בע"כ לחלק בין תולה בדעת עצמו כמ"ש התוס' בעירובין, וגם לפמ"ש לעיל (אות ד) דמוכח מברייתא דהריני מערב לשבתות השנה רציתי אלך דאף בעתיד להתברר אין ברירה, ומדהוכיח רב יוסף שם איפוך דקשיא ליה דר"ש אדר"ש מוכח דלא ס"ל החילוק הנ"ל בין דבר שעתיד להתברר וכיון דמרא דהאי דינא דבאין בו ד"ח פליגא הוא ר"י, ע"כ רצה הר"ן ליישב אף אליבא דידיה דאף לדידיה הלכתא כראב"י וכיון דזכינו לזה דלסברת התוס' י"ל דהתם בשותפין מקרי עתיד להתברר ול"צ לבא לסברת הר"ן רק דמש"ה פסקינן כראב"י משום דהוי עתיד להתברר, וכבר כתבתי דרב יוסף לא ס"ל חילוק זה כדמוכח בעירובין וכמ"ש לעיל, לפ"ז י"ל דר' יוסף הוי ס"ד

הא דקאמר זעירי בחצר שאבד"ח ד"ה מותרים היינו משום דיש ברירה לגמרי או כפי' הרמב"ן ז"ל רק בחצר שיש בו ד"ח כיון שיש תקנה בחלוקה ע"כ צריכים לחלוק וכמ"ש הרא"ש שם ע"כ לפי סברתו הקשה שפיר מבה"כ דא"א ג"כ בחלוקה ואפ"ה אסור אבל לדידן דקי"ל כרבינא בב"ק דפלוגתיה בברירה, ואפ"ה קיי"ל כראב"י כדפסיק ר"ה ור"א בנדרים מוכרח לחלק כמ"ש לעיל מטעם עתיד להתברר ומוכרח בע"כ דבה"כ לא מקרי עתיד להתברר דאפשר שלא יהיה לו חלק כלל כשילך מן העיר וכמ"ש לעיל מדלא פליג ר"י בסיפא ואדרבא קאמר דאחד כותב לנשיא וכו' ור"י ס"ל בעלמא יש ברירה כמ"ש לעיל, [גם אפשר לחלק לפמ"ש הר"ן בחצר שאבד"ח הטעם דמתחלה ע"מ כן קנהו (עיין דף מ"ו ע"ב) אפשר דזה ל"ש בבה"כ דאפשר דמעלמא אתיא לנדבת ציבור שיהיה להם בה"כ להתפלל אבל מהכ"ת יקפידו שיהיה להם קנין הגוף, ול"ד לחצר שקונה לצרכו ואף אם הבעלים בעצמם בונים בה"כ כגון דכפרים וכדומה שהם צרכי הרבים אפשר דאין כוונתם שיהיה כולו צילו כשישתמש כ"נ לענ"ד נכון מצד הסברא לחלק וההכרח לכל זה מדלא פליג ר"י בסיפא וכמ"ש לעיל, ול"ד לחצר שקונה להיות ארץ אחוזתו שייך לומר דמקפיד שיהיה כולו שלו בשעת תשמיש כמ"ש הר"ן]:

והנה לפמ"ש כאן נסתר מה שכתבתי לעיל ליישב קושית התוס' ישינים בביצה, דלפ"ז אין חילוק בין של עולי בבל אי הוי בירא דשותפא ובין בה"כ דבתרוויי' אין עתיד להתברר. דדלמא לעולם לא ישתמש בהבור של עולי בבל והו"מ לאקשויי מסיפא כקושית התוס', אך מ"מ אין כאן קושיא דעדיפא ליה לאקשויי מרישא דמסיפא הו"מ לדחויי כסברת הר"ן ועפ"י החילוק שכתבתי לעיל, היוצא לנו מזה דלפמ"ש לר' יוסף לשיטתו דל"ס ליה חילוק התוס' בין עתיד להתברר ע"כ הי' ס"ל דאין חילוק לענין ברירה בין יבד"ח לאבד"ח רק מטעם אפשר ולא אפשר כמ"ש הרא"ש ז"ל וגם האבעי' דגמ' שם בנדרו פליגא היינו דהוי ס"ל לכ"ע יש ברירה רק מטעם קנסא פליגא:

ולפ"ז י"ל הקושיא הנ"ל על הר"מ בבכורות שפסק כשנויי דבדר"פ פליגא, והיה קשה מנ"ל לדחות התי' דבדרב אסי פליגא, ולפי זה אתי שפיר דהא קשה איך אפ"ל דר"י ס"ל האחין שחלקו יורשין הן, נהי די"ל דקיי"ל כרבא וטעמא דר"י בהלוקח יין משום בקיעת הנוד, מכל מקום קשה מר"י דנדרים דמוכח דס"ל בדברים של אותה העיר אסור, ומוכח בע"כ כסברת התוס' דהיכא דלא התנה ס"ל לר"י אין ברירה ומש"ה האחין שחלקו לקוחות הן כמ"ש התוס', ואם כן קשה האיך קאמר הגמרא בדר"א פליגא וס"ל לר"י יורשין, על כן ס"ל להר"מ דהא דקאמר הגמרא דאיכא למימר בדר"א פליגא, היינו לפום ס"ד דגמרא בנדרים דמטעם קנסא פליגא, וא"כ י"ל דר"י ס"ל לגמרי יש ברירה אף בדברים

של אותה העיר, ואפילו הכי אסורים מטעם קנס, (ואף שכתבתי לעיל ליישב קושית הר"ן ממתניתין דהריני עליך דהתם הוי כיש בו ד"ח ומטעם א"ב אסורין, וא"כ כיון דר"י אוסר ג"כ התם מוכח דס"ל א"ב, הא ל"ק חדא די"ל כתירוץ הר"ן בשם הרב"י, ותו דמזה לא מוכח דעכ"פ צריך לאפלוגי בדין כותב חלקו בשביל הנודר], ומכש"כ דא"ש טפי לפמ"ש הר"מ בהלכות נדרים פ"ז הלכה ה' דבהדירו כופין וכשיטת הירושלמי, ועיי"ש מה שנדחקו למה לא פסק כתלמודא דידן, ולפמ"ש אתי שפיר דכיון דמוכח בסוגיא דבכורות דהוי סבר לר"י יש ברירה וצ"ל דמשום קנסא כופין לר"י, דל"ל כתי' הנ"ל משום דיש בו ד"ח ס"ל אין ברירה דהא ס"ל לר"י יש ברירה בכ"מ, וגם לא סבר כתי' הר"ן בשם הרבינו יונה, וע"כ מוכרח לומר דסוגית הגמרא בבכורות ס"ל כשיטת הירושלמי וס"ל אף בהדירו כופין וכיון דכופין המודר צריכין לכוף גם הנודר דבזה ודאי שייך סברת הרבינו יונה או דס"ל לגמרא דתרווייהו כופין עכ"פ מוכח דגמרא דידן ס"ל גם כן כשיטת הירושלמי, וע"כ סמך הרמב"ם עצמו יותר על סוגי' דבכורות כדי להסכים עם הירושלמי וע"כ קאמר הגמרא התם שפיר בדר"א פליגא, אבל לפי מה דקי"ל כרבינא בב"ק דבבירה פליגא וצ"ל כמו שכתבתי לעיל דבה"כ הוי כמו יש בו ד"ח ומשום הכי ס"ל לר"י אין ברירה אם כן מוכח לר"י דהאחין שחלקו לקוחות הן ואם כן ליכא למימר דבדר"א פליגא וע"כ צ"ל לדידן דבדר"פ פליגא וע"כ פסק הר"מ שפיר כר"י וכתי' דבדר"פ פליגא וכפי' הישש"ש ודוק הדק היטב בכ"ז:

(ו) **והנה** בסברת התוס' הנ"ל שכתב דבדבר העומד להתברר אמרינן לכ"ע ברירה, אני מסתפק אם דוקא דבר המוכרח להתברר על פי הנהגת העולם כגון אם מתי או לא שזה אי אפשר בשום פנים שלא יתברר אבל בדבר שאפשר שלא להתברר אף דמצד הדין מחויב לברר אפשר דל"מ עומד להתברר, או דנימא כל שמחויב לברר אם כן בודאי דעתו לברר ודמי קצת לתנאי שכתב רש"י דמהני ונהי דל"ד לגמרי דהתם ידעינן שבודאי יקיים התנאי אבל הכא נהי שמחויב לברר מ"מ לא ידעינן אי יברר מכל מקום י"ל כיון שמחויב לברר מקרי עומד להתברר, ואל תשיבני מהלוקח יין דמחויב לברר כדי שלא ישתה טבלים ואפילו הכי ס"ל לר"י אין ברירה וכן בסלע שיעלה מן הכיס די"ל התם בשעת התנאי כל זמן שלא שתה ולא אכל (פי' מעשר) עדיין אינו מחויב לברר ובאמת לא יאכל עד שיפריש ממקום אחר ול"מ עומד להתברר בודאי עד בשעת אכילה ומכל מקום בשעת האמירה ל"מ עתיד להתברר, אבל היכא דמחויב לברר מצד הדין י"ל דמקרי עתיד להתברר, ונ"מ לפמ"ש הר"מ בפ"ז מהלכות תמידין בשחט ב' כבשים על ארבע חלות דמושך שתים ומניפן והקשה הלח"מ הא קי"ל אין ברירה, ולפמ"ש אתי שפיר די"ל התם

הוא מחויב לברר ואמרינן יש ברירה ויש לעיין בזה בסוגיא דעירובין מאי דמקשה דר"י אדר' יוסי גבי ב' נשים שלקחו קיניהן בעירוב ובפסק הר"מ שם:

(ז) **והנה** לכאורה קשי' לענ"ד על תירוץ הר"ן בנדרים דמש"ה פסקינן כראב"י בחצר שאבד"ח משום דברירה דהתם עדיפא ומהני אף למאן דלית לי' בעלמא ברירה משום דהרוב מבורר שודאי יהיה שלו לגמרי לזמן מיוחד רק שהזמן אינו מבורר וכמו שהטעים הר"ן ז"ל בלשונו הזהב, ולענ"ד קשה כיון דראב"י ס"ל בפ' הפרה ברירה בבור של שותפין דהספק הוא על עיקרו של המים אם הוא שלו או של חבירו ואפ"ה אית לי' ברירה דמש"ה צריך שימסור לו דליו ואם כן ע"כ אין טעמו של ראב"י משום דברירה דהכא עדיפא דהא אפילו בעלמא אית ליה ברירה ואם כן מנ"ל לומר דברירה דהכא עדיפא כיון דלרבנן אף בברירה דהכא ס"ל דאין ברירה ומראב"י אין ראיה כיון דאיהו ס"ל לגמרי ברירה וי"ל דראב"י גופיה אי הוי ס"ל בעלמא אין ברירה גם בחצר השותפין הוי ס"ל דאסורין, עוד קשה על פסק הר"מ וש"ע שפסקו בהאי דהפרה כראב"י דבעי עד שימסור לו דליו וקשה הא לדידן בהא דהפרה אין ברירה והוי לן למיפסק כרבנן, והנה אפ"ל לשיטת התוס' דאי אמרינן אין ברירה עכ"פ בגדר ספק הוי שמא הגיע חלקו, וע"כ י"ל דהתם פטור משום ספק שיכול לומר שהגיע לו חלקו וע"כ לא נסתלק הראשון מחיוב שמירה אך לפי זה צריך להבין טעמא דרבנן, גם קשה הא דאמר ואזדא לטעמא דהא הכא אף לראב"י לית ליה ברירה וצ"ע:

עוד קשה ע"ד הר"ן הנ"ל מסוגיא דביצה גבי בור של אמצע הדרך סוף מכילתין (דף ל"ט ע"ב) ואי אמרת בור של שותפין והא תנן השותפין שנדרו הנאה אסורין לכנוס לחצר, ומשני לרחוץ ה"נ הבמ"ע להסתפק, וסבר ר"נ יש ברירה וכו' משמע להדיא דלרחוץ אסור אפילו אי יש ברירה והא לרחוץ הוי כמו שימוש בחצר ואין הספק רק על הזמן ולהסתפק הוי הספק על גוף המים וכיון דאמרינן ברירה בלהסתפק מכש"כ דהוי לן למימר ברירה בלרחוץ, ובשלמא בלא דברי הר"ן י"ל דשימוש גרע טפי כיון דמשתמש בכולי' ואי אפשר לומר שיהיה לו קנין הגוף בכולה כיון דלאח"ז ישתמש השני בכולה, אבל לשיטת הר"ן דלזמן הוי קה"ג וע"כ ברירה דהכא עדיפא א"כ יותר יש להתיר לרחוץ מלהסתפק, אח"כ מצאתי ביש"ש (פ' הפרה) שכתב דמוכח כן מסוגיא דביצה דהוי ס"ל דברירה של שימוש המים עדיף מלרחוץ דמשתמש בכולה עיין שם שכן כתב לפי' הרשב"א, אך לדברי הר"ן שכתב בפשיטות דברירה דשימוש עדיף והוא ס' הפוכה מדברי הגמ', ולפמ"ש לעיל (אות ה') ליישב קושית הר"ן משום עתיד להתברר אתי שפיר דברירה דשימוש גרע דאי אפשר לומר דכולה שלו דיש לומר דזה לא מקרי קה"ג כיון דאח"כ יהיה של השני

ודלא כסברת הר"ן דדמי לאחריך דוודאי יש לחלק כמ"ש, דהתם אם מכר הראשון אין לשני אלא מה ששייר הראשון עכ"פ מסוגיא זו מוכח די"ל דזה ל"ה קה"ג, [וגם לשיטת הר"ן י"ל לרבנן ל"ה קה"ג וע"כ יכול לאסור ובזה פליגי רבנן וראב"י, אך לסוגיא דב"ק דקאמר רבינא דבבריה פליגא מוכח דלא כסוגיא דביצה], וטעמא דראב"י י"ל דלאו משום ברירה רק דאין יכול לאסור של חבירו כיון שיש לו רשות להשתמש, ואין יכול להפקיע זכותו ע"י קונם רק דלשון ברירה המוזכר בגמרא דחיקא ליה להר"ן לפרש כן ע"כ פי' דלא כהרמב"ן וס"ל דברירה דהכא עדיפא:

(ח) **ובזה** יש מקום לחזק התי' שכתבתי לקמן (אות י"ג) על הר"מ דפסק ק"פ לאו כקה"ג דמי, ואפ"ה פסק האחין שחלקו מחזירין זל"ז ביובל, וקשה האיך מצא וכו' דלא מייתי בכורים אלא חב"ח כקושי' הבה"ז, וכתבתי ליישב על פי סברת הר"ן דזה מקרי קה"ג כיון דחלוקה לא בטלה רק דקשה לר' יוסף מה מקשה וכתבתי שם או דר"י הוי סבר דבטלה החלוקה לגמרי וכס"ד דגמרא בבכורות או דסבר דאינו רשאי לחפור בורות שיחין ומערות כמ"ש לקמן, וע"פ מ"ש כאן יש להוסיף דר"י לשיטתו דהוי מדמי בה"כ לחצר שאין בד"ח ע"כ הוי ס"ל דטעמא דראב"י לאו משום ברירה, וראיה דהר"מ פסק בבה"כ דאסור וכמש"ל (אות ה') טעמו של הר"מ מה דיש לחלק, ולפ"ז רב יוסף דהוי מדמי ליה לחצר ע"כ בחצר גופיה לאו משום ברירה שרי' רק דא"י להפקיע זכותו ע"י קונם וע"כ לדידיה לא מוכח כלל דלזמן הוי קה"ג ע"כ קאמר שפיר אי לאו דאמר ר"י ק"פ כקה"ג לא מצא וכו'. ולכאורה מוכח כן לר"י גופיה דלאו משום ברירה פליגא כיון דס"ל ק"פ כקה"ג מהכ"ת יוכל להפקיע על ידי קונם, וכן י"ל דסבר רב יוסף גם כן דלאו בברירה פליגא ולא מוכח כלל דאי אמרינן לאו כקה"ג דמי דזה יקרא קה"ג מה שיש לו רשות לזמן רק דמצינן למימר בפשוט דא"י להפקיע שעבודו בזה כיון דבע"כ יש לו רשות להשתמש ול"ד לשעבוד דעלמא דמצי לסלוקי בזוזי, ועיין ט"ז יו"ד (סי' רל"ד ס"ק ס"ג) שכ"כ להדיא חילוק זה בין הפקעת מ"י ובין קונם תשמיש, אך לפי סוגיא דב"ק דמסיק דבבריה פליגא מוכח דזה הוי קה"ג ע"כ ממילא לא קשה מבכורים ועיין היטב:

(ט) **במשנה** סוף ביצה בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אותה העיר כרגלי אותה העיר וכתב הטור דאם אחד עירב לרוח אחד א"י להוליך עמו המים, והב"י כתב דהר"ן והרשב"א חולקים על זה וס"ל דיכול להוליך למקום שעירב דבדרבנן יש ברירה, ועיין תוי"ט במשנה הנ"ל שתמה על הטור דס"ל דהמערב א"י להוליך וע"כ משום דאין ברירה אם כן למה לא יאסר על אחרים, וכבר כתבתי במק"א ליישב קושית התוי"ט די"ל משום ביטול שרי כיון דאינו ניכר ונולד האיסור בתערובת ע"כ ל"ה דשיל"מ עיי"ש, ולעיקר

הדבר למה לא נימא יש ברירה בדרבנן וכשיטת הר"ן דאותו שעירב יכול להוליך למקומו כתבתי שם, די"ל דע"כ ל"א בדרבנן ברירה רק היכא שקנו לחלקם ביו"ט, וכמו שדקדק רש"י שנים שלקחו חביות ובהמה ופי' רש"י לחלקן ביו"ט משא"כ בסתם יש לומר דלא מקילינן לומר בדרבנן ברירה עיי"ש, ויש להביא קצת ראיה לזה מדמקשה הגמרא לקמן על ר"נ דאמר כי אסרו רבנן לרחוץ אבל להסתפק מותר משום דיש ברירה והאמר ר"נ אפילו חלקו גדים כנגד גדים, וקשה לכאורה דלמא ר"נ ס"ל בדרבנן יש ברירה וראיתי להפ"י שהקשה קושיא זו, [וצ"ל דס"ל דאין לומר דקושית הגמרא הוא ממודר הנאה דמותר בשל עולי בבל בבור דדלמא מתניתין ס"ל די"ב ור"נ ס"ל כתנאי דא"ב], ותירץ דבמעשר ס"ל אין ברירה אפילו לקולא מוכח דס"ל לגמרי אין ברירה, ולכאורה תירצו תמוה דהא קושיא זו קשה על הר"מ גם כן שפסק בדרבנן יש ברירה משום ספק ואפ"ה בגדים כנגד גדים פטור ממעשר, והב"ש בא"ע (סי' קל"א ס"ק ד') הקשה באמת על הר"מ וע"כ תירץ דמעשר שאני דספק פטור עיי"ש, ולפי זה נדחה תירץ הפ"י ומכש"כ דקשה לשיטת הי"ש דלאו משום ספק אמרינן בדרבנן יש ברירה, ועל פי הסברא שכתבתי אתי שפיר די"ל דלא מקילינן בדרבנן יותר ממה דאשכחן וי"ל דוקא בהתנו אמרינן יש ברירה וכמ"ש רש"י לחלקן ביו"ט, אך לענ"ד אי משום הא לא ארי' די"ל דקושית הגמרא דאי ס"ל לר"נ ביירא דשותפי ואם כן הוי מוכח מסתם משנה דנדרים דמותרין בבור של עולי בבל דבדאורייתא יש ברירה ואם כן הוי לן תרי סתמא דהיינו הלוקח יין וסתמא דנדרים דיש ברירה, ואם כן למה פסק ר"נ בדאורייתא אין ברירה לחומרא כיון דהנהו סתמא מוכחא דיש ברירה לקולא ועיין יש"ש, גם מהכ"ת לחלוק על רב ששת לומר בירא דשותפי ולהעמיד המשנה שלא אליבא דהלכתא, ועיין רש"י שכתב להדיא דהקושיא הוא על ר"נ מהא דנדרים דא"י לאסור עליו נראה להדיא כמ"ש ודוק:

ע"כ נראה בעיקר הדבר טעמו של הטור דס"ל דל"א ברירה לומר דמי שעירב יכול להוליך המים למקום שעירב ול"א יש ברירה בדרבנן, לפמ"ש הרא"ש בנדרים דמש"ה פסקינן כראב"י משום דההיא ברירה דהכא ל"ה ברירה למפרע רק בשעה שמשתמש הוא שלו לגמרי באותו שעה, וכן בההיא דהפרה דאמר ראב"י עד שימסור לו דליו ואמר רבינא דטעמא דראב"י משום ברירה ואזדא לטעמיה הוי גם כן כמו ברירה דהכא דבשעה שלוקח מים הוא שלו לגמרי עיי"ש שכתב וז"ל וההיא דשור שנגח דמי' להההוא שהבור קנוי לו כולו להשתמש בו בשעת תשמישו, הנה חידש לן הרא"ש דאפילו בלקיחת מים שנוטל המים לעצמו לגמרי ול"ד לשאר תשמיש דאפ"ל בשעה זו היא של ראובן ואחר כך יהיה של שמעון וקנוי לכל אחד קה"ג בשעתו ול"צ לברירה מה שאין כן בלקיחת המים

שלוקח לגמרי לעצמו היה נראה דצריך לברירה לומר שהיה למפרע שלו, ואפילו הכי כתב הרא"ש דגם בזה ל"צ לברירה למפרע וצ"ל דל"ד לשנים שלקחו חביות בשותפות דצ"ל ברירה למפרע דהתם כיון דבשום פעם אינו של אחד לגמרי רק כל אחד יש לו המחצית ע"כ צ"ל לברירה למפרע משא"כ בבור דאין שיעור לכל אחד כמה יטול וגם יכול להשתמש בכולה כשיצטרך משום דאז קנוי לו לגמרי ע"כ גם כשלוקח מים לצרכו ל"ה גם כן משום ברירה למפרע רק שקנוי לו לגמרי לתשמישו, [גם דהתם ליכא קה"ג רק כל השותפות הוא למחצית היין ע"כ צ"ל לברירה למפרע ודוק):

ועל פי סברא זו מיושב גם כן מה שהקשיתי לעיל לשיטת הר"ן דס"ל דצריך ברירה למפרע על השעה שמשתמש רק הואיל דהוי מיעוט דהרוב נתברר אמרינן ברירה, והיה קשה לענ"ד דבלקיחת מים ל"ש ס' הר"ן דהתם הספק על גוף המים אם יהיה שלו עיין לעיל, אך לסברת הרא"ש שכתב דאף בלקיחת מים י"ל שהוא שלו לגמרי, ממילא יש לומר גם כן לשיטת הר"ן דבזה אמרינן ברירה אף על הזמן ועיין היטב, עכ"פ היוצא מזה דהרא"ש ס"ל בבור של שותפין ל"צ לומר ברירה למפרע והא דאמרינן בשמעתין דבור של יחיד לרחוץ ה"נ דאסור והב"ע להסתפק וקאמר מי אית ליה לר"נ ברירה ומוכח דמדמה להסתפק לשאר ברירות, הא לק"מ דזהו לרבנן דראב"י דע"כ ל"ס ליה שבשעת תשמישו הוא כולה שלו דמש"ה אסרי לכנוס לחצר וע"כ דס"ל כיון שהוא דבר משותף לא שייך לומר דבאותו שעה הוא כולה שלו ואפילו ברירה לא מהני לזה, אבל להסתפק דאין דנין רק על חלקו שפיר יש לומר ברירה למפרע משא"כ לראב"י דס"ל דכ"ז שמשתמש בשלו הוא משתמש א"צ לברירה למפרע וכמ"ש הרא"ש, ולפי זה נראה פשוט כיון דיכול לזכות לגמרי באותו שעה שמשתמש לומר שאז נקנה לו ע"כ אפילו מאן דאית ליה ברירה בדאורייתא בזה אין מקום לומר ברירה למפרע, דבשלמא היכא דא"א להיות חלו רק אם זוכה למפרע שפיר אמרינן כיון דזכה הוברר הדבר שהוא למפרע שלו אבל בדבר שיכול לזכות בשעה שזוכה אז אין מקום לומר ברירה למפרע דאף שהוא שלו אין זוכה בו למפרע משא"כ בדבר המשותף כגון חביות ובהמה דא"א לאחד לזכות בכולו רק המחצית שלו וכשמגיע לידו המחצית אמרינן ברירה שהוא אותו שהיה שלו בתחלה ותיכף זכה בו על ידי ברירה למאן דאית לי' ברירה, ולפי זה אתיין דברי הטור על נכון דבבור של אנשי עיר אף על פי שעירב אחד אינו יכול להוליך המים למקום שעירב אף על פי שלוקח מים ביו"ט וזוכה בהם מכל מקום אין זכייתו למפרע רק באותו שעה שלקחם זוכה בהם כמ"ש הרא"ש ז"ל, וע"כ בשעת קניות עירוב דהיינו בהש"מ לא היה עומד ברשותו והא דהוי כאנשי אותו עיר אף על גב שאין לוקחים המים עד למחר היינו כיון

דעכ"פ הבור גופיה שייך לאנשי אותה עיר ע"כ עיקר שביתת מי הבור הוי כאותה העיר, כמו שור של רועה דאמר שמואל דהוי כרגלי אותה עיר] ולא כאחד שעירב למקום אחר דעיקרו של בור גריר אחר אנשי עיר רק דהוי קשה נימא ברירה בדרבנן כמ"ש התוי"ט ולפמ"ש אתי שפיר, ודבר זה נראה לי בעזה"י ברור ונכון בישוב דברי הטור לשיטת אביו הרא"ש ז"ל ודוק היטב:

(י) **והנה** לפמ"ש ליישב דברי הר"ן במה דס"ל דברירה דהכא עדיף משום דהרוב הוא מבורר והוי ק"ל מההיא דהפרה דאף בלקיחת מים ס"ל לראב"י ברירה וצ"ל דאף בלקיחת מים שייך סברת הר"ן על פי דברי הרא"ש הנ"ל, והדבר מוכרח דלולי זאת תמוה מאוד מסוגיא דהפרה, ולפי זה יש להוכיח כשיטת הרא"ש הנ"ל ודלא כהר"ן לפי מה שהקשה הפ"י דלמא מש"ה ס"ל לר"נ כרגלי שנתמלאו לו משום דבדרבנן יש ברירה, וכבר כתבתי לעיל דתירץ הפ"י אינו מספיק וכמ"ש הב"ש דאין ראיה ממעשר דספק פטור ממעשר עיי"ש, אך לפי מה שכתבתי לעיל הקושיא יותר תמוה דלמא ר"נ ס"ל כהלכתא כראב"י, ולשיטת הר"ן אפילו בלקיחת מים שייך ברירה למפרע בבור של שותפין לראב"י, וע"כ שפיר קאמר ר"נ כרגלי מי שנתמלא לו משום דבזה אמרינן ברירה אע"ג דבעלמא ל"א ברירה וכמ"ש הר"ן דמש"ה פסקינן כראב"י אף על גב דקיימא לן א"ב, ורבנן דראב"י סבירא להו לרחוץ אסור משום דלהשתמש בכולה ל"א בשלו הוא משתמש דע"כ לומר כן לשיטת הר"ן ולהסתפק מותר משום ברירה, ולראב"י תרוויי' שרי משום דברירה דהכא עדיפא אף על גב דבעלמא ל"ל ברירה וכס' הר"ן ור"נ סבירא ליה כראב"י וצריך עיון לשיטת הר"ן, אך לשיטת הטור לפי מה שכתבתי דלראב"י ל"א כלל ברירה למפרע כיון דס"ל שיכול לזכות בשעת תשמישו ע"כ אינו ענין לברירה למפרע אתי שפיר, דלא מצי למימר דסבר כראב"י מטעם ברירה דהכא עדיפא דלס' הרא"ש אינו מועיל בתחומין ברירה זו כיון דל"א ברירה למפרע ודוק היטב:

וליישב שיטת הר"ן איני יודע מקום ליישב רק על פי מה שכתבתי לעיל דדחיקא לגמ' לומר לר"נ בירא דשותפי דבזה יהיה מוכח דמתני' דנדרים סבירא ליה יש ברירה, דמש"ה מותר לרבנן בבור של עולי בבל למלאות וכיון דר"נ סבירא ליה א"ב דחוק לומר דאוקי למתני' דלא כהלכתא, ונוח יותר לומר דבירא דהפקירא הוא כמ"ש לעיל ועיין היטב:

(**יא**) **עיין** בשאגת ארי' סי' פ"ט שתמה על הר"מ שפסק בדאורייתא אין ברירה מסנהדרין (דף קי"ב) אר"ח עיסה חציה של עיר הנדחת עיין שם, ואפ"ל דלפי מה שהבינו הב"ש והפ"י והש"א דמטעם ספק פסק הר"מ דא"ב, ולפ"ז צ"ל לפי מה שכתב התוס' ס"פ השולח ד"ה טבל וחולין דאי אמרינן א"ב יש לומר שכל חלקו של זה ביד זה וכן להיפך

דלא כרש"י דסבירא ליה דאי אמרינן א"ב אמרינן כל חטה וחטה הוא בשותפות יעיי"ש, וא"כ קשה למה נימא באחין שחלקו מחזירין זל"ז הא הוי ס"ס, חדא דלמא הדין יש ברירה ואף את"ל א"ב דלמא אפ"ה נזדמן לו חלקו המגיע לו לפי מה שהחליט הפ"ח (סי' ק"י) דאף ספיקא דדינא מצטרף לספק ספיקא. [ולומר שם אונס חד הוא, לא נהירא לי דהוי שני ענינים לגמרי]. והיה נראה לי דה"ט דהספק השני אינו שקול דהא מספקינן דלמא זה החלק הוא כולו של אחיו או רובו או מקצתו אם כן יש כאן הרבה צדדים שמחויב להחזיר, ואיך נימא דזה הספק דלמא כולו שלו הוא שקול עם כל הצדדים הנ"ל דהא איכא לאסתפוקי דלמא אין כאן כלל שלו, ואת"ל שיש כאן שלו דלמא אין הכל שלו וכבר נודע מה שכתב הש"כ דבספיקות צריכים להיות שקולים:

ועפ"ז אפ"ל מה שתמה הבה"ז על הר"מ דלא מצא ידיו ורגליו דפסק ק"פ לאו כקה"ג דמי והאחין שחלקו לקוחות ולא משכחת דמייתי בכורים אלא חב"ח, ומה שכתב הפ"י דמשכחת ליה ביובל ראשון וכן כתב הש"א רק דהפ"י הוסיף דאורחא דמלתא הכי דמאן דחמי יובל דין לא חמי יובל דין, דבריו תמוהים דהא נ"מ תיכף לאחר יובל ראשון וגם היכא דאיכא אחי אב מאי איכא למימר אם כבר החזיר אביהן לאחיו ביובל ממילא סמכא דעתיה ואיך יכולין בני אחיו להביא בכורים, [דהא נראה פשוט לר"י לאו דוקא אחין מחזירין זל"ז דגם לאחי אביהן צריכין להחזיר] ומה שכתב הפ"י בתי' השני דלר"י נתבטל החלוקה לגמרי ע"כ הקשה ר' יוסף שפיר, לאפוקי לשיטת הר"מ דמטעם ספק א"ב ולא נתבטל החלוקה על כן סמכא דעתיה ושפיר קורא יעיי"ש, קשה לי לפי מה שכתב הכ"מ על הר"מ על מ"ש לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה שיצא לו להר"מ ממאי דאיתא בפ' יש בכור מאי אין חוזרין לבטלה, ודלא כפי' רש"י התם והתם קאי לר"י א"כ מוכח דאף לר"י אין חולקין חלוקה אחרת לאחר היובל ואפ"ה הקשה ר' יוסף דל"מ ידיו ורגליו, ולפרש בהר"מ דלא כהכ"מ רק דהר"מ מפרש בגמ' כפי' רש"י ומה שכתב הר"מ דלא תבטל חלוקתן הוא מילי דסברא דידיה וודאי אין הדעת נותן דאם כן הוה ליה לומר יראה לי, והפשוט מורה כדברי הכ"מ שלשון הר"מ הוא לשון הגמרא עצמו והתימה על הפ"י שלא כתב מזה כלום, ולפי מה שכתבתי יש לומר על דברי הפ"י דלדידן דקיימא לן א"ב מספיקא א"כ בשלמא לענין חזרה ביובל יש לומר שפיר דצריך לקיים מצות יובל דנהי דיש כאן ס"ס לומר שיש לו חלק מכל מקום כיון דאין כאן ספק שקול לומר שהכל שלו כמ"ש לעיל צריך לקיים מצות יובל במאי שאינו שלו וכיון דלא ידעינן איזהו צריכין להחזיר כל החלק, אבל לענין מקרא בכורים אף אם יש לו רק חלק בהשדה שהוא שלו בתורת ירושה יכול לקרות וכמ"ש התוס' על רש"י ד"ה טבל וחולין הנ"ל, ועל כן ל"ק

לדידן מכל הני מתנייתא דמביא וקורא דשפיר מצי לקרות מטעם ס"ס, ועל התורה ל"ק דלפשוט מהכא דל"א אין ברירה דהא וודאי נ"מ בזמן שאין היובל נוהג, או באמת חד בר חד רק דקושית הגמרא דלא לשתמיט לומר כל הני דתנו מביא וקורא הוי דוקא בחב"ח וכן צ"ל לשיטת הפ"י:

ועפ"ז נראה לי די"ל דזה אינו נכנס כלל בגדר הספק שיהיה נזדמן על פי מקרה כל חלקו אף דבידי שמים אפשר לצמצם היינו היכא דחזינן דהכי הוא רק דנימא דבע"כ אי אפשר להיות כן שפיר אמרינן דאפשר להיות כן אבל שיהיה נכנס בגדר הספק יש לומר דהוי על צד הזרות ואין להכניסו בגדר הספק, וגם אין להסתפק שיהיה חציה מצומצם שלו דהוא גם כן בכלל הזרות הנ"ל וע"כ אין הספק רק אי מיעוטא או רובו שלו וא"כ אתי שפיר, הא דעיסה דלעיל דיש כאן ס"ס דלמא יש ברירה וכולו שלו מצד ברירה ואף אי אין ברירה דלמא נזדמן רובו שלו ואז המיעוט בטל מטעם חד בתרי בטל, ואף דעדיין אסור מדרבנן דבלח צריך ס' יש לומר דמדרבנן סמכינן אברירה, אך לפי מה שכתבתי לעיל בשם הישׁ"ש לספק אי זה מקרי דרבנן כיון דעיקרו דאורייתא וצריך להתיישב בזה, [ואפ"ל כיון שנולד האיסור בתערובת לא צריך ס'. וי"ל דהתם נעשה עה"נ כשכבר נתגלגל העיסה ודוק היטב], ואין להקשות לפי זה מאי קושיא על ר"י אף דסבירא ליה לגמרי אין ברירה מ"מ כיון דלכה"פ מקצת הוא שלו שפיר יכול לקרות, אך יש לומר דוודאי אם שנים חולקים י"ל דהוי ע"צ הזרות שחלקו בא לגמרי לאחיו וחלק אחיו בא לגמרי לידו, אבל היכא דהחולקים הם רבים כגון הרבה אחין ואחי האב ואחי אבי אביהן עד יהושע בן נון פשיטא די"ל להסתפק דאין לו כלל מחלקו הראוי דחלקו יוכל להתחלק למאה בני אדם אחרים ע"כ הקשה הגמרא שפיר על ר' יוחנן, אבל עכ"פ מידי ס"ס לא נפק דיש לו מקצת לכה"פ אבל התם בעיסה דהוי רק שותפות עם הנדחת י"ל שפיר כנ"ל דאין הספק רק על המקצת והרוב ומש"ה מותרת מטעם ס"ס כנ"ל, ועוד נ"ל פשוט נהי דיש לו מקצת בוודאי מ"מ הבכורים שמביא י"ל שאין לו בהם כלום, דבשלמא לרש"י הוי כל חטה וחטה בשותפות אבל לשיטת התוס' נהי דיש לו מקצת בקרקע מ"מ הבכורים שמביא י"ל שלגמרי אינם שלו אבל לענין ספק ספיקא שפיר מהני ודוק היטב]:

ובתחלת הלימוד היה נראה לי ליישב קושית התוס' על רש"י בד"ה טבל וחולין הנ"ל דיש לומר נהי דיש לו חלק ג"כ מכל מקום כיון דכבר נתחלק הרבה פעמים לאחי אביהן ואבי אביהן עד יהושע בן נון יש לומר דאין לו בו רק מקצת או אם הם שלשה אחין ויש לומר דחלקו נתבטל וצריך עיון בזה, ועיין תוס' ב"ק (דף ק' ע"ב) דדרך גדילתו לא בטל אך לא דמי דהתם לא מהני רק דלא נימא קמא קמא בטל:

ומ"ש הש"א שם ליישב דטעמא דהר"מ דפסק למחזי כשיקרא לא חיישינן וממילא ל"ק קושיא דר' יוסף יעיי"ש, לענ"ד היה נראה דהא דמחלק ר"ח בין יובל ראשון ליובל שני ל"ה רק דמש"ה ל"ש לומר מחזי כשיקרא דלולי זאת אינו מובן טעמו של ר"ח, וגם קשה אהא דאמר מאי לאו בהא קא מפלגי דר"י סבר ק"פ לאו כקה"ג דמי ובמת אביו ואח"כ הקדישו לא צריך קרא, וקשה הא צריך ליובל ראשון ולפי מה שכתבתי אתי שפיר דיובל ראשון ל"מ רק לענין קריאה, ואף די"ל דהכא אי ק"פ לאו כקה"ג דמי למה לו לקרות כלל ול"ד להתם בב"ב דהוי ספיקא שפיר אמרינן דלולי דמחזי כשיקרא יש לו לקרות, אמנם לענ"ד יש לומר דאפ"ה נהי דאשר נתת לי אין לו לומר מכל מקום אי לאו מחזי כשיקרא מהכ"ת יבטל מצות קריאה כל הענין הנאמר בפ' בכורים, ולפי זה כיון דהר"מ פסק כר"ח מוכח דס"ל כר"א משום מחזי כשיקרא ונסתר תי' הש"א ודוק היטב בכ"ז:

לאח"ז ראיתי בש"א ריש סי' צ' שכתב דל"ה ס"ס, והוכיח זה מדהוכרח הגמרא בביצה לומר דמש"ה סבירא ליה לר"ה חביות מותרת משום תחומין דרבנן תיפוק ליה משום ס"ס, וע"כ רצה להכריח דהוי שם אונס חד הוא, וכבר כתבתי לעיל גם כן די"ל כן רק דלא מסתבר לי דהספק דלמא יש ברירה נ"מ בהרבה דינים על כן אינו מסוג הספק השני ול"ד כלל לשם אונס חד דשיטת פתח פתוח, והוכחת הגאון הנ"ל לא מבעיא לפמ"ש לעיל דאין הספק רק דלמא מקצתו או רובו שלו אבל כולו או מחצית מצומצם הוא בכלל הזרות שיזדמן על פי מקרה מצומצם כל כך ומש"ה עיסה מותרת דכיון דהוי ס"ס לענין שיתבטל ברוב על כן סמכינן לענין דרבנן אברירה א"כ ממילא הוצרך הגמרא שם לחלק בין דאורייתא לדרבנן, ובזה י"ל גם כן מה שהקשה שם על הרמב"ן בפסחים דר"י ליה להחמיר בדשיל"מ, והקשה דאם כן לר"י למה חביות אסורה דלמא הזדמן חלקו לידו והוי ספיקא בדרבנן ודחה מכח זה שיטת הרמב"ן, ולפמ"ש מהא לא תברא דאין להכניס בגדר ספק השקול אם הגיע לו כל חלקו או שיש בו ס' משלו עד שיתבטל חלק חבירו בס' כי אף אם הגיע לו מחלקו יכול להיות שהגיע לו מחלק חבירו ג"כ שלישית או רביעית וכדומה באופן שאינו מתבטל בחלקו בס' כ"נ לענ"ד הקלושה נכון וישר בסברא, ומלבד זאת נ"ל דיש לומר דזה הספק שהגיע לו חלקו לא מהני כלל לענין תחומין דנהי די"ל עכשיו מצד הזדמן הגיע לו חלקו הראוי מכל מקום כיון דאמרינן א"ב, ומה שהגיע לו עכשיו לא הי' מוכרח אתמול שיגיע לו והי' יכול להיות שיגיע לו חלק חבירו, והא קיימא לן השואל מחבירו מעיו"ט כרגלי השואל והא דהבהמה וכלים כרגלי הבעלים היינו אם מחזיקן בידו וא"כ כיון שלא הי' מבורר אתמול שיגיע לו זה החלק שהגיע לו היום א"כ אף אי באמת הגיע לו חלקו היום לא קנה אתמול שביתה אצלו כיון

שלא הי' ידוע אתמול אם יגיע לו או לחבירו ול"ד לברירה דעכשיו הוברר למפרע שזה שהגיע לו הי' עתיד להגיע לו ושפיר קנה שביתה אצלו ודוק היטב בס' זו, היוצא לנו מזה דאין ראית בעל ש"א מוכרחת לסתור ס' הנ"ל ושפיר מצינן למימר דהוי ס"ס, ובזה מיושבים דברי הר"מ בק"פ ובהא דעיסה של עה"נ וראיה מצאתי דלא כהש"א שרצה לומר דטעמא דר"ח בעיסה של עה"נ משום י"ב, מהא דאיתא (במנחות מ"ז) ת"ר שחט שני כבשים על ד' חלות וכו' אמרוה רבנן קמיה דר"ח הא דלא כרבי דאי כרבי דפריק היכא וכו' עיי"ש, וקשה דלמא לעולם דאתיא כרבי רק דתנא דברייתא סבירא ליה י"ב ושפיר מצי למשוך שתים להניף ולהוציא השנים אחרים לפדות אותם וסמכינן אברירה, ועיין בהר"מ ובלח"מ הלכות תו"מ שכתב להדיא דאי יש ברירה שפיר מצי לפדותן בחוץ ואי משום דרבי סבירא ליה (פ' השולח) גבי ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות דאין ברירה מכל מקום הא מצינן התם במנחות בדף הקדום ר"א ור"ע דסבירא להו כרבי בהא דשחיטה מקדש, ואינהו מצוי סברי יש ברירה ואם כן שפיר מצינן לאוקמי הברייתא אליבא דהלכתא דשחיטה מקדש וי"ב, א"ו צ"ל דר"ח ס"ל אין ברירה ועל כן לא רצה להעמיד הברייתא שלא אליבא דהלכתא ובע"כ לבא לתי' הנ"ל בהא דעיסת עה"נ:

(**יב**) **ולפ**"**ז** יש ליישב קושית הלח"מ על הר"מ שפסק פודן בפנים ואוכלן בחוץ, והקשה הלח"מ ממ"נ אי אמרינן אין ברירה כפסק הר"מ בכל מקום בדאורייתא האיך יכול לאוכלן בחוץ דלמא המה המקודשים ואפסלי ואי יש ברירה למה פודן בפנים ותו דהא באמת פסק הר"מ דאין ברירה, ולפ"ד הנ"ל דכל מקום דשייך ברירה הוי לדידן ספק ספיקא דלמא יש ברירה ודלמא נזדמן כך, וכבר נודע מחלוקת הפוסקים דבאתחזיק איסורא ל"מ ס"ס, וכש"כ לשיטת הר"מ כמו שנראה מדבריו בה' ט"מ, [וכ"מ לפ"ד הנ"ל מכל מה דפסק הר"מ אין ברירה בע"כ דהיינו משום דאתחזק איסורא ולפ"ז אתי שפיר דהפדיי' אי אפשר לעשות בחוץ דהא באמת קי"ל להחמיר בס"ד לומר אין ברירה ולפדות בחוץ משום ס"ס אי אפשר גם כן דהא כל הד' חלות המה בחזקת הקדש, ומוקמינן ליה אחזקה קמייתא דלא תהני להו הפדייה, ע"כ אמרינן דאלו החלות המה המקודשים קדושת הגוף ולא מהני להו פדי' כדי לאוקמי אחזקה קמייתא שהי' בחזקת הקדש והי' שייך בהו מעילה, ואף דלאחר זריקת הדם ל"ש מעילה אף בהמקודשים מכל מקום מוקמינן המעות בחזקת חולין שלא יתפוס בהם קדושת ב"ה, [וגם נוכל להעמיד הב' חלות שבפנים בחזקת ב"ה ולומר שלא הותרו בשחיטת הכבשים רק החיצונים המה המקודשים]. ועל כן אי אפשר לפדות בחוץ אבל לאחר שפדה שתים מהן בפנים שבוודאי חל הפדיון על שתים מארבעתן ואין ספק רק על השנים שהוציא לחוץ דלמא המה

המקודשים ונפסלו ביוצא ועל זה אין כאן חזקת איסור כיון דאיסור מעילה פקע ממ"נ מהשתים שבחוץ לאחר שנזרק דם הכבשים ואין כאן רק איסור יוצא, ועל זה אין כאן חזקת איסור המתנגד כלל נהי שיש כאן שתים בוודאי שיופסלו אם יוציאם מ"מ כ"ז שלא הוציא רק השתים אין כאן חז"א כלל להחזיק איסור יוצא ומש"ה נאכלין בחוץ:

אך יש להסתפק אם הותר אף לזרים בחוץ או לא דלענין אכילת זרים איקבע איסורא וי"ל דל"מ ס"ס לפמ"ש הפ"י דמש"ה מהני ס"ס להר"מ משום דספק הראשון מותר מן התורה והיכא דאיקבע איסורא הספק הראשון אסור מן התורה דהא חייב אשם תלוי, אך אי נימא דאף להר"מ מהני ס"ס באיקבע איסורא מותר אף לזרים דס"ס לא אתחזיק איסורא, ויש להוכיח זה מלשון הר"מ משסיים ונאכלין בחוץ כשאר החולין, ולכאורה הוא שפת יתר דמהכ"ת לא יהיה נאכל כשאר החולין, ולפי מה שכתבתי אתי שפיר דאתי לאשמעינן דאף באיקבע איסורא מהני ס"ס ואם כן הוצרך להשמיענו דנאכל כשאר החולין דאם לא כן הוי אמינא דפסול יוצא לית לן בזה, דלענין זה לא הוי איקבע איסורא דאין כאן פסול יוצא ברור כלל, אבל שיהיה לו דין חולין שיהיה מותר לזרים דלענין זה איקבע איסורא הוי אמינא דלא מהני על כן לאפוקי מזה השמיענו דמהני ס"ס אף באיקבע איסורא ונאכלת כשאר החולין אף לזרים כיון דל"ש אתחזיק איסורא דהא השנים בודאי נפדו כהלכתם וכעין זה לא מקרי אתחזיק, ([וזה מוכח מדין קבוע דט' חנויות דל"ה רק ספק אף דנבלה הוי אתחזק איסורא בע"כ הטעם משום שיש כאן היתר גם כן]):

(**יג**) **עוד** נראה לי בישוב הר"מ בקנין פירות על פי סברת הר"ן בנדרים דזה מקרי קנין הגוף, ונראה דסברת הר"ן מוכרח דהא למאן דאית ליה ברירה אמרינן דהוי שלו בשעת שימושו בחצר אף על גב דאחר כך משתמש השני, ואם כן לסברתו ביובל יש לומר שפיר דהוי שלו לגמרי רק דהר"ן חדית לן לומר דכעין זה אמרינן לכ"ע ברירה, אבל גוף הסברא מוכח בפשיטות מראב"י גופיה דזה מקרי קה"ג וע"כ לפ"ד הנ"ל צריך לומר דרב יוסף לא אסיק אדעתיה הא דאין חוזרין לבטלה, [ואפ"ל דהוי ס"ל גם כן תירוץ הגמרא דהחילוק הוא דאלו שאין חוזרים הוא לענין חזרת עולם ולר"א דאמר כולן חוזרין ביובל חוזר חזרת עולם, אך לתירוץ הגמרא שם א"ח לבטלה משמע שלא נתבטל חלוקתן כלל, ועל כן כיון דע"כ שוב יהיה שלו לאחר היובל עדיף מקנין פירות וכסברת הר"ן], ותדע דהא חזינן בגמרא דאצריך הא דמוכר שדהו לפירות והא דמוכר שדהו בשעת היובל דנחית אדעתיה דארעא, ואם כן נראה ודאי דמצינן לחלק כיון שיש זמן מוגבל שיהיה שלו לגמרי ל"ד לקנין פירות כלל כיון דיהיה לעולם בזמן מוגבל שלו ולא יצא מרשותו

לעולם, לאפוקי אי אמרינן דחלוקת נתבטל הו"מ לומר דהוי ק"פ דשמא לאחר היובל לא יגיע זה על חלקו לעולם:

עוד יש לומר לפי מה דפסק הר"מ דקונה שדה בשעת היובל מותר לחפור בורות שיחין ומערות, והמל"מ תמה שהוא נגד הירושלמי, ולפ"ד נראה ראיה מלשון הגמרא דאמר דר"מ סבר קנין פירות כקה"ג דמי ולא ירית מידי, משמע דאינו מוסיף זכות כלל בירושת אביו, וקשה הא יורש זכות לחפור בורות שיחין ומערות ומה קאמר ולא ירית מידי ומוכח לומר דאף קודם מיתת אביו אף שהיה עומד לחזור ביובל היה מותר לחפור בורות שיחין ומערות ודלא כשיטת הירושלמי, ולפי זה יש לומר דגם רב יוסף היה סובר דא"ח לבטלה רק דהיה סובר כשיטת הירושלמי דאינו רשאי לחפור בורות שיחן ומערות, וע"כ יש לומר דס"ס הוי רק קנין פירות ולא קרינן ביה מן האדמה אשר נתת לי, וע"כ אמר שפיר אי לא דאמר ר"י ק"פ וכו' ל"מ ידיו וכו', או כיון דסתמא דירושלמי הוא ר' יוחנן ע"כ מוכרח לומר ק"פ כקה"ג דמי, דלולי זאת לא הוי משכחת דמייתי בכורים, אבל לפמ"ש הר"מ דיכול לחפור בורות שיחין ומערות וס"ל דאינו חוזר לבטלה וכמ"ש שפיר הוי קה"ג על פי סברת הר"ן הנ"ל כנ"ל נכון:

(**יד**) **עיין** יש"ש שהקשה על הר"מ במה דפסק שנים שחלקו אחד נטל עשרה ואחד נטל תשעה וכלב שכנגד הכלב אסורין דוקא היכא דאיכא טופיינא כתירוץ הגמרא (פ' כל האיסורין), והקשה הוא הא קי"ל אין ברירה ואף היכא דליכא טופיינא אסור וקושית הגמרא הוי למאן דאית ליה ברירה וכמ"ש התוס', וא"ל דהוי דרבנן כיון דהוי בתערובת ומדאורייתא חד בתרי בטל ז"א כיון דעיקרו דאורייתא ל"א ברירה וכמ"ש התוס', ולענ"ד יש לדון הרבה בזה דהנה ראיית התוס' בעירובין (דף ל"ז ע"ב) מדלא קאמר מאן האי תנא דאפילו בדרבנן ל"ל ברירה ר' יוסי דאגודה של ירק אלא דה"ט הואיל ועיקרו דאורייתא, וראיה לזה ממה שכתבתי לעיל גבי תאנה מתאנתי עיי"ש והנה לשיטת הר"מ דמעשר פירות דאורייתא אין ראיה משם עיין ריש הלכות תו"מ, רק קושית התוס' צריך ישוב למה לא קאמר ר"י דאגודה של ירק והנה הכ"מ כתב בפירוש דבדמאי אמרינן יש ברירה הואיל והוי דרבנן הביאו התוי"ט גם כן (סוף פרק ו' דדמאי) ואם כן קשה קושית התוס':

ולענ"ד נראה דיש לומר על פי מה דקשי' לי אהא דקאמר מאן האי תנא דאפילו בדרבנן לית ליה ברירה וקשה לפמ"ש הר"ן דטעמא לדידן דס"ל בדרבנן יש ברירה משום דמספקא לן הלכתא כמאן אי יש ברירה או אין ברירה אבל למאן דס"ל א"ב אף בדרבנן א"ב וכ"כ הב"ש לדעת הר"מ ומש"ה פסק לאיזה שארצה אגרש הוי ספק מגורשת, ואם כן מה קושיא מאן האי תנא דאפילו בדרבנן לית ליה ברירה הא כולי תנאי דס"ל אין ברירה

ל"ש להו בין דאורייתא לדרבנן, [וע' ר"ן שכתב דלחומרא אמרי' יש ברירה והו"מ למימר דכוונתו דתנאי גופיה מספקא להו, אך פשטות הדבר ל"נ כן דמהכ"ת לומר דהתנאי הוא מסופק ואם כן מה קושיא מאן תנא], אך היש"ש ס"ל באמת דלא כהר"ן וס"ל דבדאורייתא ודאי אמרינן אין ברירה אפילו לקולא דמידי דאורייתא א"י לחול על ידי ברירה אבל מידי דרבנן הוא נקל לחול ע"כ חל אפילו על ידי ברירה וי"ל דלא החמירו כ"כ במלתא דרבנן וע"כ אפילו התנא דס"ל אין ברירה בדאורייתא שפיר מצי לסבור בדרבנן יש ברירה, ולפי זה מקשה הגמרא שפיר מאן האי תנא דאפילו בדרבנן לית ליה ברירה דס"ד דהמקשן דבמילי דרבנן יש לומר שפיר דמהני ברירה, ולפי זה קשה על שיטת הר"מ והר"ן דס"ל מטעם ספק אמרינן יש ברירה בדרבנן אם כן מה מקשה מאן תנא:

אמנם נ"ל דיש מקום אדרבא להוכיח מזה כשיטת הר"ן דהא הסוגיא בעירובין תמוה כמ"ש התוס' במה דקאמר אלא איפוך ומקשה דלמא כי לית ליה לר"ש ברירה בדאורייתא וכו' ומשני קסבר רב יוסף מאן דאית ליה ברירה ל"ש דאורייתא ול"ש דרבנן, וקשה הא על זה סובב כל הסוגיא די"ל בדרבנן יש ברירה, ואם כן מה משני קסבר ר"י דהוי תולה בחגורתו כמ"ש המהרש"ל שזה הוא קושית התוס' ועיי"ש ובמהרש"א דס"ס הדבר דחוק בפשט הגמרא, ולענ"ד נראה די"ל כיון דקושית המקשן מאן האי חנא משום דמסתבר ליה דמלתא דרבנן נקל לחול על ידי ברירה, וכיון דאשכחן רבנן דס"ל להדיא אף בדרבנן אין ברירה ואם כן ע"כ אין זה סברא חיצונה לומר בדרבנן יש ברירה, ואם כן מהכ"ת לומר שלש מחלוקות בדבר דר"מ ס"ל אפילו בדאורייתא יש ברירה בהלוקח יין ורבנן דעירוב ס"ל אפילו בדרבנן אין ברירה ולר"ש נימא לחלק בין דאורייתא לדרבנן והוי שלש מחלוקות בדבר כיון דאינו מוכרח לומר כן, ועל כן אתי שפיר דקאמר מאן האי תנא, ואמר ר"י תנאי שקלת מעלמא כיון דאשכחן תנא דס"ל להדיא בדרבנן אין ברירה ממילא שוב לא מחלקינן בין דאורייתא לדרבנן וע"כ מוכרח לומר איפוך, וזה כוונת הגמרא קסבר ר"י מאן דאית ליה ברירה ל"ש בדאורייתא ול"ש בדרבנן היינו עכשיו דע"כ אין זו סברא חיצונה ע"כ מהכ"ת להמציא שלש מחלוקות ועדיפא ליה לומר איפוך, וא"ל בלא ברייתא דמייתי ר"י הא מברייתא דמייתי רבא מוכח דאף בדרבנן אין ברירה, אך זה צריך ליישב בל"ז מנ"ל לרבא להקשות ולומר דבדרבנן וודאי ראוי לומר ברירה כיון דאשכחן להדיא בברייתא דהריני מערב עליכם רצה משחשיכה אין עירובו עירוב דאין ברירה, וצריך לומר דס"ד דרבא דברייתא ההוא אפ"ל דמשבשתא הוא אי לא מצינו גם כן במק"א דבדרבנן א"ב, וע"כ קאמר ר"י שפיר כיון דע"כ איכא חד תנא דס"ל בדרבנן אין ברירה על כן שוב לא מחלקינן כלל כדי שלא נעשה שלש מחלוקות בדבר, ועל כן לדידן דקיימא

לן כר' אושעיא דבדרבנן יש ברירה על כרחך משום ספיקא דדינא הוא וכמו שכתב הר"ן ז"ל. ועל פי זה יש ליישב קושית התוס' שהקשו לימא ר' יוסי דאגודה של ירק ומ"ש התוס' דהוי עיקרו בדאורייתא כבר כתבתי לעיל דהכ"מ כתב להדיא דבדמאי הואיל והוי דרבנן אמרינן ברירה, וע"כ דל"ס ליה כתירוץ התוס' ואם כן קשה קושית התוס':

ולענ"ד נראה די"ל על פי הסברא הנ"ל דעיקר שאלת הגמרא מאן תנא דהוי ס"ל מלתא דרבנן מצי לחול על ידי ברירה וע"כ ה"ט דמה שהוא דאורייתא לחול שם תרומה וכדומה א"א לחול השם רק על ידי דבר ברור אבל במידי דרבנן כגון תרומה דרבנן כיון דבאמת אינו חל שם תרומה רק משום סייג גזרו רבנן להפריש ולקרא עליו שם תרומה ע"כ הדבר נקל לחול אפילו על ידי ברירה, ולפי זה יש לומר באגודה של ירק נהי דענין דמאי ל"ה דאורייתא משום דרוב ע"ה מעשרין הן מכל מקום הברירה שאנו דנין עכשיו היינו הקנין לומר שאגודה זו שנותן לע"ה קנה למפרע קנין גמור והוי למפרע שלו וע"כ שלו הוא נותן לו וכיון דאנו דנין על הקנין והקנין הוא מלתא אלימתא והוא ענין דאורייתא, וע"כ שפיר יש לומר דבזה ל"א ברירה אף דהנ"מ עכשיו ל"ה רק על דרבנן מכל מקום הברירה אשר דנין עליו הוא הקנין וזה ענין דאורייתא, וגם איכא לאשכוחי נ"מ אם בעת שהיה עדיין שתי האגודות ברשות החבר לקח ע"ה אחת מן האגודות וקידש בו אשה או החבר קידש באחת מן האגודות ואחר כך חלקו אחד לזה ואחד לזה יש נ"מ דאורייתא אם קידש בהאגודה שבא לידו אחר כך, אי אמרינן ברירה הוי מקודשת דאורייתא ואי אמרינן אין ברירה הוי ספק קדושין וכיון דהספק הוא בעיקר הקנין דהוי מלתא אלימתא ומידי דאורייתא ע"כ לא מהני הא דבדרבנן יש ברירה כ"ז לפום טעמא דגמרא דהוי ס"ד לומר בדרבנן יש ברירה דמידי דרבנן מצי לחול על ידי ברירה שפיר יש לחלק כמ"ש, אבל לפי מה שכתב הר"מ דמשום ספק קי"ל במידי דרבנן ברירה ומש"ה חביות מותרות אף דהתם הוי גם כן הספק על הקנין, וע"כ דה"ט דבמידי דרבנן סמכינן על התנא דסבר יש ברירה ע"כ לדינא יש לומר שפיר דבדינא דאגודה של ירק פסקינן יש ברירה כיון דס"ס הספק על מידי דרבנן, ולפמ"ש יש ראיה מההוא דחביות לשיטת הר"מ והר"ן ודלא כיש"ש ודוק היטב:

ולפ"ז מיושב ממילא קושית היש"ש על הר"מ בההוא דתמורה אחד נטל עשרה ואחד נטל תשעה וכלב דפסק הר"מ יש ברירה, די"ל דהוי מטעם דמדאורייתא חד בתרי בטל והוי מלתא דרבנן וע"כ שפיר סמכינן אברירה, אך היש"ש ס"ל בפשיטות דבמידי דעיקרו דאורייתא אמרינן אין ברירה, אך זה לשיטתו דס"ל בדאורייתא ודאי אין ברירה, אבל

לפי מה שכתבתי בשיטת הר"מ אין דבריו מוכרחים וכמ"ש ליישב קושית התוס' מהא דאגודה של ירק ועיין היטב:

אך לפמ"ש לעיל (אות י"א) ליישב דברי הר"מ בעיסה של עה"נ דפסק כר"ח דמותר החצי של עיר אחרת, וכתבתי לעיל דה"ט משום ס"ס דלמא י"ב ודלמא חלק זה הוא של עיר אחרת, [הגם שהגאון בעל ש"א כתב דהוי שם אונס חד, לדעתי אין דבריו מוכרחים, וכמ"ש לעיל ראיה לזה דהא ר"ח גופיה י"ל דס"ל א"ב בההוא דמנחות שחט שני כבשים על ד' חלות כמ"ש לעיל] ועל פי סברא זו יש ליישב גם כן הא דתמורה דהוי גם כן ספק ספיקא ודוק:

אמנם לפ"מ שכתבתי לעיל (אות י"ב) בישוב דברי הר"מ בשתי לתם דמש"ה פודן בפנים דבחוץ ל"מ הפדיון דהוי אתחזיק איסורא אם כן בההוא דתמורה לענין מחיר כלב יש לומר דהוי ג"כ אתחזיק איסורא שלא להקריבו כמו שקודם שהקדישו לא הי' רשאי להקריבו דהוי חולין ע"כ גם ההקדש לא מהני משום ספק מחיר כלב ודוק:

(**טו**) **עיין** יש"ש שהקשה על הר"מ בדין קיני חובה שמשמע מהר"מ שיכול לעשות מכולם עולות, ותמה עליו דוודאי צריך להיות אחד חטאת ואחד עולה ולענ"ד נראה דברי הר"מ נכונים, וראיה לזה ממס' מעילה (פ"ג דף י"א ע"א) אמתני' המפריש מעות לנזירתו לא נהנין ולא מועלין מפני שהן ראוין לבא כולה שלמים ובגמרא שם אלא מעתה המפריש לקיני, והר"מ כ"כ להדיא (פרק ד' מהלכות מעילה) שני הדינים דהיינו בנזיר ובקינין, ועיין בכ"מ שכתב כמו דהלכה הוא בנזיר ה"ה בקינין, ועיין נזיר (דף כ"ו ע"ב תוס' ד"ה אלא מעתה מעות ולא עופות) שכתב נזיר וכל דדמי ליה ה"ה קינין, וחידוש גדול על היש"ש שלא הביא מגמרא זה כלל.

(**טז**) **עיין** בכורות (דף מ"ח) דמוקי התם פלוגתא דר"מ ור"י דסברי מחצה יורשים ומחצה לקוחות ובחמש ולא חצי חמש קמפלגי, וקשה לי נהי דמחצה לקוחות מ"מ למה לא יתחייבו האחין מטעם מזיק שעבודו של חבירו לשיטת הטור חו"מ (סי' ק"ז) עיי"ש ובש"ע (ס"ד), רק לכאורה יש לומר דהכא שאני דהוי מזיק מתנות כהונה דאיתא בחולין דפטור וכ"ה ביו"ד (סי' ס"א) רק דאיתא בש"ע דחייב לצאת ידי שמים, ואם כן הכי נמי יש לומר דלצאת י"ש באמת חייב מחמת שבחלוקתם גרמו להזיק מתנות כהונה וכ"מ מדעת הרמב"ם דחייב לצאת י"ש דכ' מזיק מתנות כהונה ומכרן, וקשה דמכרן הא משתרשי ליה עיין שם במאי דמשני על הא שאנס המלך גרנו ועיין שם בתוס' מה שתי' על אכלן אבל במכרן ל"ש זה, ולפי מה שפי' רש"י התם דבמשתרשו ליה חייב לצי"ש א"ש דלישנא בתרא דטעמא משום ממון שאין לו תובעין לעולם חייב לצי"ש,

אבל לפ"מ שמשמע מד"ת שם שהקשו על אכלן משמע דבמשתרשו ליה מדינא חייב קשי' סוגי' דהכא וצ"ל דסבירא ליה דל"ה מזיק שיעבודו וכמ"ש הסמ"ע שם בשם תשובת הרא"ש עיין שם, עוד י"ל דהכא שאני דלאחר שחלקו מדינא אין להכהן על כן ל"ד להתם דמכרו, דמדינא הי' לו לגבות רק מפני אלמות הקונה א"י לגבות על כן הוי מזיק ממש משא"כ הכא:

תו קשי' לי אי נימא דהוי מזיק שעבודו ש"ח וכיון דוודאי אינו רשאי לעשות כן נימא דלא מהני כדאמר רב יוסף בכתובות השתא דא"ר לא ליזבן אין זבינא זבינא, וכמ"ש הפוסקים דתליא במאי דא"ר לא תעביד ומכש"כ דלרבא קיימינן הכא, וצ"ל כיון דאם רוצים לסלק הכהן יכולים למכור אין המכירה גופיה נקרא דאמר רבנן לא לזבין, אך לשיטת הישש"ש יש לעיין שכתב הכא לא אמרינן ברירה לר"מ דהיורשים אינם רוצים שיתברר כדי שלא יגבה הכהן וכ"כ כדי ליישב קושית התוס' לר' מאיר, וע"ד יש לפקפק קצת כיון דאין כוונתם רק בשביל כך נימא דל"מ וי"ל:

שם תוס' ד"ה דכ"ע כתבו ליישב הא דר"מ אית ליה בהלוקח יין ברירה וכאן קאמר הגמרא דמספקא ליה באחין שחלקו, ומש"ה הוי מחצה יורשים ומחצה לקוחות, וכן לר"י דלרבא אית ליה ברירה ואפ"ה קאמר דמספקא ליה ע"ז תי' כיון דאינו מתנה גרע טפי, וצריך להטעים דבריהם דוודאי באחים שחלקו אף אם יפרשו להדיא דלכל מי שיגיע המחצית יהיה שלו לגמרי להיות דין יורש וודאי דלא מהני, וראיה לזה מדמקשה הגמרא לר' יוחנן אי לאו דאמר ק"פ כקה"ג דמי לא מצא וכו' דלא משכחת דמייתי בכורים אלא חב"ח, ולפי הס' הנ"ל הי' אפ"ל דר"י לא קאמר רק בלא התנה אבל בהתנה מודה ומשכחת לה בהתנו, גם וודאי מסתמא יהיו מתנים שכ"מ שיגיע חלקו יהי' שלו שלא יהיה צריך להחזיר ביובל, על כן נראה פשוט דדוקא בדבר שיש בידו לעשות אם ירצה לברר כגון בלוקח יין שאם ירצה לברר התרומה ומעשר ולהפרישם רשות בידו וכן בגט שיברר איזה רוצה לגרש תיכף על כן אף דלא ביירר רק מתנה שאני עתיד להפריש שייך ברירה משא"כ באחין שחלקו דאין בידם לברר לומר איזה מחצית זכה ועל כן אף במתנה לא מהני וזה נראה פשוט, ועיין תוס' ב"ק שכתבו ע"פ ס' זו ליישב מה שהקשו לר' יוחנן למה קאמר באחין שחלקו דא"ב הא מסתמא דהלוקח יין מוכח די"ב, ועל כן תי' ע"פ ס' זו דר"י באמת אית ליה ברירה ואחין שחלקו ה"ט הואיל ואינו מתנה ובגט ה"ט דאמר אף אחרון אינו פוסל הוא משום דכתיב וכתב לה, ולכאורה הוא נגד סוגי' דגיטין דקאמר הגמרא ואזדא לטעמא (חסר תשלום הענין):

(יז) **נראה לי** להסביר שיטת הר"מ דס"ל קודם כתיבת הגט אין להתנות והוי ספק פסול אם התנה קודם, והתוס' כתב להדיא דהוי רק משום גזירה, ולשיטת הר"מ הוי ספק דאורייתא משום ברירה, וקשה מ"ש מתנאי דנתינה וע"כ לומר אחד מהתרוצים דבתנאי ל"ש ברירה ולומר דכתיבת הגט גרע משום דכתיב וכתב לה לשמה דחוק כיון דתנאי לא מקרי ברירה כלל דאל"כ אף בנתינה הי' לפסול, גם קשה מגט שכ"מ דנודע שנותן על תנאי וכמ"ש ר"ה גיטו כמתנתו, וראיתי שהגאון בעהמ"ח ס' גט מקושר בהקדמה העיר בכל זה]:

ולפענ"ד נראה די"ל לפי מה שכתב הרמב"ן לחלק דברירה ל"ש רק במתנה על שני דברים דהספק על קיום התנאי וגם על שעת חלות הגט ע"כ מדמי הגמרא הרי זה גיטך אם מתי לברירה, ולפ"ז בכל התנאים שמתנה קודם כתיבה כיון דחזינן שאין דעתו לחלוטין לגרש אשתו כיון דמטיל תנאי בדבר ועל כן אינה שנואה בעיניו כ"כ ועל כן תולה הדבר בתנאי כגון על מנת שתתנו לי מאתים זוז, מכל מקום לפי אומד הדעת יש מקום שפק אולי יחזור בו ולא ירצה לגרשה כלל כיון דאין דעתו לחלוטין לגרש אשתו, ואף אם יעמוד בדעתו לגרשה על תנאי הנ"ל עדיין הדבר ספק אם תקיים התנאי ועל כן הוי כמתנה על שני דברים שעדיין הדבר תלוי בדעתו ובדעתה ועל כן שייך הדבר לברירה, משא"כ בשעת נתינה אין הדבר תלוי רק בקיום התנאי לחוד ועל כן ל"ש לברירה וכמ"ש הרמב"ן ז"ל, ועל פי סברא זו אתי שפיר בגט שכ"מ אף דידעינן שכוונתו הוא ע"ת אם ימות מכל מקום הוי רק ספק אחד אבל אין להסתפק שמא יחזור ולא ירצה לגרשה כלל אפילו על תנאי דמהכ"ת שיכנס ספק זה בלב הסופר והעדים כיון דאין כוונתו רק לפוטרה מזיקת יבום וכדומה וודאי הדבר ראוי ונכון לעשות כן ומהכ"ת נסתפק שיחזור בו מלעשות הטוב והישר על כן אינו דומה לשאר תנאים כלל, כן נלפענ"ד דיש מקום להסביר ולהטעים הענין כמ"ש ועיין היטב:

דף כז:

גמרא רבי ירמי' אמר כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף ב"ש ופירוש רש"י ז"ל דהעדים אומרים שלזה חתמו, והקשו התוס' דאם כן צריך לומר שהעדים אינם רואים הגט דאם מכירין חתימתן תו ליכא למיחש למידי דלחתימה כחתימה וודאי ליכא למיחש, ולענ"ד היה אפ"ל לפי מה דאיתא בכתובות (דף כ"א ע"א) זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי לרבי דסבירא ליה על כתב ידן הם מעידים צריך עוד אחד מן השוק להצטרף עמהם רק דאנן קיימא לן כרבנן דעל מנה שבשטר הם

מעידין ועל כן יש לנו שני עדים על המנה ואין צריך לעד מן השוק, ולפי זה נ"ל פשוט דבנידן דידן אף אם מכיר כל אחד החתימה שלו נהי דמעידין על מנה שבשטר דהיינו שיוסף ב"ש גירש אשתו מכל מקום הא דנימא דמוכח שזה היוסף ב"ש הוא ולא אחר, זה לא ידעינן ממה שכתוב בגט רק מחמת העדתם שכל אחד אומר זה כתב ידי וכיון דאין על כל חתימה רק עד אחד לא מהני, ואם כן שפיר מצינן למימר דכ"א רואה ומכיר שהוא חת"י רק דאפ"ה לא מהני כיון דאין כל אחד מעיד שמכיר חתימת חבירו, וזה הוא אורחא דמלתא שאינו מכיר חתימת חבירו ועל כן אין כאן עדות על חתימת ידם, אמנם עדיין קשה דנהי דאין על כל חתימה רק עד אחד מ"מ כיון דלפי דברי כל אחד מהם בע"כ זה הגט הוא של זה היוסף ב"ש והוי כמו הודאה אחר הודאה דמצטרף, [וגם נראה דזה עדיף מהודאה אחר הודאה דכל אחד מעיד על ידי היכר חתימתו שזה הוא הגט של זה היב"ש] ול"ד לדהתם דאי על חתימת ידם מעידים לא מהני, דהתם שטר בע"א לא מהני, אבל הכא סוף סוף לדברי שניהם בע"כ הגט הוא של זה היב"ש ועל כן י"ל דמהני והדרי קושי' התוס' לדוכתיה:

אך נלענ"ד דיש לומר הא דמעידין מעולם לא חתמנו היינו שלא חתמו ביחד על גט אחר של יוסף ב"ש זולת זה היב"ש, אבל כל אחד לבד י"ל דחתם על גיטין אחרים של יב"ש רק זה יודעין בבירור שלא חתמו ביחד על גט של יוסף ב"ש רק לזה, ואם כן לפ"ד כל אחד לבד אין ראיה שהוא של זה היב"ש דמה שאומר כ"א זה כתב ידי עדיין אין ראיה דאף שהוא כתב ידו מכל מקום דלמא החתימה השניה אינו של העד השני רק הוא חתם עם אחר רק אם נצטרף יחד עדותם דהוא כתב יד שניהם שפיר מוכח דהגט הוא של זה היוסף ב"ש ועל זה אין לנו עדות כיון דאין על כל חתימה רק עד אחד ועל כן לא מהני הא דמכירין ח"י ולא מהני רק מטעם דל"ח דלמא אתרמי עדים כעדים:

אמנם לפי מה דמשמע מפשטות הגמרא לקמן דאפילו ע"א נאמן להעיד שמכיר הגט מדאמר רבה בב"ח אי טביעת עינא אית ליה בגווי' ואי הוי בעי שני עדים להוציא מחששא דשני יוסף ב"ש, קשה האיך מצינו להאמין לצורבא מרבנן כשני עדים, וגם התוס' דכתבו לקמן לגי' דאמרי עדים נקב יש בצד אות פלוני אבל השליח לא היה נאמן אחר שראהו, וראיתי בפ"י שכתב בשם הרשב"א וכן כתב הב"ש משמו דדוקא שליח א"נ די"ל שעושה כן כדי שלא יהי' לבעל תרעומת עלי' אבל ע"א דעלמא נאמן ואף לדבריהם צ"ל דבצורבא מרבנן לא חיישינן לתרעומת, והנה באמת הדבר צ"ע כיון דהוי דבר שבערוה למה יהי' ע"א נאמן, וראיתי בהה"מ שכתב בשם הרמב"ן דעד אחד נאמן בזה כמו דקי"ל עד אחד נאמן באיסורין, וצ"ל דס"ל דזה לא מקרי אתחזיק איסורא כיון

דלא אתחזיק נפילה מיב"ש אחר והא דאין עד אחד נאמן בדבר שבערוה היינו היכא דאתחזיק להיפך וכדמוכח בריש מכילתין ועיי"ש במ"ש להוכיח כן, ולפי זה נסתר התי' הנ"ל דאף שאין על כל חתימה רק עד אחד אפ"ה מהני כאן כיון דעד אחד מהני לענין זה, אמנם ראיתי להגאון מופת דורנו בעל בית מאיר שי' שגמגם מאוד בזה וס"ל דעד אחד לא מהני:

דף כח.

מתני' המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים, וכתב רש"י דהוי מטעם חזקה כדילפינן בחולין העמד דבר על חזקתו, וקשיא לי דהא יש לה חזקת איסור לשוק נגד חזקת חיים שלו, ועיין בתוס' חולין דמש"ה לא אמרינן העמד פרה על חזקתה כיון דחזקת טמא סותר חזקת פרה, ולכאורה רציתי לומר דנגד חזקת איסור לשוק דהיינו שבעלה מת קודם נתינת הגט אמרינן אדרבא העמידנה ע חזקת א"א וע"כ נשאר חזקת חיים דידיה, אך קשי' למ"ש הב"ש (סימן קמ"א) דהיכא דהוי גוסס גמור ל"מ נתינת הגט אפילו מסרו להשליח מקודם הדרא הקושיא לדוכתיה נימא בשעת נתינת הגט היה גוסס, ולזה ל"מ חזקת אשת איש דידה דעדיין היא אשת איש עד שימות, ואפשר לומר לפי מה שכתבו התוס' דשמא מת לאלתר ל"ח כלל אם כן דנימא דעכשיו הוא גוסס ע"כ צריכין לומר דנעשה עכשיו גוסס דמהכ"ת לחוש שהוא גוסס זמן מרובה דזה נגד הרוב ובע"כ צריך לומר דמקודם לא היה גוסס והוי כמו מת לאלתר דל"ח כלל, ועדיין צ"ע דאפשר לומר דשמא מת לאלתר דל"ח הוי גם כן מטעם חזקה והכא דאיכא חזקה אחרת כנגדה י"ל דל"מ, וצריך לומר לשיטת הב"ש כסברת המהר"ם בריש נדה דעיקר החזקה הוי על דבר שנולד בו הספק דמש"ה אמרינן התם העמד אשה על חזקתה ול"א העמד טהרות על חזקה ומוכח דלא כתוס' חולין הנ"ל רק במקוה משום תרתי לריעותא אתינא עליה, וכ"כ הפ"י בקדושין (דף ע"ט) בסוגיא דקדשה אביה בדרך, ועיין:

דף כח:

גמ' והא בעינא סמיכה, עי' פ"י שהקשה מ"ש דבסמיכה אמרינן דלא יוכל לשלוח על ידי שליח דהוי ביטול מצות סמיכה ובבכורים מותר לשלוח על ידי שליח אף דעל ידי זה נתבטל מצות קריאה עיי"ש, ולענ"ד יש לומר דשם כיון דהיכא דשיגרן על ידי שליח אף אם הוא בעצמו אחר כך בבה"מ אינו קורא כדאיתא בבבא בתרא (פ' הספינה), אם כן חזינן דעיקר מצותו הוא דוקא כשהוא בעצמו מביא, ואם כן היכא דשולח על ידי

שליח לא נאמרה מצות קריאה כלל, הא למה זה דומה למי שאינו לובש טלית בת ד' כנפות למ"ד חובת גברא דלא מקרי ביטול מצוה רק בעידן ריתחא כדאיתא במנחות, אבל בסמיכה אף היכא דשולח הקרבן על ידי שליח עדיין מצות סמיכה על הקרבן דאם בא אחר כך לבה"מ יכול לסמוך וכיון דהקרבן בר סמיכה ואפ"ה נתבטל מחמת שאינו כאן הוי שפיר ביטול מצות עשה של סמיכה כן נראה לפענ"ד נכון:

דף ל.

גמ' כי משוי ב"ד שליח בפניו או שלא בפניו, פירש רש"י מי בעי בפניו דשליח קמא או אפילו שלא בפניו כגון זה שהוא אנוס ואינו יכול לעכב כאן וילך לדרכו, וקשה הא יכולים הב"ד לעשות שליח מיד כשמוסר דבריו לב"ד והשליח השני ימסור הגט לאחר שלשים יום, וצריך לומר כיון דעכשיו לא מצי עביד אינו יכול לעשות שליח ואף דהזמן ממילא אתיא, ויש להוכיח מכאן מה שנסתפק חכם אחד [הרב מלעסלא ז"ל] אף למאן דסובר דהאב יכול לעשות שליח לפדות בנו, ודלא כהגהת רמ"א, מכל מקום יש להסתפק אי מצי למעבד שליח בתוך שלשים כיון דאיהו לא מצי למעבד עכשיו, ומכאן מוכח לכאורה דלא מצי למעבד, אמנם יש לחלק דהכא לא שייך לומר דהזמן ממילא אתיא דהא יש ביד הבעל לבטל הגט בפני ב"ד ודוק. ועיין בס' פני אריה פלפול בענין פדיון הבן על ידי שליח, ועיין חי' הרשב"א פי' אחר בשם הרמב"ם דקאי על שליח שני ולא מוכח מידי עיי"ש, ועיין בש"ע אה"ע (סימן קמ"א) דאיתא להדיא דהב"ד יכולים לעשות שליח מיד רק לדעת הרמ"ה אסור שמא ישנה שליח האחר למסרו מיד, ויש לומר דהכא עדיף מפדיון הבן כיון דהשליח מכח בעל קאתי יש לו רשות לעשות שליח לגרש לאחר שלשים יום כמו שהבעל עצמו יכול לעשות שליח לגרש לאחר שלשים יום כיון דהוא יכול לגרש עכשיו ישליחותו דבעל קא עביד, משא"כ בפדיון הבן דאינו יכול בשום ענין לפדות תוך שלשים:

דף ל:

גמ' וכי יש לו רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר אין אבא אליעזר בן גמלא הוא, וצ"ע על הרמב"ם שפסק דלא כאבא אליעזר בן גמלא ואפ"ה פסק דיש רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר, וביותר תמוה על הכ"מ שהראה מקום מוצא הדין מס"פ כל הגט ולא העיר בזה דלשיטת הרמב"ם דפסק דלא כאבא אליעזר בן גמלא צ"ע מנ"ל דיש רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר:

דף לא:

גמ' פשיטא דחלוקין, לכאורה צ"ע לפמ"ש התוס' ריש נדה דדוקא היכא דחסר ואתאי הוי תרתי לריעותא דהיינו בנדה ובחביות דאין דרך להחמיץ בפ"א, אבל בנגע שדרכו להתחסר בפעם אחת לא הוי תרתי לריעותא ואם כן הכא במתניתין דמיירי באבדו ל"ה גם כן תרתי לריעותא דהא יכול להיות אבוד על ידי גניבה וכדומה בפעם אחת, ואם כן מנ"ל דחלוקין ומכש"כ דקשה לקושית פשיטא דמקשה הגמרא ועיין בהרמב"ם שפסק דהכא הוי ספק, וקשה דהא הגמ' מדמי ליה למקוה ובמקוה פסק הרמב"ם דהוי ודאי, ועיין במל"מ, ולא ידעתי למה לא הקשה מסוגיא זו דמדמי להדיא למקוה, וי"ל וצ"ע. אחר זמן רב מצאתי בשעה"מ (פ"ה מהלכות תרומות) פלפל בסוגיא זו, וגם הוא לא העיר על קושית הגמ' פשיטא, (ועי' בשו"ת חמדת שלמה (חלק יו"ד סי' ח') שהאריך בזה].

השולח פרק רביעי

דף לה:

תוס' ד"ה אבל נשאת וא"ת וידרוה מככר זה ותאכל לאלתר וכו', ועיין בחידושי הר"ן שכתב דעל התרת חכם ל"ק ותאכל לאלתר דהחכם עוקר הנדר מעיקרו ואין כאן איסור כלל, וי"ל דלכאורה צריך להבין מאי קושיא דלמא אזלא לחכם כיון דאנן מדרינן לה אמרינן כיון דמקבלה הנדר עליה ודאי לא קבלה כלום וכיון דאין החכם מתיר רק על ידי חרטה בעיקר הנדר או פתח, ועכ"פ באותו שעה שנודרת אין לה פתח ולא חרטה דהא נודרת אז אם כן חזינן דלא קבלה כלום דלפי דעתה לא יכולה להתיר ואם כן איך נודרת א"ו דלא קבלה, וצ"ל כך דבשעה שנודרת סברה שתוכל לחיות בלא אותו דבר כיון דעכ"פ צריך להיות שתוכל לחיות בל"ז דאל"כ לא חל הנדר כמו שכתבו התוס' לעיל [ע"א ד"ה ונודרת] רק דאפ"ה סמכינן על נדרה דאמרינן האיך תסמוך על זה דלמא יהיה קשה לה הרבה, ועל כן הקשה הגמרא שפיר דלמא אזלה לגבי חכם דהיינו כשתראה שקשה על נפשה הדבר תתחרט בעיקר הנדר ואז יתיר לה החכם, ואם כן זה שייך בנודרת להבא לאסור על נפשה דבר ידוע אבל בככר זה אם אוכלת הככר כיון דבשעת הנדר אמרינן לה תיכף הוי יודעת שתצטרך לאכול הככר והיא עושה כן ואוכלת הככר אם כן מאי חרטה י"ל אח"כ הא בשעת מעשה היתה יודעת שעוברת על הנדר בעת שאין לה חרטה משא"כ בנדר דלהבא אתי שפיר דממ"נ עושה הנדר דאם תוכל לחיות בלא אותו דבר מקבלת באמת הנדר בלב שלם ואם לא תוכל לחיות ויהיה קשה לה הנדר זה יהיה חרטתה משא"כ באוכלת תיכף בשעת הנדר מאי שייך חרטה:

אמנם לכאורה הי' אפ"ל דהחרטה הוא כך דהא באמת יש לומר דמורי' התירא ואם כן אי מדרינן לה ויהיה חרטתה אח"כ דבשעת הנדר סברה שלא קבלה מכתובתה ועכשיו שהיא רואה שהיתר שלה פורח באויר ואין לה על מה לסמוך ע"כ היא מתחרטת בעיקר הנדר ואם כן זה שייך אף באוכלת לאלתר דיש לומר דסברה שלא קבלה ושפיר מהני התרת החכם, אך לשיטת הרשב"א והר"ן אי אפשר לפרש כן דאם נאמר דבשעת הנדר סברה באמת שלא נהנתה מכתובתה אם כן מה מהני מה שנודרת, ואין לומר דאח"כ תהיה צריכה להחזיר כשתשים אל לבה שקבלה כתובתה דהא כתב הרשב"א והר"ן דאפילו אם מחזרת הממון הנדר במקומו עומד ואם כן ממ"נ אם מוריא התירא בשעת הנדר לא מהני הנדר כלל, גם לפ"ז ל"ק קושית הר"ן דתאכל לאלתר כיון דעכשיו סברה שבאמת לא קבלה מכתובתה ועל כן תאכל וא"כ בע"כ צ"ל שיודעת עכשיו שקבלה ואם כן איך תוכל להתחרט אח"כ ומכש"כ לומר שתסמוך על זה, אם לא דנימא דסובר הר"ן דהנדר מהני אולי היא בעצמה מסופקת אם הוראת היתר שלה הוא ברור או לא ומכח זה לא תרצה לדור אולי התירה אינו ברור ובאמת קבלה, ואף דאפשר שאינה חוששת לספק איסור מ"מ אולי יהיה נודע לה אח"כ שקבלה אבל אם תוכל להתיר נדרה לכשיודע לה ע"י חרטה זו שיודעת עכשיו שקבלה בבירור שפיר תסמוך על זה ותאכל הככר, גם בל"ז אי אפשר לומר דהוראת היתר שלה יהיה ברור לה דאם כן הוי נדרי שגגות ואף אם תזכור אח"כ שנהנית מכתובתה אין כאן נדר כדאיתא בנדרים ויו"ד סי' רל"ב, וא"כ ע"כ צ"ל לשיטת הר"ן דס"ל דחיישינן שמא היא נודרת על הספק דקיל לה ספק איסור ואינה חוששת לשמא יודע לה דאז תוכל להתיר לה ע"י חרטה כנ"ל. רק לפי זה עדיין לא הועלנו ביישוב דברי הר"ן דסוף סוף כיון דבשעת אכילת הככר היה ספק איסור מה בכך שתדע אח"כ ס"ס לא עברה רק על ספק איסור בשעת אכילת הככר, ואם כן קאי שפיר קושית התוס' אף על היתר החכם תאכל ככר בפנינו, דממ"נ אם יודעת שקבלה הכתובה ואפ"ה תאכל תו לא תוכל להתיר דמאי חרטה יהי' לה ואם סברה שלא קבלה כלל ממילא לא מהני הנדר כלל כמ"ש לעיל, ואם הנדר הוא דלמא היא מסופקת וא"כ ממ"נ אם אינה חוששת לספק איסור לא מהני הנדר, ואי דחוששת לשמא תזכור אח"כ ויהי' וודאי איסור מ"מ במאי שנותן לה לאכול לאלתר עדיין לא הועלנו דהא עדיין היא מסופקת ואם כן כמו דאמרינן בניסת יש תקנה להאכילה לאלתר א"כ מוכח דלא חיישינן שעכשיו היא מסופקת ולא תחוש לספק איסור דהא אמרינן בעלמא פרשי אנשי מספק איסור, ואם כן אף לקושיא דלמא אזלא לגבי חכם מצינו ג"כ למימר דתאכל לאלתר:

והנה לפמ"ש דאי מורי' התירא וסברה שבוודאי לא קבלה והו"ל נדרי שגגות ובע"כ צ"ל דמורי' התירא היינו שהיא מסופקת באמת י"ל קושי' התוס' דתאכל לאלתר דדלמא לא תחוש לספק איסור ואי נימא דבאמת עיקר הנדר הוא דחיישינן שיודעת שקבלה א"ש דמהכ"ת לומר שהיא מסופקת, וא"ל א"כ נשביענה שא"י בוודאי שקבלה דל"ש מורי' התירא די"ל אדרבא בזה נפתח לה פתח להיות מוריא התירא, ולפ"ז י"ל קושית התוס' לעיל [ע"א ד"ה דמורי' התירא ועיי"ש שכתבו דנדרים קילי, ולפ"ז י"ל דלענין נדרים ל"ח דאי מורי' התירא אין כאן נדר כלל דהוי נדרי שגגות, ול"ד לשבועה דהו"ל לאסוקי אדעתי' וכמ"ש התוס' לעיל ואיכא עונש שבועה מה דלא שייך בנדרים דס"ס לא קבלה הנדר עלי' כנלענ"ד, ואפ"ל דהתוס' ס"ל אף בנדרים שייך נדר שוא וכעין שכתבו לקמן, אבל לשיטת הרשב"א והר"ן בנדרים י"ל שפיר קושית התוס':

שם בא"ד וא"ת וידירוה על דעת רבים וכו', ותי' דעדיפא מיני' משני, וקשיא לי על תי' דא"כ מנ"ל להגמרא להוכיח דר"ה ס"ל צריך לפרט הנדר, ולענד"נ לפ"מ דקי"ל דלדבר מצוה יש לו היתר ומצד הס' היה נראה לי דלאחר שעבר על הנדר וודאי הוי דבר מצוה כי היכי דניצלנו מהאיסור, (ושוב מצאתי שכ"כ המל"מ (בה' שבועות) בשם שו"ת הרשב"א], וא"כ לפ"ז י"ל דהכא כיון דהנדר ל"ה (רק) אם כבר נהנתה מכתובתה וא"כ אם תעבור על הנדר יהיה דבר מצוה ע"כ לא מהני ע"ד רבים אבל התם בכהן שיש תקנה לגרש אותה ולא יהיה הנדר ל"ה דבר מצוה בהתרתה ע"כ שפיר מהני ע"ד רבים, ולכאורה י"ל כפירוש הראב"ד והרשב"א דאין הנדר רק שלא נהנתה כבר מכתובתה דאי תוכל לתקן בחזרת המעות למה יוכל הבעל להתיר הא תוכל להחזיר המעות, ולפ"ז יש לקשר קושית הגמרא דלמא אזלא לגבי חכם דבל"ז הו"א דיכולה לתקן וי"ל שמועיל ע"ד רבים:

שם בגמרא ותנו עלה וכו' וליחוש דלמא אזל לגבי חכם ושרי ליה, ראיתי בכת"י בשם הגאון מוה' יונתן ז"ל שהקשה דלפמ"ש הש"ך לחלק בנדרי איסור אם הנדר על האיסור גופיה בדיעבד אינו מותר, אם כן מאי מקשה הגמרא על הא דנודר ועובד וכו' דלמא התם הנדר על הגירושין גופיה דהיינו שלא יהנה ממנה דהוי נדרי איסור ול"מ ההתרה, ולענ"ד יש לומר דבע"כ צ"ל על ידי כולל דאם לא כן אין איסור חל על איסור ואם כן תו יכול להתיר לו דבר המותר וממילא הותר הכל, [ולומר דאף על הדבר המותר ל"מ ההיתר בשביל זה, צל"ע מנ"ל הא, ואין לך אלא מה שאמרו חכמים), רק דקשיא לי למאי דקי"ל יש מעילה בקונמות, ולפמ"ש במק"א דלפי זה הו"ל דין קדשים ובקדשים יש לומר דאחע"א כדאיתא בכריתות (דף כ"ג), ומכש"כ לשיטת הטור דפסק להדיא דנדרים חלים ע"ד איסור, אך באמת נ"ל דיש לומר הא דל"מ ההיתר היינו מדרבנן ובדרבנן לא ישגיח,

אך בזה מיושב קושית הש"ך על הב"ח בהאי דינא דמלתא דאיסורא, יעיין ש"ך יו"ד (סי' רכ"ח ס"ק כ"ו) ודוק היטב:

דף לו.

גמרא דמדרינן ליה על דעת רבים עיין ש"ך יו"ד (סי' רכ"ח ס"ק ס"ט) שהקשה על שיטת הר' אביגדור דס"ל דבדיעבד מהני התרה לנדר ע"ד רבים, א"כ עדיין הקושיא דלמא אזל לגבי חכם, ונ"ל כיון דצריך לעקור ע"ד רבים נהי דמהני אפילו שלא בפניהם, מכל מקום יש לומר דהחכם צריך שידע עכ"פ שנדר ע"ד רבים כדי שידע שעוקר דעת רבים דהא אפילו שליח ל"מ להפרה מכש"כ כאן שאינו יודע כלל מהרבים ואם יודיע לו מהכ"ת יתיר כיון דלכתחלה אין להתיר:

דף לז:

תוס' ד"ה דלמא וי"ל דמטעם זה אין ראוי וכו', וע' בפ"י, ולכאורה קשה לפי זה לרשב"ג דס"ל כשם שמצוה לפדות את ב"ח וכו' וא"כ אדרבא היה ראוי דאף לשם עבד לא ישתעבד כיון דכוונתו להיות עבד שלו ומצוה קעביד. ונ"ל דודאי אי חזינן שפדאו לשם עבד אמרינן דאין כוונתו לשם מצוה רק כדי שישתעבד לו וע"כ לא עבדינן ליה תקנתא, ואפ"ה אמרינן דמי שפודה לשם ב"ח אף דודאי פדאו לשם מצוה אפילו הכי לא צריכין למעבד תקנתא דמי שפודה לשם מצוה אף לשום עבד יפדה אותו, ודוק כנ"ל:

שם תוס' ד"ה בין כך, לכאורה נ"ל להוכיח כפירש"י דישתעבד לראשון, דאי כפי' התו' דלשם עבד מודה רשב"ג דישתעבד לשני, מאי פריך הגמרא לרבא מאי כשם דלמא ה"ט דרבנן לא חיישי לשמא יפיל עצמו לגייסות משום דא"כ ממנעי ולא פריק, וע"כ קאמר רשב"ג כשם, אבל אי נימא דלרשב"ג אף לשום עבד ישתעבד לראשון מוכח ע"כ דרבנן לא חיישי כלל לשמא יפיל עצמו דאם לא כן לשם עבד למה ישתעבד לשני כיון דלשם עבד ל"ח לדלמא ממנעי וכו', אבל אי לרשב"ג לעולם לשם עבד ישתעבד לשני הדרי הקושיא לדוכתיה דלמא אף רבנן הוי חיישי לשלא יפיל עצמו רק משום ממנע וכו' וע"כ קאמר רשב"ג כשם, אבל לפי' רש"י או לפי' המשניות להרמב"ם שהביא הפ"י דלעולם ישתעבד לשני הקשה הגמרא שפיר דלענין ישתעבד לשני י"ל דל"ש דלמא ממנע, ולפי מה שהוכיחו התוס' לקמן ד"ה ואינהו דלא כפי' רש"י דלעולם לראשון, י"ל פי' הרמב"ם דלעולם לשני, ודוק היטב:

ועוד יש לומר דלעולם לשני מדמקשה הגמרא לרבא שבאי גופיה ממאן קניה, ולכאורה קשה כיון דסתמא דגמרא ס"ל מעיקרא דייאוש מהני איך תלוי קושיא זו ברבא, ותו ק"ל נהי דלא ידע הגמרא דנכרי קונה, מכל מקום למה לא יקנהו ישראל הפודה אותו לאחר ייאוש, לפי' הרמב"ן שהביא הרשב"א דמשום ייאוש אתינן עליה, [וי"ל דאי לא קני לי' השבאי זוכה העבד בעצמו], ולפירוש הרמב"ם י"ל דקושית הגמרא קאי דאי לא קנו ליה שבאי, ועדיין לא נפיק מרשות מרא קמא, והשני פרקיה לשם ב"ח אם כן יותר היה ראוי שישתעבד לראשון כיון דהשני אינו רוצה לקנותו בשלמא אי כבר קני ליה השבאי ונסתלק הראשון ממנו עבדו רבנן תקנתא דישתעבד לשני, אבל אי לא קניא ליה השבאי יותר היה ראוי שישתעבד לראשון, וכיון דלשם עבד ודאי ישתעבד לשני אם כן ה"ה לשם ב"ח כיון דבחד לישנא קאמר רשב"ג ישתעבד, וע"כ לפירוש הרמב"ם הקשה הגמרא שפיר שבאי גופיה ממאן קניא ליה, וע"כ הוי הקושיא דוקא לרבא, ודוק היטב:

הניזקין פרק חמישי

דף נ.

תוס' ד"ה כיון וכו' אע"ג דמיניה דידיה דינא מדאורייתא בעידיות וכו', צל"ע לפי מה שהסביר הריטב"א בקדושין דמש"ה שיעבודא לאו דאורייתא משום דלא מצי לשעבד לחצאין כיון דלא הוי מכירה גמורה, אם כן לפי זה אף מיני' דידו' למה תהני מה שכותב לו שבח ס"ס במה זכה המלוה בזה כיון דלא נשתעבד לו מדאורייתא, וצ"ל דמשעבד לו שבח באופן דהיינו כשיבא הזמן פרעון ולא ישלם לו יהיו קנוים לו אז העידיות שלו בתורת קנין עם השטר שמשעבד לו בו, [דאלו אמר שיהיו קנוים לו למפרע ודאי קשה אף ביתמי הו"ל לגבות השבח, כיון דלמפרע הוא שלו מחיים דלוה], ולפי זה מיושב מה שהקשה הפ"י על ד"ת די"ל רבא לעולם סבר שעבודא ל"ד יעיי"ש, ולפי זה נסתר סברתו דנהי דתקנו לגבות מיתמי בתורת שעבוד מכל מקום קנין דידיה לא מהני, ודוק הדק היטב:

דף נ:

בגמרא מעיקרא הכי אתקן וכו', נכאה לי לפרש מעיקרא הכי אתקון היינו דחששא דקצובין ודאי חיישינן רק דאפילו הכי משום זה לחוד לא הפקיעו חכמים זכותו של הלוקח, רק גבי מזון אשה ובנות הם אמרו והם אמרו והתקינו תיכף שלא לגבות ממשעבדי, ולפי זה יש לומר דר"י ור"ל דס"ל שעבודא דאורייתא הוכרחו לומר כתובין

דלדידהו אין סברא להפקיע זכותו של הלוקח משום קצובין אבל ר"ח י"ל דסובר של"ד וע"כ קצובין לחוד מהני בכל מקום כמו לר"י ור"ל במזון אשה ובנות דהם אמרו והם אמרו כיון דמן התורה אינו גובה כלל ממשעבדי כיון דשעבודא ל"ד, רק לשיטת הרמב"ם א"א לומר כן דהא פסק ש"ד ואפ"ה פסק טעמא דקצובין:

והנה לכאורה קשיא לי למאן דס"ל מלוה ע"פ מוקדם קודם למלוה בשטר מאוחר אם כן כל מילי לא הוי קצוב דדלמא יהיה מלוה ע"פ מוקדם, [וזה סעד למ"ש דר"ח ס"ל שעבודא ל"ד, ולפי זה מלוה בשטר קודם, עיין בסמ"ע (סימן ק"ד)], ונהירנא שזה ימים רבים שמעתי מקשין כן או כדומה לזה, וכעין זה קשי' לקמן מוציאין לפרנסה משום דמיקץ קיץ הא לא ידע כמה יצטרכו למזונות ולא יהיה נשאר עישור נכסים, [וי"ל דמלוה ע"פ לא שכיח כיון דאפילו אחריות ט"ס משום דלא שדי אינש זוזי בכדי מהכ"ת ילוה ע"פ, וא"ל לפי זה יגבה מלוה ע"פ ממשעבדי דל"ש תקון עולם, דז"א דאי הוי גבי ממשעבדי הוי שכיח ודוק]:

דף נא.

תוס' ד"ה אימר צררי אתפסי', עיין פני יהושע שהקשה על הרמ"א דפסק בפשיטות כהרשב"א דבאשה לא שייך צררי לענין מזונות והתוס' חולקין, ולכאורה י"ל לפי מה שפסק המחבר והרמ"א בחו"מ דחמש שנים לא הוי קצובין, י"ל בפשיטות דסובר כשיטת הר"ח וכפי' הרשב"א דקושית הגמרא למאן דאמר קצובין, אם כן לפי מה שפסקו הפוסקים כמ"ד כתובין לא מוכח כלל דמשום חששא דצררי אינו גובה ממשעבדי, ודוק:

עיין ברמב"ם (פי"א מה' מכירה) שפסק דא"י לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב, והראב"ד השיג עליו מר"פ הנושא עיי"ש, י"ל כך דלפי ההו"א דלא ידע משטרי פסיקתא היינו מוכרחים לומר דמיירי שחייב עצמו ליתן כמו ששוה ה' שנים מזונות עכשיו ואם יתייקרו באמת לא יתן יותר, [או דאתיא כר"מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, וע"כ מתרצינן לשונו כך], ועיקר הרבותא מה דיכול לחייב עצמו בלא קנין, וכיון דמשני לא בשטרי פסיקתא י"ל באמת דמיירי בקנין ועיקר הרבותא שיכול לחייב עצמו דבר שאינו קצוב בשטרי פסיקתא כפסק הר"מ, ומיושב בזה קושי' המהרש"א שם בתוס' ד"ה חייב לזונה שהוכרח לומר דאליבא דאמת לא מוקמינן כלל בשטרי פסיקתא, ולשיטת הר"מ א"ש דבהו"א דע"כ מיירי שחייב עצמו מה ששוה עכשיו דהוי דבר קצוב, מוכח בע"כ דמיירי בלא קנין דאל"כ מאי למימרא, אבל אליבא דאמת דמשני בשטרי פסיקתא ומצי לחייב

עצמו אף דבר שאינו קצוב שפיר מצינן למימר דאיירי בקנין, ולא קשה מאי למימרא דהא גופא אתי לאשמעינן שיכול לחייב עצמו דבר שאינו קצוב:

דף נב:

תוס' ד"ה דאתי למימר וכו' הקשה בקונטרס וי"ל וכו' ולכאורה נראה שהוא מה שתי' רש"י בעצמו וקשה דהו"ל לומר ותי' רש"י, ע"כ נראה דכוונת התו' באם כבר נתייקר והעמידוה ברשות יתמי אף לענין שרפה הוא ברשות יתמי, ולפ"ז מיושב קושי' מהרש"א דלאחר שנתיקר י"ל דל"ה רק שומר שכר ודמי להלוקח כלי ונאנס בחזרה, אמנם מדברי הרמ"א בחו"מ משמע דלעולם הוי רק שומר שכר אף קודם שנתיקר ולפמ"ש לא משמע כן מתוס' וצ"ע:

סוגיא דהיזק שאינו ניכר

(א) **שם** מתני' המטמא והמדמע והמנסך וכו' עיין פ"י שהקשה וכן הקשיתי בהשקפה ראשונה למה לא תקנו בכ"מ דאמרינן קלבד"מ דיתחייב משום שלא יהא כל א' וא' הולך וכו' ותי' הפ"י לא נתחוור לי דלכאורה במנסך אינו מוכרח דלאזוקי קא מכוון רק שעושה כדי לעבוד ע"ז דאלו היה ידעינן שכוונתו לאזוקי לא היה נאסר היין כדאי' בחולין (דף מ"א ע"א) אבל ישראל לצעורי מכוין ובע"כ דמיירי בישראל מומר או בהתרו בו (כדאי' בחולין) דמזה מוכח דכוונתו לעבוד ע"ז וא"כ שפיר איכא למיחש דינסך בינו לבין עצמו ונהי דלא יהיה נאמן מ"מ ישתה הישראל יין נסך וס"ס מאי הועילו בתקנתן [ועיין בחו"מ במוכר דברים האסורים מדאורייתא דצריך להחזיר הדמים, ובל"ז הדבר תמוה דיתקנו משום הפסד ממון ועי"ז ינסך בינו לב"ע ויבא לידי איסור דאורייתא, והא דמשני הגמ' לקמן אליבא דחזקי' לקו' א"ה אפילו מזיד נמי השתא לאזוקי קמכוין ולפמ"ש לא תי' הגמ' כלום על מנסך דל"ש לאזוקי קא מכוין, אך לפמ"ש הפ"י בעצמו דבמזיד אינו נאמן במנסך בינו לב"ע א"כ ל"ק קושי' הגמ' על מנסך כלל רק דבשוגג שייך שפיר כדי שיודיע דבשוגג נאמן לאסור וקצת יש להוכיח מזה שיטת הרא"ש (ביו"ד סי' ד') דאף באית ליה שותפות אמרינן לצעורי קא מכוין דאל"כ בשותפין הדרי קושי' לדוכתי' למה יהיו מזידין חייבין יפטור משום כדי שיודיע דבשלמא במומר ל"ק די"ל דלא מהמנינן לו כתי' הפ"י אבל בשותפין דמיירי אפילו באינו מומר קשה למה לא יהיה פטור משום כדי שיודיע לפ"מ דמשמע דאף במנסך נאמן אף דלכאורה י"ל אין אדם משים עצמו רשע ולכאורה מוכח כן מפיגול דהוי דאוריי', אמנם כן נלענ"ד דע"כ ל"א להר"מ דאף באית ליה שותפות ל"א לצעורי קא מכוין רק היכא דחזינן דניסך וכיון דעשה מעשה ביין שלו וודאי לא

כוון לצעורי אבל היכא דל חזינן רק דהוא אומר שניסך במזיד אמרינן דלא ניסך כלל רק שאומר כן לצעורי [וע"כ אף להר"מ ל"ש לאפטורי משום כדי שיודיע]:

(ב) **והנה** לכאורה היה נ"ל להוכיח דחזקי' ס"ל מערב דהא לדידיה מצינן לאצרוכי לאפטורי דאי הוי תני מטמא ומדמע הו"א משום דלא מפסיד ליה לגמרי מש"ה פטור בשוגג ולפ"ז מוכרח בע"כ דס"ל מערב דהא אי הוי מצינן מערב לאצרוכי אליבא דרב הוי ס"ל מערב כדמשני הגמ' דמש"ה ל"ק רב מערב משום דהיינו מדמע אבל בלא"ה הוי יותר מסתבר לומר מערב וא"כ לחזקי' דאיכא לאצרוכי ממילא אמרינן לדידיה דהיינו מערב ועיי"ש בפ"י שכ' להיפך ולפמ"ש אין דבריו מוכרחים ואדרבא מוכרח להיפך] והנה לכאורה י"ל דע"כ לא מקשה הגמ' לרב מ"ט ל"א מערב אע"ג דפשטא דמלתא משמע מנסך ממש, היינו משום דלדידיה צריכין לומר מדאגביה קני' וכן משמע מסידור קושי' הגמ' דמעיקרא פריך מ"ד מערב מ"ט ל"א מנסך ואח"כ מקשה להיפך, ולפ"ז י"ל לפמ"ש התוס' דנהי דקני' מ"מ יכול לומר הרי שלך לפניך רק דתקנו שיתחייב אכל מה שיעשה לבסוף זה היה נראה דחוק להגמ' וע"כ הקשה שפיר לרב למה ל"ק מערב, אבל לחזקי' דס"ל היזק שא"נ שמיה היזק וע"כ ממילא א"י לומר הש"ל דחשיב ליה היזק ניכר כמ"ש התוס' לקמן (ע"ב ד"ה גזלן) וא"כ לדידיה אין דוחק לומר מנסך ממש וע"כ מצינן למימר דלחזקי' ס"ל מנסך ממש כרב וצ"ל הדברים הנ"ל דבמזיד ל"ש כדי שיודיע דלא יהיה נאמן רק בשוגג הוא נאמן וע"כ פטור משום כדי שיודיע וכמ"ש הפ"י, אך לפמ"ש המל"מ (בפ"ג מה' גזילה ואבדה) דאף למ"ד היזק שא"נ לא שמיה היזק היכא דגזלה ועשה בידים השא"נ לא מקרי השבה וכתב בזה ליישב קושי' התוס' על רש"י בהא דאתפסתיה לתוראי דלעולם חשיב השא"נ ואפ"ה חייב דלא מקרי השבה יעיי"ש, הן אמת דאף לפי דבריו יש לחלק בין גזלן לשומר דבשלמא גזלן י"ל דחייב על שעת גזילה והיכא דעשה היזק בידים מ"מ ל"מ השבה אף דהוי השאי"נ אבל בשומר דאינו חייב רק בשביל שלא שמר כראוי וכיון דהשא"נ ל"ש היזק לא גרע משאר מזיק וא"כ שפיר הקשו התוס', אמנם באמת נראה להוכיח דאף בגזלן לא ס"ל להתו' כס' המל"מ לפמ"ש התוס' בתי' בתרא דשמואל ס"ל ג"כ הגבהה לאו צורך ניסוך הוא ואפ"ה ל"א מדאגביה קניה דיכול לומר הרי שלך לפניך וע"כ אינו חייב רק על שעת ניסוך וע"כ אמרינן קלבד"מ רק רב ס"ל דתקנו חכמים שיתחייב בשעת הגבהה אכל מה שיעשה אח"כ וזה לא ס"ל לשמואל ולפי ס' מל"מ הנ"ל י"ל דמדאורייתא חייב אשעת הגבהה כיון דהוא עשה אח"כ היזק שא"נ לא מקרי השבה ונהי דבשעה שעושה ההיזק קלב"מ מ"מ עיקר החיוב שלו הוא אשעת הגבהה וכיון דנסכו בידים אח"כ לא מקרי השבה וע"כ חייב אשעת הגבהה אשר ע"כ מוכח דהתוס'

ל"ס כלל ס' המל"מ אף בגזלן, ולפ"ז יש להוכיח ס' המל"מ מדקאמר הגמ' בב"ק (דף קי"ז) מעיקרא סברי כר' אבין ולבסוף סברי כרבי ירמיה וקשה למה לא קאמר מעיקרא סברי כשמואל ולבסוף ס' כרב וכ"ר שהקשה הפ"י והניח בצ"ע ואף לפי התי' הראשונים שכ' התוס' מ"מ מוכרחים לבא למ"ש התוס' שתקנו שיתחייב אכל מה שיעשה אח"כ וא"כ למה לא קאמר הגמ' דמעיקרא לא רצו לתקן כן אבל לפ"ד המל"מ הנ"ל א"ש דאשעת הגבהה חייב מדאורייתא אם מזיקו אח"כ בידים, ולפי ס' המל"מ הנ"ל בע"כ צ"ל הא דקאמר הגמ' ורב מ"ט ל"א מערב אף דלדידיה דס"ל כר"י מדאגבי' קניה אין דוחק כלל לומר מנסך ממש כיון דל"צ לבא לס' תוס' שכתבתי לעיל וצ"ל דאפ"ה עדיף לומר מערב דלא צריך לאוקמי דמתני' מיירי דאגביה וכ"כ בחי' רשב"א, וא"כ לפמ"ש לעיל דלחזקי' מצינן לאצרוכי לאפטורי מערב כיון דמפסיד ליה לגמרי ועיין במהר"ם שיף] א"כ מוכח לחזקי' לומר מערב כי היכא דלא נצטרך לומר דמיירי באגבי' דוקא ואתי' שוגג ומזיד לדידיה כפשטי' ולא צריך לדחוקי לומר דשוגג מיירי בישראל כשר ומזיד במומר כמו שנדחק הפ"י:

(ג) **ולפ"ז** דלחזקי' אמרינן מערב נסתר מ"ש הפלתי ביו"ד סי' ד' בישוב דברי הטור דהא דאוקי הגמ' מעיקרא דאית ליה שותפות אזל אליבא דחזקי' יעיי"ש דלפמ"ש, לחזקיה בע"כ הוא מערב וסוגיא דהתם בע"כ אזלי אליבא דמ"ד מנסך ממש. ובדרך חידוד אמרתי לקיים עיקר יסודו של הפלתי עפמ"ש רש"י שם בחולין דר"ה נקט רבצה לרבותא דאלו לא היתה רבוצה אמרינן מדאגבי' קני' והקשו התו' על רש"י א"כ מאי מקשה הגמ' ממנסך הא מנסך מיירי בע"כ דאגביה, ונ"ל די"ל ע"כ ל"ס לרש"י דאמרינן מדאגבי' קני' ואוסר דבר שאינו שלו דוקא במזיד כיון שיודע שיין נאסר בניסוך ונהי דאנן אמרינן לא כל כמינך שתאסר ייני לאונסי מ"מ כיון דאינו יכול לאסור רק משום דהוי לאונסו וע"כ מקרי גזלן בהגבהה כיון דלולי שהיה ע"י אונס נאסר היין וע"כ קנה בהגבהה וזה נ"ל כוונת התו' [ועי"ז נדחה מ"ש הגאון בעל תורת יקותיאל וכן כיון לדבריו אדמו"ר הגאון המנוח מוהר"י זצוק"ל הכ"מ יעיי"ש], מ"מ היכא דהוי שוגג י"ל דלא שייך לומר מדאגביה קניה כיון דא"י כלל שיין נאסר ע"י הגבהה וא"כ אינו מוכרח כלל שהוא נגד רצון בעל היין וכ"כ הב"מ בפ"י מה' תרומות להדיא לשיטת הר"מ דבשוגג ל"ש לומר מדאגביה קניה, ולפ"ז מיושב קושי' התוס' על רש"י די"ל דקושי' הגמ' קאי על הא דקתני במנסך שוגג פטור כיון דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואינו נאסר כלל ל"ש למיתני פטור וע"ז משני הגמ' שפיר דאית ליה שותפות ול"ק קושי' הפלתי מהכ"ת יתקנו חכמים במילתא דלא שכיח כהאי כיון דאף יין שלו נאסר די"ל דעיקר התקנה היה באמת בשביל אחר שאינו

שותף דאפילו הכי אוסר בהגבהה כשיטת רש"י רק כיון דכבר תקנו באחר ממילא אף בשותף דהוי ל"ש ממילא חייב משום לא פלוג וע"כ הוי אמינא דאף בשוגג חייב כיון דבשותף יכול לאסור ע"כ אצטריך לאשמעינן דבשוגג פטור אבל לפ"מ דאסיק לצעורי קא מכוון א"כ וודאי אף לרש"י א"י לאסור בהגבהה כיון דאמרינן דלא כיון לע"ז כלל רק לצעורי א"כ קשה קושי' הגמ' אף על מזידין חייבין במנסך היכא משכחת לה וע"כ לא מצי הגמ' לאוקמי באית ליה שותפות דקשה דהו"ל מלתא דל"ש כמ"ש הפלתי מהכ"ת יתקנו חכמים בזה והוצרך הגמ' לשנויי במומר, אמנם עיקר דבריו של הפלתי לא נתיישב לענ"ד כלל לומר דבשותף ל"ש לתקוני כיון דאף יין שלו נאסר הוי מלתא דלא שכיחא, כיון דהוא רשע ומנסך יין במזיד לע"ז מהכ"ת ימנע עצמו מלשתות היין וא"כ לדידיה ל"ה פסידא כלל ודוחק לומר דירא דלמא שמעי ביה רבנן ומפסיד לי' מיני':

ולענ"ד היה נראה ליישב שיטת הטור ע"פ ס' הסמ"ע בחו"מ (סי' שפ"ה) דבמנסך ל"א לצעורי כיון דהיה יכול לחלוק היין ולנסך חלק חבירו בפ"ע ומ"ש הש"ך (ביו"ד סי' ד' ס"ק ה') א"כ למה לא משני הגמ' במנסך דאית ליה שותפות, י"ל ע"פ הסברא שכתבתי לעיל דזה אין סברא שיתקנו חכמים בשביל הפסד ממון היכא שעי"ז יבא לידי מכשול כמ"ש לעיל (אות א') בסתירת דברי הפ"י וראיה גדולה לסברא זו דהא חזינן לחזקיה דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק וחייב מצד הדין ואפ"ה פטור בשוגג כדי שיודיע מכש"כ דל"ש לתקוני היכא דפטור מצד הדין שיהיה חייב אם עי"ז יבא לידי מכשול לשתות יין האסור, וא"כ י"ל דלא מצי לתרוצי באית ליה שותפות כיון דלפי סברת הסמ"ע עיקר הטעם בשותף דל"א לצעורי קא מכוין דהו"ל לחלק היין ולנסך חלק השותף בפני עצמו ובע"כ דסבירא ליה לסמ"ע דזה הוא דבר נקל לעשות לחלק היין ואם כן קשה מאי הועילו בתקנתן דתקנו שיתחייב לשלם ועי"ז לא ינסך קשה כיון דבאמת זה האדם המנסך יין המשותף וודאי הוא רשע וכוונתו לנסך יין לע"ז ולא לצעורי כוונתו אם כן לא הועילו חכמים בתקנתן שיחלק היין וינסך חלק חבירו בפני עצמו ונהי דאנן לא נאסור היין דנאמר לצעורי קא מכוין מכל מקום באמת זה היין אסור דהא זה האיש שאנו דנין עליו הוא רשע באמת כיון דחיישינן שינסך יין המשותף ונהי דאם יתחייב לא ינסכנו בשותפות מ"מ יחלקנו וינסכו בפני עצמו והוא יהיה פטור דנימא לצעורי קמכוין ובאמת היין אסור וע"כ בשביל זה בוודאי לא תקנו וע"כ הוצרך לשנויי בישראל מומר וכיון דתיקנו במומר ממילא ה"ה בשותף חייב משום לא פלוג, אבל בקושי' הראשונה דהוי ס"ל אין אדם אוסר דשא"ש אפילו אם כיון באמת לע"ז משני הגמרא שפיר דאית ליה שותפות בגויה, ול"ק קושי' הנ"ל מאי הועילו חכמים דינסך חלקו של השותף בלבד

דלפ"מ דאית לן השתא אין אדם אוסר כלל אפילו כיון לע"ז לית לן בה דהא היין יהיה מותר באמת ודברי הטור נכונים, אך לפמש"ל (אות ב') לשיטת המל"מ דסבירא ליה היכא דקנאו בהגבהה ועושה אח"כ היזק שאינו ניכר חייב משום דעכ"פ לא עביד השבה מעליא ולפי דבריו במנסך חייב מצד הדין דכיון דאגביה קניה ובעי למיעבד השבה מעליא, והנה לפ"ז צריך להבין למה יהיה בשוגג פטור כיון דחייב מצד הדין ולר"י לית ליה כדי שיודיע ומכש"כ דבמומר ל"ש כדי שיודיע, אך לפמ"ש לעיל דבשוגג ל"ש לומר מדאגביה קניה א"ש דבשוגג פטור מטעם קלבד"מ ולפ"ז נסתר מ"ש בישוב דברי הטור דלא מצי לאוקמי בשותף דל"ה לתקוני בשותף מטעמים הנ"ל ולפ"ז דבמנסך חייב מצד הדין א"א לומר כן דכיון דחייב מצד הדין מאי נ"מ אם הוא שכיח או לא:

(ד) **אך** לכאורה ק"ל לשיטת המל"מ דבמנסך לכולי עלמא חייב מדאורייתא מהא דקאמר הגמרא למאי דתני אבוה דרבי אבין אי תני מנסך הו"א משום דאפסדיה לגמרי והתם קאי על מנסך ממש דמש"ה קאמר דלא ילפינן ליה ממטמא משום דקלבד"מ וכיון דקאי על מנסך ממש הו"ל לאצרוכי דבמנסך חייב מצד הדין משום דקניה בהגבהה ולא מוכח מיניה כלל דחייב בהיזק שאינו ניכר בעלמא, ואפ"ל דקושי' הגמרא כיון דמנסך סובל שני פירושים מנסך ממש ומערב אם כן קשה לפ"מ דחזרו לומר מדמע הו"ל לומר מערב ולמה הוצרכו לומר מלתא אחריתא לגמרי ע"כ קאמר הגמ' דהו"א משום דמפסיד ליה לגמרי, ולכאורה בלא דברי המל"מ הנ"ל מוכרחים אנו לפרש כן דקשה למה לא קאמר הגמרא כדלעיל דאי תני מטמא ומנסך משום דעביד איסורא כמו דקאמר הגמרא לעיל בצריכותא דמתני' דאמאי דקאמר משום דהפסד מרובה קשה לכאורה דהא מטמא איירי אף בחולין כדקאמר הגמרא וחולין טמאים מצד הסברא שוים כמו תרומה וכ"כ הפ"י להדיא לקמן ואם כן ל"ה הפסד מרובה נגד תרומה וקשה למ"ל מדמע הא הו"מ למילף ממטמא חולין, אבל אי הוי אמר משום דעביד איסורא לא מצינן למילף אף ממטמא חולין משום דאסור לגרום טומאה כדלעיל, א"ו צ"ל כנ"ל דהיה קשה להגמרא לתני מערב ע"כ הוכרח הגמרא לומר משום דהפסד מרובה ולפ"ז מוכח באמת דלמאי דתני אבוה דרבי אבין לא נכלל במטמא רק תרומה ולא חולין, ולפ"ז מיושב גם כן מאי דקאמר ואי תני מנסך הו"א משום דמפסיד ליה לגמרי ופי' רש"י דתרומה טמאה חזיא עכ"פ להסקה וקשה למה לי' להגמרא לדחוקי כולי האי הוי לי' למימר דמנסך הוי הפסד מרובה אבל מטמא אצטריך לאשמעינן משום מטמא חולין דהוי הפסד מועט ולפמ"ש א"ש דמוכח דלא הוי בכלל מטמא מדהוצרך למתני מדמע ולא ילפינן ליה ממטמא חולין ומערב וע"כ הוצרך הגמרא לומר משום דמפסיד ליה לגמרי וכמו שפי' רש"י דתרומה

חזיא עכ"פ להסקה ולפ"ז יש לקיים סברת המל"מ הנ"ל [גם יש להביא ראייה לדבריו מב"ק (דף צ"ח ע"א) ולא אמרן אלא דאדיה אדיה אבל אגבהה השבה מעליא בעי למעבד דלכאורה הוי ממש סברת המל"מ ועיי"ש בש"מ שכתב דמטעם אחר ל"מ השבה וכ"כ הפ"י שם יעיי"ש]:

וכיון דזכינו לדין לקיים סברת המל"מ דמנסך חייב מצד הדין מיושב שפיר קושית הפ"י שהתחלתי למה לא אמרינן בכל מקום דאמרינן קלבד"מ שיתחייב משום שלא יהא כל אחד ואחד הולך וכו' די"ל וודאי היכא דחייב ממילא מיתה או מלקות אין צריך לתקן דממילא יהיה ירא לנפשו ומנסך שאני דחייב מצד הדין כיון דאגביה קניה ובעי למיעבד השבה מעליא, אך באמת דחיקא לי לומר דבמנסך חייב מצד הדין מדקתני דומיא דאינך דהוי רק משום קנסא וא"כ או דמוכח דלא כס' המל"מ או דמוכרחין אנו לחלק דהיכא דשייך קלבד"מ הוי כאלו נעשה ממילא ושפיר מצי למימר הרי שלך לפניך, ול"ד למאי דאמרינן אפילו למאן דסובר היזק שא"נ ל"ש היזק אפ"ה היכא דגזלו ועשה בו השא"נ דלא מצי למימר הרי שלך לפניך כיון דעשה בידים השא"נ כמ"ש המל"מ דהתם נהי דבשעה שעושה ההיזק הוי היזק שא"נ, אפ"ה כיון דעושה לחבירו היזק בידים תו לא מצי, למימר הרי ש"ל, אבל היכא דקלבד"מ לא הוי כאלו עשאה בידים כלל. [הן אמת דזה דוחק גדול לענ"ד. דהא אף היכא דקלבד"מ מ"מ חייב לצאת י"ש כמ"ש רש"י בב"מ אתנן אסרה תורה, וא"כ למה לא נימא לפי ס' המל"מ הנ"ל דהיכא דאגבי' ל"מ לומר הרי ש"ל, וצ"ע]. ולפ"ז דמוכח דמנסך הוי תקנה וצריכין אנו לומר כתי' בתרא שכ' התוס' דתקנו שיתחייב אכל מה שיעשה לבסוף, א"כ הדרי' קושית הפ"י הנ"ל לדוכתי' למה לא תקנו בכל מקום דאמרינן קלבד"מ, וגם קושיא השניה צ"ע למה קאמר הגמ' בב"ק מעיקרא סברי כר' אבין ולבסוף כר' ירמי' הא מצי למימר מעיקרא סברי כשמואל ולבסוף סברי כרב כמו שהניח הפ"י בצ"ע, גם יש לדקדק בגמ' דקאמר ורב סבר כר' ירמי' לפמ"ש התוס' בתי' בתרא דשמואל סבר ג"כ כר' ירמי' רק דס"ל דאפ"ה פטור משום דמצי אמר הרי שלך לפניך א"כ הו"ל להגמ' לאסוקי הכי בהדיא דבמאי דמשני סבר לה כר' ירמי' לא משני מידי כיון דשמואל סבר ג"כ כר' ירמי':

(ה) **ונלפענ"ד** ליישב כ"ז דוודאי היכא דשייך קלבד"מ י"ל דלא שייך כלל לתקן שלא יהא כל אחד ואחד הולך כמ"ש הפ"י ג"כ וכי יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו רק כיון דכבר תקנו על היזק שא"נ היכא דל"ש קלבד"מ, ממילא נכלל בכלל זה שיתחייב אשעת הגבהה אפילו היכא דבשעת נסוך קלבד"מ דכיון דתקנו שיהי' חייב על היזק שא"נ אף דמן הדין ל"ש היזק ה"ה דמצי לחיובי אשעת הגבה' ואף דהוי לא שכיח י"ל כיון דגזרו

על מטמא דהוי ג"כ ל"ש ממילא אין לחלק אף דמנסך הוי יותר לא שכיח כיון דמתחייב בנפשו מ"מ י"ל דאין לחלק כולי האי בין ל"ש טובא לל"ש פורתא בתקנת חכמים, ולפ"ז מיושבים כל הקושיו' הנ"ל דקושיא הראשונה למה לא תקנו בכ"מ דאמרינן קלבד"מ שיתחייב משום שלא יהא וכו' מיושב בפשוט דלעשות תקנה בפני עצמו דלא נימא קלבד"מ משום שלא יהא לא הוצרכו לתקן דממילא לא יעשה כן משום קלבד"מ, והא דגזרו במנסך לחייב אשעת הגבהה היינו משום דנכלל בגזירת מטמא, ואף דמנסך קלבד"מ מ"מ חייב אשעת הגבהה ולפ"ז מיושב ממילא קושי' השניה של הפ"י דהו"ל להגמ' לומר בבב"ק מעיקרא סבר כשמואל ואח"כ כרב, דלפ"ז א"א לומר כן דאי הוי סברי מעיקרא דאין סברא לחייבו אשעת הגבהה א"כ הא דלבסוף אמרו אף המנסך היינו משום דרצו לעשות תקנה במנסך לחייבו משום שלא יהא וכו' דליכא למימר דממילא נכלל בגזרת מטמא דהא חזינן דלא נכלל דהא מעיקרא ל"א מנסך אלא ודאי דרצו לעשות תקנה חדשה בשביל מנסך לחוד וא"כ תיהדר קושית הפ"י הראשונה לדוכתי' למה לא עשו תקנה בכ"מ דאמרינן קלבד"מ וע"כ הוצרך הגמ' לומר מעיקרא סברי כר' אבין וע"כ לא היה אפ"ל דמנסך נכלל בכלל מטמא דהא מנסך איכא לפטורי משום קלבד"מ אף אשעת הגבהה אבל לבסוף דסברי כר' ירמי' היינו דס"ל דדין דאורייתא הוא כך שלא לומר הגבהה צורך ניסוך א"כ ממילא חוזר וניעור להיות מנסך בכלל מטמא אבל לא שעשו תקנה חדשה בשביל מנסך, ולפ"ז מיושב גם כן הדקדוק הנ"ל דלא מפרש הגמ' טעמא דשמואל כיון דאף הוא סבר כר' ירמי' לפי תי' בתרא של תוס', ולפ"ז מיושב היטב כיון דאסיק הגמ' דשמואל ס"ל קנסא מקנסא לא ילפינן וא"כ בע"כ דהוצרכו לתקן במנסך בפני עצמו דל"ל דהוא בכלל מטמא דהא לא יליף קנסא מקנסא וע"כ קאמר שפיר אף דסבר כר' ירמי' מ"מ מהכ"ת לתקוני במנסך בפני עצמו לחייבו אשעת הגבהה כיון דקלבד"מ לא תקנו בשביל זה כמו דלא תקנו בכ"מ דקלבד"מ, אבל לרב דס"ל ילפינן קנסא מקנסא י"ל שפיר כנ"ל דהוי בכלל מטמא, ולפ"ז צ"ל הא דקאמר הגמ' לקמן ואי תני מנסך משום דמפסיד לי' לגמרי ולפמ"ש כאן א"א למיתני מנסך לחוד, וצ"ל ג"כ כנ"ל דהו"ל למיתני מערב דהוי יותר דומיא דמנסך ממטמא, או אפשר דלרווחא דמלתא קאמר הגמ' דל"מ למילף מנסך ממטמא ובזה י"ל קושית המהרי"ן לב שהביא הפ"י על רש"י שפי' דקושית הגמ' להא דתני אבוה דר' אבין כיון דתני מנסך למה לי מדמע ולא פי' למה לי מטמא, ולפמ"ש א"ש דמוכח דלא נחית הגמ' בעיקר הצריכותא דליתני מנסך לחוד דוודאי על מנסך לחוד לא תקנו כלל, ע"כ פי' רש"י עיקר הקושיא כיון דתני מטמא ומנסך למה לי מדמע:

(ו) **ועפמ"ש** לעיל בצריכותא דאבוה דר' אבין נלענ"ד ליישב קושית הראב"ד על הר"מ שפסק דהעושה מלאכה במי חטאת ופרת חטאת חייב בדיני אדם, והקשה הראב"ד דהא דהוצרך הגמ' לאוקמי ע"מ שתינק ותדוש היינו אליבא דחזקיה אבל לדידן ל"צ לבא לתי' הגמ', ואף דקשה אליבא דידן ג"כ למה לא נילף ממטמא ומדמע תי' הראב"ד די"ל שאני הני דלהנאתו נתכוון ע"כ לא קנסו, ולענ"ד צ"ע דברי הראב"ד דא"כ דלמא גם לחזקיה פטור אף במזיד משום כדי שיודיע כקושי' הגמ' לעיל א"ה אפילו מזיד נמי ותי' הגמ' לא שייך השתא לאזוקי קא מכוין דהא בפרת חטאת אינו מכוין לאזוקי לס' הראב"ד, ובע"כ דוודאי אלו לא הי' כוונתו להזיק בשביל הנאה מועטת שיש לו לא היה מזיק לחבירו אלא וודאי שכיון לאזוקי וא"כ הדרי הקושיא לדוכתי' למה לא נילף ממטמא ומדמע אף למאן דס"ל היזק שאינו ניכר ל"ש היזק, ובע"כ צ"ל כמ"ש המהרש"א דידע הגמ' דאיכא שום פירכא וא"כ קשה על הר"מ מנ"ל לחייב בהעושה מלאכה, ותו קשי' על הר"מ שפסק דהמטמא טהרותיו של חבירו חייב משמע להדי' אף חולין וקשה דהא קאמר הגמ' ואי חולין משום דאסור לגרום טומאה לחולין וכו' וזהו כמשנה ראשונה דהוי ס"ל כן אבל לדידן דקי"ל דמותר לגרום טומאה לחולין שבא"י כמשנה אחרונה כדאיתא בע"ז פ' ר' ישמעאל וכן פסק הר"מ להדי' א"כ מנ"ל דהמטמא חולין חייב, הן אמת די"ל כיון דאשכחן דאף מדמע דלא עביד איסורא ואפ"ה קנסוהו א"כ ה"ה מטמא חולין ומאי דקאמר הגמ' משום דעביד איסורא היינו אי לא אשמעינן מדמע, מ"מ קשה כיון דהגמ' קאמר ואי אשמעינן מדמע משום דשכיח א"כ ל"מ למילף ממדמע דדלמא מש"ה חייב אף דלא עביד איסורא משום דשכיח, ותו קשי' על רש"י שפי' במתני' המטמא טהרותיו של חבירו כגון תרומה וקשה כיון דהגמ' קאמר להדי' ואי חולין וכו' א"כ מוכח דמתני' אף במטמא חולין מיירי וא"כ אמאי פי' רש"י תרומה:

וליישב כ"ז נלענ"ד ע"פ הדקדוקים הנ"ל בצריכותא דאבוה דר' אבין דקאמר ואי תני מנסך משום דמפסיד לי' לגמרי ופי' רש"י אבל תרומה חזי להסקה למה לא קאמר בקיצור דמנסך הוי הפסד מרובה ומטמא אצטריך לאשמעינן משום מטמא חולין, וא"ל דא"כ ל"ה מצי למימר ואי תני הנך משום דהפסד מרובה אבל מדמע דהפסד מועט אימא לא דהא מצינן למילף ממטמא חולין דהוי ג"כ הפסד מועט. [ועיין בס' מים חיים להפ"ח שכתב ג"כ דמטמא הוי הפסד מועט ממדמע] הו"ל לסיים כדלעיל משום דעביד איסורא כמ"ש כבר לעיל, אשר ע"כ נ"ל די"ל דהגמ' ס"ל וודאי סתם מטמא י"ל דהוי תרומה דחולין אין קפידא כל כך כיון דחזי לי' בימי טומאתו, והא דקאמר הגמ' לעיל ואי חולין היינו דקשה לי' להגמ' כיון דגזרו ביחד על מטמא ומדמע ליכא למימר דמטמא

איירי דוקא בתרומה ומשום הפסד מרובה דהא מדמע לא הוי הפסד מרובה ואפ"ה גזרו א"כ מוכח דאף חולין הוי בכלל מטמא וא"כ הוי ליה למימר בהדי' מטמא חולין ולמה לי מדמע וע"כ הוצרך הגמ' לומר דהו"א משום דאסור לגרום טומאה, רק דקשה כיון דע"כ צריכין לומר ואי תני מדמע משום דשכיח א"כ מנ"ל להגמ' לומר דאף חולין הוי בכלל מטמא דלמא בחולין לא גזרו משום דהוי הפסד מועט והא דגזרו במדמע אף דהוי גם כן הפסד מועט היינו משום דשכיח אלא וודאי מוכח דהגמ' ס"ל כיון דגזרו מטמא ומדמע במעמד אחד מצינן למילף מבינייהו דליכא למימר משום הפסד מרובה הא מדמע ל"ה הפסד מרובה ואפילו הכי גזרו וגם ליכא למימר משום דשכיח דהא מטמא ל"ש ואפילו הכי גזרו, ולפ"ז מיושב הקושי' הנ"ל על הר"מ דפסק מותר לגרום טומאה לחולין וכו' ואפי' הכי פסק דאף מטמא חולין חייב, ובזה ניחא דמוכח ע"כ דס"ל להגמ' דמצינן למילף מבינייהו וא"כ אף למאי דפסקינן מותר לגרום טומאה אפ"ה מצינן למילף ממטמא ומדמע דליכא למימר מטמא תרומה משום דעביד איסורא או דהוי הפסד מרובה מדמע יוכיח ואין לומר מדמע שכיח מטמא יוכיח, רק דבל"ז הוי קשה מנ"ל למילף בכעין זה ממלתא דרבנן דלמא משום חומר שיש בא' אף שאינו דומה לחומר שיש בחבירו אפ"ה גזרו, אבל לפמ"ש מוכח כן דאל"כ מנ"ל להגמ' דמטמא היינו חולין דלמא דוקא מטמא תרומה ומדמע דאיכא בכל חד צד למעליותא מאי דליכא בחולין דתרומה הוי הפסד מרובה ומדמע שכיח, רק לכאורה עדיין דלמא הגמ' ס"ל מטמא כולל הכל בין חולין ובין תרומה ולא דילפינן ממדמע וא"כ הדרי הקושי' לדוכתי' מנ"ל להר"מ לדידן דס"ל מותר לגרום טומאה וכו' דחייב בחולין. אך לפ"מ שהקשיתי לעיל בצריכותא דאבוה דר' אבין דקאמר ואי תני מנסך משום דמפסיד לי' לגמרי למה לא קאמר משום הפסד מרובה ומטמא אצטריך משום חולין אלא וודאי מוכח דהגמ' ס"ל דלפ"מ דתני אבוה דר' אבין מטמא ומנסך דבתרווייהו איכא הפסד מרובה י"ל דבאמת לא מוכח כלל מטמא חולין דהוי רק הפסד מועט וע"כ קאמר הגמ' שפיר משום דמפסיד לי' לגמרי וא"כ מוכח דחולין ל"ה בכלל מטמא, והא דקאמר הגמ' לעיל ואי חולין היינו דילפינן מבינייהו וא"ש פסק הר"מ. רק לכאורה עדיין קשה כיון דחזרו לומר אף המדמע אף דהוי הפסד מועט וא"כ ממילא אף מטמא חולין חייב א"כ יותר הו"ל לומר מטמא חולין ולמה להו לומר ענין אחר לגמרי, אך נ"ל פשוט דוודאי מאי שגזרו במעמד אחד כגון לתנא דמתני' דגזרו מטמא ומדמע ביחד שפיר מצינן למילף מבינייהו דאין ס' לומר דגזרו בשביל ס' חלוקות כיון דביחד גזרו אין ס' לומר דמטמא הוי משום הפסד מרובה ומדמע משום שכיח אלא וודאי דמטעם אחד גזרו על שניהם ושפיר מצינן למילף מטמא

חולין, אבל לאבוה דר' אבין דמתחלה גזרו מטמא ומנסך ואח"כ חזרו לומר אף המדמע י"ל שפיר דבתחלה גזרו משום הפסד מרובה ואחר כך חזרו לומר מדמע משום דהוי שכיח דהא חזינן בע"כ דלא הוי מטעם אחד מדהוצרכו לגזור בפעם אחר וא"כ י"ל באמת במטמא חולין דמגזירה ראשונה לא מצינן למילף דהוי משום הפסד מרובה ומגזירה שניה לא מצינן למילף דהוי משום מלתא דשכיחא:

ולפ"ז דברי רש"י נכונים וברורים במאי שפי' במתני' במטמא תרומה דנהי דמסקינן דלתנא דמתני' אף מטמא חולין חייב היינו משום דמחייב אף מדמע אבל מטמא לחוד מוכח דהוי רק תרומה מצריכותא דאבוה דר' אבין וכמ"ש לעיל ומכש"כ דאתי שפיר טפי לשיטת הרמב"ן דפסק כשמואל בדיני דקנסא מקנסא לא ילפינן וכיון דלפמ"ש מטמא לא משמע רק תרומה י"ל אף אליבא דתנא דמתני' כיון דלא ילפינן מקנסא י"ל אף אליבא דתנא דמתני' דלא גזרינן במטמא חולין וע"כ פי' רש"י תרומה במתני':

ולפ"ז י"ל ג"כ קושי' הראב"ד על הר"מ די"ל מש"ה מקשה ר' אלעזר לחזקיה ולא לר' יוחנן דלר' יוחנן י"ל מש"ה לא גזרו במי חטאת ופרת חטאת די"ל דהוי לא שכיח [שוב ראיתי בס' מים חיים להפ"ח שכ"כ דהוי לא שכיח ועיי"ש] לא מבעי' פרת חטאת שנעשית לעתים רחוקים אלא אפילו מי חטאת י"ל כיון דעיקר מה שנפסל היינו על ידי היסח הדעת א"כ מי שרוצה להזיק חבירו ולפסול מי חטאת של חבירו מהכ"ת יעשה בו מלאכה ויתחייב יפסלנו ע"י היסח הדעת וע"כ י"ל דהוי מלתא דלא שכיח לעשות תקנה בזה רק דקשה כיון דגזרו במטמא דהוי ל"ש מצינן למילף ג"כ מי חטאת ופרת חטאת רק די"ל מטמא ומנסך היינו משום דעביד איסורא, ואף דחזינן דאח"כ גזרו במדמע אף דלא עביד איסורא מ"מ י"ל דהיינו משום דשכיח. אך כבר כתבתי לעיל דממאי דגזרו במעמד א' מצינן למילף מבינייהו דמש"ה מחייבינן במטמא חולין, ולפ"ז לתנא דמתני' דס"ל דגזרו תחלה מטמא ומדמע מוכח אף מי חטאת ופרת חטאת דליכא למימר משום דעביד איסורא הא במדמע לא עביד איסורא וליכא למימר דמדמע שכיח הא מטמא לא שכיח אבל למאי דתני אבוה דר' אבין י"ל שפיר דלא מצינן למילף מי חטאת ופ"ח דממאי דגזרו בתחלה מטמא ומנסך היינו משום דעביד איסורא והא דגזרו אח"כ מדמע היינו משום דשכיח דממה דגזרו בשני פעמים לא מצינן למילף מבינייהו כמ"ש לעיל דמש"ה לאבוה דר' אבין הוי דוקא מטמא תרומה, ולפ"ז מיושב הר"מ הנ"ל די"ל ר' אלעזר לא מצי להקשות לר' יוחנן דהו"מ למימר דברייתא זו ס"ל כאבוה דר' אבין וע"כ לא מצינן למילף מי חטאת ופ"ח די"ל נ"ל משום דהוי לא שכיח ולא עביד איסורא וע"כ הקשה רק

לחזקי', אבל לדידן דס"ל כתנא דמתני' דתני מטמא ומדמע שפיר מצינן למילף אף מי חטאת ופ"ח וע"כ אף אליבא דידן צריכין לתרץ פרה שהכניסה לרבקה וכו' כשנוי' דר"א:

(ז) **והנה** בעיקר קושית התוס' (ד"ה מנסך קלבד"מ), היה נ"ל לפי מה שכתבו התוס' בב"ק (דף צ"ח ע"א ד"ה הצורם) להוכיח דבעשאו בידים חייב וקשה כיון דהוי היזק שאינו ניכר למה יהיה חייב וצ"ל דהוי כמו מטמא מדמע ומנסך. וקשה לשמואל דלא יליף מקנסא היכא אשכחן תקנה זו, וצ"ל לפי זה כסברת המל"מ דאע"ג דהיזק שאינו ניכר ל"ש היזק אפ"ה אם עשאו בידים ל"מ למימר הרי ש"ל, ולפי זה י"ל לפי מה שכתבתי לעיל (אות ד') להוכיח דלא כסברת המל"מ דלדידיה אי אמרי' מדאגבי' קני' חייב מצד הדין ול"ה מנסך תקנתא ופשטיה דמתני' משמע דהוי רק תקנה, ולפי זה אתי שפיר דשמואל לא מצי סבר מנסך ממש אף דסבר כרבי ירמי' כיון דס"ל קנסא מקנסא לא ילפינן ומוכח ממתני' דתני או שנפסלה כסברת המל"מ ואם כן אי הוי סבר מנסך ממש ל"ה תקנתא, אבל לרב דס"ל קנסא מקנסא ילפינן ולא מוכח כסברת המל"מ שפיר מצי סבר מנסך ממש והא דקאמר לשמואל מנסך קלבד"מ משום דע"כ בלא אגבי' מיירי דאי באגבי' חייב לדידיה מצד הדין. ולפי זה מצינן למימר דאף שמואל ס"ל כרבי ירמיה ואפ"ה ל"מ למימר מנסך וכמו שכתבתי:

ולפי זה י"ל גם כן קושית הראב"ד על הרמב"ם שכתב העושה מלאכה בפ"ח חייב, והקשה הראב"ד דקושית הגמרא ל"ה רק אי היזק שאינו ניכר שמי' היזק אבל לדידן דל"ש היזק לעולם פטור, ועיין בהה"מ שכתב דבאמת הו"מ לומר ולטעמיך וכתב המ"ל דהו"מ לשנויי בקיצור דלמ"ד לא שמי' היזק הו"מ לומר מקנסא לא ילפינן, רק דלפי זה הוי סוגית הגמרא אזלא לשמואל ותיקשי להרמב"ם דפסק כרב ע"כ תירץ הה"מ דהו"מ לומר ולטעמיך, ולפמ"ש י"ל בפשוט דמש"ה לא הו"מ להקשות לרב דהא באמת מצינן לפרש הא דאמר רב מנסך ממש ושמואל אמר מערב דפליגי בפלוגתא דחזקי' ורבי יוחנן די"ל תרווייהו ס"ל מדאגביה קני' רק שמואל ס"ל היזק שאינו ניכר ל"ש היזק והוי מזיד חייב תקנתא ע"כ ל"ס מנסך ממש כיון דצ"ל מדאגביה קניה חייב מצד הדין דל"ה השבה כסברת המל"מ, ורב דס"ל היזק שאינו ניכר שמיה היזק שפיר מצי למימר מנסך ממש ובמזיד חייב מצד הדין והתקנה היה דיפטור בשוגג, רק כיון דבאמת איתותב חזקיה ע"כ אוקי הגמרא טעמא דרב אפילו אי ס"ל היזק שאינו ניכר ל"ש היזק ודמש"ה ל"מ למימר מערב משום קנסא מקנסא ילפינן אבל לפום הו"א זו דלא איתותב חזקיה עדיין הו"מ למימר דכ"ע ס"ל קנסא מקנסא לא ילפינן ורב כחזקיה דלדידי' עדיף לומר מנסך ממש כפשטי' דלישנא דמנסך ומדאגבי' קני' ואף דבשעת ניסוך קלבד"מ מ"מ לא מקרי השבה

כסברת המל"מ, אך אליבא דאמת מוכח לכאורה דלא כסברת המל"מ וכמ"ש דאל"כ ל"ה מנסך תקנתא ודוק היטב, וא"ש דל"מ להקשות רק לחזקי' ולא לרב דס"ל קנסא מקנסא ילפינן דעכשיו דלא איתותב חזקי' י"ל טעמא דרב כחזקי':

וארווחנא בזה דלכאורה הו"מ למימר נהי דקנסא מקנסא ילפינן מ"מ כיון דהגמ' עביד צריכותא בין הפסד מרובה להפסד מועט חזינן דכל היכא דאיכא סברא לחלק לא ילפינן וא"כ נהי דהר"מ ל"ס ליה ס' הראב"ד דהיכא דלטובתו מתכוון לא קנסוהו וכמ"ש הה"מ, דלכאורה מצינן למימר אדרבא היכא דלטובתו מתכוון שייך יותר שלא יהא כ"א הולך וכו' רק דלכאורה מצינן למימר טעמא משום דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי ונהי שהתוס' כתבו דזה הטעם אינו מועיל רק להיות היזק שאינו ניכר, י"ל היינו לחזקי' אם היזק שאינו ניכר חייב מצד הדין משא"כ לדידן דל"ה רק קנס י"ל הואיל והדבר מצד עצמותו אינו עומד דוקא לזה ע"כ לא קנסו, ולפי מה שכתבתי י"ל דמוכח ממתניתין דהתם דתני בהמה ונפסלה מע"ג מזבח כקושית התוס' שם, ואפשר דהרמב"ם ל"ס לי' תירוץ התוס' רק רבה ס"ל כשמואל כסברת המל"מ דבגזלן ל"מ לומר הרי ש"ל היכא שהוא גרם הפסד וע"כ ל"מ הא דסתם שוורים לאו למזבח קיימי, ובפרט למ"ש התוס' דלא עדיף מהיזק שאינו ניכר], ועיין היטב, היוצא מזה שכ' להוכיח לרב דל"ס ליה כסברת המל"מ דאם לא כן ל"ה מנסך תקנתא:

(ח) **אך** לפי מה שהיה נ"ל בישוב דברי הרמב"ם שכתב שור היוצא ליסקל אומר לו הרי ש"ל כפשטיה דמתניתין (עיין פ"ג מהל' גזילה) ובפי"א מהל' נזקי ממון כתב בשומר לאחר שנגמר דינו החזירו אינו מוחזר, ועיין בלח"מ שישב דברי הרמב"ם על פי שיטת רש"י ובהל' גזילה מיירי דלא אתפסי' בידים וכתב שהוא דוחק כמובן, ולפענ"ד היה נ"ל לפי מה שכתב הלח"מ בגירסת הרמב"ם אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעלים (ועיין בגי' שלפנינו בהרמב"ם שכתב בפניו כמו בגמרא, וצ"ל דהלח"מ היה לו גירסא אחרת בהרמב"ם], והיה נ"ל ליישב לפי גירסתו ע"נ, דלכאורה נראה אי אמרינן אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעלים ומוכח דהשומר מקרי בעלים דהא מיירי שגמרו דינו לפני השומר, מכל מקום לכאורה היה נראה דדוקא שומר דאתי לידי' מדעת הבעלים וע"כ עומד במקום הבעלים אבל גזלן מהכ"ת ליקרא בעלים, אך יקשה לפי זה לרבנן דאמרי להדיא בברייתא דרבה ב"ש בגזלן שור עד שלא נגמר דינו אומר הש"ל ודייק הגמרא משנגמר לא והוא מטעמא דאין גומרין דינו של שור אלא בפניו ולשיטת הרמב"ם שגמרו דינו בפני השומר וכמו שכתב הלח"מ להדיא, אם כן תינח שומר גזלן מאי איכא למימר, ואפשר לומר לפי מה דס"ל לר"ש דבר הגל"מ כממון דמי וקרינן ביה וגונב מבית האיש

ע"כ מקרי הגזלן גם כן בעליו אבל לדידן ל"מ לאשכוחי הא בגזלן, על כן פסק הרמב"ם שפיר בגזלן אף שיוצא ליסקל אומר הש"ל וכסתמא דמתניתין ודלא כמ"ש רש"י דסיפא רבי יעקב דוקא, אבל לפי זה נראה דמוכח כסברת המל"מ דהא התוס' כתבו דהא דנפל ליד ב"ד מקרי היזק ניכר וזה שייך אם הדבר תלוי בהשור שצריך לבא לפני הב"ד וכיון שנפל בידם יצא מרשות בעלים הוי היזק ניכר אבל לשיטת הרמב"ם דלא תלוי הדבר בהשור רק בהא דצריך לגמור דינו בפני השומר והוא עמד לפני הב"ד נראה פשוט דל"ש סברת התוס' רק סברת המל"מ ודו"ק היטב. ולפי זה הדרא הקושיא הנ"ל לדוכתה דמנסך ל"ה תקנתא דחייב מצד הדין אם לא דנימא הואיל ועל גוף הניסך קלבד"מ ל"ש סברת המ"ל וע"כ הוצרך לתקנתא שיתחייב אכל מה שיעשה אחר כך כמו שכתבו התוס':

אך לפי מה דקי"ל דחייב לצאת י"ש וכמו שכתב רש"י דאתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו, דחיקא לי לומר דלולי התקנה הוי השבה כיון דחייב אשעת הגבהה לעשות השבה מעלייתא וס"ס כיון שהוא עשה היזק שאינו ניכר ל"ה השבה מעלייתא, דבשלמא אי הו"א דא"ח כלל אפילו לצאת י"ש הו"מ לומר דהוי באלו נעשה ממילא, ואם נרצה להוכיח מזה דרב לא סבירא ליה הא דאתנן אסרה תורה והוי א"ש מ"ש התוס' על רש"י בהנהו דיכרי דאגנובי לרבא במחתרתא דלא רצה לקבלינהו הואיל ונפק מפומא דרב ולפמ"ש יש בו מן הישוב דלרב לשיטתו מוכח דא"ח לצאת י"ש וע"כ לא רצה לקבלינהו אך לפ"ז מוכח להלכה דלא כרב מנסך ממש ותקשי על הר"מ:

(**ט**) **ואפ"ל** למ"ש הישש"ש ליישב דברי הר"מ דפסק בגזלן אפילו יוצא ליסקל אומר הש"ל ובשומר לאחר שנגמר דינו לא יכול לומר הש"ל וכתב דסברת אתפסתיה לתוראי ל"ש רק בשומר שמחויב לשמור ולא בגזלן, ותמה עליו הש"ך שנעלם ממנו סוף הסוגיא דאי' להדיא לרבנן דבגזלן דוקא עד שלא נגמר דינו מצי למימר הש"ל והוא פליאה עצומה לומר כן על מאורן של ישראל שהיה בהעלם עינו סוף הסוגיא בעידנא דעסיק בה, ולפמ"ש י"ל דבריו ע"נ דבהא דאתפסתי' לתוראי ישנו שני טעמים לחייבו או מטעם שומר כמ"ש הישש"ש וזה ל"ש בגזלן או מטעם סברת המל"מ דל"ה השבה ולפמ"ש דלשמואל מוכח סברת המל"מ ממתניתין דב"ק דתני נפסלה מע"ג מזבח והנה לרבה מוכח ג"כ סברא זו מדפטור שף מטבע של חבירו ואדיה אדיה וקשה למה יגרע ממטמא ומדמע וכן הקשה שם הראב"ד הובא בש"מ עיי"ש אך אי נימא דרבה ס"ל קנסא מקנסא לא ילפינן א"ש וקשיא לדידיה ג"כ מתניתין דתני נפסלה משמע בידים חייב ואמאי הא לא ילפינן מקנסא וצ"ל כסברת המל"מ, ולפ"ז לפום סוגיא דהתם דאזלא לרבה ולדידיה באמת אין חילוק בין גזלן לשומר דס"ס ל"מ השבה ע"פ סברת המל"מ, אבל לדידן

דקי"ל כרב לפמ"ש הר"מ כרב ומוכח דלא כסברת המל"מ לפ"ז א"ש דמתניתין אתיא אפילו כרבנן דר' יעקב ורק בשומר חייב משום אתפסתיה דל"ה ליה למיעבד הכי והוי פשיעה משא"כ בגזלן כסברת הישׁ"ש ולא קשי' מרבנן דסוף הסוגיא דסבירא ליה אפילו בגזלן ל"מ לומר הש"ל לאחר שנגמר דינו די"ל באמת הנהו רבנן ס"ל דנהי דאמרינן באה"נ הש"ל מ"מ היכא דהוא גרם ל"מ למימר הש"ל כסברת המל"מ, רק אליבא דידן לרב מוכרח דאפילו הכי מ"ל הש"ל כיון דסבירא ליה מנסך ממש והוי תקנתא וכמ"ש לעיל מוכח דמצד הדין מצי לומר הש"ל אף אם הוא עשה היזק שאינו ניכר וכמ"ש לעיל ולשמואל ע"כ סיפא דמתניתין ר' יעקב וע"כ א"ש דהר"מ פסק כרב לאוקמי סתמא דמתניתין ככ"ע אף כרבנן דר' יעקב ולא נימא דאתיא כיחידאי ונהי דלא אתיא כרבנן דברייתא דרבה ב"ש מ"מ כאינך רבנן אתיא שפיר ומוכח לרב דלא כסברת המל"מ:

(י) **והנה** לכאורה אפ"ל דתליא בשיטת רש"י ותוס' לפמ"ש רש"י בסוגיא דרבוצה מדאגביה קניה ול"ש לומר א"א אוסר דבר שאינו שלו והקשו התוס' מקושי' הגמרא ממנסך וכבר כתבתי לעיל תי' הגאב"ד דק"ק פוזנן אדמו"ר החסיד המפורסם מו"ה יוסף זצ"ל וכ"כ הגאון בעל תורת יקותיאל דאי נימא דא"א אוסר דבר שא"ש ל"ש לומר מדאגביה קניה כיון דלא נטלו לדבר שנאסר משא"כ ברבוצה כתב רש"י שפיר כיון דוודאי כוונתו לשחוט שני הסימנים וע"י מעשה רבה וודאי אוסר ע"כ מדאגביה קניה ואוסר אפילו במעשה זוטא ע"כ דברי הגאונים הנ"ל ודפח"ח, ולפ"ז י"ל שפיר דהוצרכו לתקן מנסך דלולי זאת כיון דל"ש היזק י"ל דל"ה בגדר גזלן ע"י הגבהה, ועיין רש"י לקמן מטמא ומדמע דרבנן ופי' רש"י כיון דל"ש היזק אין כאן איסורא דאורייתא ולפ"ז יש לדמותו לשליחות יד היכא דלא חסרו דהוי רק כמו שואל שלא מדעת ואינו חייב רק משעת שימוש ולא משעת הגבהה כדאי' בחו"מ (סי' רצ"ב) וע"כ הוצרכו לתקן על מנסך שיהיה בגדר מזיק וע"כ שייך מדאגבי' קני', [ועיין חידושי רשב"א כאן שנראה מדבריו דהיכא דלא כיון לקנותו ל"ש מדאגבי' קני', אך בב"ק (דף צ"ח) לא אמרן אלא דאדי' אודי' מוכח דכעין זה קניה], אבל לפי מה שכתבו התוס' להקשות על רש"י ומוכח דס"ל אפילו לפום הו"א דאין אדם אוסר דבר שא"ש אפ"ה כיון שעושה דבר שהבעלים מקפידים דבשביל זה אינו נאסר משום שאומר לא כל כמינך שתאסר ייני לאונסי ע"כ הוי בגדר גזלן מכש"כ אם עושה באמת היזק שאינו ניכר אף אי הוי אמינא דל"ה היזק פשיטא דהוי גזלן ולא הוצרכו לתקוני כלל ע"כ לשיטת התוס' מוכח דלא כסברת המל"מ:

(יא) **והנה** יש מקום להוכיח כשיטת התוס' דאף דל"ה מזיק מקרי גזלן בהגבהה ממ"ד בב"ק שם בסוגיא לא אמרן אלא דאדי' אדוי' אבל שקלי' מגזל גזלי' ואי נימא דהיכא

דל"ה מזיק לא הוי גזלן א"כ התם דלא הוי מזיק למה יקרא גזלן בהגבהה אלא מוכח כשיטת התוס', אמנם עדיין יש לומר לפמ"ש התוס' שם דצלולין לאו דוקא אלא יכול בר אמוראי לשקלו וא"כ בשעת זריקה לא הוי הדבר ברור שיוכל בר אמוראי לשקלו וע"כ שפיר הוי גזלן, ואדרבא לכאורה משמע מהתם כסברת המל"מ כמש"ל (אות ד'), דלפ"ד אתי' בפשטות הא דאמר התם אבל משקל שקלי' השבה בעי למיעבד, וקשה לכאורה כיון דלרבה ל"מ הפסד דמש"ה ל"מ מזיק למה לא מצי למימר הש"ל, ולפ"ד המל"מ הנ"ל י"ל כיון דמקרי גזלן והוא עושה קצת הפסד ל"מ השבה כמו בהיזק שאינו ניכר ועיין ש"מ ופ"י שם שכתבו טעם הדבר דבעי השבה מיד ליד, ולפ"ד המל"מ הנ"ל אתי שפיר על פי הסברא הנ"ל, אך לפמ"ש דלרבה מוכח ממתני' כסברת המל"מ מחמת קושית התוס' דתני ונפסלה ולרבה, ע"כ קנסא מקנסא לא ילפינן א"כ לרב י"ל שפיר דלא כסברת המל"מ וכמ"ש דאל"כ ל"ה מנסך תקנתא רק אי נימא כס' הנ"ל דלולי דתקנו במנסך ל"ה גזלן על ההגבהה כעין שיטת וס' הגאונים הנ"ל לרש"י בסוגי' דרבוצה:

(**יב**) **וע"פ** סברא זו יש לתרץ הקושיא שהקשיתי על שיטת התוס' שכתב בפשיטות דאם נסכו אחר מצי לומר הרי ש"ל ולדידי קשה טובא למה לא נימא דהוי רוצה בקיומו וכמ"ש כבר, הן אמת לפי גי' הת"ח בהתוספתא יין ונתנסך אומר לו הרי ש"ל ע"כ מוכח לחלק, אך לפי גי' דידן קשה ולפה"ד הנ"ל אתי שפיר דהוכיחו התוס' דמצי למימר הש"ל דלולי זאת ל"ה מנסך תקנתא ועל כן הוצרכו לומר דתקנו שיתחייב אכל מה שיעשה אח"כ, ועיין בפ"י שהקשה מה דחקו לתוס' לומר דרב ושמואל פליגי בס' זו ולא כפשוטו דפליגי בפלוגתא דר' אבין ור' ירמיה ולפי מה שכתבתי אתי שפיר כיון דהוצרכו לחדש לרב דאף על גב מדאגביה קני' אינו חייב מצד הדין כי היכי דלהוי תקנתא, מעתה פשוט לומר דשמואל אתיא כר' ירמיה רק דס"ל דאפ"ה שייך לומר קלבד"מ, אמנם הקשה עוד דלפ"ז הו"ל לומר שם בב"ק מעיקרא סברי כשמואל ולבסוף סברי כרב, וכבר הבאתי קושיתו לעיל (אות ד') וע"פ הס' הנ"ל י"ל אף אי נימא דשמואל מסתמא סבר כר' ירמיה כיון דהלכתא כר"י כמ"ש התו' וכמו שביאר הפ"י דבריהם ולפמ"ש דאף לס' המל"מ צריך לתקנה וקשה על שמואל למה לא אמר מנסך ממש, ולפמ"ש י"ל כך כיון דכ"ז דלא תקנו מנסך שיקרא מזיק ל"ש מדאגבי' קני' וע"כ אמר שמואל שפיר מנסך קלבד"מ כיון דאי אפשר בשום פעם לתקן על מנסך לחוד וע"כ ממילא אין לחייבו על ההגבהה אבל לרב דס"ל קנסא מקנסא ילפינן ממילא שייך על מנסך שם נזק דהוי כמו מטמא ומדמע רק דאי אפשר לחייבו משום קלבד"מ אבל לתקן שיהיה הפסד ל"צ ועל כן ממילא שייך מדאגבי' קני', ולפ"ז א"ש דשם בסוגי' לא הו"מ לומר מעיקרא סברי כשמואל ולבסוף

סברי כרב כיון דהתם אזלא הסוגי' דקנסא מקנסא ילפינן ממילא אי הוי סבירא ליה כר' ירמיה ליתא לס' שמואל כלל ושייך שפיר מדאגבי' קני' ע"כ הוצרך לומר מעיקרא סברי כר' אבין, וזה נכון כפתור ופרח לשיטת המל"מ דמצינו למימר דשמואל ס' כר' ירמיה ואפ"ה לא מצי התם לומר מעיקרא סברי כשמואל ודוק היטב:

[**אמנם** בעיקר הס' הנ"ל שכ' משם הגאונים להוכיח לשיטת רש"י דהיכא דלא עשה הגבהה אדעתיה לעשות דבר שיהיה נזק ל"מ גזלן, לפענ"ד היה נראה ליישב באופן אחר ויתיישב ג"כ קושיא ראשונה של תוס' והוא דמה שהקשו התוס' מאיש כי יקדיש וודאי דאינו ראיה לענין לאסור וקדשים שאני דכתיב אני ה' שונא גזל בעולה ואפילו ע"י מעשה נראה פשוט דאין יכול להקדיש היכא דלא קני' רק מצד הס' קושית התוס' חזקה מה מהני הא דחייב באחריות לענין שיוכל לאסור בפרט למה דקי"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי):

(**יג**) **ועפה"ד** הנ"ל יש מקום לומר בהבנת דברי הר"מ (פ"ז מה' חו"מ) אשר לכאורה דבריו תמוהים, כשהעתיק דינא דמתני' כ' מטמא ומדמע או שעירב טפת יין נסך וזה הוא פי' דשמואל במתני' וע"כ דפסק קנסא מקנסא ל"י כשמואל ואח"כ סיים וכן כיוצא בזה ומוכח דס"ל קנסא מקנסא ילפינן כמ"ש הש"ך, והיותר תימה דלאחר שהעתיק כל הדינים מסוגיא זו כהנים שפגלו והעושה מלאכה במי חטאת כתב המנסך יין חבירו וקשה כיון דלרב זה הוא פי' דמתני' מנסך הו"ל לאקדומי תיכף כשהעתיק המטמא והמדמע הו"ל לפרש המנסך וכמ"ש בפי' המשניות דמנסך יש לומר על שני דרכים, גם כיון שכתב וכל כיוצא בזה א"כ מה שהעתיק מערב הוא משנה יתירה ומנסך דהוא עיקרא פי' דמתני' שבק ליה, גם יש לעיין שלא העתיק כלל מנסך שוגג פטור וכיון דמנסך דהוא פי' דמתני' הו"ל לאסוקי הכי ודוחק לומר דסמך אמ"ש לעיל:

ולולי דמסתפינא היה נראה לי בעזרת השי"ת לפרש פי' נכון בהרמב"ם ולפי זה יהיה בעזה"י מקום ליישב השגת הראב"ד על מ"ש הרמב"ם בעושה מלאכה במי חטאת חייב, ותחלה נראה להוכיח דסוגי' הגמרא בצריכתא הנאמר בתחלת הסוגי' נשנית תחלה קודם דאסיק פלוגתא דקנסו שוגג אטו מזיד דלולי זאת יש לדקדק על הצריכותא דאמר ואי תני מטמא ומדמע הו"א מנסך קלבד"מ, ולכאורה אינו מיושב כ"כ כיון דהאי דינא תלוי בפלוגתא דר' אבין ור"י דנ"מ לדינא לא למילי דתקנתא וכיון דסברי אח"כ כר"י לדינא ממילא נדע דמנסך חייב, אך לפי מה שכתבו התוס' אתי שפיר דהוצרכו לתקן שיהיה חייב אכל מה שיעשה אחר כך וזהו תקנה, אך לשיטת המל"מ ולפמ"ש אני דבמנסך י"ל דל"מ לומר הרי ש"ל משום רוצה בקיומו הדרא הקושיא לדוכתיה גם התוס' נראה

דלא נחתי לזה בתי' הקודמים ועל כן גם לדידהו אינו מיושב כ"כ, וקשה דהו"ל לומר אי תני מטמא ומדמע הו"א כיון דמתני' ר"י דסבירא ליה בדרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד וקשיא מנסך וצ"ל כתי' הגמ' משום דע"ז מבדל בדיל מיניה על כן פטור בשוגג אבל בדאורייתא קנסינן אפילו היכא דבדיל מיניה, ולפי זה הו"מ לאצרוכי בפשיטות דאי לא תני מנסך הו"א מנסך דאורייתא קנסינן ליה אפילו שוגג א"ו מוכח דסוגי' דלעיל נשנית קודם דאסיק דשייך בזה קנסו שוגג אטו מזיד, וכיון דזכינן לדין יש לומר עפ"מ דקשיא ליה אסוגיא דלקמן דמקשה מכמה סתמי משניות דהוי דלא כר' מאיר, ותמי' לי כיון דבדין מטמא ומנסך גופי' סתם רבי דלא כר' מאיר ואם כן מה אולמא חד סתמא מתרי סתמא ומה קושיא, גם קשה קושית התוס' מכהנים שפגלו דהוי דאורייתא ולא קניס ר"י, ותירץ התוס' קשה טובא מ"ש לחלק משום ממנעי ולא עבדי דהו"ל להגמרא עכ"פ להקשות ולתרץ כך כיון דאין התירוץ פשוט, ויותר קשה לפום סוגיא דמנחות (דף מ"ט) דאביי ורבא מוקמי הא דשוגגין פטורין ופגולן פגול כדתני בברייתא מיירי באומר מותר לפגל דלולי זאת אם סבר שהוא שלמים ושחטן לשם שלמים הוי עקירה בטעות ול"ה עקירה וע"כ תי' דמיירי באומר מותר, וכן פסק הרמב"ם פ' ט"ו מהלכות מעשה קרבנות, וכיון שכן שהוא כהן ע"ה שסובר שמותר לפגל נראה דבזה ל"ש ממנעי ולא עבדי דאדרבא ימנע וימנע כיון שהוא ע"ה בשלמא אם נתחלף לו שייך שפיר דהוי שוגג ושייך ממנע ול"ע, אם לא דנימא דלפי זה קושית התוס' מעיקרא ליתא דבאומר מותר ל"ש למגזר שוגג אטו מזיד שיעשה במזיד ויאמר סבור הייתי שמותר לעשות כן להחזיק עצמו בע"ה זה ל"ח, ויש ראיה מזה לפסק הרמב"ם שם דלא כרב חסדא דשם ולרב חסדא קשיא לכאורה וצ"ל כתירוץ התוס', [ומיושב בזה דאליבא דידן ל"צ לאסוקי תירוץ התוס'], גם קשה דמקשה לר"י מנסך דאורייתא הוא דלמא טעמא כדי שיודיע מש"ה לא קניס וכ"ה הפ"י, ומה שכתב הפ"י דבמנסך דמיירי במומר ל"ש כדי שיודיע, מלבד מה שיש לפלפל בדבריו כמו שכתבתי כבר, ק"ל לשיטת הרמב"ם דס"ל בשותפין ל"א לצעורי קא מכוון ואם כן נ"מ בשותף, ולכאורה הייתי רוצה לומר דלר"י מוכח דס"ל בעירובין פ"ו מי שנתן רשותו וחזר והוציא בין בשוגג בין במזיד רבי מאיר אוסר, רי"א במזיד אוסר בשוגג אינו אוסר, וכתב הרע"ב דפליגא בקנסו שוגג אטו מזיד ומוכח דר"י לא קניס בדרבנן וע"כ טעמא דשוגג פטור במטמא ומדמע ע"כ לאו משום כדי שיודיע, אך עדיין קשה מה הוצרך לדחוקי משום חומרא דע"ז להיפך מסברת רבי מאיר לימא משום כדי שיודיע, אמנם לפי מה דמשמע דהיכא דל"ש כדי שיודיע כגון בפני הבעלים או בפני עדים לא פטרינן ליה משום כדי שיודיע, כי לכאורה הייתי מסופק בזה מטעם

שיבואר], וכמדומה שראיתי להדיא דהיכא דל"ש כדי שיודיע לא פטרינן לחזקיה בשוגג, וע"כ הוצרך הגמרא לשנויי במנסך טעמא משום חומרא דע"ז בדילי ולא קניס כלל אפילו היכא דל"ש כדי שיודיע דומיא דאינך ודוק:

היוצא לנו מזה דע"כ מוכח דהיכא דל"ש כדי שיודיע לא פטרינן משום לא פלוג דאם לא כן הדרא קושיא לדוכתה כיון דאין נ"מ הו"מ למימר במנסך טעמא משום כדי שיודיע אלא ודאי מוכח כנ"ל, ולפי זה י"ל דמתניתין דעסיק בתקנתא מפני תקון עולם דמש"ה נשנית בפ' הנזקין וכדתני עלה בברייתא י"ל דמיירי היכא דשייך כדי שיודיע, ורבי מאיר דמיירי מעיקר הדין ס"ל אפילו שוגג חייב משום קנסו שוגג אטו מזיד והיינו היכא דל"ש כדי שיודיע, ובזה י"ל קושי' התוס' בב"ק שהקשו דלמא ר' אושעי' לא תני מטמא ומדמע וכו' משום דשוגג פטור, ולפמ"ש דפטור דשוגג הוא מלתא אחריתא משום ת"ע ורק היכא דשייך כדי שיודיע ודוק ולפ"ז הקשה שפיר דר"י אדר"י דליכא למימר משום כדי שיודיע דבזה אף ר"מ פוטר כדמוכח במתני', וא"ל לפ"ז תקשי על הר"מ דפטור בשוגג בסתם וכמ"ש שלא קנסו על השוגג ואפילו היכא דל"ש כדי שיודיע, דזה פשוט דהר"מ פסק כר"י נגד ר"מ דבדרבנן לא קנסו וכר' יוסי בנפלו ונתפצעו, ע"כ פסק סתם שוגג פטור, דלא קנס שוגג אטו מזיד, והשתא דאתינן להכי י"ל דשמואל ס"ל ג"כ קנסא מקנסא ילפינן וכמ"ש הש"ך כדמשמע מסוגי' דחולין ואפ"ה אמר מערב והצריכתא לפטורא משום כדי שיודיע כמו לחזקי'. [ואי קשי' לשמואל יין ביין ל"ה הפסד מרובה דס"ל ימכור עיי"ש בהר"ן בשם הראב"ד דהיכא דנתערב ביין סך חשוב שכנגדו במים הוי מזוג כולו אסור וע"כ שפיר שייך ה"מ גם אפשר ע"י ניצוק עיין ס' תורת גיטן ודבריו תמוהים מ"ש לר"ח לית לי' ניצוק עיי"ש בע"ז דאכתי משכחת לה אף לדידי' עיי"ש):

(**יד**) **הנה** ליישב הקושי' הנ"ל אי נימא כשיטת המל"מ דל"ה מנסך תקנתא. או לפמ"ש די"ל משום רוצה בקיומו ל"מ לומר הרי ש"ל וקשי' דל"ה מנסך תקנתא י"ל לרב דס"ל בבא במחתרת אפילו אתניהו א"צ להחזיר דקנינהו בדמים ולפי המתבאר שם בסוגי' הגמרא דרב ס"ל דליכא קנין לחצאין לומר שחייב באחריות ולא קנינהו וע"כ ס"ל דקנינהו לגמרי רק שמחויב להחזיר גוף הגזילה בתורת גובייא כמ"ש רש"י שם. ולפ"ז לכאורה קשה במנסך דס"ל לרב מדאגבי' קני' מנ"ל דרוצה לקנות בשלמא לדידן י"ל כיון דהגביהו כדי להפסידו נעשה גזלן וחייב באחריות מ"ד כשואל כדאי' התם בסנהדרין אבל לרב דלא ס"ל הכי רק דקני' לגמרי וכיון שאין רצנו לקנות מהכ"ת נימא דקני לגמרי וכדאי' בב"ק זה מתייאש וזה א"ר לקנות לא מהני. ע"כ נ"ל די"ל לפמ"ש הפ"י נימא בכ"מ דאמרינן קלבד"מ שיהי' חייב משום שלא יהא כ"א וא' הולך ותי' תמוה כאשר כתבתי

לעיל (אות א') וע"כ הי' נ"ל די"ל פשוט דזה הוי כעין עקירת דבר מן התורה כיון שהתורה כ' להדי' כדי רשעתו שאין כח ביד ב"ד לענוש היכא דיש חיוב ממיתה אע"ג דבאמת חייב אפ"ה אין כח ביד ב"ד לענוש, וע"כ הוי כעין עקירת דבר מן התורה אם נימא דחייב היכא דשייך קלבד"מ ועיין רש"י (פ' הפועלים). משא"כ מה שחייבו חכמים היכא דאין חייב מן התורה משום תיקון אין זה עקירת דבר מן התורה דאין ההיפך מבואר, ועוד י"ל הנה מצינו לקמן בסוגי' דחטאת הגזולה כרת שע"י דבריהם אוקמי רבנן ברשותי', וא"כ ה"נ י"ל דעילה מצאו לחייבו משעת הגבהה לאוקמי' ברשותי' שלא יהי' בגדר קלבד"מ וע"כ שפיר הוי רק תקנה אף לס' המל"מ או למ"ש דל"מ למימר באיסור ע"ז הרי ש"ל משום רוצה בקיומו אפ"ה הוי רק תקנה דלולי זאת א"ח משעת הגבהה דל"ה קנין כלל כ"ז לרב דלית לי' בגזלן קנין לחצאין, ולפ"ז דמתני' ר"מ ופטור משום כדי שיודיע היכא ששייך והיינו מפני ת"ע ור"מ מיירי בלא ת"ע היינו היכא דל"ש כדי שיודיע ע"כ קניס שוגג אטו מזיד ואתי מתני' שפיר כר"מ, ולפ"ז י"ל דשמואל ס"ל ג"כ קנסא מקנסא ילפינן, ואפ"ה ס"ל מערב דהצריכותא לפטורי והא דל"א מנסך י"ל דאי נימא דאיירי בהגבהה הוי מצד הדין והרי ש"ל ל"מ למימר משום רוצה בקיומו אבל לרב א"ש דהגבהה אינו מחייבו מצד הדין כיון דא"ר לקנות רק דאפ"ה חייבו חכמים מהתקנה כיון דל"ה בגדר קלבד"מ ול"ה עקירת דבר מן התורה וא"ש בזה שוגג פטור לרב אע"ג דל"ש קלבד"מ ל"ד לאינך ול"ה חידוש ולפ"ז א"ש כיון דאף מזיד ל"ה קנין לרב וכיון דרב מצי לומר מנסך ע"כ תי' מנסך, אבל לדידן שפיר י"ל מערב אפילו אי מקנסא ילפינן אליבא דאמת דהצריכותא לפטורי ומיושבים כל הקושי' דל"מ למימר טעמא דר"י משום כדי שיודיע, דע"כ מיירי היכא דל"ש כדי שיודיע וא"ש כהנים שפגלו משום כדי שיודיע [ואי קשי' שילם תרומה דלמא כדי שיודיע י"ל למ"ש לקמן בתרומה שלו מ"ל לכהן אחר אתן וקושי' הפ"ח י"ל כמ"ש להוכיח מר' יוסי דאהלות ועיין היטב בכ"ז] וע"כ הר"מ לא הוצרך לאתויי שוגג פטור במנסך דלדידן ל"ה התיקון רק הדין ובשוגג ל"ש מדאגבי' קני':

(טו)

דף נג:

בגמ' ורמי דר"י אדר"י הקשיתי דלמא הכא מודה ר"י דלא קנסינן לי' משום כדי שיודיע וכן הקשה הפ"י גם הפ"ח בס' מים חיים הקשה כן ותי' מגומגם עי"ש ומה שתי' הפ"י דהא דקנסו שוגג אטו מזיד ע"כ במומר איירי דבישראל אמרינן לצעורי קא מכוון ובמומר ל"ש כדי שיודיע דאינו נאמן וק"ל טובא דהאיך אפ"ל דר"מ דוקא במומר איירי א"כ מאי

קאמר הגמ' מש"ה לא קניס ר"י במנסך דמשום חומרא דע"ז בדילי מיני' הא במומר איירי והאיך שייך לומר בדיל מיני', וגם מאי הקשה הגמ' לר"מ הא מנסך דאורייתא הוא וקניס ר"מ הא הטעם דבדאורייתא לא קנים היינו דלא חיישינן שיעשה במזיד איסור דאורייתא וזה ל"ש במומר, ועיקר דבריו תמוהין ג"כ מ"ש דל"ש למקנס שוגג אטו מזיד משום דבמזיד לא נאסר היין הא אנן אמרינן שיעשה במזיד ויאמר שוגג הייתי ואז נאסר היין אף בישראל כמ"ש הפ"י בעצמו כמה פעמים בסוגי' זו אשר ע"כ דבריו תמוהין לענ"ד. אשר ע"כ נלענ"ד לפ"מ דאסיק הגמ' לקמן דהיכא דמכוון למצוה לא קניס ר"מ א"כ י"ל היכא שלא ידעינן שנסך רק הוא בא מעצמו ואומר כן לא שייך למקנסי' דגברא לאפרושי מאיסורא קמכוון ואנן ניקום ולקנסי', ואף שיש לחלק דהתם בעיקר המעשה שעשה כגון זריקת דם וטבילת כלים קמכוון למצוה והכא בעיקר המעשה שניסך לא נתכוון למצוה מ"מ י"ל מצד הס' דל"ש למקנסי' כמו התם וע"כ מוכרח לומר דר"מ מיירי היכא שידעינן שניסך וע"כ הקשה הגמ' שפיר, ובזה נתיישב לי מאי דק"ל לפמ"ש התוס' לתרץ מתני' דדן את הדין לפ"מ דאוקי כר"מ א"ש דקניס שוגג אטו מזיד וקשי' לי א"כ מאי קאמר לימא תנן סתמא כר"מ הו"ל להקשות תרי סתמא אהדדי דהתם קניס שוגג ובמתני' דהמטמא והמדמע לא קנסינן, ולפמ"ש א"ש די"ל דמתני' מיירי היכא דלא ידעינן אלא ע"פ כמו לחזקי' וע"כ לא קניס משום כדי שיודיע והתם ל"ש כדי שיודיע כמו שכתבו התוס' ועדיין צ"ע.

דף נד.

תוס' ד"ה שילם חולין טמאים וכו' הקשו עמ"ש רש"י דמשלם לפי מדה ומש"ה הוי התשלומין תשלומין הא היכא דמעיקרא שוי' ד' לא גרע מגזלן וכ"ה הרשב"א והר"ן והוצרכו להמציא דין חדש עיי"ש והתוס' תי' ג"כ קצת דוחק ועיין פ"י, ולענ"ד הי' אפ"ל לפ"מ דקי"ל מזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור כדאי' פ' הזרוע והקשה הגמ' ממי שאנס וכו' גרנו ותי' שאני התם דמשתרשי לי' והקשו התוס' א"כ אכלן נמי משתרשי לי' ותי' שהי' יכול להתענות והר"ן תי' דמשתרשי לי' ל"מ רק באנס גרנו שלא נתכוון להפקיע מתנות כהונה רק שאנסו א"כ עדיין מצות נתינה עליו עיי"ש היטב, ונ"מ בזה באוכל תרומה שוגג בתרומה שלא בא ליד כהן דוודאי צריך לשלם משום כפרה דאפילו באוכל תרומה שלו שנפלו לו מאבי אמו כהן צריך לשלם רק התשלומין הם שלו ויכול ליתנו לכהן והכהן נותן לו דמי התרומה שאכל וכמ"ש הר"מ פ"י מה' תרומות הלכה כ"ב עיי"ש וזה לפי שיטת התוס' דאין עליו חיוב ממון דלא מקרי משתרשי לי' רק משום

כפרה ע"כ הוי דומי' דישראל שנפל לו תרומה או שגבה בחובו כ"נ לפום רהיטא אבל לשיטת הר"ן הנ"ל באוכל תרומה שוגג שלא נתכוון להפקיע מצות נתינה צריך לקיים מצד הדין מצות נתינה וודאי אין התשלומין שלו וזה פשוט, ולפ"ז י"ל דאכל תרומה טמאה מיירי בתרומה שלא בא ליד כהן ואין כאן משום גזל. רק דצריך לקיים מצות נתינה מה דמשתרשי לי' ויש לעיין בזה אם שייך בתרומה משתרשי לי' עיין בכורות ל"ז פלוגתא דרשב"א ורבנן ואפ"ל דמיירי בתרומה דרבנן ובאיסור דרבנן ס"ל להר"מ דא"צ המוכר להחזיר הדמים עיין בר"מ פ"י מה' מכירה) וע"כ אם שילם חולין טמאים ששוים לו כמו התרומה שאכל ויצא י"ח מה דמשתרשי לי' שוב אין עליו חיוב מצד גזלן רק מצד נתינת תרומה שתקנו חכמים שלא לשלם חולין טמאים שעי"ז הוא לכהן הפסד מרובה דתרומה טמאה אין עומד רק להסקה וכיון דהתשלומין נעשים תרומה צריך לשלם חולין טהורים וע"כ א"ש דאין כאן לתא דגזילה ול"ד למעיקרא שוי' ארבעה וזה ברור ומיושב קושי' הראשונים הנ"ל לולי דדחיקא להו לאוקמי בתרומה שלא בא ליד כהן, וקצת ראיי' יש לפי' זה דאמר גברא לשלומי קא מכוון ואי מיירי בתרומה שבא ליד כהן וודאי דהכהן יכפה אותו לשלם ושקילי' טבותא וכו' אבל א"נ דמיירי בתרומה שלא בא ליד כהן דאין מי שיכפהו דיכול לומר לכהן אחר אתן או כבר נתתי ע"כ שייך שפיר לומר גברא לשלומי קא מכוון, ולפ"ז מיושב ג"כ מה שהקשיתי לעיל דלמא פטור משום כדי שיודיע דהכא ל"ש למפטרי משום כדי שיודיע דאף א"נ שצריך לשלם אחרים יוכל להודיע לכהן ואפ"ה א"ח ליתן לו חולין טהורים דמצי למימר לכהן אחר אתן, ודוק היטב:

והנה לפ"ז נתחזקה עלינו קושי' הפ"ח בס' מים חיים ובחי' ליו"ד (סי' צ"ט) על הא דפסק הר"מ שילם חולין טמאים ל"ה תשלומין הא בדרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד, והנה מה שתי' הפ"ח דזה הוי דאורייתא כיון דעיקרו משום אכילת תרומה הוא תמוה כמו שהקשה הפ"ת דא"כ מה מקשה דר"מ אדר"מ הא בדאורייתא לא קניס ר"מ וי"ל בדוחק גם תי' הפ"ת שתי' בלתא דממונא קנסינן יותר א"כ קשה מה הקשה הגמ' לעיל דר"מ אדר"מ גם מה הקשה מדם שנטמא ע"כ גם דברי הפ"ת תמוהין ואף אם נרצה לדחוק איזה חילוק ולומר דהר"מ רצה לפסוק כרבנן דרבים נינהו מ"מ מנ"ל לומר ס' הפוכות עם ר"מ דר"מ סובר בדרבנן קניס והכא לא קניס והרבנן ס"ל בדרבנן לא קניס והכא קנסו דלמא רבנן ס"ל בדרבנן קניס ול"ס להו ס' ר"מ גברא לשלומי מכוון ואי משום סתם משנה דמטמא ומדמע דמוכח דס"ל בדרבנן לא קניס למ"ש דמתני' אתי' כר"מ ומשום כדי שיודיע פטור אין ראיי' וי"ל דמתני' ס"ל קנסו שוגג אטו מזיד (ועיין פ"ח שכ' ראיי'

להר"מ ממתני' (פ"ה דתרומות) סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וחזר ונפלו שם חולין אחרים אם שוגג מותר ואם מזיד אסור ואני כבר תמהתי בזה למה לא הביא הגמ' משנה זו וע"כ לחלק ועיין]:

ונלפענ"ד דאפ"ל כיון דכבר אכל התרומה וחל עליו חיוב תשלומין חולין טהורים ע"כ לא נפטר בתשלומי חולין טמאים אף אי לא קנסינן בעלמא שוגג אטו מזיד הכא שאני דכבר הי' עליו חיוב לשלם חולין טהורים ואע"ג דר"מ אף בכעין זה לא קניס הכא מ"מ לרבנן י"ל דה"ט דחוזר ומשלם דלא נפקע חיובו ממנו בהתשלומין גרועין כאלו ולא דמי למטמא ומדמע שמעולם לא הי' עליו חיוב רק משום קנס אטו מזיד. [ותורם מן הרעה על היפה דתרומתו תרומה גלי רחמנא ומן הטמא על הטהור בשוגג דתרומתו תרומה כדאי' (פ"ב דתרומות) י"ל לפמ"ש רש"י במכילתין דתרומה ל"ה חובת גברא רק אם רוצה לאכול ע"כ קודם שתרם לא הי' עליו חיוב כלל ודוק. ונ"ל להביא ראיי' לס' זו דהא ר' יוסי ס"ל בנפלו ונתפצעו דלא קנסינן שוגג אטו מזיד וקשה מהא דאי' פ' י"ח דאהלות אמר ר' יוסי בד"א בכרם שנעשה בית הפרס אבל הנוטע בית הפרס ימכור לשוק ופי' הרע"ב דקנסינן לי' שלא הי' לו ליטע בית הפרס ומשמע להדי' דאפילו שוגג קנסינן לי' מדתני בד"א בכרם שנעשה בה"פ משמע דבנוטע לא מהני בשום ענין דאל"כ הו"ל לפלוגי בנוטע גופי' בין שוגג למזיד ומדלא אשכח התירא רק בכרם שנעשה בית הפרס משמע דבנוטע בכל ענין אסור אפילו שוגג משום קנס כמ"ש הרע"ב וא"כ קשה דר"י אדר"י דבנפלו ונתפצעו לא קניס אטו מזיד וע"פ הס' שכתבתי א"ש כיון דהתם מצד הדין הוא טמא רק דחכמים הקילו ומה שהקילו הקילו היינו בכרם שנעשה בית הפרס אבל בנוטע כיון דלא הי' לו ליטע אף שהוא שוגג נשאר בעיקר הדין שהוא מוכשר עיי"ש היטב ועיין בפי' הרא"ש שם דמשמע להדיא כמ"ש, אך הוא כ' בנוטע במזיד אבל באמת לישנא דמתני' משמע להדיא אפילו שוגג וכמ"ש, אמנם גוף הס' משמע שם ברא"ש שכ' שלא רצו לבטל גזירתם הואיל ונטע במזיד ולענ"ד לשון במזיד הוא לאו דוקא וה"נ י"ל באכל תרומה שוגג כיון דכבר הי' מוטל עליו חיוב תשלומין רק דאנן נפטרי' הואיל ושילם בשוגג חולין טמאים, י"ל דזה ל"מ לפטרו ונשאר בחיובו וע"כ פסק הר"מ שפיר כרבנן דר"מ דחוזר ומשלם חולין טהורים כנ"ל ברור ונכון ודוק היטב בכל זה:

דף נד:

בגמ' דאתי לערומי עיין בהרשב"א שהקשה לעיל במטמא נמי הו"ל למקנסי משום דאתי לערומי. ולענ"ד נראה דהתם (בנפלו ונתפצעו) שפיר חיישינן דאף אם יהי' נראה מתוך

עשיו שהוא מזיד מ"מ לא יפסיד מידי דבלא"ה הפירות אסורין, אבל הכא (במטמא ומדמע) ל"ח כ"כ דירא לעשות במזיד דדלמא יהי' ניכר מתוך מעשיו שהוא מזיד ויתחייב לשלם, ועיין בפי' רש"י בהא דאתי לערומי נראה דאינו יכולים לעמוד על כוונתו דיכול לומר שלא כוון לבטל, ולפמ"ש בלא"ה א"ש דאף שנעמוד על כוונתו מ"מ לא יהי' נפסד כלל כנלע"ד נכון.

שם תוס' ד"ה אמר אביי, שיטת ר"ת דהא דמהימן אף בלא הי' בידו היינו משום שתיקה כהודאה והכא מיירי באומר איני יודע או מכחישו, ותמה הפ"י מנ"ל לר"ת דאף במכחישו להדי' שנאמן לרבא אף דאין לו מגו עכשיו רק שהי' פ"א בידו וכ' שכן הקשה הש"ך וכ' הוא דהוי מטעם הימנא כמו בשליש דאף במידי דאיסורא שייך הימנא, ולפעד"נ לפמ"ש שם בסוגי' דשליש דטעמא דהימנא שמסרו בידו שאם יאמר לגירושין גם הוא מרוצה בכך וממילא כבר נתגרשה, והבאתי ראיי' לזה מדברי התוס' וזה לא שייך הכא דאף דהימנא מ"מ למה לא יכול לחזור ולומר שיודע שמשקר וא"כ בוודאי היין מותר כיון דלא נתנסך, ולפענ"ד נראה ליישב לפמ"ש הפ"י דבע"כ מיירי שהי' פ"א בידו בלא הבעלים דאל"כ לא מקרי בידו רק דבשעה שאמר שנתנסך היו הבעלים ג"כ שם ואומרים שיודעים שלא נתנסך, וא"כ אמרינן דאלו הי' האמת כמו שאומרים הבעלים שלא נתנסך א"כ מה לו לשקר לומר שנתנסך באותו שעה שהיו הבעלים שם ויודעים להכחישו הו"ל לומר שנתנסך בפ"א שלא היו הבעלים שם ואז לא יכחישו אותו א"ו דהאמת אתו כנלע"ד נכון ודוק, ונ"מ בזה לדינא היכא שא"י אם היו הבעלים שם רק שהבעלים אומרים שראו דרך חלון שלא נתנסך באופן דל"ש לומר מגו כיון דהוא סובר שגם באותו שעה שאומר עתה שנתנסך לא יכלו הבעלים להכחישו י"ל באמת שאינו נאמן, וצ"ע לדינא:

דף נה.

שמא יאכיל פקחת בחרש, ועיין במהרש"א וק"ל לפ"ד בקטנה נמי נגזור למ"ד קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו שמא תאכל קטנה בחרש תרומה דאורייתא ע"כ נלע"ד די"ל דליכא למגזר דלמא תאכל דנהי דמצווין להפרישו מ"מ אם אוכל מעצמו אין כאן איסור דהקטן אינו מצווה ואנן ל"י להפרישו וע"כ ליכא למגזר וע"כ אתי שפיר דלא גזרינן בקטנה שמא תאכל בחרש דאף אם תאכל אין כאן איסור דהיא אינה מצווה ואנן לא ידעינן להפרישו וכ"מ ממה שסיימו התוס' דל"ג משום דהוי קטנה אף דאזלי למ"ד

מצווין להפרישו, ובזה אין אנו צריכין לומר דקושי' הגמ' קטן אוכל נבלות הוא קאי דוקא למ"ד אין מצווין להפרישו כמ"ש המהרש"א ודוק:

שם אמר עולא עד סוף הסוגי'. עיין בהר"מ (פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ז') הגונב וכו' ואם נתייאשו וכו' ואפילו חטאת וכו' ובהשגת הראב"ד אין כאן אפילו, ועיין בכ"ק שנדחק מאוד, ועוד הקשה הכ"מ למה פסק כר"י הא איהו פסק ייאוש כדי ל"ק והיינו כעולא וגם הלח"מ הקשה (בפ' י"ח מהלכות מע"ק) דלפ"מ דפסק כר' יהודה, למה פסק כאוקימתא דרבא דמתרץ אליבא דעולא:

ונלענ"ד עפמ"ש רש"י העמידוהו ברשותו כדי לקונסו, והתוס' הקשו עליו דהא אפילו אחר חייב, ולכאורה דבריהם תמוהים, דפשיטא כיון דהעמידו ברשותו לחייב הגנב והוי הקדש גמור ממילא אף אחר חייב, אח"כ מצאתי להגאון פ"ח בס' מים חיים שהקשה כן והניח בצ"ע:

ונ"ל ליישב דבריהם דס"ל כמ"ש הרשב"א בחי' לעיל ליישב קושי' רש"י, דמש"ה התקנה מכפר בלא נודעו, והקשה רש"י האיך ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה ותי' שב וא"ת שאני, והרשב"א הקשה על רש"י דהא הכהנים אוכלים ומקטירין חולין בעזרה דהוי קום ועשה, ע"כ תי' מטעם הפקר ב"ד והוי לגמרי דידי', ולפ"ז י"ל כוונת תוס' דהקשו על רש"י ממ"נ אי ס"ל לרש"י כיון דלענין א' אוקמי ברשותי' ה"ה לכל הענינים וע"כ אפילו אחר חייב הו"ל לרש"י לפרש דאוקמי ברשותי' שיהי' מכפר כדי שלא יהיו כהנים עצבים וע"כ ממילא חייב כרת בשחוטי חוץ וכמו שתי' התוס' באמת, ואי ס"ל לרש"י דאין סברא לחייב זה בשביל דבר אחר א"כ קשה למה יתחייב אחר הואיל והעמידו ברשותו שיתחייב הגזלן, וע"כ פי' התוס' באמת כיון דהעמידו ברשותו לענין שיתכפר ה"ה לענין שחוטי חוץ, ורש"י נראה דאזיל לשיטתו דס"ל לעיל דלא העמידו ברשותו לענין שיתכפר מדאורייתא רק משום דיש כח ביד חכמים וע"כ הוצרך רש"י לומר דלענין חיוב כרת משום שחוטי חוץ העמידו ברשותו משום קנס וממילא אף אחר חייב וקושי' הרשב"א י"ל בפשיטות לרש"י, דלא נודעה היינו עד לאחר הקטירו ואכלו הבשר וע"כ ל"ה קום עשה וכ"ר אח"כ בפ"י שכ' כן:

ולפ"ז הי' נראה לומר דלרבא לא צריכין לטעמא דעולא משום שלא יהיו הכהנים עצבים, דמשום ה"ט גופי' דהעמידו ברשותו משום קנס, א"כ בע"כ צריך להיות ראוי לבא לאוהל מועד וע"כ מכפר בלא נודעה, רק בנודעה אין מכפר משום כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות, ובזה מיושב קושי' הכ"מ והלח"מ דאף דפסק כר"י בנודעה, צ"ל לטעמא של רבא, ועיין היטב, ולפ"ז י"ל השגת הראב"ד הנ"ל שכ' אין כאן אפילו, דלפי הנראה שם

מלשון הר"מ שהביא קרא אני ד' שונא גזל בעולה ועיין במהר"מ לובלין או בכפ"ת (ר"פ לולב הגזול) שכ' עולה הוא רבותא אע"פ שהיא כולה לגבוה ולד' הארץ ומלואה והו"א דל"ש בזה פסול גזל, ומכש"כ חטאת דהכהנים אוכלים ומכש"כ שהקב"ה שונא עיי"ש, וי"ל ראיי' לס' זו מקושי' הגמ' לר"י מאי ארי' חטאת אפילו עולה לא מיבעי' וכו' והקשה הרשב"א דקארי לה מה קארי פשיטא דחטאת הוא רבותא דאפילו בחטאת אמרינן שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות ומכש"כ עולה, ולפ"ז י"ל דס"ד דגמ' דעולה הוא רבותא דהו"א דל"ש בזה לומר שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות כיון דל"ה רק לגבוה ולד' הארץ ומלואה וכיון דבאמת הקב"ה שונא גזל בעולה הו"ל לאשמעינן דאפילו עולה פסול משום שלא יאמרו, ומתרץ הגמ' לא מיבעי' קאמר, דהו"א דבחטאת כיון דל"ה רק חלב ודם לגבוה ל"ח לשמא יאמרו ועיין ברשב"א שהקשה על תי' הגמ' מ"ל גזל מרובה ומ"ל גזל מועט, ולפ"ז י"ל דלפום אוקימתא דרבא דלא נודעה מש"ה מכפר משום דקנסו לענין שחוטי חוץ וכמ"ש לעיל, רק דקושי' הגמ' לר"י דייאוש קני' ול"ה רבותא בלא נודעה דמצד הדין מכפר] א"כ ל"צ לדחוקי ל"מ קאמר רק דחטאת הוי רבותא, דאפילו חטאת דהכהנים אוכלים ויותר מסתבר לפסול כמ"ש בשם המפורשים דל"ש לומר טעמא דלה' הארץ ומלואה והו"א דלא תקנו בזה להעמידו ברשותו ולהכשיר הקרבן ע"כ קתני לרבותא דאפילו חטאת שלא נודעה מכפר ומכש"כ עולה, וא"ש דנקט הר"מ אפילו חטאת דלענין הכשר עולה מסתבר טפי להכשיר ע"כ נקט אפילו חטאת, וא"ש נמי מ"ש הר"מ בנודעה אינו מכפר החטאת וכן העולה ולפי שיטת הגמ' הוא כש"כ עולה ולפמ"ש א"ש די"ל דהר"מ ס"ל כקושי' הרשב"א מ"ל גזל מרובה וכו' רק לר"י צריכין בע"כ לומר כתי' הרשב"א עיי"ש אבל לרבא לא צריכין לדחוקי בכך ע"כ קאמר וכן העולה, ועיין פי"ח מה' מעה"ק מוכח להדי' דהר"מ סובר ג"כ כפי' רש"י דהעמידו ברשותו כדי שיתחייב משום שחוטי חוץ ועיי"ש בלח"מ ודוק היטב:

שוב כשזכיתי ללמוד שנית מס' גיטין נ"ל יותר פשוט ומוכרח דברי הר"מ הנ"ל, די"ל דקשי' ליה דבברייתא קתני סתמא כה"ג בחוץ ענוש כרת, וקאי על גנב והקדיש ומדקתני סתמא משמע דלאו בחטאת לחוד מיירי אלא אפילו בעולה, גם משמע דאפילו בנודעה לרבים חייב כרת מדקתני סתמא וקשי' לעולא דלדידיה הו"ל לחיובי רק בחטאת ובלא נודעה, ע"כ ס"ל להר"מ דוודאי אלו לא תקנו בחטאת שיהי' מכפר משום שלא יהיו כהנים עצבים לא היו מעמידין ברשותו משום קנס שיתחייב על שחוטי חוץ דהוי תקנתו יותר מקלקולו שיהי' כשר ומתקבל בפנים, רק מחמת שהוצרכו לתקן בחטאת משום שלא יהיו כהנים עצבים שיהיו מכפר ע"כ כיון דממילא מרצה העמידוהו ברשותו ג"כ

לחייב משום שחוטי חוץ וכיון דהעמידוהו ברשותו בחטאת ע"כ לא פלוג רבנן בכל הקרבנות ולפ"ז צ"ל לעולא הא דנקט חטאת כיון דעולה ג"כ כשר בלא נודעה י"ל דנקט חטאת לרבותא דאפילו מה שבא לרצות על חטא וודאי הי' ראוי לפוסלו שלא יהא קטיגור נעשה סניגור ואפ"ה מכפר רק לר"י דהתיקון הוא על נודעה שאינו מכפר, וע"ז הקשה הגמ' שפיר מאי אירי' חטאת אפילו עולה נמי אבל לעולא הוי חטאת רבותא, רק לפ"ז קשה כיון דהעמידוהו ברשותו א"כ אפילו נודעה יהא מכפר דאין לומר בנודעה לא העמידוהו ברשותו דהא בברייתא קתני סתמא כה"ג בחוץ חייב ולא מחלק בין נודעה ללא נודעה, [גם הר"מ כ' סתמא בפ' י"ח מה' מעשה קרבנות עיי"ש]. גם מצד הס' קשה הדבר, אם בתחלה לא הי' נודעה לרבים ואח"כ נודעה וכיון דכבר אוקמוהו ברשותו הי' לו לכפר, וליישב זה צריך ע"כ לומר דעולא ס"ל ס' ר' יהודה דנודעה אינו מכפר משום של"י מזבח אוכל גזילות ועל כן אינו מכפר בנודעה, רק דעולא ס"ל דאפילו בלא נודעה צ"ל לתקנת חכמים משום כהנים עצבים ועי"ז ממילא העמידוהו ברשותו ולא חילקו בין חטאת לעולה וע"כ ממילא חייב משום שחוטי חוץ, וע"כ ל"ק לעולא מאי אירי' חטאת דלדידיה דעיקר התקנה הי' על מה שלא נודעה מכפר וודאי הוי חטאת רבותא דלא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור. מלבד מה שי"ל דחטאת הוי עיקר התקנה ע"כ נקט חטאת]. וא"ש דהר"מ נקט אפילו חטאת לענין ההכשר של לא נודעה ובנודעה אין מכפר משום של"י מזבח אוכל גזילות דלפמ"ש אף לעולא מוכרח לבא לטעם זה הואיל וכבר העמידו חכמים ברשותו כדי שיתחייב על שחוטי חוץ ולענין הפסול של נודעה כ' וכן העולה דלעולא ל"צ לומר כש"כ עולה, גם אינו כש"כ הואיל ועכ"פ איכא סברא לפסול בחטאת יותר משום אין קטיגור נעשה סניגור ע"כ כ' וכן העולה, ובזה אתי שפיר פסק הר"מ כעולא וגם דרבא הוי אליבא דעולא:

האומר פרק ששי

דף סד.

סוגיא דשליש

(א) גמרא בעל אומר לפקדון וכו' עיין בבעה"ת שהביא דעת האיכא מאן דאמר דהיכא דמכחיש השלישות ואומר שלא מסרו בתורת שלישות רק בתורת פקדון אין לו דין שליש, והקשה הבעה"ת עליהם מסוגיא דשמעתין בעל אומר לפקדון ומוכח דאף בפקדון הוי שליש והרי"ף פסק כר"ח עיי"ש והנה הש"ך בחו"מ (סי' נ"ו סק"ה) החזיק בסברתם ומיישב קושית הבעה"ת דהפי' פקדון היינו על תנאי עיי"ש, והנה בספר אורים ותומים

ובפ"י השיגו עליו מכח קושית הגמרא ממתניתין ע"ש, ולענ"ד קשה לי על הש"ך דהא צריך להבין גוף הסברא באמת מה חילוק יש בין פקדון לשלישות הא בפקדון שייך גם כן הימנא והש"ך לא כתב רק דלא שבקת חיי זה לא הוי רק מצד התקנה אבל כיון דזה נוגע לדין דאורייתא צריך להבין שורש הסברה הנ"ל מה חילוק יש בין פקדון לשלישות, ואודה לה' שזיכני לעיין בבעה"ת וראיתי טעם האיכא מאן דאמר הנ"ל הוא דעיקר דין שליש הוא היכא שיש ביניהם שום עסק או ענין ומסרו הדבר להשליש מסתמא דעתם שיהיה השליש נאמן בכל מה שיאמר כדי שלא יהיה ביניהם עוד שום הכחשה אבל בפקדון לא שייך זה דמנ"ל להוכיח מזה שהפקיד בידו והיה נחשב בעיניו לנאמן שיאמין לו בכל מה שיאמר בלי שום הכרח כלל לאפוקי בשליש דמוכרח לזה דהצדדים אינם מרוצים רק בענין זה ובאמת הדעת מכרעת כסברה הנ"ל יעי"ש [הסברתי קצת מדעתי אבל הוא נכון וברור], ולפי זה לא הבנתי תירוץ הש"ך הנ"ל דהנה הש"ך כתב באותו ס"ק דמוכח מתשובת הרא"ש אף שהלוה אינו יודע אפילו הכי נאמן השליש וכ"מ מסוגיא דגיטין ע"ש, ולכאורה לפי סברת האיכא מאן דאמר הנ"ל תמוה מאד אמאי נימא בכה"ג הימנא כיון דעיקר ההימנא לא הוי רק מטעם הנ"ל דשכנגדו אינו רוצה רק בענין זה כי היכי דלא יהיה עוד הכחשה ביניהם אבל אם הוא עצמו א"י מהכ"ת נימא הימנא דמהכ"ת יחייב עצמו להאמין להשליש באופן זה מה שאין השכנגדו רוצה ממנו דהא אינו רוצה רק שלא יהיה הכחשה ביניהם אבל מהכ"ת נימא דשכנגדו רוצה דוקא שיאמין להשליש בכל מה שיאמר זה הוא נגד החוש, בשלמא לשיטת הסוברים דאף בפקדון שייך הימנא דמרצונו הטוב מאמינו מסתמא שפיר י"ל אף אם הלוה א"י מאמינו אבל לדעת האיכא מאן דאמר הנ"ל דצריך הוכחה דוקא לנאמנות השליש קשה מאד היאך שייך כאן הימנא ואף אם ירצה אחד לדחוק שום סברא ע"ז מ"מ קשה מה מקשה רבי אבא אף לשיטת הש"ך דר"ה מיירי בפקדון על תנאי מ"מ הא יש לחלק כסברה הנ"ל דהא שם בברייתא קתני זה אומר כך משמע דהאשה גם כן טוענת משום הכי שייך הימנא, וא"ל לפ"ז דשם מיירי דהאשה יודעת גם כן קשה בל"ז מאי פריך הגמרא הא בקמי דידי מודה ר"ה וכן הקשה באמת בספר קיקיון דיונה עיי"ש מה שרצה להכריח מזה שיטת רש"י דגם בפלוגתיהו איכא מגו, אך זה יש ליישב או דמיירי בכל גוונא אף באתחזיק וכמ"ש התוס' לענין שתי עיירות, ובפרט לשיטת הרי"ף דסובר אם הגט ביד השליש ל"ש מגו דהוי מגו למפרע וודאי לק"מ אבל מה שהקשיתי על שיטת הש"ך במקומה עומדת דזה וודאי יש לחלק אליבא דר"ה דסברת הימנא ל"ש רק היכא שהאשה טוענת

שקיימה התנאי דזה סבר וקיבל כסברת האמ"ד הנ"ל לאפוקי בפלוגתיהו דאין האשה יודעת כלום משום הכי לא שייך הימנא:

והנלפענ"ד דאפשר ליישב דעת הנך רבוותא דהנה התוס' פי' בהא דמשני הגמרא שאני ממון דאיתייהב למחילה שיש בידו למחול על ממונו להפסיד אף שלא כדין עיי"ש והר"ן הקשה על התוס' מ"ש מנאמן עלי שלא פייסתי עיי"ש, והנלפענ"ד ליישב זה דר"ה סבירא ליה בשלמא בממון י"ל מתוך שהיה השליש מוחזק בעיניו לנאמן משום הכי מסרו לידו דהיה בטוח עליו שלא ישקר ואם כן אף אם משקר מ"מ כבר האמינו על עצמו יותר ממאה איש לאפוקי בגט דאין בידו להאמינו רק שצריך למסור הדבר שיעשה כמו שירצה זה אינו רוצה לעשות שיהיה הדבר תלוי בדעת חבירו דבשלמא מה שתלוי בנאמנות י"ל דבטוח בחבירו אף אם יתנו לו כל חללי דעלמא לא ישנה בדבורו אבל למסור הדבר בדעתו אם יעשה כמו שירצה לא יהיה בכלל דובר שקרים זה אינו רוצה לעשות וזה נלפענ"ד קרוב מאד למרכז האמת ומדויק עד למאד בלשון התוס' והצעתי פי' זה לפני כמה לומדים והסכימו לפי' זה ור"ח סובר שמוסר הדבר לדעת השליש שיעשה כמו שירצה עד שאני תמה מה עלה בדעת רבי אבא להשוות נאמנות ממון לגט כיון דלא הביא כלל הך דוכן לגיטין בקושי' קמייתא משמע שהיה לו סברא פשוטה להשוות ממונא לאיסורא ולפי הסברתי הנ"ל לא דמו להדדי כי עוכלא לדנא:

ע"כ לתרץ זה נלפענ"ד ע"פ סברא נכונה והוא דוודאי אם זו סברא פשוטה כמו שנראה לפום רהיטא מדמסר לשליש בודאי הימנא שלא יהיה עוד הכחשה ביניהם וכדעת האמ"ד הנ"ל וודאי יש להקשות הקושי' הראשונה הנ"ל שהקשיתי על דעת האמ"ד וגם קושיתי השניה, אך באמת נראה דאין זה מוכרח מצד הסברא דמדמסר לו הימנא לגמרי שלא יהיה נאמן להכחישו די"ל כוונתם במסירת השלישות כדי שיוכל השליש למסור השלישית כל זמן שיש לו מגו לכל מי שירצה והיינו בלא אתחזק אבל באתחזק דאין לו מגו והבע"ד מכחישו יוכל להיות דלא הימנא דע"ז אינו מוכרח להאמינו ואפ"ה מהני השלישות כנ"ל דמסתמא כל ענין שלישות הוא שימסור השליש לא' מהבע"ד ע"פ תנאים שביניהם זה י"ל היה סברת רבי אבא ע"כ היה קשה לו למה נאמר הימנא דהא אינו מוכרח הנאמנות כנ"ל ומזה הכריח דע"כ סברת הימנא אינו מצד הוכחה רק דאמרינן מסתמא כיון שמסר לידו ויכול לעשות בו כרצונו הימנא כדעת רוב הפוסקים באמת רק ע"ז היה קשה מהכ"ת נימא סברא כזו דהימנא בלי שום הוכחה דלמא מסרו לו משום שהיה נאמן בעיניו ומסתמא לא ישנה וכמ"ש לעיל בדעת האמ"ד ע"כ הכריח רבי אבא דהסברא הוא כך והוא דוודאי אם היה הענין נחשב בעיניו לכלום ורצונו לבל ישנה

השליש מכל מה שמוסר לו וודאי היה לוקח כתב מהשליש או לכל הפחות היה מוסר לו בעדים לבלי יבא לידי הפסד בשום אופן ומדמסר לו בלא עדים וכדומה בוודאי דעתו למסור הדבר להשליש שיעשה כרצונו בלא שום הכרח דכמה פעמים מוסר האדם דבר שהוא שקול בדעתו ע"ד חבירו כפי מה שיעשה יהיה מרוצה וממילא לא יבא בשום ענין לידי הפסד וכיון דהסברא הוא כך ממילא אין שום חילוק בין גט לממון כיון דגם בממון צריך לומר שמסרו על דעת השליש שיעשה בו כטוב בעיניו וממילא אין שום חילוק בין פקדון לשלישות כיון דאמרינן הימנא בלא שום הכרח נסתר הסברתי הנ"ל לדעת האמ"ד זה היה קושית רבי אבא:

והנה ראיתי בשו"ת מהרי"ט (סי' צ') שפי' בתירוץ הגמרא שאני ממון דאתייהב למחילה היינו שמסרו לו מתחלה ע"ד כן שיהיה נאמן בכל מה שיאמר עיי"ש לפ"ז י"ל כך הפי' בהתרצן דלעולם לא אמרינן הימנא רק מצד הוכחה וההוכחה הוא דבממון כיון דיכול להאמינו וכמ"ש לעיל בפי' התוס' דמסתמא כשמסרו לו השלישות היה דעתם שיהיה נאמן בכל מה שיאמר כדי שלא יהיה שום הכחשה ביניהם אבל לא שיהיה תלוי בדעתו דזה אין סברא כלל וממילא בפקדון לא שייך הימנא כיון דאין לנו ההוכחה הנ"ל וגם בגט אפי' על תנאי ל"ש הימנא דההוכחה הנ"ל אינו רק כיון שמסרו לידו והיה נאמן בעיניהם וגם צריכים לנאמנותו שלא יהיה הכחשה ביניהם ע"כ מסתמא האמינו בכל מה שיאמר מטעם נאמן עלי אבא אבל בגט דלא מהני נאמנותו כנ"ל רק למסור הדבר שיעשה כרצונו על נאמנות כזה לא נחתו כלל וכיון דהמני' להשליש למסור הגט בידו ס"ל לגמרא לסברא פשוטה דלא אמרינן הימנא דלזה אינו כדאי ההוכחה הנ"ל כ"ז לר"ה, אבל לר"ח ס"ל באמת כהו"א של רבי אבא ממילא אף בגט ובפקדון אמרינן הימנא, והאמ"ד הנ"ל י"ל דס"ל כר"ה ע"כ פסקו שפיר דבפקדון לא אמרינן הימנא וא"ש ודוק היטב כי ת"ל יש פנים לסברא זו בהלכה, ומיושב ע"ז מה שעמד רבינו הגדול בעל או"ת על הבעה"ת בהשיגו על האמ"ד הביא שהרי"ף פסק כר"ח ותמה עליו למה לו להביא הא בממון שניהם שוים, ולדברי מיושב היטב דגם הבעה"ת סובר דלר"ה אפשר לומר כנ"ל ע"כ הביא שהרי"ף פסק כר"ח אבל האמ"ד הנ"ל י"ל שפוסק כהפוסקים כר"ה:

ועפ"ד הנ"ל יש ליישב קושית העולם דלמה לא מקשה הגמרא ממתניתין קודם קושית רבי אבא הגם דלפום רהיטא אינו קושיא כ"כ מ"מ ראיתי מגדולי עולם שפלפלו ע"ז גם בספר פנים מאירות כתב פלפול ע"ז], די"ל בלא קושית רבי אבא הו"א דפלוגתיהו קאי בפקדון על תנאי וכפי' הש"ך ומש"ה בעי במתניתין עדי קבלה דשמא יטעון הבעל פקדון בלא תנאי ובזה גם ר"ח מודה, אבל השתא דמשני ר' אבא שאני ממון וכפי' הנ"ל דבגט

אפילו על תנאי לא מהני והא דקתני וכן לגיטין היינו שטרות קשה למה לא משני בקיצור דיש חילוק בין פקדון לתנאי א"ו דס"ל להתרצן דאין חילוק בגט וכנ"ל א"כ בע"כ דלר"ח אפילו בפקדון בלא תנאי נאמן השליש ע"כ הקשה שפיר ממתניתין על ר"ח, וא"ל דלמא לעולם יש חילוק כנ"ל והא דלא משני דמיירי בפקדון בלא תנאי דהיה קשה לו קושית הגמ' ממתניתין על ר"ח א"ו דבלא תנאי גם ר"ח מודה כמ"ש הש"ך, זה י"ל דאם היה סברא לחלק קשה דסתם פקדון משמע בלא תנאי יותר הו"ל להקשות על ר"ח ממתניתין מלהקשות על ר"ה מברייתא ולהוציא לשון פקדון ממשמעותא, בשלמא הש"ך לשיטתו כ' שפיר דס"ל בפקדון בלא תנאי אין סברא כלל דליהימן ומוכח מצד הסברא דמיירי בלא הפקידו סתם רק על תנאי אבל לדברי הנ"ל דיש סברא לומר דנאמן בסתם פקדון רק לר"ה מוכח דסתם פקדון לא מהני קשה שפיר מנ"ל להקשות על ר"ה א"ו דס"ל בגט אין חילוק כלל בין סתם פקדון לע"ת ע"כ הקשה שפיר:

(ב) **הרי"ף** כתב והלכתא כר"ח דסוגין כוותיה כדמברר לקמן וכו' מתיב רבי אבא וכו' אמר רבה ומודה ר"ה וכו' עד וליהמנא לשליש מכאן שמעינן דהלכתא כר"ח, ותמה עליו רבינו אפרים תלמידו דהיכי מדמי מילתא דאית ביה הכחשה לדלית ביה הכחשה, ונלפענ"ד דרך פלפול ליישב בצירוף ישוב האריכות בלשון הרי"ף שהביא מתיב רבי אבא וכו' ואמר רבה וכו' ללא צורך, דהנה הש"ך כתב דהימנא שייך אף אם הלוה בעצמו מסופק ואינו רוצה לשקר וא"כ ס"ל דאף דלעולם לא היה מגו להשליש דלא היה מקבלו מ"מ שייך הימנא דמנא ידע דלמא ירצה לקבל ול"א דסמך על הלוה והביא ראייה משו"ת הרא"ש ומסוגיא דידן דמיירי דהאשה אינה יודעת דלולי זאת מודה ר"ה ואפ"ה מהימן לר"ח וכו' עיי"ש, רק לכאורה אי משום הא לא איריא די"ל לעולם כהו"א של הש"ך רק מש"ה שייך בגט הימנא דהא כתב הרא"ש באינו מכחישו וודאי השליש נאמן א"כ י"ל דבע"כ הימנא אפי' אם האשה אינה יודעת דאל"כ יוכל לקלקלה דהיינו שיתן לה הגט שלא בפני הבעל ואזי תהיה מותרת לינשא ול"ש לומר דהיא לא תרצה לקבל הגט כיון דבאמת נאמן כ"ז שאין הבעל מכחישו ובאמת הוא נתן לפקדון ותהיה באיסור א"א ובני' ממזרים לאפוקי בממון לא שייך זה דסמך על הלוה דממון איתא בחזרה, אך אם נאמר כסברת הרי"ף הנ"ל דגם באין הבעל מכחישו צריך לסברת הימנא מוכח שפיר סברת הש"ך הנ"ל:

והנה לכאורה יש להקשות מאי פריך רבי אבא מברייתא דשליש נאמן הא התם קתני זה אומר כך וזה אומר כך משמע שהלוה או האשה יודעים ג"כ מהענין וא"כ אית לה מגו וכדקאמר הגמרא מודה ר"ה בקמי דידי כמו שהקשיתי לעיל (אות א') אך לדעת הרי"ף

[כפי מה שהביא הר"ן בשמו דל"א מגו היכא שהגט יוצא מתח"י השליש] לק"מ דהא הכא מיירי שהשלישית ביד השליש, אמנם אי קשי' הא קשיא כיון די"ל כנ"ל דהברייתא מיירי כשהאשה יודעת ג"כ א"כ מנ"ל להגמרא להקשות דלמא גם ר"ה ס"ל הימנא היכא שהאשה טוענת ג"כ כיון דהיה יכול למסור לה וכהו"א של הש"ך הנ"ל, אמנם לפ"מ שמוכח מדברי הרי"ף דלעולם אין השליש נאמן לר"ה ואף היכא דל"ש אי איתא דאל"כ לית לן הוכחה כר"ח וכקושית רבינו אפרים א"כ בע"כ צ"ל דהפי' בגמרא במאי דקאמר לר"ה אי איתא היינו שאינו מאמין השליח בענין גירושין רק אם דעתו לגרשה מגרשה לחלוטין ובפרט לשיטת הב"ש שכתב לדעת הרי"ף אף בשתי עיירות אין השליש נאמן לר"ה הגם שדבריו מגומגמים מאד כנראה למעיין שם מ"מ צ"ל כן לפ"ז מוכח דר"ה סובר דבכ"מ לא אמרינן הימנא אף כשהאשה טוענת ג"כ דאל"כ למ"ל לומר אי איתא וכו' כיון דבאמת סובר הימנא רק הכא ל"ש כיון שהיא אינה טוענת, כ"ז אם אמרינן מצד הסברא באין הבעל מכחישו הבעל נאמן לר"ה אי לא אמרינן סברת הימנא דבאמת כך נוטה הסברא פשוטה אי לא אמרינן הימנא מה בין שליש לעד דעלמא, אבל לסברת רבינו אפרים די"ל באין הבעל מכחישו השליש נאמן אבל בוודאי דזו אינה סברא מוחלטת רק דלית לן הוכחה דלא כר"ה שהוא רבו של ר"ח א"כ הדרא קושיא הנ"ל לדוכתיה מאי פריך רבי אבא דלמא לעולם מודה ר"ה בשהאשה ג"כ טוענת דאמרינן הימנא והא דצריך לסברת אי איתא היינו כיון דיש סברא לומר באינו מכחישו השליש נאמן מש"ה קאמר אי איתא דמש"ה אינו נאמן אפילו באינו מכחישו ומש"ה ממילא ל"ש סברת הימנא אם היא אינה טוענת כיון דאינו יכול לקלקלה באינו מכחישו כיון דאינו נאמן משום אי איתא ולעולם אם האשה טוענת גם כן אמרינן הימנא, א"ו דס"ל להגמרא לסברא חיצונה דאי לא אמרינן הימנא אינו נאמן כלל בלא סברת אי איתא רק הא דקאמר אי איתא לסתור סברת הימנא ממילא מוכח דל"א כלל הימנא אף בשהאשה מכחשת ג"כ והקשה רבי אבא שפיר:

ולפ"ז דמוכח דאין סברא כלל להאמין השליש לר"ה הוכיח הרי"ף שפיר מהא דפריך הגמרא ליהמנא לשליש דהלכתא כר"ח וכל דבריו בדקדוק דצריך להביא קושית הגמרא דמותיב רבי אבא דכל הוכחתו הוא מקושית ר"א וגם מודה ר"ה הוצרך להביא דאל"כ הו"א דפלוגתיהו קאי בשהאשה טוענת ג"כ כהשליש דאל"כ לא הוי קאמר ר"ח הימנא והקשה רבי אבא שפיר ולעולם יש סברא לומר באין הבעל מכחישו השליש נאמן מש"ה הביא מודה ר"ה ממילא מוכח דפלוגתיהו קאי באין האשה טוענת ומוכח שפיר כר"ח מכח קושית הגמרא, ועם זה י"ל קושית העולם דלא מקשה הגמרא מתני' עם הברייתא

די"ל בלא ר"ח הו"א דל"ש הימנא רק אם האשה טוענת ג"כ ומתניתין מיירי דאין האשה יודעת אם קיבל השליח הגט או לא אבל השתא מר"ח ומקושית רבי אבא מוכח שפיר דאף באינה טוענת שייך הימנא והקשה הגמרא שפיר, ומיושב עם זה מה שמהפך הרי"ף להביא מודה ר"ה קודם קושית הגמרא קיבל למה לי להורות לן זה הפי' דלפ"ז קושית רבי אבא וקושית הגמרא הכל מכח מודה ר"ה דמוכח דפלוגתיהו קאי באינה טוענת:

(ג) **ראיתי** בס' פמ"א שכתב ליישב הש"ך דכתב לר"ה אף בב' עיירות אין השליש נאמן וכתב דלהכי קאמר ר"ה אי איתא משום דס"ל מדאורייתא שייך הימנא אף באיסורא וכקושית רבי אבא רק דרבנן חששו גבי איסורא כיון דאין דרך לעשות כן והו"ל לתקוני דליהמן בזה השליש מש"ה אמר דיש כאן ריעותא אי איתא לפ"ז היכא דאינו אומר בפ"נ כגון בארץ ישראל אף בב' עיירות אינו נאמן [ול"נ דאפ"ל דהש"ך סובר דר"ה קאמר אי איתא כי היכי דלהוי הבעל מהימן בודאי אבל בשתי עיירות מידי ספיקא לא נפקא וכ"מ לשונו קצת שכתב ואני אומר אף בב' עיירות יכול הבעל לטעון טענה זו ול"ק שהבעל נאמן], ועיי"ש בפ"מ שרוצה ליישב בזה דעת הרי"ף:

ואני אומר עפ"ד הוכחה לשיטת הרי"ף וגם ליישב ההמשך בדברי הרי"ף וגם לתרץ קושית העולם למה הביא הרי"ף דברי ר"ה ללא צורך כיון דפסק כר"ח, דהנה הש"ך סי' נ"ו כתב להוכיח מסוגיא דידן דשייך הימנא אף שאין האשה יודעת ולא נימא דסמך על האשה שלא תרצה לקבל הגט וה"ה בממון אף דאין הבע"ד יודע והוא אומר לטובתו נאמן, והנה לכאורה לשיטת הרא"ש ורבינו אפרים היכא שאין הבעל מכחישו נאמן השליש אף לר"ה ובע"כ צ"ל כמ"ש הפ"י דבפקדון טענה גרועה היא דמטעם הימנא א"א לומר כיון דר"ה לא סבר ליה הימנא ועיין בפ"י לפ"ז לא מוכח מידי גבי ממון די"ל לעולם לא אמרינן הימנא רק היכא שהבע"ד יודע מזכותו דאל"כ י"ל שסמך עליו אבל בגט ל"ש זה דבע"כ הימנא אף שאין האשה יודעת דדלמא ימסור לה שלא בפני הבעל ויהיה נאמן מצד הדין ותלך ותנשא בו ותהיה מקולקלת אבל בממון ל"ש זה כיון דאיתא בחזרה רק לשיטת הרי"ף דס"ל בלא הימניה אף באינו מכחישו אין השליש נאמן הקשה הש"ך שפיר א"ו מוכח דינו אף בממון, אך לפ"ז קשה דבספר קיקיון דיונה הקשה מאי פריך ר"א על ר"ה הא התם קתני זה אומר כך וזה אומר כך משמע דהבע"ד יודע ג"כ ואית ליה מגו וכבר הבאתי קושיא זו לעיל (אות א') והנה לשיטת הרי"ף לק"מ דס"ל היכא דהגט יוצא מתח"י השליש ל"ש מגו וכמ"ש הר"ן בשמו, אך אי קשיא הא קשיא מנ"ל להגמרא להקשות על ר"ה דלמא ס"ל כהו"א של הש"ך דל"א הימנא רק היכא שהבע"ד יודע, וצ"ל דקושית הגמרא הוא ממ"נ אם זה סברא דאורייתא לחלק בין הבע"ד יודע או

לא למה לו לר"ה לומר אי איתא אף בלא אי איתא אין השליש נאמן וא"ל דזה סברא דרבנן לחלק וי"ל כעין שכתב הפ"מ דצריך אי איתא דאל"כ הו"ל לתקן להאמין לשליח בפ"נ קשה על הברייתא דלא נקט רבותא אפי' היכא שאין הבע"ד יודע נאמן בממון [ועיין בב"ח שמפרש שאני ממון אבל בגט א"נ מדרבנן ועיין בפ"י שכתב דבממון וודאי לא שייך חומרא דרבנן], וא"ל דלמא מש"ה לא תני בברייתא רבותא היכא שאין הבע"ד יודע משום דרצה למיתני וכן בגיטין, די"ל אדרבא מדלא הביא ר"א וכן לגיטין י"ל דקושייתו היה מברייתא דקתני וכן לשטרות והמקשן שהקשה מוכן לגיטין הקשה על תירוץ של התרצן דמחלק בין ממון לגט ועוד אפ"ל דס"ל להגמרא דבזה לא החמירו חכמים בגט כיון דבממון דל"ש חומרא דרבנן וכמ"ש הפ"י וודאי נאמן אף בגט לא החמירו וע"כ הקשה ותירץ שאני ממון וכו' פי' דאיכא מקום להחמיר ושפיר החמירו בגט וכן מוכרח לומר לפי' הפ"מ דהא סברת הפ"י הנ"ל היא סברא פשוטה דבממון ל"ש חומרא דרבנן ולמה לא משני הגמ' בקיצור בגט החמירו א"ו דבלא סברא לחלק ל"ש לחלק בין גט לממון אבל היכא דיש סברא לחלק אף דאין הסברא חזקה כ"כ לחלק מדאורייתא שפיר, החמירו בגט אבל בסברא הנ"ל א"א לחלק כיון דבממון שייך ג"כ זה היכא שאין הבע"ד יודע ואפ"ה נאמן כיון דל"ש חומרא דרבנן בממון וסברא כזו מצינו הרבה פעמים ע"כ הקשה הגמרא שפיר, לפ"ז מוכח דעת הרי"ף דבע"כ לומר דאין סברא כלל להאמין השליש בלא הימנא אף היכא דאין הבע"ד מכחישו דאל"כ הדרא קושיא הנ"ל לדוכתיה דלמא לעולם ר"ה סבר לחלק כנ"ל מדאורייתא בין היכא שבע"ד יודע או לא וא"ל למה ליה סברת אי איתא ז"א די"ל כנ"ל להכי צריך סברת אי איתא כי היכי דלא ליהמן השליש אפילו היכא שאינו מכחישו בלא הימנא וממילא ל"ש הימנא כיון שהיא אינה יודעת וא"ל כנ"ל דלמא יתן לה היכא שלא יהיה הבעל מכחישו ותלך ותנשא בו דהא אינו נאמן מטעם אי איתא א"ו מוכח כדעת הרי"ף דבלא הימנא אין סברא בעולם כלל להאמין השליש אפילו באין הבעל מכחישו והקשה הגמרא שפיר כנ"ל לפ"ז הוצרך הרי"ף להביא מודה ר"ה דבל"ז לא מוכח דינו דהוי אפשר דפלוגתייהו קאי היכא דהאשה טוענת ג"כ דבל"ז לא שייך הימנא כלל ולא הוי פליג ר"ח וא"כ היה אפ"ל כדעת ר"א אבל השתא דאמרינן בזה מודה ר"ה מוכח שפיר וכן הש"ך הביא מודה ר"ה להוכיח דפלוגתייהו קאי באינה יודעת:

(ד) **עיין** בב"ש אה"ע (סי' קמ"א ס"ק י"ד) מ"ש ליישב דברי הגמרא דמירי שמסר הגט בפני עדים ואפ"ה הוי אין שלישית בידו מש"ה בבעל מכחישו אינו נאמן וכו', ולא הבנתי לפ"ד אפילו באין הבעל מכחישו תהוי ספק מגורשת דהא קי"ל בעל שאמר גרשתי את אשתי הוי ספק מגורשת כדאיתא באה"ע (סי' קנ"ב ס"א) ועיין לקמן בב"ש (ס"ק פ"ד),

ואפשר לחלק בין שליח להולכה לשליח קבלה דלקמן סי' קנ"ב כתב הב"ש בשם רש"י והר"ן בטעם דאינו נאמן אף דבידו לגרשה דאי איתא דגרשה הו"ל קלא, לפי זה יש לומר בשליח להולכה ל"ש זה דעדיין לא נפקא קלא כיון דאינה מגורשת עדיין, ובפרט לדעה זו דאין צריך עדים במינוי השליח וכדכתב הב"ש דהוי כשליח תרומה לית ליה קלא ומסירת השליח הא הי' באמת לפני עדים וצ"ע לדינא ועיי"ש עוד בס"ק הנ"ל לכאורה קשה ליהמן במגו כיון דיכול למחות וצ"ל וכו', דבריו נפלאים כיון שאומר לפקדון למה לא יהיה זה כמו ביטול, אחר כך מצאתי בס' פ"מ לחי' גיטין תמה עליו בזה ועיי"ש:

(ה) **עיין** בסנהדרין (ס"פ ז"ב דף ל"א) דקאמר רבא כמאן כרבי, ולכאורה מוכח דמיירי שמסרו לה בלא עדים דאל"כ האיך יכולה לטעון קניתיו כיון שנמסר לידה בתורת שלישית וודאי דאינה נאמנת, ואם כן קשה אמאי לא מהימנא בלא מגו דקניתיו דהא פסק הטור בחו"מ (סי' מ"א) אם השטר יוצא מתח"י אחר אינו יכול הלוה לטעון נפל ממנו דהנפקד נאמן במגו שהי' מסרו להמלוה אבל במקום דל"ש מגו אינו נאמן וכ"כ להדיא בדרישה שם ובאו"ת, ולפי זה כאן פשיטא דמהימנא דהא הלוה יכול לטעון נפל ממני ומצאת ואז ל"ש לומר דהנפקד נאמן דהא כאן הנפקד טוען ג"כ פרוע וצ"ל דשם הוי אתחזיק בבי דינא דהיינו שהודה כבר שהשטר בא לידה בתורת פקדון ואז היתה נאמנת מגו שהיתה מחזירה להמלוה, אבל לפי זה לא שייך גם כן מגו דאי בעי אמרה דידי הוא אפילו אליבא דרבי כיון שהודה כבר שבא לידה בתורת פקדון וא"ל דמיירי לעולם שנמסר לה בעדים רק קושית רבא הוא דמש"ה הימנא כיון שיכולה לטעון קניתיו אליבא דרבי, הא ליתא דהא ע"כ צ"ל הא דל"ס רבא מגו דאי בעי קלתי' כסברת התוס' שם עיי"ש אבל לענין הימנא וודאי ל"ש זה וזה פשוט, ואפשר דמזה יצא לרש"י פירושו בהא דקאמר הגמרא כמאן כרבי הכי נמי קנתה היינו דרבא היה סובר דאין להאמינה בשום מגו כיון דהיה כתוב בו הנפק כפי' רש"י ע"כ היה סובר דמש"ה הימנא דבאמת טוענת שהוא שלה אבל אתחזיק כפי' התוס' אי אפשר לומר דממ"נ אם היה ידע רבא דאתחזק בב"ד א"כ האיך יכולה לטעון שקנתה ואי לא אתחזיק הא באמת אית לה מגו א"ו כפי' רש"י שכתב בו הנפק ומש"ה יכולה לטעון קנתה רק מגו אין לה, אך עדיין יש לפקפק לעולם אתחזיק כפי' התוס' וכפי' הטור שנתנה לקיים השטר ושתקה ואפ"ה יכולה לטעון קנתה אך ז"א דהדרא קושיא קמייתא לדוכתיה דלמא נפל ומדשתקה בקיום אין ראיה דדלמא יביא ראיה שממנו נפל:

דף סה.

מתני' קטנה שאמרה התקבל לי גיטי עיין בס' מים חיים להגאון פ"ח מה שהקשה מכאן על סוגיא דקידושין (דף מ"ד), ולענ"ד דלק"מ דהא קתני במתני' שאין קטן עושה שליח ולפ"מ דס"ד דמתני' מיירי ביש לה אב אפילו נערה א"י לעשות שליח כנלענ"ד פשוט ונכון, ועיין לעיל ר"פ מ"ש הגאון בעל משנת דר"ע שתי' ע"פ קושיא הנ"ל שיטת הבעל עיטור ולמ"ש לק"מ, אך אפ"ל דלפמ"ש הפ"י להקשות לשיטת התוס' דקטן מזכה לאחרים מדאורייתא וכתב דבמידי דשייך הוי שליח והא דאינו עושה שליח בגט יעיי"ש שנדחק בטעם הדבר ומ"ש בזה משם הר"מ, ולפי זה יש לומר דהא דאמרינן אדם יודע היינו אי אמרינן דבכל התורה אין קטן עושה שליח אבל אי אמרינן דבכל התורה עושה שליח במידי דשייך ובגט אינו עושה מטעמים הנ"ל שכתב הפ"י, י"ל דלא שייך אדם יודע דבשלמא מה שהוא נוהג בכל הענינים י"ל שפיר שהוא ידוע לכל ממעשים בכל יום אבל מה שאינו נוהג רק בגט ל"ש לומר אדם יודע, [דבוודאי משום דקתני כך במתני' ל"ש לומר אדם יודע דאטו כ"ע בקיאי במתני'], ולפ"ז לפמ"ש התוס' דלמאן דמזכה לאחרים היינו מדאורייתא והר"ן כתב בשמם להלכה כן א"כ מוכח אליבא דידן דניחא לה דתתגרש כל היכי דמיגרשה:

שם מתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד וכתב התוס' דחומרא בעלמא הוא כמו באומר לשלוחו וכו' יעיי"ש, ולכאורה היה נ"ל מזה ראייה לדברי הרמ"א (סי' ל"ה) שכתב באומר לשלוחו צא וקדש אשה פלונית מותר בקרובת פלונית אם מת השליח כיון דליכא למיקנסיה, והשיגו עליו האחרונים הח"מ והב"ש דהכא אף בלא קנסא אסור משום חזקה שליח עושה שליחותו כיון דאין כאן רובא להיתרא ומדכתב התוס' כאן דהוי חומרא בעלמא כמו לעיל אף דהכא ליכא רובא להיתרא משמע דאין חילוק, אמנם עדיין ד"ת צ"ע דהכא מאי קנסא שייך דא"ל דהוי לה לפרש שלא יהיה הגט עד שיגיע למקום פלוני וכדומה דהא מ"מ עדיין תהיה בספק לאחר שיגיע השליח לאותו מקום ומהכ"ת תהיה מותרת לאכול תרומה, ולומר דאין לה לעשות שליח קבלה כלל נראה דחוק, ע"כ נראה לכאורה דתוס' לא כתבו רק לדמיון בעלמא ובאמת אסורה כאן אף בלא קנסא כיון דליכא רובא להיתרא ומוכח אדרבא כשיטת הח"מ והב"ש וצ"ע, עכ"פ מוכח מד"ת דל"ה רק חומרא בעלמא ודלא כמ"ש הט"ז שם דהוי ספק דאורייתא וגם מ"ש הט"ז דאסור מצד הדין משום דאפשר לברר ומד"ת לא משמע כן, ולשיטת הרמב"ן דס"ל לעיל דאסור מצד הדין עיי"ש בר"ן נסתר תי'

התוס' ונלענ"ד דה"ט דאסור לגרום הספק לכתחלה מש"ה אסרינן לה לאכול בתרומה [וכמדומה שכעין סברא זו כתב הרשב"א בסוגיא שולח אדם ירך לנכרי] ודוק:

דף סה:

גמרא וגיטא ל"ה עד דמטי' למתא מחסי' לפמ"ש התוס' ע"ב ד"ה גיטא בתי' הראשון קשיא לי למ"ל לגמרא לומר דאמרה הכי אפילו בלא אמירתה אם הבעל עושה אותו שליח להולכה עד מתא מחסי' למה לא תהני, ול"ד למ"ש ההג"ה הרמ"א (סי' קמ"א ס"י) בשם הריב"ש יעיי"ש ובב"ש כיון דאי אפשר לו להעשות שליח לקבלה שם ודוק וצ"ע:
שם גמרא עירב לי מן התאנים עיין בס' מים חיים להפ"ח ות"ל כוונתי לדבריו, אמנם צ"ע אם הר"מ יסבור כפי' רש"י דלרבה משום שינוי שליחות אתינן עלי' אף בלא קפידא, עיין היטב בהר"ן וכ"מ להדיא מרש"י א"כ קשה למה בהביא לי גיטי ממקום פלוני והביא לה ממקום אחר לכ"ע הוי גט לפ"מ שפסק הרמב"ם דאשה יכולה לעשות שליח הבאה, ועיין בהר"ן שפי' דהוי שלוחה לקבלה רק דהגירושין אינם נגמרים עד שיבא הגט לידה והביא ראיה מדקתני מתני' הבא לי גיטי ואי הוי שליח דידי' קשה פשיטא עיי"ש ר"פ האומר, ולפ"ז אי הוי שליח קשה דנהי דל"ה קפידא מכל מקום כיון דהוי שליח דידה הוי שינוי שליחות לרבה, גם על הר"ן גופיה צ"ע שנראה מדבריו שהסכים לפי' רש"י וס"ל כשיטת הרמב"ם דהוי שליח דידה וצע"ג לענ"ד, אחר העיון נתיישבתי די"ל דע"כ ל"א דשינוי בשליחות מבטל כל השליחות רק היכא שאין ביד הבעלים לתקן אם נימא דלא בטל השליחות כגון בעירוב דא"נ דהוי עירוב אם כן כבר קנה שביתה וכן בשליח קבלה דבשעת קבלה נגמר הגט, משא"כ בשליח הבאה דממ"נ אם הוי קפידא אצלה מה ששינה השליח יכולה שלא לקבל הגט כיון שהתנתה שלא יהיה גט עד שיגיע לידה וכמ"ש הר"ן אם כן עדיין בידה שלא לקבלו, ולפי זה יש לומר באמת אם לא הגיד לה השליח שקבלו במקום אחר י"ל דל"ה גט לרבה ודוק היטב:
מי שאחזו פרק שביעי

דף עא.

אמר רב כהנא וכו', עיין ביבמות (פ' חרש) אמר שמואל אשת חרש חייבין עליה אשם תלוי סבר לה כר"א בעי ר"ש דעתא קלישתא אית ליה א"ד עתים חלים וכו' עיי"ש, וקשה לי דבשלמא אי אמרינן דעתא קלישתא אית ליה הו"ל ספיקא דאבעיא ול"ש לומר העמידנה על חזקתה וכמ"ש המל"מ אבל אם מספקינן על שעת קדושין אי היה לו דעת

או לא למה לא נעמידנה על חזקת פנויה, לפי מה שכתב הר"ן בקדושין בסוגיא דנתן הוא דכל ספק קדושין ל"ה רק מדרבנן דמדאורייתא מעמידין אותה על חזקת פנויה ואם כן נהי דשמואל ל"ב חתיכה מב' חתיכות מ"מ הכא שריא לגמרי מדאורייתא משום החזקה, וצריך לי עיון דלכאורה הוי דומיא דבר שטי' בכתובות (דף כ' ע"א) דאוקי נכסי בחזקת בר שטי' ואמרינן כשהוא שוטה זבין ה"נ נימא הכי דנעמידנה בחזקת פנויה, גם בהנ"מ דקאמר אי עתים חלים ל"מ מגרש קשה למה לא נימא דהוי ס"ס דלמא לא הי' חלים בשעת הקדושין ואת"ל דהי' חלים דלמא אף בשעת הגירושין הוא חלים, ולפמ"ש הפ"י בשיטת פ"פ דלשיטת הרמב"ם דס"ד מ"ה לקולא היינו טעמא בכל מקום דמתירין ס"ס משום דבספק א' מותר מ"ה ולא נשאר רק איסור דרבנן ע"כ מותר בספק שני אם כן התם דאזיל למ"ד דחייב אשם תלוי בחתיכה אחת ולדידיה ס"ד מ"ה לחומרא וכמ"ש הפ"ח (סי' ק"י) ומש"ה ל"מ ס"ס כיון דספק הראשון אסור מן התורה, גם לשיטת שאר הפוסקים יש לומר דהוי כמו ספק א' בגופו וספק א' בתערובת כיון דהספק השני מתיר מטעם אחר וצ"ע בכ"ז לעת הפנאי, ועפמ"ש דהוי ס"ס יש לדחות ראיית הב"ש (סי' קי"ט ס"ק י"ג) שהקשה למה לא קאמר הגמרא נ"מ אי שרי' לאנסובי דכל רגע יש לספק דלמא השתא נתחלמה ויש לחוש לחימוד. ולפמ"ש הוי ס"ס ומכש"כ דחימוד גופיה ל"ה רק חששא, ולקושיא הראשונה י"ל כיון דעיקר הספק הוא על החרש אם הוא פקח או שוטה לזה לא מהני חזקת פנויה שלה ולא דמי לשאר ספק קדושין שכתב הר"ן דהוי מדרבנן דהתם הספק בענין הקדושין וכעין שכתבתי בסוף סוגי' דסימנים יעיי"ש, [ועיי"ש במ"ש בסוגי' דסימנים ואעפ"כ צ"ע דהכא היה הספק תיכף על הקידושין]. (ועיין בשו"ת חמדת שלמה חלק אה"ע (סי' י"ז י"ח י"ט) מה שפלפל על זה עם הגאון מליסא ז"ל):

סוגיא דתנאי כפול

דף עה.

גמרא ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי וכו' עד סוף הסוגיא, הרי"ף והרמב"ם והגאונים כתבו דבתנאי דמעכשיו או על מנת דהוי מעכשיו לדידן לא בעי תנאי כפול ושאר דיני תנאי רק בתנאי דאם, והרמב"ן הקשה עליהם מהירושלמי דמוכח דעל מנת בעי תנאי כפול ותנאי דלאחר ואם לא בעי ת"כ, וכתב הר"ן נהי דמוכח מגמרא דידן דאף תנאי דאם בעי תנאי כפול מכל מקום מהכ"ת לומר לגמרי היפך דעת הירושלמי ועיין ביש"ש שכתב דאף הירושלמי סבירא ליה בתנאי דאם דבעי תנאי כפול ולא קאמר דלא בעי תנאי כפול רק בלאחר, והא דמקשה התם מאם לא יעברו עיי"ש שמחלק דהתם לא נתן להם עכשיו

כלל והוי אם כלאחר אבל היכא שנותן לה גט שפיר יש לחלק בין תנאי דאם ובין לשון לאחר, אך הר"ן לא נחית לזה וס"ל דאין לחלק וע"כ כתב דסוגיא דגמרא דידן פליג בהא על הירושלמי:

(א) **ולענ"ד** היה נראה די"ל דלא פליגא דלכאורה ראיית הר"ן מדמשני אביי דע"מ שתחזירי לי הנייר מגורשת משום דלא כפלי' לתנאי' ולפי הו"א זו הוי ס"ל דברייתא כרבנן דעל מנת ל"ה כמעכשיו כמו שמבואר בסוגי' ובתוס' וא"כ מוכח דאף תנאי דאם בעי תנאי כפול, ולכאורה יש לדחות ראייתו ואדרבא יש להוכיח להיפך דתלמודא דידן ס"ל כהירושלמי דהא רש"י נדחק באתקפתא דרבא טעמא דלא כפלי' וכו' הא הוי מעשה קודם לתנאי, וקשיא לרש"י מ"ש אי מטעמא דכפילא או מטעמא דמעשה קודם וכו' ותי' רש"י דבהא אף רבנן דפליגי על ר' מאיר מודו והתוס' והר"ן הקשו על רש"י ואם כן נשאר קושית רש"י, וצריך לדחוקי דטעמא דלא כפלי' אינו מבואר כ"כ די"ל דמיירי דכפלי' רק דהברייתא קיצר הלשון אבל זה מבואר יותר דהא קתני הרי זה גיטך על מנת דהוי מעשה קודם אך לפי זה אין זה אתקפתא כ"כ די"ל אביי רצה לשנויי אף דהקדים התנאי מ"מ הא לא כפלי', ולפי סברת הירושלמי הנ"ל י"ל כך דוודאי היכא דמקדים מעשה לתנאי כגון שאומר הרי זה גיטך אם תחזירי לי את הנייר אף הירושלמי מודה דבעי תנאי כפול דכיון דאמר הרי זה גיטך התחיל ענין גירושין ואח"כ כשמסיים אם תחזירי לי בזה מבטל דבריו הראשונים וע"כ צריך תנאי כפול וכיון דבעי תנאי כפול ממילא התנאי בטל משום מעשה קודם לתנאי, והא דקאמר הירושלמי דבאם ל"ב תנאי כפול היינו היכא שהקדים התנאי קודם כמו שצריך להיות תנאי קודם למעשה כגון אם ירדו גשמים תהיה מקודשת דאין כאן מקום להקדושין רק לאחר שירדו גשמים דאי אפשר לפסוק לשון הקדושין מדבריו שהתחיל לומר אם ירדו, וחזינן שכל כוונתו רק שתהיה מקודשת לאחר ירידת גשמים רק באומר ע"מ דחזינן שרצונו שתהיה מקודשת עכשיו א"כ לא תלה הקדושין דוקא לאחר ירידת גשמים ע"כ צריך תנאי כפול אף בהקדים התנאי למעשה אבל בתנאי דאם שפיר י"ל לחלק בין הקדים התנאי למעשה דאז אין מקום לחלות המעשה רק לאחר התנאי אבל בהקדים המעשה י"ל דמה שאומר אח"כ התנאי הוי עקירה למעשה ולא מהני ולפ"ז הקשה רבא קושית אלימתא לאביי דמשני דל"כ לתנאיה וקשה הא בתנאי דאם לא בעינן תנאי כפול כשיטת הירושלמי וצ"ל כמ"ש דכיון דהקדים המעשה אף בתנאי דאם בעי תנאי כפול ע"כ הקשה רבא כיון דע"כ מוקמית הברייתא דהקדים המעשה דאל"כ ל"ב תנאי כפול וכיון דהקדים המעשה אף אי כפליה לתנאי לא מהני דהא הוי מעשה קודם לתנאי וע"כ אסיק רבא באמת דבע"כ טעמא דברייתא משום דהקדים מעשה לתנאי דבלא

הקדים המעשה לתנאי אף ת"כ ל"צ וא"כ ליכא למימר דהא דמשני אביי משו' ת"כ דנ"מ היכא דהקדים התנאי דאפ"ה התנאי בטל משום דלא כפליה דז"א דבהקדים התנאי אף ת"כ ל"צ בתנאי דאם וא"כ מוכח אדרבא מסוגי' דידן כשיטת הירושלמי:

(ב) **ולשיטת** הגאונים דס"ל דלא כהירושלמי צ"ל כפי' רש"י דקושית רבא דתנאי קודם למעשה אף לרבנן צריך, ונ"ל מוכרח פי' רש"י דלפ"ז מיושב קושית התו' לקמן (דף ע"ו ע"א) ד"ה והו"ל שני כתובים למה לא משני הגמרא בקדושין על רחב"ג דהוי ש"כ ולפ"ז י"ל דהגמרא ס"ל דר"ח לא פליג רק בתנאי כפול אבל בשאר דיני תנאים מודה וצ"ל דיליף מתנאי דבני גד רק כפילא לא מצי למילף דהיה צריך לאמרו וא"כ מוכח ע"כ דלא ס"ל דהוי שני כתובים דאם כן אף שאר דיני תנאים לא מצי למילף ואם כן בע"כ לא ס"ל דהוי שני כתובים רק רבנן דלקמן דס"ל דאף תנאי קודם למעשה לא צריך דהא ה"ז גיטך ע"מ שתניקי וכו' הוי מעשה קודם לתנאי ואפ"ה מהני לרבנן וע"כ לדידהו קאמר שפיר דהוי שני כתובים וגם קושיא השניה של תוס' (ד"ה וגמרינן) היה נ"ל ליישב דה"פ ברש"י דרשב"ג ס"ל כיון דלא אשכחן שום תנאי דלא הוי כפול ע"כ גמרינן מיניה וכמ"ש התוס' (דף ע"ה) ד"ה לאפוקי רק דלא תיקשה הא מוכח דהתורה רצתה דלא ניליף מיני' דהא הוי שני כתובים ע"ז תירץ רש"י דמצרך צריכי אבל רחב"ג התם ס"ל דלא מצינו למילף רק מחמת יתורא וע"כ קאמר דל"מ למילף דמצרך צריכי, והא דלא קאמר הגמרא בקדושין טעמא דר"מ כיון דלא אשכחן שום תנאי דאינו כפול ולמה קאמר התם דטעמא דר"מ מדכתיב ארץ כנען, חדא די"ל התם כאיכא דאמרי לרבי מאיר קאמר ליה, ועוד דמשמע מדקאמר ליה רחב"ג צריך היה הדבר לאומרו משמע דר"מ ס"ל דלא היה צריך לאומרו ודו"ק היטב], ולפ"ז נתיישב דברי רש"י דמוכח מסוגיא דקדושין דאף רחב"ג ס"ל דבעי תנאי קל"מ וסוגיא דבב"מ י"ל משום דלא אשכחן בהדיא מאן דאמר בהדיא דבעי תנאי קודם למעשה רק ר"מ:

(ג) **ולהקושיא** שהקשו על שיטת הגאונים מדאתקין שמואל בגיטא דש"מ וכו' עיין בהר"ן והתם וודאי במעכשיו ומכש"כ לשיטת הר"מ דס"ל מהיום הוי כמעכשיו ולא מעת שאני בעולם עיי"ש לפי גירסתו, היה נ"ל לפ"מ שפי' הראב"ד דמש"ה בתנאי דמעכשיו ל"ב ת"כ משום דהתנאי אינו עוקר להמעשה דלכשיתקיים התנאי תהיה מגורשת למפרע אבל בתנאי דאם דאף אם יתקיים התנאי מ"מ יגרע התנאי כח המעשה שלא יחול תיכף וע"כ הוי התנאי ביטול להמעשה ע"כ בעי תנאי כפול דאי לא כפליה אמרינן דאין רצונו לבטל המעשה כך מתבאר מדברי הר"ן והרשב"א שהביאו דברי הראב"ד, ולפ"ז י"ל דזה ל"ש רק בתנאי שיש ביד האשה לקיים וא"כ אמרינן דהתנאי אינו מגרע להמעשה ואף

דאם לא תקיים התנאי יהיה המעשה בטל מ"מ מסתמא תקיים התנאי וכך הוא דעתו שבודאי תקיים התנאי וכמ"ש רש"י פ' כל הגט דמש"ה ל"ה ברירה כיון שיש בידה לקיים ודעתה לקיים וע"כ אמרינן שפיר אף שלא כפל התנאי מ"מ היה דעתו על התנאי כיון דמסתמא תקיים התנאי ואין בזה עקירת המעשה ואם אח"כ לא תרצה לקיים התנאי ממילא נתבטל המעשה כיון דבשעת נתינה היה דעתו על התנאי אך כ"ז שייך בתנאי שבידה לקיים אבל בתנאי דאם מתי שאין בידה לקיים וא"כ אם לא ימות בע"כ יהיה המעשה בטל א"כ ליכא למימר דכוונתו דוקא על התנאי מחמת שאין זה עקירת המעשה דהא אם לא ימות בע"כ יהיה המעשה בטל וכיון דהתנאי בא לעקור המעשה אף דהוי תנאי דמעכשיו אפ"ה י"ל דבעי ת"כ וע"כ הוצרך שמואל לתקן באם לא מתי וכו' ת"כ, ולפ"ז י"ל לפ"מ שמפרש הישׁ"ש דהירושלמי לא קאמר דל"ב ת"כ רק בלאחר אבל באם מודה י"ל קושית הרמב"ן על שיטת הגאונים מהירושלמי דהתם באם ירדו גשמים ג"כ אין בידה לקיים התנאי וע"כ אף במעכשיו צריך ת"כ וכן מברייתא דלקמן ע"מ שתשמשי את אבא או תניקי את בני שתי שנים י"ל כיון דס"ל לר"מ אם מת בתוך שתי שנים אינה מגורשת י"ל דל"ה בידה לקיים דלמא ימות הבן ובזה יהיה מדוקדק דלא נקט סתם בכל תנאי דבעי ת"כ ובזה י"ל כיון דמיירי בע"מ ע"כ צ"ל דוקא תנאי כזה ועדיין צ"ע בזה וכן התוספתא שהביא הרשב"א בחי' אינו מיושב בזה יעייׁש אבל הקושיא מהירושלמי שפיר י"ל ע"פ הסברא הנ"ל ולענ"ד היא סברא נכונה:

(ד) **ומעתה** נ"ל להביא ראייה לשיטת הגאונים מהא דמקשה הגמרא פ' אע"פ (דף נ"ו ע"ב) כל הפוחת אפילו בתנאי ואית לה משום דהוי מתנה עמ"ש בתורה וקסבר ר"מ כתובה דאורייתא וכו' עייׁש ופי' רש"י דקושית הגמרא מדלא תני כל בתולה שאין לה וכו' אלא מוכח דהתנאי בטל וקשיא לפמ"ש הב"ש (סי' כ"ט) היכא דהתנה ולא כפל התנאי שייך ג"כ לומר לא סמכא דעתיה וא"כ דלמא מש"ה נקט כל הפוחת לאשמעינן היכא דהתנה באופן דהתנאי בטל משום דלא כפליה לתנאי או דבר אחר מהדברים המבטלים התנא וא"כ באמת אית לה דהתנאי בטל ומעשה קיים רק דאפ"ה הוי בעילת זנות משום דלא סמכא דעתה ומנ"ל דמשום מתנה עמ"ש בתורה התנאי בטל ונקט שפיר כל הפוחת לאשמעינן אפילו היכא דהתנאי בטל ואית לה, אבל לשיטת הגאונים הנ"ל א"ש כיון דהתם בע"כ בתנאי דמעכשיו מיירי דהא נושאה לאשה על תנאי שלא יהיה לה כתובה ובע"כ דכוונתו שהנשואין יהיה חלין עכשיו דאל"כ פשיטא דהוי בעילת זנות וא"כ לא צריך לשום דין תנאי ואין התנאי בטל רק משום מתנה עמ"ש בתורה דבזה אין נ"מ בין מעכשיו או לא דלאו בדעתו תליא מלתא רק דאין ביכלתו להטיל תנאי

כזה וכן להמפורשים הטעם דהוי כמפליגה בדברים ג"כ אין חילוק בין מעכשיו או לא וע"כ הקשה הגמרא שפיר דמוכח דר"מ ס"ל כתובה דאורייתא וזה ראייה גדולה לשיטת הגאונים אבל לשיטת הרמב"ן קשיא דלמא לא כפליה לתנאי, ואין לפקפק דאף לשיטת הגאונים קשיא דלמא מיירי שקדשה ובשעת קדושין התנה תנאי דאם לא יהיה לך כתובה וצריך דיני תנאי כיון דע"י התנאי אין הקדושין חלין רק עד שעת נשואין וא"כ עדיין קשה דלמא מיירי דלא כפליה לתנאיה אך זה נ"ל בפשוט דסתמא דלישנא כל הפוחת משמע בזמן שראוי לה דהיינו בשעת נשואין וכמו מלתא דר"י ברישא כותבת לו התקבלתי דמיירי בשעת נשואין ור"מ דאמר כל הפוחת עלי' קאי משמע דמיירי בשעת נשואין והוי מעכשיו ע"כ ל"ב דיני תנאי (גם בל"ז א"א לומר כן דעל הקדושין ל"ש לומר מתנה עמ"ש בתורה לענין שכו"ע דהא שכו"ע ל"ש רק בנשואה], ולשיטת החולקים צע"ג לענ"ד (ועיין בחי' ח"ש לכתובות בסוגיא זו ובקדושין שהאריך בזה]:

(ה) **שוב** כשזכיתי ללמוד מס' גיטין נ"ל בעזה"י ליישב גם התוספתא שהביא הרשב"א דמיירי בהתנה ע"מ שאדבר עליך לשלטון או שאתן לך מאתים זוז, די"ל דע"כ ל"א דמעכשיו ל"ה התנאי ביטול להמעשה הואיל וחל למפרע כסברת הראב"ד רק היכא דהתנה שהלה יעשה המעשה ויש ביד האחר לעשות המעשה א"כ שוב לא יתבטל המעשה ע"י התנאי דמסתמא תעשה המעשה דע"כ מיירי שהיא מרוצה ומקבלת עליה לקיים התנאי דלולי זאת מה מהני נתינתו כיון שאינה מרוצה לקיום התנאי וע"כ עשה הוא כל הענין לגמרי משא"כ בהתנה ע"מ שאתן לך שיש בידו שלא ליתן לה או שלא לדבר לשלטון וע"כ התנאי מבטל המעשה כיון שעדיין יש בידו לבטלו אם ירצה שלא לקיים התנאי וע"כ שפיר בעי תנאי כפול, וא לומר אף בע"מ שתתן לי ר' זוז יש בידו שלא לקבלם למאן דס"ל נתינה בע"כ לא שמיה נתינה דז"א חדא דהר"ם והרב האי גאון פסקו דנתינה בע"כ שמה נתינה לעיקר הדין רק למעשה החמיר לכתחלה כמ"ש הר"ן בשמו גם אחר התבוננות יש לחלק דכיון דכבר התנה ע"מ שתתן לי וגומר בדעתו שרוצה לקבלם גם עליו לקבלם כמ"ש התו' (דף ע"ה סוף ד"ה מכלל) דמש"ה הוי דומיא דבתי ערי חומה רק דמצי למשוי נפשיה הדרנא שלא לקבלם ואין זה בכלל ביטול המעשה דמסתמא יקבלם משא"כ בתנאי שעליו לקיים אם לא ירצה לקיים אין עליו כלום ע"כ הוי התנאי ביטול להמעשה ע"כ אף בע"מ י"ל דבעי תנאי כפול, גם נ"ל ליישב קושית הרשב"א מ"ש דמהירושלמי מוכח דאם הוי כלאחר ומוכח דבאם ל"ב ת"כ להיפך מתלמודא דידן וממ"ש הרמב"ם, ונלפענ"ד דמזה יצא להר"מ מ"ש דבתנאי דאם אין צריך רק שיהיה הגט קיים ואפילו לא נטלתו בידה ולא היה מונח בצידי רה"ר אפ"ה היא מגורשת גם

כתב דבתנאי כזה אם נשאת קודם קיום התנאי לא תצא ותמהו עליו דממ"נ אם חל הגט למפרע אפילו נשרף תהיה מגורשת ואם אין הגט חל למפרע א"כ למה לא תצא הא הוי אשת איש לכ"ד, והנה ע"כ ליישב סברת הר"ם דס"ל כיון דחזינן דע"מ הוא כאומר מעכשיו והיינו משום דמסתמא מקיימין המעשה שיהיה חל תיכף רק אם משמע שיחול המעשה אח"כ מ"מ י"ל דאין הכוונה רק שיהיה שייך הגירושין אף בזמן קיום התנאי ואז ממילא היא מגורשת למפרע וזה הוא החילוק בין ע"מ דבע"מ לא חלה כלל הגירושין בשעת קיום התנאי משא"כ באם דמשמעות הלשון הוא כמו לאחר אבל עכ"פ אינו כמו לאחר ממש ע"כ כל מה שיכולים לקרב שיהיה הגט מעכשיו מקרבין רק שתלה הדבר שיהיה עכ"פ ענין הגירושין יכולים לחול אז וכיון שיכולים לחול אז ממילא היא מגורשת למפרע וע"כ אם נשאת לא תצא ואם אבד הגט או מת הבעל אינה מגורשת כיון שאינה יכולה להתגרש אז כן נ"ל, ובזה י"ל הקושיא הנ"ל מהירושלמי דמוכח דבאם ל"ב ת"כ די"ל באם היכא דאין שייך לומר למפרע לגמרי הוי כמו לאחר וע"כ הקשה מאם יעברו ונתתם דס"ל דשם לא שייך למפרע כלל כיון דנתנו להם רק אח"כ וע"כ הוי לגמרי כמו לאחר וע"כ לא בעי ת"כ וע"כ משני שניא הוא שהיא מוחזקת וע"כ כשנתנו להם אח"כ היה למפרע שלהם ואעפ"כ י"ל דל"ה כמו מעכשיו כיון דל"א להדיא מעכשיו עדיין היה ביד המתנה לחזור בו, וחילוק זה מוכח ג"כ דהא לרב יהודה דאמר לכשיתן אם קבלה קדושין מאחר מהני אף אם ירצה הבעל אח"כ לקיים התנאי כמו דאיתא לעיל א"ב קבלה קדושין מאחר גם י"ל שאין בידם לכבוש הארץ וכיון דהתנה דוקא ונכבשה הארץ לפניכם היינו כמו תנאי אם מתי דאף בע"מ בעי דיני תנאי כמ"ש לעיל (אות ג') הואיל ול"ה בידו:

ובזה היה נ"ל ליישב קושית התוס' לעיל דלא אמר א"ב נאבד או נשרף די"ל דקמ"ל שיכולה לחזור אע"ג דאם השטר קדושין קיים מקודשת למפרע והיינו טעמא ע"כ דאם חוזרת אין מקום להקדושין לחול על כרחה וע"כ גם למפרע אינם חלים ולעיל ל"א פשטה ידה דבאמת היא מקודשת כמ"ש הר"מ דלא תצא וע"כ אף לר"י היא מקודשת ואין חילוק בין ר"ה לר"י רק אם נאבד או נשרף, ואע"ג דלהר"מ במעכשיו ל"ב ת"כ וא"כ אדרבא אי נימא דבאם חל ג"כ הגט למפרע למה בעי ת"כ, אך הא ליתא דוודאי במעכשיו דאפילו אם נאבד הגט הוי מגורשת רק דצריכה לקיים התנאי ותנאי מלתא אחריתא ע"כ אינו מגרע חלות הגט כלל משא"כ באם דבעינן דוקא שהגט יהיה קיים ותהיה יוכל להתגרש בשעת קיום התנאי שפיר הוי גרוע לחלות הגט וע"כ בעי ת"כ משא"כ אם לא היה הגט חל למפרע כלל שפיר הוי כמו לאחר ולא בעי ת"כ כלל, ובזה י"ל קושית הרשב"א

שהקשה ממתניתין דלקמן כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי והקשה דהא הוי מעשה קודם לתנאי והניח בקושיא ולפמ"ש י"ל דבכתבו אם לא באתי דשם לא שייך למפרע דאם כותבין הגט לאחר י"ב חודש מאי למפרע שייך וע"כ וודאי הוי כמו לאחר ולא בעי דיני תנאי כלל וע"כ לית לן בה מה דהוי מעשה קודם לתנאי ועיין הדק היטב בכל זה:

(ו) **עוד** י"ל על ראיית הגאונים מרב אשי לפמ"ש הב"ש (סי' כ"ט ס"ק א') דבע"מ להחזיר א"צ לכפול התנאי לשיטת התו' בקידושין וקשיא מסוגיא דידן דמשני אביי משום דלא כפליה א"כ מוכח דאף בע"מ להחזיר בעי ת"כ וצע"ג לכאורה ע"ד, הן אמת כשאני לעצמי הייתי מפרש דע"כ לא כתבו התוס' דבע"מ להחזיר ל"ב ת"כ רק כשכל הענין הוא רק נתינה אמרינן דלא נחית לנתינה כלל רק ע"מ להחזיר והוי כמו גילוי מלתא לענין זה דאם לא יחזיר לא יהיה מתנה דחזינן דלא נחית למתנה גמורה אבל בקידושין וגירושין דתלוי בזה ענין אחר דהיינו שאם לא תחזיר לא תהיה מקודשת לזה לא הוי גילוי מלתא כיון דחזינן שרצונו לקדש אשה לענין זה לא הוי גילוי מלתא שאם לא תחזיר לא תהיה מקודשת [די"ל התוס' ל"ס להו סברת הראב"ד כיון דהוי מעכשיו ל"מ ביטול דס"ס אם לא יתקיימו התנאי יתבטלו הקדושין] כנלענ"ד נכון, ודקדוק הב"ש שם על תוס' דלא הקשו על קדושין יישבתי כבר בלמדי מס' קידושין ככתוב אצלי בחי' קדושין, ומה שנלענ"ד ליישב דבריו והוא דבכל תנאי י"ל דמש"ה צריך דיני תנאי לדקדק בכל אופן כתנאי ב"ג וב"ר משום דלולי זאת אמרינן דאינו מקפיד כ"כ בתנאו וזה י"ל מחמת שני טעמים או משום דאינו חושש כ"כ לקיום התנאי הואיל ולא אמרו בדקדוק כראוי, או אף אם רצונו בוודאי שיתקיים התנאי מ"מ כיון שעי"ז גורם ביטול המעשה אם יהיה התנאי בדוקא ע"כ כיון דלא אמר כדין תנאי אמרינן דאין כוונתו לבטל המעשה, ונ"מ בין שני הטעמים לשיטת הב"ש הנ"ל לשיטת התוס' דבתנאי ע"מ להחזיר וודאי כוונתו שיחזיר לו אף אם לא כפל מ"מ י"ל דזה לא מהני לבטל לטעם הראשון דבע"מ להחזיר חזינן דוודאי דעתו שיחזיר לו כיון דהתנאי בגוף הנתינה אמרינן דלא נחית לנתינה כלל רק באופן זה אבל לפי טעם השני דמש"ה אינו רוצה בתנאי כיון שמכח זה יבא ביטול המעשה זה י"ל דשייך אף במתנה ע"מ להחזיר כל כמה דלא כפל לתנאו אמרינן דאינו רוצה בביטול המעשה, אך לפ"מ שהסביר הראב"ד שיטת הגאונים דבמעכשיו ל"ה ביטול המעשה, כלל א"כ לא נשאר רק טעם הראשון דלמא אינו רוצה התנאי בלב שלם לזה י"ל שפיר דבע"מ להחזיר ל"ש זה כיון דהתנאי בגוף הנתינה ולפ"ז י"ל דדוקא בתנאי ע"מ להחזיר ל"ב דיני תנאי אבל בשאר תנאי נהי דל"ה ביטול המעשה מ"מ צריך לכפול שנדע שרצונו דוקא בקיום התנאי ונסתר ראיית הגאונים מרב אשי דבע"מ לא בעינן דיני

תנאי די"ל דוקא בע"מ להחזיר ובמעכשיו ל"ב דיני תנאי אבל בשאר תנאי אף במעכשיו בעי דיני תנאי, ובזה מיושב התמיה הנ"ל על הב"ש דבהו"א דע"מ לא הוי כמעכשיו אף בע"מ להחזיר צריך דיני תנאי כיון דהוי ביטול המעשה שאינו חל מעכשיו אבל התוס' כתבו אליבא דאמת דהוי כמעכשיו מש"ה ל"ב דיני תנאים בע"מ להחזיר כמ"ש לעיל דוק ותשכח:

(ז)

דף עו:

מתניתין כתבו גט אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש עיין בהרשב"א והר"ן שהקשו דהוי מעשה קודם לתנאי [ויהיה מזה ראייה לשיטת הר"מ דס"ל דתלוי בנתינה דהיינו עשיות המעשה לא באמירה בעלמא], ותירץ די"ל בשליח לא בעי דיני תנאי, ולענ"ד י"ל דלא כתי' הרשב"א והר"ן רק דאפ"ה יהיה מוכח דין הנ"ל, ומתחלה נ"ל ליישב קושייתם הנ"ל עפ"מ שהקשו על הר"מ דפי' מעשה קודם לתנאי היינו שנתן לה כסף ואח"כ התנה והקשו עליו האיך יכול להתנות הא בקידושין תכ"ד לאו כדיבור דמי ותי' הב"ח באה"ע (סי' ל"ח) דהיכא דנראה מדבריו שהוא ענין אחד לגמרי מהני אף בקידושין, [ועיין (סי' ל"ה) מ"ש הב"ש בשם הרי"ו כעין זה], ולפ"ז י"ל דנהי דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר דבעי להקדים התנאי משום דאם הקדים המעשה אמרינן דדעתו להתקיים המעשה אף בלא התנאי מ"מ היכא דאמר המעשה והתנאי ביחד בלי שום הפסק י"ל דל"ה הקדים מעשה לתנאי כיון דאמר הכל ביחד רק דאפ"ה הוצרך משה להקדים התנאי דאל"כ ל"ה ידעינן כלל דאיכא קפידא בהקדמת התנאי והו"א דאף בלא המשכת הדברים מהני ע"כ הוצרך להקדים התנאי רק דאפ"ה י"ל היכא דהוי בהמשכת דברים דלא מקרי הקדמת המעשה כיון דהכל הוא ענין אחד כמו בחזרת תכ"ד להר"מ, ולפ"ז י"ל קושית רבותינו הנ"ל די"ל דמתני' מיירי דאמר בלא הפסק ובהמשכת דברים ומש"ה מהני אף דהקדים המעשה דחזינן שאין כוונתו להתקיים המעשה רק ע"י תנאי כנלענ"ד הסברא נכונ' (וע' בתשובת ח"ש חלק חו"מ סי' י"א):

והנה נ"ל להוכיח תי' זה דהא לקמן (דף ע"ז ע"א) קאמר הגמרא לימא קסבר ר' יוסי כתבו גט על תנאי כשר ופי' רש"י אף שלא נתקיים התנאי, ולכאורה תמוה מאי ס"ד לומר כן כיון דר"י ס"ל דנתינה פסול אם נתנו תוך י"ב חדש א"כ מה סברא יש לחלק בין כתיבה לנתינה ואם זהו קושית הגמרא באמת הו"ל להקשות מ"ט דר' יוסי כיון דאין טעם לדבר כלל או מ"ש כתיבה מ"ש נתינה אבל לשון לימא משמע שיש טעם בדבר רק

דהגמרא מסתפק אם ר' יוסי סובר כן ולכאורה אין טעם לדבר כלל, ונראה לי דלכאורה לר' יוסי דס"ל מילי ל"מ לשליח ומסיק הגמרא לעיל דאף אומר אמרו ס"ל לר' יוסי דפסול וא"כ אם אומר לשליח לכתוב לו גט כיון דזה צ"ל דוקא בעצמו א"כ לא יכול להטיל תנאי בדבר וממילא התנאי בטל ומעשה קיים כמו בחליצה ואף דעיקר כתיבת הגט יכול לעשות ע"י שליח מ"מ המעשה שאנו דנין עלי' דהיינו האמירה לשליח זה לא יכול לעשות ע"י שליח וממילא א"י להטיל תנאי בדבר, ולפ"ז י"ל דזהו טעמו של ר' יוסי דס"ל כתבו גט על תנאי כשר, רק כ"ז אי אמרינן דבשליח צריך ג"כ לדיני תנאי אבל אי אמרינן כס' הרשב"א והר"ן דבשליח ל"ב דיני תנאי א"כ אף שא"י לעשות שליח, להאמירה לשליח אפ"ה מהני התנאי דל"ב דיני תנאי לגבי שליח, וא"כ י"ל דהגמ' ס"ל זה לדין קיים דבשליח ל"ב דיני תנאי ע"כ מתמה הגמרא שפיר לימא דהיינו דר"י ס"ל דאף בשליח בעי דיני תנאי, ולפי זה יש לומר כתירוץ הנ"ל לקושית הראשונים דהא לפי הו"א זו ס"ל לר"י דבעי דיני תנאי אף לגבי שליח דמש"ה כתבו גט על תנאי כשר משום דליתא בשליח וקשה א"כ אף הנתינה יהיה כשר משום דהקדים המעשה לתנאי דהא ליכא למימר כתי' הראשונים משום דהוי ע"י שליח דהא השתא קיימינן לר"י דאף ע"י שליח בעי דיני תנאי א"ו מוכח כתירוץ הנ"ל משום דאמר הכל בהמשכת הדברים ול"ה הקדמת מעשה לתנאי או כשיטת הרמב"ם ודוק היטב הדק:

אך לפי זה קשה לדבריהם ג"כ מקושית דרבא לעיל (דף ע"ה) ת"ל דהוי מעשה קודם לתנאי וקשה דלמא מיירי דאמר בענין אחד בהמשכת הדברים בלי הפסק וא"כ מנ"ל דהוי מעשה קודם לתנאי, אך לפי מה שכתבתי לעיל (אות א') עפמ"ש הר"ן דבאם ל"ב ת"כ ורציתי להוכיח מסוגיא זו כשיטת הירושלמי דרבא הוכיח דבע"כ מיירי בהקדים המעשה דבזה בעי שפיר ת"כ אף בתנאי דאם כמ"ש לעיל ממילא מיושב קושיא זו ג"כ דבע"כ מיירי בהקדים המעשה באופן דהוי הקדמה גמורה דאל"כ ל"ב תנאי כפול וכשיטת הירושלמי דא"ל כמ"ש לעיל דהכא שאני הואיל והקדים המעשה דזה לא מקרי הקדמת המעשה כלל כיון דאמר בלי הפסק ובענין א' שיהיה גט על תנאי כך ודוק:

הזורק פרק שמיני

דף עז:

תוס' ד"ה ותיזול ותיחוד ותפתח וכו' ול"ה כמו טלי גיטך מע"ג קרקע, ועיין פ"י מה שהקשה על דבריהם, ולענ"ד י"ל כך דבשלמא היכא שבא הגט לידה ממש לא מקרי נתינה מכח הבעל כמו בטלי גיטך מע"ג קרקע או בקפצה ידה לפי' ר"ת דבשעה שבא

הגט לידה אף אם היה הבעל חוזר מהגירושין נהי דלא הוי מגורשת מ"מ הגט הוא בידה כמו עכשיו וע"כ לא מקרי נתינה מהבעל אבל הכא גבי תיחד ותפתח אם היה הבעל חוזר מהקנין בשעת קנייתה ממילא אין הקנין כלום וגם הגט אינו ברשותה א"כ מה שהגט הוא ברשותה הוא מכח הבעל ע"כ לא דמי לטלי גיטך מע"ג קרקע דהתם בשעה שנוטלת הגט אף אם היה הבעל חוזר מהגירושין מ"מ הגט הוא בידה מכח נטילתה וע"כ לא קרינן ביה ונתן, וא"ל דהא מ"מ לא קני' הגט אם הבעל חוזר מהגירושין דז"א דהא קי"ל אפילו כתבו על איסורי הנאה כשר אף דל"ש ביה קנין כמ"ש הר"ן ז"ל במס' ע"ז, או מגרשה בע"כ דאף דבגט נתינה בע"כ הוי נתינה מ"מ אינו זוכה בע"כ כמ"ש הרשב"א ז"ל לעיל (דף ע"ה ע"א) וא"כ צ"ל דלא קפיד קרא רק שיהיה נתינה לידה מכח הבעל ובטלי גיטך מע"ג קרקע הנתינה היא מכחה מה שהגט בידה ע"כ לא מהני משא"כ הכא דבאמת אין הגט בידה רק שקונה אותה עם החצר וזה תלוי דוקא ברצון הבעל דאל"כ אף הגט אינו ברשותה כנלענ"ד:

וע"ז נתיישב לי מה דקשאי בה טובא בפ"ק (ד' י"ג) שכתבו תו' ד"ה האומר וכו' והוא לא נטלו אלא לאחר מיתה, וקשה ת"ל אף בנטלו מחיים אפ"ה ל"ה שליח קבלה דהוי טלי גיטך מע"ג קרקע וכמו כן קשה שם בתוס' ד"ה תנו דמשמע שם דמעמד ג' מהני בשיחרור וקשה דהא אין כאן נתינה דאין סברא לומר דמהני מה שנתן לאחר תחלה לשם פקדון, ולא דמי לנתן בידה לשם פקדון דמ"מ הוי נתינה לידה אבל מה שנתן תחלה לאחר שלא היה שלוחה אין סברא לומר דהוי נתינה, וכן קשה על הר"ן שם דדחיק לומר שלא תקנו מעמד ג' בשטר ולא קאמר דל"ה נתינה, ולפי זה יש לומר כיון דזה לא נעשה שליח העבד רק לענין שיחרור דהוי זכות לעבד דבזה אמרינן זכין לאדם שלא בפניו אבל לענין הלקיחה לידו ל"ש לומר דהוי כאלו נטלו העבד וא"כ תלוי הנתינה ג"כ בשיחרור דע"י שרוצה האדון לשחררו מכח זה אמרינן שליח ש"א כמותו והוי כאלו בא ליד העבד וע"כ הוי נתינה מכח האדון ואם יחזור בשעה שלוקח השליח הגט נהי דהשליח נוטלו מ"מ בזה לא בא ליד העבד דלזה לא נעשה שלוחו רק לשיחרור דהוי זכות וכיון דלא מקרי בא לידו רק מחמת שרצון הרב לשחררו שפיר הוי נתינה, ואף דלפ"ז יש לפקפק ולומר דאף בשליח לקבלה מהני טלי גיטך מע"ג קרקע דלא נעשה רק לגירושין אבל לא לקבלה בלא גירושין וזה לא מצינו בפוסקים ומשמע להיפך ממ"ש הטור סי' קמ"א דכל דין ש"ק הוי כמו נתינה לידה ומסתמא משמע גם לענין טלי גיטך מע"ג קרקע, מ"מ יש לחלק בין היכא דעשתה שליח להדיא דהוי לגמרי כמותה ובין לא עשתה שליח רק מטעם זכין לאדם דל"ש לומר דנעשה שלוחה רק אם מתגרשת בנתינה זו ודוק היטב,

וכעין סברא זו כתב הש"ך ביו"ד (סי' קס"ט ס"ק ט"ז) עיי"ש היטב ודוק], ועיין בב"ש (סי' כ"ז ס"ק ג') שנסתפק בשם הרש"ך בקידושין אי מהני טלי מע"ג קרקע ולפמ"ש נראה דל"ד לגט כלל ודוק:

אח"ז רב מצאתי בס' תורת גיטין שרוצה להוכיח דבשיחרור כשר טלי גיטך מע"ג קרקע, ולענ"ד דבריו תמוהים הנה הוא כתב ג"כ הראיה מתוס' הנ"ל והוא לא נטלו אלא לאח"מ, והנה לפמ"ש נתיישבה ראיה זו דנטילת השליח לזכות לה הוא רק מכח הבעל, עוד כתב שם ראייה מדלא תני שוה גיטי נשים לשיחרורי עבדים לענין טלי גיטך מע"ג קרקע ול"ש תי' הגמרא מלתא דאיתא בקדושין לא תני דבקידושין כשר טלי קדושיך מע"ג קרקע כמ"ש הב"ש, הנה באמת הב"ש לא כתב כן בפשיטות רק שהוא ספק, גם לענ"ד נראה דהב"ש לא מיירי רק מקדושי כסף אבל בקדושי שטר נראה דאף בקדושין פסול, והנה לפמ"ש כיון דקדושין ל"ה רק מרצונה וצריכה לזכות בהשטר ע"כ הוי הנתינה מכוחו ולפ"ז י"ל דל"ש כלל טלי קדושיך מע"ג קרקע והוי רק בכלל בע"כ שזה באמת הוא קושית התו' שם בסוגיא דה"ל למיתני שוה גיטי נשים לש"ע לבע"כ גם כיון דכתיב בהדיא חופשה לא ניתן לה מוכח להדיא דבעי נתינה כמו בגט אשה ע"כ לענ"ד דבריו תמוהים:

שם תוס' ד"**ה** מה שקנתה אשה ור"ת מפרש וכו' כיון דאם מכרה ונתנה אינו קיים מש"ה לא מהני, ולא הבנתי כיון דאפילו שאלה מהני כדאמרינן בסמוך דאושלי מקום והכי קי"ל בש"ע אף דאינה יכולה למכור אפ"ה מתגרשת א"כ מה שנתן לה במתנה למה יהיה גרע משאלה ואף דבהו"א זו עדיין ל"א גיטה וחצירה באין כא' מ"מ כיון דאין צריך להיות שלה רק בתורת שאלה וכיון דאין הבעל אוכל פירות לשיטת ר"ת אם כן לא צריכינן לגיטה וחצירה באים כא' דהא אף קודם הגט הוא שלה יותר משאלה כיון דאין הבעל אוכל פירות וצ"ע, שוב מצאתי בחי' הרמב"ן לב"ב שהקשה על ר"ת למה יגרע מחצר שאלה ושכורה וכתב וחילק הרב ז"ל לפי שזו אם מתה מיד הבעל יורשה ול"ד לשאר שאלה שהיורשים משמשים כ"י שאילה ולא עלו דבריו כהוגן שא"כ שאל לעצמו סתם לא תקנה לו עיי"ש היטב, ולפי זה יש לומר היכא דשאל לה מקום להגט עדיף טפי ועדיין צ"ע, גם מהא דאמר לקמן מקום חיקה קנוי לה ומקום קלתה קנוי לה והתם וודאי ל"ה רק שאילה בחיי' ואפ"ה מהני וצע"ג, ונ"ל דכיון דקלתה הוא שלה לגמרי מהני הא דמקומה קנוי לה אף על גב דבעלמא כליו של לוקח ברשות מוכר אינו קונה והוא נכון ודוק.

דף עח.

גמרא אמר רבא כתב לה גט ונתן ביד עבדה ישן ומשמרתו וכו' אמאי חצר מהלכת היא, וק"ל דלמא מיירי שהעבד הוא בקצירה ומש"ה הוי גט דנהי דהעבד לא מקרי חצר משום דהוי מהלך מ"מ מגורשת מטעם דהוי בחצירה, וכעין זה הקשה הראב"ד בב"מ (דף ט') עיי"ש בס' אס"ז גבי היתה מהלכת ברה"ר וזרק לתוך קלתה דנהי דקלתה מקרי חצר מהלכת מ"מ תתגרש מטעם ד' אמות ותי' שם דלגבי קלתה לא מהני ד' אמות דהוי רק קנין דרבנן יעיי"ש וזה ל"ש הכא גבי חצר, וצ"ל דא"כ אמאי נעור ומשמרתו אינו גט משום דמשתמרת שלא לדעתה דבשלמא היכא דהעבד הוא החצר צריכה שהיא תהיה משמרת דוקא דאל"כ לא מקרי חצירה וכעין שכתב הרא"ש עיי"ש אבל היכא דמתגרשת מטעם החצר ובע"כ דהוי חצר המשתמרת לדעתה אף דהעבד ג"כ משמר מ"מ לא גרע בזה קנין החצר כנלענ"ד מוכרח, ולפי זה נסתר מ"ש הגאון בעל מעיל צדקה בתשובה (סי' ס"ה) ליישב דברי ריי"ו שפסק בכתב גט על ידו של עבד בעי כפות, ותמהו עליו כיון דלאו מטעם חצר מתגרשת למה בעי כפות וכתב הוא הטעם דבגט אף בלא חצר בעי משתמר לדעתה דוקא וע"כ אף אם נותן העבד בחצירה לא מהני, ולפי מה שכתבתי מוכח דדוקא משום חצר בעי משתמר לדעתה דמש"ה לא מצי לשנויי דמיירי בחצר דידה דא"כ אף בנעור הוי גט ודוק:

יש לראות לשיטת הסוברים דבמתנה ל"ב משתמרת לדעת המקבל ומהני אף לדעת הנותן כיון דדעת אחרת מקנה אותו וכשנוי' דרב פפא בב"מ (דף י"א ע"ב) דלפי זה יש לתרץ קושית התוס' לעיל (דף כ"א ע"א) ד"ה והלכתא בכפות וכתב דכפות וישן בעינן כדמוכח סוגיא דהכא, ולפי זה צריך ליתן טעם למה לא אסיק הגמ' לעיל דבעי ישן ג"כ ולפי זה י"ל דהתם דמיירי ביד של עבדו וכתב לה שטר מתנה עלי' מוכח דמיירי מדעתה וכיון דהוי מדעתה י"ל דהוי דעת אחרת מקנה אותה כמו במתנה ולא בעינן משמרת לדעת המקבל וכמו דמהני לדעת הנותן ה"נ י"ל דמהני משתמר לדעתו של עבד כיון דאף במשתמר לדעת הנותן ל"ה דומיא דידה ואפ"ה מהני ועיין בהרא"ש, א"כ נראה דעדיף מה שמשתמר לדעת העבד אבל הכא דנתנו לעבדה מיירי כסתם מגרש והוי לה חוב ולא מהני דעת אחרת מקנה אותו דמשום ידה מגורשת ע"כ בעי משתמר לדעתה ומש"ה בעי ישן, ואף לשיטת הפוסקים דלא כר"פ עיין ש"ך (סי' ר') מ"מ ניחא דהגמרא לא אסיק לעיל דבעי ישן כיון דתליא בפלוגתא דלר"פ ל"ב ישן, וגם לפי מה דקאמר רבא שם בב"מ (דף י"א ע"ב) שפיר עביד דל"ק וכו' טובת הנאה אינה ממון לקנות אג"ק מוכח דס"ל כתי' דר"פ דבדעת אחרת מקנה אותו ל"ב משתמרת לדעתו וע"כ סגי לרבא כפות לחוד, [אחר

כתבי' ראיתי לעיל בפ"י ות"ל כוונתי לדעתו הרחבה, ועוד היה נ"ל דהיכא דמתגרשת מדעתה מהני מה שהעבד משמר בשבילה, ועיין תוס' (דף ע"ט ע"ב סוף ד"ה פנימית) א"נ השוכר הוי כמו שלוחו של המשכיר לשמור משא"כ היכא דמתגרשת בע"כ דלא ניחא לה בשמירת העבד וגם זה נלענ"ד נכון וצ"ע]:

ועפ"ז יש לתרץ קושית הרשב"א לקמן ע"ב גבי היתה ידה עשויה קטפרס אינה מגורשת, והקשה לפי זה מאי בעי רבא התם בב"מ אויר שאין סופו לנוח הא אפילו מתגלגל לא מהני, ותי' הרשב"א לא זכיתי להבין שכתב דבגט שאני דבעי נתינה לידה ממש, דלפ"ז ק"ל מאי קאמר הגמרא תתגרש מאוירא תפשוט וכו' הא בגט בעי נתינה לידה או לאויר מחיצות כמ"ש הרשב"א, ולפמ"ש יש לתרץ קושית הרשב"א לפי מה שכתבו התוס' והרשב"א דהכא אינו משתמר בידה א"כ י"ל דמש"ה אינה מגורשת משום אינו משתמר אבל התם בעי רבא במתנה, ואף לגי' ואפקרי' מ"מ הא כתבו המפורשים דאפ"ה הוי כמו דעת אחרת מקנה אותו ול"ב משתמר לדעתו כמו ברץ אחריהן ואינו מגיען דמהני וודאי בדעת אחרת מקנה אותן כדאיתא התם קבלה מיניה וכו', וע"כ בעי רבא אם אויר הוי כמו מתגלגל אבל בגט דבע"כ מש"ה לא מהני כ"נ לכאורה לענ"ד נכון:

דף עח:

תוס' ד"ה מחצה על מחצה עיין במהרש"א שכתב דלרב יוסף דמיירי בשני כיתי עדים ול"ש תי' התוס' צ"ל כפי' המרדכי דמיירי שלא נאבד רק שהלוה רוצה לחזור, ולכאורה קשה ע"ד א"כ אף לר' יוחנן דלמא מיירי שהמעות בעין, ונ"ל פשוט כיון דר' יוחנן ס"ל לגטין אמרו ולא לד"א דיכול לשמרו ל"ה קנין א"כ קרוב למלוה יכול הלוה לחזור בו דאף שזרק לו המעות מ"מ במאי קנה המלוה רק בנאבד הפסיד המלוה משום דאמר ליה זרוק לי חובי ואף שלא זכה מ"מ כיון שבזה פטרו וקי"ל מחילה א"צ קנין אבל הלוה נראה פשוט דיכול לחזור ע"כ הוצרך התוס' לפרש דמיירי בנאבד ולפי זה יש לומר הוכחה לפי' מהרש"א ודלא כפי' הפ"י, דלדבריו קשה למה לא פי' התוס' כן לעיל לרבה ור"י ור' יוחנן אבל לפי' מהרש"א ניחא דקודם דאסיק ר"י לגיטין אמרו הו"מ לפרש כפי' מהרש"א דלא מיירי בנאבד אבל עכשיו דאמר ר' יוחנן לגיטין אמרו ומוכח דמיירי בנאבד דאל"כ וודאי יכול הלוה לחזור וע"כ הוכרח התוס' לומר דל"ש לומר המע"ה:

וע"פ סברא זו נ"ל פשוט ליישב קושית המהר"ם שיף שהקשה לימא וכן לקדושין באומרת זרוק לי בתורת גיטין, ולפי זה ניחא דבשלמא בחוב שייך לומר כן דהוי מחילה אבל בקידושין כיון דל"ה קנין במה מתקדשת דהא בעינן דמטי' הנאה לידה ותימה על

המהר"ם שיף שלא התעורר בזה, אך לכאורה תלוי בדין שכתב הרמ"א (סי' ל' סעיף י"א) באמרה תן דינר על הסלע ואתקדש אני לך מקודשת ויש להחמיר ולפי זה אתי שפיר קושית מהר"ם שיף, ועיי"ש באחרונים שכתבו ויש להחמיר היינו מצד החומרא דמצד עיקר הדין אינה מקודשת דלא דמי לערב ועיין חי' רשב"א בקידושין שהאריך בזה והעלה גם כן דאינה מקודשת, ולפי זה יש להוכיח מכח קושית מהרמ"ש כשיטת הרשב"א הנ"ל ואין לומר כתי' המהרמ"ש דא"כ מאי קמ"ל דהא טובא קמ"ל דבכה"ג מקודשת כדין ערב א"ו דהאמת הוא כשיטת הרשב"א דבכה"ג אינה מקודשת כיון דלא זכתה בו ול"ד לערב כמ"ש הרשב"א דדוקא היכא דזכה בן דעת בשבילה נעשה הוא שלוחה לזכות בשבילה וממילא משועבדת ועל כן הוי מקודשת משא"כ בחנם על הסלע כנלענ"ד נכון:

המגרש פרק תשיעי

סוגיא דעל מנת

דף פב.

מתני' המגרש וכו' כיצד יעשה וכו' ויאמר לה ה"א מותרת לכל אדם, וכתב הר"ן דהרי זה גיטך סתמא לא מהני דע"ד הראשונה הוא נותן אך בהר"מ איתא להדיא דאף הרי זה גיטך מהני, וקשה חדא למה לא אשמעינן מתני' זו הרבותא וגם מנ"ל להר"מ הא, והיה נ"ל די"ל כך לפמ"ש הפ"י לפי מה דאסקינן דבעל מנת אף לרבנן מהני א"כ למה לא תני שיטלנה הימנה ויאמר לה ע"מ ותי' די"ל דעומד עדיין בדעתו הראשונה שלא תהיה מותרת לזה רק שמוסיף ע"ד כעת שאם תנשא לו יהיה הגט למפרע בטל ולא מהני ע"מ רק בנתינה הראשונה יעיי"ש שהניח בצ"ע, ולפי זה יש לתרץ הקושיא הנ"ל דמש"ה לא תני במתני' ויאמר לה הרי זה גיטך דאי הוי תני הכי הו"א דמכ"ש דמהני באומר לה על מנת והא דלא תני על מנת דמתני' רצה להשמיענו דהרי זה גיטך סתמא מהני ודלא כסברת הר"ן ולעולם באומר להדיא ע"מ מהני ע"כ אשמעינן דצ"ל ה"א מותרת לכל אדם בלא ע"מ ומוכח כסברת הפ"י דעל מנת לא מהני בנתינה השניה, רק דקשה באבעיא דאמר האי אלא ע"מ הוא וקשה הא מוכח דלא הוי ע"מ דאל"כ למה לא תני יאמר לה הרי זה גיטך דהשתא ליכא למימר דאתי לאשמעונין דעל מנת לא מהני בנתינה השניה דהא אף בנתינה הראשונה ל"מ לפום הו"א זו דאלא ע"מ הוא ואי דלפום הו"א זו באמת היה מוכרח סברת הר"ן א"כ יותר קשה אליבא דאמת מנ"ל להר"מ דלא כס' הר"ן כיון דבהו"א זו היה מוכרח כסברת הר"ן, רק לענד"נ דיש לחלק דע"כ ס"ל להרמב"ם דלא כהר"ן רק בחוץ א"כ מתחלה לא נתן לה הגט רק לחצאין דהיינו חוץ מזה, וע"כ כשאומר אח"כ

סתם הרי זה גיטך משמע שנותן לה לכל אבל בע"מ דלא אסרה רק דרך תנאי דמש"ה אליבא דאמת ל"ה שיור כלל א"כ אפילו לפי הו"א זו דפוסל בגט מ"מ לשון הרי זה גיטך אינו מבטל זה התנאי כיון דבאמת הוי גט לכ"ע רק שאסרה בדרך תנאי ומכש"כ לשיטת הר"מ דאינו אסרה רק לזמן ע"כ בעל מנת אי הוי פוסל וודאי ל"מ אחר כך שיאמר הרי זה גיטך סתם, והא דפסק הרמב"ם הרי זה גיטך מהני דוקא בחוץ [ובזה יש לסתור ראית הב"ש מ"ש דשלא תשתי יין כ"י חייכי אינו פוסל לכהונה מדאסברה הרמב"ם לכיצד בחוץ ולפמ"ש יש לומר דמשום הרי זה גיטך נקט חוץ דוק]:

ולפ"ז יש להוכיח שיטת הרמב"ם עפמ"ש כל המפורשים מנ"ל להגמרא אי אלא חוץ מודו רבנן בעל מנת דלמא פליגי רבנן אף בעל מנת והא דנקט חוץ להודיעך כחו דר"א, ולפי זה יש לומר דהיה פשיטא ליה להגמרא דהרי זה גיטך מהני כשיטת הרמב"ם וקשה למה קתני ויאמר לה ה"א מותרת וכו' ולא קתני סתמא הרי זה גיטך דבשלמא אי הוי על מנת ל"ק דבעל מנת ל"מ הרי זה גיטך כמ"ש אבל אי הוי חוץ קשה, וצ"ל כנ"ל לאשמעינן דעל מנת ל"מ בפעם שניה כמ"ש הפ"י ואי נימא דאף בנתינה ראשונה ל"מ לרבנן ע"מ א"כ פשיטא דבפעם שניה ל"מ ואי לאשמעינן הא גופיה דעל מנת לא מהני הא מזה לא מוכח די"ל כסברת הפ"י דדוקא בפעם שניה ל"מ א"ו דהאמת הוא כן דאי פליגא בחוץ דעל מנת לא מהני רק בנתינה שניה ומש"ה נקט ה"א מותרת לכל אדם אבל בנתינה הראשונה מהני ומוכח כשיטת הרמב"ם:

אך עדיין יש להקשות לפי מה דאבעיא ליה אי אלא חוץ או על מנת ומוכח דלבעל האבעי' היה לו ב' משמעות בלשון אלא רק דמספקא ליה איזה עיקר וא"כ מאי פשיט מהא דתנן כל הבתים וכו' דלמא משמע על מנת ג"כ רק דהתם ל"ש על מנת וע"כ בע"כ הוא חוץ אבל במתני' יש לומר דסובל תרווייהו וכמו דאשכחן כמה לישני דמשתמעי לתרי אפי, ור"א ורבנן בתרווייהו פליגא דר"א מכשיר בכל גוונא א"כ יהיה כוונתו על מנת או חוץ ס"ס מותרת ורבנן פסלי בכל גוונא ואדרבא בזה ניחא דנקט אלא ולא נקט חוץ לאשמעינן דפליגי בתרווייהו, ובזה נסתר תי' הנ"ל דהו"ל למיתני הרי זה גיטך כמ"ש לעיל דכיון דקאי על על מנת גם כן כיון דאלא משמע על מנת ג"כ ויש לומר דכוונתו היה ע"מ ע"כ צ"ל הרי את מותרת וכו' כמ"ש לעיל דבעל מנת מודה הרמב"ם:

ונ"**ל** על פי מה שפסק הרמב"ם דבעל מנת שלא תנשא לפלוני צ"ל דוקא לזמן דאל"כ ל"ה כריתות דהוי כמו אל תשתי יין כ"י חייכי ול"ד לכל ימי חיי פלוני דהתם תהיה מותרת לשתות יין לאח"מ פלוני אבל הכא לא תהיה מותרת להדבר שנאסרה, והר"ן חולק ע"ז והובאו ב' הדיעות בש"ע דקי"ל להחמיר כשני הדיעות, והנה פשטיה דמתני' אי אלא

הוא על מנת וודאי דליכא למימר דמיירי לזמן דהא סתם קתני אלא לפלוני דמשמע לעולם וכמ"ש התוס' דאלא לפלוני משמע בין בזנות ובין בנשואין ולא רצו לפרש דמיירי בפי' להדיא לענין נשואין דוקא כיון דלא נזכר במשנה א"כ ה"ה לענין הזמן דמשמע לעולם וזה פשוט, ולפ"ז יקשה לכאורה לפ"מ דמשמע בסוף הסוגיא ורבנן האי כריתות מע"ל ופי' רש"י למה לא הקשו רבנן דר"א ב"ע לר"א מכריתו', משמע דדרשא דכריתות כ"ע דרשי אליבא דאמת דאל"כ מאי קושי' דלמא כמו דר"א לא דריש אף אינהו ל"ד א"כ צ"ל דהגמרא ס"ל זה לקושיא חזקה דכ"ע דרשי' כריתות וע"כ משני דאתי לע"מ שלא תשתי יין כ"י חייכי, וא"כ קשה אי אלא ע"מ ולפמ"ש דהיינו לעולם תקשי לר"א הא הוי כמו ל"ת יין כ"י חייכי כיון דאסורה לעולם לזה לפמ"ש הרמב"ם וצ"ל בע"כ דאי אלא ע"מ י"ל דמכריתות ממעט ר"א חוץ כיון דהוי שיורא בגט ע"כ ל"ה כריתות אבל לא תשתי יין כי"ח אף דלעולם אגידא ביה מ"מ כיון דל"ה שיורא בגט מותר וה"ה על מנת שלא תנשאי לפלוני כיון דל"ה שיורא מותר אף דאגידא ביה, ולפ"ז מוכרח בע"כ דאלא לא משמע תרווייהו דא"כ מותר לר"א הן בחוץ הן בע"מ של"ת לפלוני לעולם ואם כן קשה למ"ל כריתות, והא דקאמר בתחלת האבעי' האי אלא חוץ הוא אבל בע"מ מודו אבל לר"א תרווייהו מותר וקשה למ"ל כריתות, הא לק"מ דוודאי האבעיא הוא בעל מנת דומיא דחוץ דכמו דבחוץ ל"ש לומד דאגידא ביה לעולם כיון דמודה ר"א דלאחר שנשאת לאחר מותרת לזה שנאסרה עליו אם כן מאי דקאמר בעל מנת מודה היינו לזמן, אבל הפי' במתני' בע"כ היינו לעולם כיון דאמר סתם אלא לפלוני ומוכרח דלא משמע תרווייהו דאם כן יהיה ר"א מתיר הן בחוץ והן בעל מנת לעולם וקשה כריתות מאי עביד ליה, ובזה מיושב קושית הפ"י דלא מצי למימר אי אלא ע"מ בחוץ כ"ע להתירא דדוקא בעל מנת פסלי רבנן מחמת קושית ר"ש ור"ע על ע"מ דאי חוץ כ"ע להתירא קשה לר"א כריתות מע"ל):

ולפ"ז יש לתרץ קושית הרשב"א לקמן שהקשה למה קאמר הגמרא לר"ע דשמיע ליה איכא דמתני חוץ ואיכא דמתני על מנת למ"ד חוץ היינו פירכא וכו' והקשה לימא דר"ע שמיע ליה דפליגי בתרווייהו, ולפי זה ניחא דוודאי היה מקובל דמחולקים בהאי לישנא דקתני במתני' שאסרה לא' בסתם רק די"ל בעל מנת או בחוץ או בתרוויהו אבל עכ"פ לא נזכר כלל שאסר רק לזמן ומהכ"ת לחדש דבר שלא הוזכר כלל ואם כן אי פלוגתיי' היה בסתם שוב על כרחך ליכא למימר דקאי בתרווייהו דא"כ לר"א כריתות מע"ל, ולפי זה יש ליישב שיטת הרמב"ן דס"ל אליבא דאמת אף בע"מ פסליה רבנן וכן פסק רמ"א בש"ע להחמיר כדעת הרמב"ן וכתב הב"ש דלדידיה צ"ל קושית הרשב"א על הגמרא דלמא

ס"ל ג"כ דבתרוויי' פליגא ולפמ"ש א"ש דוודאי מבחוץ לדידן י"ל כמו דפסלי רבנן בחוץ וסבירא ליה דהוי שיורא ה"ה בע"מ אבל הפלוגתא בע"כ דל"ה להדיא בתרוויי' דא"כ הוי מכשיר ר"א אף בע"מ לעולם וקשה כריתות מע"ל א"ו או דפלוגתיי' הוי בחוץ ופוסל ר"א בע"מ לעולם דנפ"ל מכריתות או דפלוגתיי' הוי בע"מ ופוסל ר"א בחוץ מדרשא דכריתות ולעולם אליבא דדינא מצינן למימר לרבנן דאף בע"מ לזמן פסלי דס"ל דהוי שיורא וא"ל ס"ס קושית ר"ע הוא כיון דפליגא בחוץ ור"א מכשיר אם כן מכש"כ דמכשיר בע"מ לזמן וע"כ ל"נ גט בטל וכו' הא ליתא דוודאי אי לא פליגא בהדיא בע"מ וודאי לא מצי ר"ע להקשות דדלמא באמת ע"מ גרע כיון דר"ע הוי סבר דיש סברא לפסול ע"מ מטעם פיסול הגט למפרע וכ"מ לכל השיטות דהא כ"ע ס"ל דיותר יש לפסול בחוץ מעל מנת אם כן דלמא ר"ע שמיע ליה מחוץ וס"ל דר"א מכש"כ מכשיר בע"מ וצ"ל דלשיטת ר"ע אין זה כש"כ דוק ותשכח, ול"ק רק דלמא שמיע ליה להדיא דפליגא בתרוויי' וזה מיושב שפיר דא"כ הוי פליגא בלעולם וקשה כריתות מע"ל, וכיון שהוכחנו דע"כ ל"ה הפי' במתניתין באלא תרוויי' ממילא מוכח להר"מ לשיטתו דלא כשיטת הרמב"ן מדלא קתני במתניתין ויאמר לה ה"ז גיטך דליכא למימר דאתי לאשמעינן כסברת הפ"י כמש"ל הא לרבנן אף בפעם הראשון לא מהני א"ו מוכח דמהני, ולפ"ז יש לעיין על שיטת הב"י דלא הביא דעת הר"מ דה"ז גיטך מהני ומשמע דס"ל כהר"ן ובזה פסק כהר"מ דע"מ מהני ולפמש"ל הא בהא תליא עוד נ"ל ליישב קושית הב"ש על הרמב"ן נימא לר"ע דס"ל בתרוויי' פליגא די"ל וודאי מחמת קושי' לא נמצא גט בטל אין סברא דבשביל זה יהיה הגט בטל דמנ"ל לפסול משום ה"ט רק דזה הוא נתינות טעם דבשביל זה יותר מסתבר לומר דהוי שיור וכסברת רבנן דאי נימא דל"ה שיור יוכל לבא לידי ממזרות אבל עיקר הפסול הוא משום שיור וא"כ בשלמא אי קושיתו, הוי אי פליגא בע"מ אי הוי שיור או לא אבל בחוץ כ"ע מודו דהוי שיור י"ל שפיר דבסברא זו הכריע ר"ע כרבנן אבל אי הוי סבר דפליגא בתרוויי' וא"כ סובר ר"א דשיור אינו פוסל וע"כ ממילא ע"מ כשר אף דהוי שיור וא"כ אין להכריע כלל לפסול רק מכח קושיא השניה לא נמצאת אלמנה וכו' וע"כ לא הו"ל להקשות רק קושיא השניה וע"כ צ"ל דשמע איכא דמתני בחוץ ואיכא דמתני ע"מ ולעולם לדידן מצינן למימר דאי פליגא בחוץ אף בע"מ פסלי רבנן דהוי שיור, אך לפ"ז י"ל הקושיא שהקשה הרמב"ן דמהכ"ת לדחות הני אשלי רברבי דפסלי אף בע"מ, די"ל דאינהו לא קאמרי סברא דנפשיהו לומר דע"מ פסול משום שיור רק להכריע בזה סברת רבנן דכיון דלרבנן מסתבר לומר דהוי שיור קאמרי אינהו הכרעה לזה אבל אי מעולם ל"ה קאמרי רבנן דע"מ הוי שיור אף אינהו לא הוי פסלי מחמת הקושיא שהקשו

דזה אינו גורם להמציא לפסול הגט וע"כ שפיר פסקו הגאונים די"ל בחוץ פליגא וע"מ לד"ה כשר ועיין]:

ועפה"ד האלה נ"ל להוכיח שיטת הב"ש שכתב להוכיח מלשון הר"מ דאם נתן לה גט על תנאי של"ת יין כל ימי חייכי באופן דל"ה כריתות ל"ה אפילו ריח הגט ואינו פוסל לכהונה אף דבלא נתגרשה אלא מאשה פסולה לכהונה מ"מ בזה לא פסלה וראיתי בספר בית מאיר תמה עליו וס"ל דאין חילוק והנה התוס' כתבו בפשיטות דאשה שנתגרשה מאשה ל"ה גט ומותרת להתיבם וע"כ הקשו לר"א האיך יליף מאשה גרושה מאשה הא פשיטא דאיסור כהונה שאני והמר"ם שיף ופ"י תמהו עליהם מנ"ל הא דלמא לר"א הוי גט מעליא ולמה להו לדחוקי בכך ולהקשות כי תי' התוס' כמעט אינו מובן כמ"ש הפ"י, ולענ"ד נראה פשוט בכוונת התוס' דלפמ"ש לעיל דכ"ע דרשי כריתות כדמשמע פשטיה דסוגיא לקמן דלכ"ע כריתות אתי לשלא תשתי יין כי"ח ולפ"ז ר"א דמתיר בחוץ נהי דלא דריש כרת כריתות מ"מ קשה ת"ל דלעולם אסורה לזה לפי שיטת הר"מ דע"מ שלא תנשא לעולם לזה פסול וצ"ל כיון דר"א מודה שאם נשאת לאחר ונתארמלה מותרת לזה וכיון דיש לה היתר לזה לא דמי לכי"ח. והנה הר"ן חלק בזה על הר"מ וס"ל דאף ע"מ שלא תנשאי לפלוני לעולם כיון דלאח"מ פלוני לא תהיה אגידא ביה הוי כמו חיי פלוני אבל מ"מ נראה פשוט אם אמר ע"מ שלא תשתי יין כ"ז שיחי' שום אדם דפשיטא דל"ה גט דגמירי דלא כלה שבטא וא"כ לעולם תהיה אגידא ביה ולפ"ז היכא דאמר הא"מ וכו' ואי את מותרת לשום אדם דא"א לה להנשא לעולם כיון דלא הותרה לשום אדם דנימא דאח"כ תהיה מותר להנאסר וע"כ פשיטא דאינו גט מדרשא דכריתות דהוי כמו ל"ת יין כי"ח ואם כן בע"כ הא דכתב ואשה גרושה מאישה היינו לענין פסול כהונה ואם מת מותרת להתייבם דאין זה כריתות והאיך מצי יליף ר"א דגט כזה מתיר הא גט כזה וודאי פסול מדרשא דכריתות רק דפסולה לכהונה דאיסור כהונה שאני כן נ"ל נכון בקושית התוס' דלפ"ז קושית התוס' קושיא חזקה והוצרכו לדחוקי בתי', אמנם לשיטת הב"ש הנ"ל דס"ל אליבא דהר"מ דע"מ של"ת יין כי"ח לא הוי ריח הגט כלל ואינו פוסל לכהונה ואשה גרושה מאישה פסול לכהונה ונ"ל פשוט בטעמו דבשלמא בע"מ של"ת יין כי"ח לעולם אגידא ביה לענין שאם פ"א תשתה לא תהיה מגורשת כלל אף ממנו אבל באשה גרושה מאישה גרשה ממנו בלי שום תנאי ונהי דאגידא שלא תוכל להנשא מ"מ ממנו נתגרשה לגמרי ואף דהתורה פסלה גט כזה מ"מ כיון דהיה שם גירושין גמורים פסלה לכהונה ולפ"ז מצינן למימר שפיר דר"א ס"ל דאשה גרושה מאישה הוי גט גמור ואסורה להתייבם והא דנפ"ל מכריתות לל"ת יין כי"ח היינו מטעם הנ"ל דע"י תנאי גרע כיון

דאם תשתה פ"א יהיה הגט בטל לגמרי ואף ממנו לא תהיה מגורשת ומיושב קושית התוס' דלר"א הוי גט גמור ושפיר יליף מיניה דחוץ מפלוני מותרת לכל והתוס' צ"ל דלא ס"ל לחלק בכך וכסברת הב"מ וע"כ הקשו שפיר אבל באמת לענ"ד נראה נכון הסברא הנ"ל שכתבתי:

ועוד נלענ"ד להכריח דהר"מ בע"כ לא ס"ל כתי' התוס' דאף לר"א לא הוי גט לענין ייבום רק לענין כהונה לחוד, דהנה הר"מ פסק דאשה גרושה מאישה ל"ה רק מדרבנן דלא הוי רק אסמכתא בעלמא ותמה עליו הה"מ דהא לר"א דיליף מיניה דחוץ מהני בע"כ דסובר דהוי דרשא גמורה ורבנן לא פליגי רק משום דאיסור כהונה שאני ולעולם בזה לא פליגי וס"ל ג"כ דהוי דרשא גמורה ותי' דהר"מ ס"ל דרבנן לדבריהם דר"א קאמרי ואעפ"כ הניח בצ"ע מנ"ל להמציא דרבנן לדבריו קאמרי, ולפי הנ"ל י"ל דס"ל כך דוודאי לר"א דס"ל דמצינן למילף דהוי גט אף לענין שאר דברים כגון לענין יבום או בחוץ מפלוני דמותרת לכל וודאי מסתבר לדרוש פשטיה דקרא ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה לדרשא גמורה כיון דלא הוי כלל נגד הסברא דהא לבתר דדרשינן כן ילפינן מיניה אף בעלמא דהוי גט גמור אבל לרבנן דס"ל איסור כהונה שאני וא"כ תו לא מצינן למילף מיניה בעלמא דהוי גט דהא אף דנימא דלענין כהונה הוי גט מ"מ בעלמא ל"ה גט וא"כ ממילא אין סברא כלל לדרוש קרא להכי לומר שתקרא גרושה כיון דבאמת לא נתגרשה כלל בזה וע"כ ס"ל להר"מ דלרבנן הוי אסמכתא בעלמא והדברים מצד עצמותן מסתברים ונכונים, כל זה אי נימא דלא כתי' התו' רק דלר"א הוי גט גמור שפיר מצי למימר דרבנן ל"מ דרשי לדרשא גמורה אבל אי נימא דאף לר"א לא הוי גט בעלמא כתי' התוס' רק דאפ"ה ס"ל דפסול לכהונה וא"כ חזינן לר"א דס"ל דאף מה דבעלמא לא הוי גט כלל אפ"ה פסול לכהונה מדאורייתא וקראה התורה גרושה אף דל"ה גרושה כלל רק דס"ל דמיניה ילפינן דבחוץ הוי בעלמא גט כמו שתי' התוס' א"כ מנ"ל לרבנן דלא ס"ל הכי דאיסור כהונה שאני מדאורייתא אף דבעלמא חוץ לא מהני מ"מ באיסור כהונה אסור מדאורייתא כיון דאף לר"א לא הוי גרושה בעלמא ואפ"ה פסלה לכהונה וקראה התורה גרושה אלא וודאי מוכח דהר"מ סובר דלא כתוס' וס"ל דלר"א הוי גט גמור וקשה מכריתות כנ"ל וצ"ל כשיטת הב"ש דעל מנת גרע כמ"ש לעיל:

ועפ"ז נ"ל לתרץ הקושיא שהקשה הרשב"א לשיטת הסוברים אליבא דאמת דרבנן מודו בע"מ דלפ"מ דאי' לקמן בגמרא דראב"ע עדיף מכולהו דלית ליה פירכא ומשמע דמסיק הגמ' כראב"ע ומדלא הקשה הגמרא ובמאי אי בעל מנת או בחוץ כמו באינך משמע דפירכת ראב"ע הוא בין בחוץ ובין בע"מ ואם כן משמע דפסול בין בע"מ בין בחוץ

וקשה על הרי"ף והר"מ וש"פ דס"ל להתיר בע"מ, ולפמ"ש לעיל דאי פלוגתיי' קאי בע"מ ומדלא פי' לזמן משמע לעולם והוי כמו ל"ת יין כ"י חייכי לשיטת הר"מ וע"כ הקשה ראב"ע שפיר כיון דאיהו דריש כרת כריתות מוכח תרוויי' לאיסור דבע"מ דאגידא ביה לעולם הוי כמו כי"ח וממועט מכריתות וחוץ דלא אגידא ביה לעולם כיון דמותרת לאחר שנשאה אחר ממועט מכרת כריתות ואם כן הקשה ראב"ע שפיר בין אי פליגא בע"מ בין אי פליגא בחוץ אבל לעולם לדידן דפליגי בחוץ ומודו בע"מ היינו לזמן דומיא דחוץ דלא אגידא ביה לר"א לעולם וכמ"ש הר"מ שפיר הוי גט דליכא למעוטי מכרת כריתות כלל, ואדרבא מזה נראה ראייה גדולה לשיטת הר"מ דלעולם הוי כמו ל"ת יין כ"י חייכי דאל"כ קשה באמת על הגמרא למה לא אסיק על פירכת ראב"ע ובמאי, ומ"ש הרשב"א דפירכת ראב"ע הוי בין בחוץ ובין בעל מנת קשה באמת מנ"ל למעוטי בע"מ דלמא לא ממעטינן רק חוץ אבל ע"מ שרי מ"ד אכל תנאי דעלמא אבל לשיטת הר"מ ניחא דאי פליגא בע"מ פליגא בלעולם והוי כמו כ"י חייכי והקשה שפיר כנלענ"ד נכון מאד בעזה"י בישוב שיטת הרי"ף והר"מ:

ולפ"ז נ"ל להוכיח ג"כ שיטת הב"ש דע"מ של"ת יין כי"ח גרע טפי דהא קשה לפ"מ דאסיק הגמרא השיב רשב"א תשובה לדברי ר"א היכן מצינו זה אוסר וזה מתיר ומשמע דמסיק הגמרא כוותיה דאין סברא כלל לומר כן ואף דחוץ הוי גט מ"מ לאותו שנאסר אסורה לעולם וא"כ קשה לראב"ע למה לי כרת כריתות ת"ל כיון דדרשינן מכריתות לל"ת יין כי"ח ממילא ממועט חוץ דהא אסורה לעולם לזה, הן אמת שראיתי בב"ש שכתב די"ל ג"כ חוץ לזמן לענ"ד לא הבנתי האיך שייך לומר חוץ מזה שלא יתיר לו הגט עד אותו הזמן ובמאי תהיה מותרת אח"כ לו כיון שכבר קנאה הגט להתגרש עכשיו לכל אדם חוץ מזה, ול"ד לנותן לה גט להתגרש לאחר זמן דמתגרשת אח"כ אם הגט אז ברשותה דשם עיקר הנתינה הוא אח"כ אבל הכא דכבר קנאה להתגרש עכשיו במאי תהיה מגורשת אח"כ לפלוני ומה שהכריח הב"ש לזה כיון דלהר"מ מיירי ע"מ לזמן ה"ה חוץ לזמן אינו הכרח כלל דעל מנת לזמן וחוץ לעולם שוין דבתרוויי' לא אגידא ביה לעולם כיון דבחוץ מותרת לזה שנאסר לאחר שנשאת לאחר, ולעולם די"ל דחוץ לזמן ל"ש כלל וצריך אני להתלמד עדיין בדברי הב"ש הנ"ל, וכמדומה לי שיש ראייה לדברי מקושית הרשב"א על הר"מ שהביא הכ"מ שהקשה על הר"מ מדקאמר בחוץ פליגא אבל ע"מ מודו משמע ע"מ דומיא דחוץ משמע דחוץ פשיטא ליה דהוי לעולם. אך לשיטת הב"ש הנ"ל דע"מ גרע טפי ול"ה אפילו ריח הגט א"ש דאצטריך כרת כריתות דאף דהוי ממעטינן כ"י חייכי

אפ"ה ל"ה ידעינן חוץ אפילו אי מצד הסברא אסורה לעולם לזה שנאסרה דמ"מ ל"ד ללא תשתי יין כי"ח כמ"ש לעיל כיון דע"י התנאי אגידא ביה לעולם וע"כ צריכים תרווייי:

ועפ"ז י"ל מאי דקשה בגמרא הא דמפרש דברי ראב"ע אחר שמפרש הברייתא ומה שהשיב רשב"א תשובה לדברי ר"א היכן מצינו שזה אוסר וזה מתיר ולא פירשו לעיל תיכף כמו שמפרש אינך ג' זקנים והוא דקדוק עצום לענ"ד, ולפמ"ש י"ל דהגמרא אתי לאורויי לן דלא נימא כיון דראב"ע דרש כרת כריתות וקשה באמת כרת כריתות למה לי וצ"ל דחוץ ל"ד ללא תשתי יין כי"ח כיון דמותרת לאחר שנשאת לאחר להנאסר עצמו וכפ"ז ל"ה מוכח סברת הב"ש ע"כ הביא דברי ראב"ע לאחר שקאמר השיב רשב"א תשובה לאשמעינן דאף לדברי רשב"א דריש ראב"ע כרת וכריתות ומוכח כסברת הב"ש, [וקצת היה מקום להוכיח דלא כשיטת הב"ש מחמת קושית הרשב"א שהקשה מאי הקשה הגמרא אילימא בחוץ משרי שרי ר"א אלא בע"מ וכיון דלפ"ז צ"ל דלא פליגא בחוץ ופליגא על ברייתא דמודה א"כ דלמא בחוץ ופליגא על ברייתא דמודה עיי"ש, ולפי שיטת הר"מ י"ל דהגמרא לא רצה לתרץ כן דהא מוכח אי פליגא בחוץ דמודה ר"א שמותרת אח"כ להנאסר דאל"כ הוי כמו ל"ת יין כ"י חייכי לשיטת הר"מ וקשיא ליה כריתות, אבל לשיטת הב"ש נסתר זה דע"מ של"ת יין כ"י חייכי גרע טפי אך אין אנו אחראין ליישב הקושיא לשיטת הר"מ יותר מלשאר השיטות וע"כ אין ראייה מזה לסתור דברי הב"ש]:

שם תו' ד"ה המגרש וכו' הנה התוס' הוכיחו בע"מ שלא תנשא ולא תבעלי ג"כ מותרת לרבנן ולא הוי שיור כמו חוץ אך הקשו א"כ מאי קאמר הגמרא לקמן הרי הותרה אצלו בזנות הא י"ל דקושיתו מעל מנת שלא תנשאי ולא תבעלי, ונלענ"ד דיש מקום לתרץ ועם זה יתיישב דברי תוס' יבמות (דף י') שכתבו דאי ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי הוי שיורא מותרת לר"א לאחר שנשאת לאחר כמו בחוץ ותמהו בזה המהרש"ל, והמהרש"א הסיב כוונתם לדעת אחרת ודבריו תמוהים מאד בכוונת התוס' כאשר כתב עליו המהר"ם שיף בסוגיא זו גם כתב ע"ד התוס' שהוא נגד השכל כיון דהוי תנאי נהי דהוי שיור ג"כ מ"מ כשעוברת התנאי הגט בטל למפרע וע"פ דברינו יהיה ת"ל פתח פתוח ליישב דברי תוס' התמוהים ונדקדק עוד על הברייתא דריב"י למה נקט לא תנשאי לחוד ולא ל"ת ול"ת [וי"ל דאתי לאשמעינן רבותא דלאותו האיש מותרת וכמ"ש התוס', אך לשיטת התוספות ביבמות קשה], ועוד ק"ל למה נקט שר"א מתיר לכ"א חוץ מאותו האיש פשיטא דלאותו האיש אסורה והא ראיה דבמתניתין נקט סתם ר"א מתיר ואפ"ל דבמתניתין לא פסיקא ליה כיון דמותרת לאחר שנשאת לאחר], ואפשר לומר כך לפי מה דקשה לי אי נימא

דעל מנת הוי שיורא דס"ס שייר בגט נימא דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד ויהיה התנאי בטל ומעשה קיים וכמ"ש התוס' פ' מי שאחזו דבשלמא אי לא הוי שיור כלל והוי כמו לא תשתה יין כ"י חייכי אף דהתנאי פוסל הגט מטעם אחר מ"מ התנאי אינו סותר המעשה דעיקר נתינת הגט ל"ה רק להתירה להנשא ולא לשתות יין וכן מתנה עמ"ש בתורה לא הוי דאינה מחויבת לשתות יין אבל ע"מ של"ת אי נימא דהוי שיור א"כ התנאי סותר המעשה ונימא דהתנאי בטל ומעשה קיים דבשלמא אי ל"מ שיור כלל אינו סותר המעשה כיון דרק ע"י התנאי אסורה להנשא, והנה י"ל דבלא תנשא לחוד ל"ש זה כיון דהותרה אצלו בזנות או בלא תבעלי לזמן י"ל ג"כ דאינו סותר המעשה לגמרי דעכ"פ שריא לאחר הזמן ולפ"ז צ"ל הא דקאמר אלא בחוץ אבל בע"מ וכו' מ"ד אכל תנאי דעלמא ול"א דהתנאי בטל צ"ל או דמיירי בלזמן כשיטת הר"מ או דאי אמרינן דלא הוי שיור כלל ל"ש התנאי בטל ובמאי דקאמר או דלמא ע"מ ובע"מ הוא דמכשיר ר"א וקשה מ"ט דרבנן אי נימא דהוי שיור הוי כמו ע"מ לעולם וקשה נימא דהתנאי בטל ומעשה קיים, רק דבאמת י"ל דכ"ע ס"ל דל"ה שיור רק די"ל דרבנן פסלו דהוי כמו ל"ת יין כ"י חייכי וכשיטת הר"ם ומיושב בזה הגי' ישינה דל"ק טעמא דר"א מ"ד אכל תנאי דעלמא כמו שהוגה בגי' הגמ' החדשות דלפמ"ש מוכח דלא בהא פליגא דאף לרבנן ל'"ה שיורא רק משום דהוי כמו ל"ת יין כי"ח ואף בשאר תנאים כה"ג פסול ולר"א כשר דמוקי כריתות לחוץ, ולפ"ז י"ל דריב"י לא הוי מצי למינקט לא תנשאי ולא תבעלי די"ל דרבנן ס"ל דהוי שיורא והוי תנאי בטל ומעשה קיים ומיושב הא דנקט שמותרת לכ"א חוץ מפלוני דהו"א טעמא דר"א משום דהתנאי סותר המעשה והוי תנאי בטל ומעשה קיים ומותרת אפילו לאותו האיש ע"כ קמ"ל דאסורה לאותו האיש, ולפ"ז ניחא דלא הו"מ למימר בריה"ג דפריך היכן מצינו האסור לזה וכו' וקאמר הגמרא אי בעל מנת הרי הותרה וכו' ולא קאמר בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי וכמ"ש התוס', די"ל כך דהא דקאמר היכן מצינו וודאי אין זה נתינת פעם לומר דבשביל זה מוכח דל"ה גט דכיון דאין לנו שום מיעוט מנ"ל לפסול גט כזה וצ"ל דסברא זו מכריע לומר כרבנן דפסול משום שיורא ולפ"ז לא הו"מ למימר דפלוגתיי' בע"מ של"ת ולא תבעלי דקשה ממ"נ מ"ט דרבנן דפסלי אי משום דהוי שיורא נימא דהתנאי בטל ומעשה קיים ואי משום דהוי כמו ל"ת יין כי"ח וכסברת הרמב"ם א"כ היכא דאסרה לזמן אף רבנן מודו כיון דבע"כ ס"ל דלא הוי שיורא דאל"כ נימא דהתנאי בטל ומעשה קיים וא"כ קשה לרבנן ג"כ בל"ת ולא תבעלי לזמן היכן מצינו וא"כ בע"כ דאף לרבנן אין זה קושיא וע"כ הוצרך לומר לפום קושית ריה"ג דפלוגתיי' קאי בלא תנשא לעולם, ולפ"ז א"ש לרבנן די"ל דפסול משום שיורא ול"ה תנאי בטל וכו'

כיון דהותרה אצלו בזנות ול"ת ולא תבעלי י"ל באמת דתנאי בטל וכו' ע"כ הקשה שפיר דל"ש לומר היכן מצינו דהרי הותרה אצלו בזנות, אך אליבא דר"ע אינו מיושב דהא איהו פוסל מק"ו מגרושה לכהן א"כ י"ל דזה טעמו של רבנן ולעולם דפליגא בל"ת ולא תבעלי והקשה שפיר לר"א אך לר"ע הקושיא מעיקרא ליתא דאי ל"ת ולא תבעלי באמת מותרת לכהן דכשנשאה הגט למפרע בטל וצ"ל דקושיתו היכא דהתנה לא תנשאי והוא בא עליה בזנות אם כן מוכח דל"א ל"ת, דאין לומר מטעם תחלת ביאה וכסברת הירושלמי די"ל דזה לא שייך רק בחייבי כריתות וכשיטת הר"מ דשאר קריבות אסורין בח"כ ואי דלא התנה על תחלת ביאה א"כ י"ל הרי הותרה אצלו בתחלת ביאה. ואין להקשות הא קי"ל באיסורי כהונה בעי קידש ובעל וא"כ הדרי הקושיא לדוכתיה דקידש ובעל התנאי בטל למפרע ובעל לחוד אין איסור. אך זה לק"מ דהא אליבא דר"ע קיימינן דס"ל אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ולדידיה בע"כ בעל לחוד לוקה.

ועתה הבא נבא לכלל ישוב דברי התוס' הנ"ל אשר כל העובר ישתומם במ"ש דלר"א בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי אי הוי שיור מותרת להנאסר לאחר שנשאת לאחר ומצוה לפתוח פתח אף כמחט סדקית ליתן מקום לדבריהם כאשר תמה עליהם המהרמ"ש בסוגיא שהוא נגד השכל דנהי דהוי שיור מ"מ אף תנאה הוי וממילא כשעוברת התנאי הגט בטל למפרע ול"ש לומר נתרוקן ולפ"ז י"ל כך דהא ר"א מודה דלאחר שנשאת לאחר מותרת לזה והנה זה פשוט לר"א דאף דאמר להדיא חוץ מפלוני אף לאחר שתנשא לאחר דלא מהני ומותרת להנאסר דלאו בדידיה תליא דממילא נתרוקן [וכ"מ מדהקשה הגמרא אילימא בחוץ משרי שרי ר"א משמע בכל גוונא], ולפ"ז י"ל לר"א ג"כ היכא דהתנה ע"מ של"ת ולא תבעלי לפלוני אי אמרינן דהוי שיורא רק דר"א ס"ל דשיור אינו פוסל א"כ בזה דאסרה אף לאחר שתנשא לאחר א"כ התנאי סותר המעשה דמצד המעשה אי אפשר שתהיה אסורה לאחר שתנשא לאחר וע"י התנאי אוסרה א"כ הוי התנאי סותר המעשה ומהראוי להיות התנאי בטל ומעשה קיים ותהיה מותרת תיכף להנאסר רק דנהי דבדרך תנאי אינה אסורה דכיון דהתנאי סותר התנאי בטל מ"מ כיון דרצונו שתהיה אסורה לזה ור"א ס"ל דמצי לשייר בגיטא הוי כמו ששייר בלשון חוץ. דבשלמא בעלמא היכא דהתנאי בטל כגון בלא כפליה לתנאי וכדומה אינה מחוייבת לקיים התנאי כלל דאין בידו להטיל חיוב עליה זולת בדרך תנאי שאם לא תתן לו יהיה הגט בטל וכיון דזה אי אפשר כאן היכא דהתנאי בטל ממילא אין עליה חיוב כלל אבל הכא כיון דיכול לשייר אף בלא תנאי א"כ נהי דמצד התנאי לא מהני מ"מ אסורה להנאסר כמו בחוץ אך כ"ז קודם שנשאת לאחר דמצי לאסרה בחוץ אבל לאחר שנשאת לאחר דאי אפשר לאסרה רק

מצד תנאי וכיון דהתנאי סותר המעשה ממילא התנאי בטל וע"כ כ' התוס' שפיר דאי הוי שיור מותרת לאחר שנשאת לאחר ודוק הדק היטב בזה ואף כי לפ"ז קצרו התוס' ביותר מ"מ לעומק כוונתם יכול להיות שתפסו כן בפשיטות [ועיין לעיל בע"מ שתחזירי לי את הנייר דשם אם נקיים דבריו יהיה הגט בטל ע"כ צריכין לבטל דבריו לגמרי אבל הכא בחוץ דמהני לר"א א"כ אף בע"מ של"ת ולא תבעלי יוכל עכ"פ לקיים שיהיה שיור), כ"ז הפלפול עד"ת ביבמות עדיין צ"ע וישוב אצלי כי הוא דבר חדש לא נזכר בראשונים ולא היה הזמן מסכים לעיין בעומק הענין ואעפ"כ רשמתי לזכרון לעיין בזמן הפנאי אי"ה:

ועפמ"ש דהסוגיא אזלא כאן למאן דסובר לר"ע אין קידושין תופסין בח"ל אף באיסורי כהונה מצאתי ת"ל מקום להוכיח כשיטת הרמב"ם שהבאתי לעיל דסובר דדרשה דאשה גרושה ל"ה רק אסמכתא לרבנן וכבר כתבתי לעיל דאף דלר"א הוי דרשא גמורה היינו לדידיה דמצינן למימר דהוי גט גמור ושייך גבה שם גרושה אבל לרבנן אין סברא כלל לדרוש קרא לאוסרה לכהונה דאין עליה שם גרושה וכהנה רבות בתלמוד עיין כתובות (פ' אלו נערות) ברא"ש סוגיא דיתומה שנתארסה] ועיין בהה"מ שתי' דהר"מ ס"ל דרבנן לדבריהם דר"א קאמרי והקשה הלח"מ למה לא תי' בפשיטות דהר"מ פסק כר' ינאי משום זקן א' ומצינן למימר דאף ר"א ס"ל דהוי אסמכתא. ונ"ל פשוט דהא הגמרא מסיק רבא כר"י משום זקן א' מתני ליה ועיין בתוס' דממה שהקשו לר' יוחנן מוכח דס"ל בפשיטות דאף ר"ע מתני כר"י משום זקן א' וכן משמע בפשטות הסוגיא דאל"כ ל"ש לומר בפשיטות אית ליה פירכא כיון דלשיטת ר"ע לק"מ וא"כ קשה כיון דר"ע מתני כר"י א"כ מנ"ל להקשות לא נמצא אלמנה אצלו וגרושה אצל כל אדם דלמא באמת לר"א שריא לכהן כיון דהוי אלמנה אצלו וצ"ל דקושיתו מאשה גרושה מאישה א"כ מוכח בפשיטות דאף למאן דיליף לר"א מוהיתה לאיש אפ"ה מוכח מקרא דאשה גרושה מאישה דאסורה לכהן ולא הוי אסמכתא דאל"כ לא מקשה ר"ע כולם [וגם מרבא מוכח הכי דאל"כ ל"ה צריך להקשות איסור כהונה שאני רק דבאמת שריא לכהן מדאורייתא וממילתא דרבנן וודאי דאין להקשות דוודאי זה פשוט כמה פעמים בש"ס מעלה עשו ביוחסין ואין לדמות גזירת חכמים] ע"כ הוכרח הה"מ לומר דנהי דלר"א דרשינן קרא לדרשה גמורה מ"מ לרבנן אין סברא לדרוש הכי כמ"ש לעיל רק עדיין קשה מנ"ל להר"מ הא כאשר הניח הה"מ בעצמו בצ"ע. ונלענ"ד ליישב עפ"מ דאי' לקמן במתניתין אלא לאבא ולאביך ולכל מי שאין להם עליה קידושין ה"ז כשר ובסיפא קתני חוץ מאלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכל מי שיש עליה קידושין אפילו בעבירה פסול א"כ לר"ע דס"ל אין קידושין תופסין בח"ל אף אם שייר כהן הדיוט הגט כשר כיון דלדידיה

בלא"ה אין הקידושין תופסין ואף לרבנן הגט כשר וא"כ קשה לימא איהו לנפשיה דהא אף לרבנן הגט כשר בשייר כהן וכשמת המגרש אסורה לו וק"ו הדברים כמו שהקשה לר"א אבל לפמ"ש הרמב"ם דלרבנן ל"ה רק אסמכתא א"ש דלרבנן י"ל באמת דמותרת אח"כ לכהן מדאורייתא כיון דלא גירשה כלל ולא מקרי גרושה לכהן אבל לר"א דס"ל דמצי לשייר בגיטא ולדידיה דרשינן אשה גרושה מאישה לדרשא גמורה דפשטא דקרא משמע הכי דהא שם גרושה עליה ע"כ הקשה שפיר (ובזה מיושב ג"כ קושית המהרמ"ש שהקשה דלמא לעולם בע"מ והק"ו הוא מחוץ ולפ"ז דאי הפלוגתא בע"מ ל"מ כלל דר"א דריש אשה גרושה דכיון דחוץ פסול ל"ה גרושה וגם מה שהקשה דאדרבא נילף ק"ו לענין קידושין י"ל דאי פסלינן בחוץ לא דריש אשה גרושה מאישה כלל ואין כאן ק"ו דוק ותשכח]:

וארווחנא בזה ליישב דקדוק עצום שהקשה הרשב"א לקמן במתניתין דנקט אלמנה לכה"ג גו"ח לכהן הדיוט לאשמעינן דקידושין בעבירה הוי שיורא למה ליה למינקט אלמנה וגרושה תיפוק ליה דמחמת גירושין אלו אסורה לכהן וא"כ אי הוי אשמעינן דכהן הוי שיור ממילא יהיה מוכח דקידושין בעבירה הוי שיור ותי' דאורחא דתנא הכי ולענ"ד תי' דחוק למאד למיתני שפת יתר לגמרי. ולפמ"ש דלהרמב"ם רבנן לא דרשו כלל אשה גרושה מאישה א"כ הוצרך לשנות שהיתה מקודם אלמנה או גרושה דאל"כ לא הוי מוכח דקידושין בעבירה הוי שיור דהו"מ למימר דמש"ה הגט פסול אם שייר כהן משום דכששייר הכהן תו ל"ה גרושה אצלו ואינה אסורה לו רק משום א"א וע"כ הוי שיור ונהי דאף אם היה מגרשה לגמרי היתה אסורה לו ג"כ מ"מ עכשיו שייר שמצד אישות אסורה ולא משום גירושין וע"כ הוי שיור אבל היכא דהיתה אלמנה וגרושה מקודם דבלא אישות אסורה לו לא הוי ידעינן ע"כ הוצרך למיתני אלמנה לכה"ג גו"ח לכהן הדיוט. כ"ז לשיטת הר"מ דלרבנן הוי אסמכתא אבל אי הוי לרבנן דרשא גמורה הדרי הקושיא לדוכתיה דאף דלא היתה גרושה מקודם מ"מ אסורה לכהן משום גרושה ומוכח דאפ"ה הוי שיור ולמה ליה למינקט אלמנה וגרושה כקושית הרשב"א, ובזה ניחא ג"כ לישנא דהרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן דמשמע דוקא לר"א מהני גט כזה ולא לרבנן וקשה הא לר"ע דאין קידושין תופסין בח"ל אף לרבנן מהני גט כזה ונהי שכת' לעיל דלא הו"מ להקשות לרבנן דהא דאסורה לכהן ל"ה רק אסמכתא לדידהו מ"מ פשטיה דלישנא דלרבנן ל"ה גט כלל ולפ"ז ניחא דכיון דלא היתה גרושה מקודם הוי שיורא אף אי אמרינן דאין קידושין תופסין בח"ל דלזה ל"ה גרושה כיון דרבנן לא דרשי אשה גרושה מאישה ומוכרח שיטת הר"מ ודוק היטב [אח"כ ראיתי בס' מכתב מאליהו (שער י"ט סי' כ"ט) כתב ג"כ ליישב

דקדוק הרשב"א במתניתין לקמן ודבריו אינם מוכרחים וגם נראה סתירה בדבריו למ"ש הוא אח"כ בד"ה ולענין]:

ולשיטת הרשב"א והר"ן שכתבו דאלמנה וגרושה במתניתין דלקמן הוא לאו דווקא וצ"ע הקושיא הנ"ל שהקשיתי לר"ע דס"ל אין קידושין תופסין בח"ל, ונראה לתרץ עפ"מ שנסתפקתי בהא דאמרינן במתניתין דלקמן חוץ מעכו"מ ועבד ה"ז מגורשת כיון דאין להם קידושין לא הוי שיורא האיך הדין אם אח"כ נתגייר העכו"ם אי נימא דנהי דאין שיור כזה פוסל הגט כיון דאין לו בה הויה בשעת גירושין אבל מ"מ אח"כ כשנתגייר אסורה עליו דהא אמר חוץ מעכו"ם ועבד ונהי דל"ה שיור משום דגירות לא שכיח ואף שנתגייר אח"כ וודאי דאינו פוסל הגט מ"מ לגביה דידיה אסורה או דלמא כיון דאין שם שיור עליו ממילא פקע כל האישות לגמרי ומותרת לו אח"כ. ולכאורה היה נ"ל להביא ראייה דהיכא דלא הוי שיורא אף אח"כ מותרת לזה דהא אבעיא לן לקמן חוץ מקידושי קטן מאי ולא אפשיטא לפי גי' ר"ח כמ"ש הרשב"א וכן בבעל אחותה דקי"ל דהוי ספיקא וקשה לפמ"ש התוס' ליתני ט"ז נשים וליתני א"א ותי' דבפלוגתא לא קמיירי ואם נאמר דהיכא דשייר בעל אחותה דהוי גט לרבנן קשיא קושית התוס' אף לדידן. ותחלה נאמר לענין קושיא הראשונה שהקשו צרת א"א והנה התוס' הקשו קושיתם מע"מ דמחוץ לא רצו להקשות כיון דמותרת לזה שנאסרה והנה לפ"מ שהקשה ר"ש בן אלעזר היכן מצינו משמע דרבנן לא ס"ל סברת ר"א שתהיה מותרת לזה לאחר שנשאת לאחר וא"כ לרבנן הקושי' יותר חזקה דמצי למיתני היכא שאמר חוץ מבעל אחותה ואח"כ מתה אחותה והוי לדידיה א"א ופוטרת צרתה. אך זה י"ל כיון דלר"א ל"מ לאשכוחי בפלוגתא לא קמיירי אך קושיא השניה של התוס' קשה יותר לכ"ע דהא מצי לאשכוחי בקידש חוץ מא' הנשוי אחותה דוודאי כמו דמהני בגירושין מהני בקידושין ומצי לאשכוחי ט"ז נשים. הן אמת התוס' לא הקשו רק למ"ד אשת ב' מתים דאורייתא וא"כ אין הקושיא חזקה כ"כ דהא זה ג"כ פלוגתא כמ"ש התוס' וי"ל ג"כ בפלוגתא לא קמיירי. אך באמת דברי התוס' תמוהין לי לפמ"ש בתחלה לתרץ קושיא הראשונה בקידשה א' חוץ מראובן אחיו דלא מקרי לגבי לוי אשת אחיו משום שהיתה אסורה לו מקודם מחמת א"א וקשה לפ"ז בקושי' שניה למה תקרא אשת ב' מתים כיון דע"כ קידשה שמעון בחיי ראובן כמ"ש התוס' דקידושי דשמעון אהני למיסרה אראובן וא"כ נימא דלא מקרי לגבי יהודה אשת שמעון כיון דאסורה לו מקודם שנתקדשה מחמת אשת איש של ראובן וצ"ל כיון, דאח"כ כשמת ראובן ולא היתה רק אשת שמעון הו"ל אשת אחיו וע"כ הוי שפיר אשת ב' מתים [ובאמת קשה לפ"ז ע"ד התוס' לפי מ"ש הרשב"א בחי' דהיכא דמת א' קודם

אסורה משום כיון שנאסרה שעה א' משום א"א וכתב דהא דאמר אביי צרת ב' מתים היכא משכחת לה אזלא לריה"ג דס"ל אפשר לצמצם ומשכחת לה דמתו תרווייהו כהדדי ולשיטת התוס' א"א לומר כן דאי מתו תרוויי' בהדדי תו ל"ה אשת ב' מתים כיון דראובן קידשה קודם וכשקידשה שמעון כבר היתה לגבי לוי אשת ראובן וכשמת ראובן מת ג"כ שמעון וא"כ ל"ה אשת ב' מתים הן אמת דמצינו לאשכוחי שקידשו ג"כ בב"א אך מלשון הגמרא לא משמע כן דאמר שקדשה ראובן וכו' ובא שמעון וכו' וצ"ע]:

אך לפ"ז קשה לי דהו"ל להקשות בפשיטות ליתני צרת א"א כגון ראובן שקידש חוץ מנכרי דהיינו שאינו אחיו וחוץ משמעון אחיו ואח"כ קידשה הנכרי חוץ משמעון אחיו של ראובן ומת ראובן וייבם שמעון צרתה ולגבי לוי היתה א"א מחמת קידושי הנכרי שקידשה אח"כ דתו ליכא למימר כתי' התו' כיון דנאסרה מקודם מחמת א"א דהא כשקדשה ראובן עדיין לא קדשה הנכרי. בלא דברי הנ"ל הו"מ לדחוקי דהתוס' ס"ל דאף בשעת נפילה צריכה שלא תהיה א"א מאחר דאל"כ לא הוי אשת אחיו אך לפ"ז לא הקשו בקושיא השניה דהא כשמת ראובן בע"כ היה שמעון אחיו עדיין חי כמ"ש לעיל ואפ"ה הוי לגבי לוי אשת ראובן וע"כ דס"ל להתוס' דתלוי רק אם היתה פ"א אשת אחיו ולא היתה א"א וא"כ קשה ליתני צרת א"א כשקדשה ראובן חוץ מנכרי ואחיו כמ"ש לעיל דכשקדשה שפיר היתה לגבי לוי אשת אחיו ואח"כ קידשה הנכרי והוי לגבי לוי א"א דע"ז ל"ש התי' בפלוגתא דאשת ב' מתים לא קמיירי ואין לנו שיור רק התי' כיון דלרבנן ל"מ חוץ הדר הוי ליה פלוגתא ולפי האבעי' דלקמן דחוץ מקידושי קטן או בחוץ מבעל אחותה מהני לכ"ע הדרי הקושיא לדוכתיה ליתני צרת א"א בכה"ג אליבא דכ"ע:

והנה לשיטת הר"מ דפסק דלא כפשיטות דרבי אבא ויצאה והיתה רק דס"ל דבקידושין הוי ספק ולפ"ז י"ל כמו דמבעיא לר' אבא לר"א דאף דשיור אינו פוסל בגט אפ"ה בקידושין צריך קנין מעליא א"כ י"ל ה"ה כל השיורים דלקמן ל"מ רק בגט אבל בקידושין י"ל דל"מ שום שיור כיון דאבעי' דר' אבא לא נפשטה א"כ כמו שפסק הר"מ די"ל קידושין עדיף ומהני אף דל"מ בגט א"כ י"ל ה"ה להיפך אף מה דמהני בגט י"ל בקידושין ל"מ. ולפ"ז י"ל הקושיא הנ"ל די"ל דהאבעיא דגמרא לקמן קאי באת"ל דבקידושין ל"מ שום שיור ולא קשה ליתני ט"ז נשים ויהיה מזה ראייה גדולה לשיטת הר"מ דהאבעיא דר' אבא לא נפשטה ובזה ניחא ג"כ שלא הביא הרמב"ם דינא דמתניתין לענין קידושין לענין אם שייר עכו"ם עבד דהוי וודאי מקודשת ובזה ניחא דבקידושין לעולם הוי ספק קידושין דכמו די"ל קידושין עדיפא ומהני חוץ מפלוני ה"ה ז"ל דקידושין גריעא ול"מ שום שיור. אך לשיטת הפוסקים ואבעיא דר' אבא אפשיטא הדרי הקושיא לדוכתיה. אך אי נאמר

כפי צד הספק הנ"ל דאף לאחר שנתגייר או לאחר שמתה אחותה אפ"ה מותרת לינשא לבעל אחותה דכיון דהיה הגירושין חלים ממילא שוב אינם נפסקים וכיון דצריך כריתות גמור ממילא אף לאותו האיש מותרת וכעין סברת הגמרא כיון דפסקה פסקה ואין לו בה שום שיור צד אישות ולפ"ז מצינן למימר דזה ל"ש רק בגרושין אבל בקידושין אם קדשה חוץ מבעל אחותה כיון דאחר שתמות אחותה א"א לומר דאפ"ה תהיה מקודשת נגדו כיון דקדשה חוץ וא"כ הוי שיור דבשלמא בגירושין שייך לומר כיון דנפסקה ממנו שוב אינו קרוי אישה כלל וממילא מותרת כיון דל"ה אשת איש וממילא ל"ה שיור אבל בקידושין י"ל דל"ש לומר דתהיה אח"כ ממילא אף נגדו א"א וע"כ הוי שיור אף בבעל אחותה וכדומה ולפ"ז מיושב הקושיא הנ"ל דלא מצי למיתני ט"ז נשים דבקידושין ל"מ בשייר בעל אחותה:

ועוד י"ל דזה תלוי בפלוגתא דר"א ורבנן דלרבנן דס"ל דלא מהני שום שיור בגט א"כ כששייר בעל אחותה יש מקום להגט לחול כיון דממילא אסורה עליו וכיון דחל א"א לחול לחצאין ע"כ אף אחר מיתת אחותה מותרת לו אבל לר"א דשיור אינו פוסל י"ל דאף דהגט חל מ"מ אח"כ אסורה לו כיון דלר"א שיור אינו פוסל בגט. וכעין סברא זו כ' הרשב"א בשמעתין דלקמן כיון דפסקה וכו' עיי"ש ולפ"ז מיושב הקושיא הנ"ל שהקשיתי לר"ע דס"ל אין קידושין תופסין בח"ל הו"ל לאקשויי לרבנן ג"כ נמצא אלמנה אצלו וגרושה אצל כ"א דלפמ"ש היכא דלרבנן לא הוי שיורא ממילא הוי לגמרי גט לגבי דידיה כגון בבעל אחותה לאחר שתמות אחותה א"כ לפ"ז נראה דה"ה בכהן כגון שאמר חוץ מכהן דל"ה שיורא לר"ע כמ"ש לעיל כיון דאין קידושין תופסין בו וחל הגט לרבנן וכיון דחל הגט ממילא הוי מגורשת אף לענין שלא יתחייב משום א"א כיון דא"א לחול בשיור כלל וכיון דמחמת הקידושין ל"ה שיור ממילא מגורשת לגמרי ממנו וע"כ אף להכהן מקרי גרושה ולק"מ לרבנן אבל לר"א הקשה דלדידיה מצי חל בשיור א"כ לגבי הכהן אף דלא הוי שיור לבטל הגט מ"מ וודאי דהוי עכ"פ קצת שיור ולדידיה מצי חל בהכי וע"כ שפיר הוי אלמנה אצלו והקשה שפיר.

והנה לפ"ז יש מקום ליישב התימה שהקשו התוס' בברייתא דנקט ומודה ר"א למאן מודה. ולפ"ז י"ל דהא אשכחן לרבנן היכא דאמר חוץ מעכו"מ ועבד דל"ה שיור וכפי מ"ש דאם אח"כ נתגייר מותרת אף להגר לרבנן אבל לר"א אסורה כיון דלר"א מצי חל בשיור וא"כ הו"א דלר"א מצי חל אף בשיור לאחר שנשאת לאחר ע"כ קמ"ל ומודה דלאחר שנשאת אף לר"א מותר ודוק היטב, אך עדיין קשה הקושיא הנ"ל להר"מ דס"ל אליבא דאמת דאיבעיא דקידושין לא נפשטה וי"ל דמהני חוץ אף לרבנן בקידושין והדרי

הקושיא לדוכתיה ליתני ט"ז נשים כקושיא הנ"ל דהיינו צרת א"א כמו שהקשיתי לעיל וכמו שהקשו התוס' לפום בעי' דר' אבא [ואפ"ל דע"כ לא איבעיא ליה לר' אבא בקידושין האיך רק לפום מאי דאמרינן בחוץ פליגא וכיון דבגט אשכחן דפליגא ולא בקידושין י"ל דדין קידושין אשתני מגט כיון דלא אשכחן דפליגא בקידושין וע"כ י"ל או דכ"ע ס"ל דמהני או דל"מ או דילפינן מהדדי. אבל לפי התנא דברייתא דבע"מ פליגא ולא בחוץ ולא אשכחן שום פלוגתא בחוץ וא"כ מצד הסברא י"ל דקידושין וגט שוים כיון דל"ק לן כלל מה דלא אשכחן דפליגא בקידושין דהא אף בגט לא פליגא בחוץ וע"מ ל"ש בקידושין כמ"ש מהרש"א ז"ל א"כ עדיין י"ל בפלוגתא לא קמיירי כיון דלתנא דברייתא ל"מ בקידושין ולפ"ז מוכרח הסברא הנ"ל אף לשיטת הרמב"ם דשייר בעל אחותה וודאי ל"מ בקידושין דאל"כ עדיין קשה ליתני ט"ז נשים כמ"ש לעיל]:

ועוד י"ל בישוב הקושיא הנ"ל דהא לר"ט שהקשה גורם לעקור דבר מן התורה א"כ לדידיה מוכח דס"ל דאף קידושין לא מהני בחוץ דאל"כ עדיין הקושיא במ"ע בקידושין גורם לעקור בקידשה חוץ מראובן ונתקדשה לו וכשמת אסורה להתייבם לאחיו דלאחיו אסורה מחמת קידושין הראשונים וא"כ לדידיה מוכח דאף בקידושין לא מהני והא דאבעיא ליה לר' אבא היינו לדידן דס"ל דל"ה גורם דאל"כ בת אחיו לא ישא כקושית הגמרא וכיון דלר"ט וודאי ל"מ שוב הוי פלוגתא ובפלוגתא לא קמיירי ומיושב קושית התוס' על ר' אבא בפשיטות:

דף פב:

בגמרא ורבנן האי איש לכל איש ואיש. והיא תמוה כיון דמצד הסברא לא מהני שיור בגט אם כן למה לי האי ילפותא וכן הקשה בפ"י. ונ"ל די"ל לפ"מ דאיתא לקמן אלא לאבא ולאביך כשר אלמנה לכה"ג וכו' פסול הואיל ושייך בה קידושין בעבירה ולכאורה אין הדבר פשוט כל כך דכמו אבא ואביך אף בזנות לא הוי שיור אע"ג דשייך ביה זנות ולגבי אחר מבעיא לן חוץ מזנותך. ועיין ב"ש שכ' להדיא דבאבא ואביך וודאי ל"ה זנות שיור ולענ"ד מפשטא דמתני' מוכח כן דהא אלא לאבא ואביך וודאי משמע אף שלא תבעלי וכמ"ש התוס' ריש פרקן דאלא לפלוני משמע בין בזנות ובין בנשואין וע"כ ה"ט הואיל ולית בה הויה אף הזנות ל"ה שיור ולכאורה קשה מהיכא פשוט לן דאלמנה לכה"ג הוי שיור נימא הואיל וממילא אסורה עליו אף דשייך ביה נישואין ל"ה שיור כמו זנות דאבא ואביך, ע"כ נראה דרבנן ילפי לי' מוהיתה לאיש לכל איש ואיש היינו בין שיכול לקדשה בהיתר בין שא"י לקדשה בהיתר כגון אלמנה לכה"ג וממילא ילפינן דלא הקפידה תורה

רק על מי שהוא בר הויה משא"כ אבא ואביך ואפ"ה מספקא להגמ' חוץ מזנותך די"ל למי שהוא בר הויה אף זנות הוי שיור אבל לאבא ולאביך ל"ה זנות שיור כיון דל"ש גביה והיתה:

ובזה יש ליתן טוב טעם למ"ש לעיל דלר"א י"ל דהכל הוי שיור רק דאינו פוסל ולרבנן כל מה דל"ה שיורא כגון עכו"מ ועבד אם נתגייר אח"כ מותרת אף להעכו"מ דכיון דגלי לן רחמנא דצריך להיות גט ובלא שיור אפ"ה לא קפיד רחמנא רק על מי שהוא בר הוי' ע"כ על מי שאינו בר הויה לא יוכל לחול השיור כלל וע"כ אף לגבי דידי' מותרת לאחר גירות וכמ"ש לעיל באריכות. אבל לר"א דיליף מוהיתה לאיש אפילו לא התירה אלא לאיש אין לנו ראיה דמי שאינו בר הויה לא הוי שיור די"ל רק דגזה"כ הוא שצריך עכ"פ להתירה למי שהוא בר הויה ולעולם אף מי שאינו בר הויה מיקרי שיור לענין שאסורה עליו בזנות או לאחר שיהיה בר הויה:

שם תוס' ד"ה אפילו וכו' הנה כבר הארכתי לעיל ליישב קושי' הא' של התוס' מה שתמהו עליהם המפורשים ועוד הקשו התוס' ליתני ט"ז עריות כגון ע"מ שלא תנשא ול"ת. וכ' המהרש"א דקושיתם הוא ללוי דתני דאי, וקשה דס"ס האיך מצי למיתני דפוטרת הצרה דבשלמא באינך דקתני מותרת הצרה להנשא תיכף אבל בע"מ של"ת ול"ת לא מבעיא דלא פטרה דאדרבא דאסורה לעולם דחיישינן שמא תבעל הצרה להנאסר ויהיו הקידושין בטלים למפרע ולא היתה צרת א"א ואסורה [ואפילו חליצה לא מהני לה דא"כ אתה מצריכה כרוז לכהונה כשלא תעבור הצרה על התנאי] ולאחר מיתת היבם דהוא הנאסר דליכא למיחש תו שתעבור על התנאי פשיטא דהצרה מותרת דאין כאן יבם וליכא לאשכוחי רק לאחר מיתת בעלת הגט עכ"פ ל"ה דומיא דאינך ול"מ למיתני בסתמא פוטרת צרתה, ואף דהירושלמי הקשה כן המעיין בירושלמי יראה לכאורה דקושיתו מחוץ ול"ה סבר כברייתא דמודה ר"א עיי"ש ובמפרש שם:

עוד יש לי לפלפל על המהרש"א הנ"ל שכ' דקושי' התוס' הוא ללוי דתני דאי. וי"ל בפשוט על שלא כתבו התו' כן הכא להדיא כמו ביבמות די"ל דעיקר קושיית התוס' למאן דלא יליף מאחות אשה ולדידיה קשה אף מלא תנשאי לחוד דס"ס אין לו ליקוחין באחת מהן ול"ש לומר אי בעי האי נסיב וכו' דזהו הטעם למאן דיליף מולקח ולקחה וא"כ ל"ה דאי דהא בלא תנשאי כ' התוס' לעיל דמותרת להנשא ול"ח שתעבור על התנאי דהוי בידה, אבל התם ביבמות כ' התוס' להדיא דאף בלא תנשאי חיישינן שתעבור ע"כ הוכרחו להקשות ללוי דוקא וזה פשוט. אך לפום רהיטא הקשיתי דנהי שכ' התוס' דבע"מ שלא תנשאי ל"ח שתעבור על התנאי דהוי בידה מ"מ לאחיו של הנאסר י"ל דאסורה להנשא

דהא היבם קונה בע"כ וחיישינן שפיר שיבא בע"כ עלי' לאח"מ בעלה הראשון, אך לשיטת התוס' לקמן דס"ל דהיכא דנשאת להנאסר מבטלינן הנשואין כדי שיתקיים הגט. (דלא כשיטת הר"מ והב"י ע"פ פי' הב"ש בשם ה"מ) א"כ י"ל ה"נ בע"כ לא הוי יבום דאם הוי יבום בטילין קדושי אחיו וממילא ל"ה יבמתו וא"כ תו לא חיישינן. אך לכאורה י"ל דס' התוס' ל"ש רק בקידושין ונישואין דצריך דעת דאמרינן נשואין כאלו ל"מ לחול דאי הוי נשואין בטל הגט וע"כ ל"ה נשואין, אבל ביבום דע"כ קונה במעשה הבעילה ואפילו לא נתכוונו האיך שייך לומר דל"ה יבום וא"כ צריכין ע"כ לבטל הגט דאם לא כן אין לצייר דל"ה יבום ובוודאי התוס' מודים לדעת הר"מ וא"כ הדרא הקושיא לדוכתיה. **והיה** נ"ל די"ל דהכא ל"ח שיבא עלי' היבם בע"כ ע"פ סברת הירושלמי בע"מ שתבעלי לפלוני אסורה לבעול לו דתחלת ביאה הוא באיסור. א"כ ה"נ אם היבם יבא עלי' תחלת ביאה הוא באיסור כיון דאינה זקוקה לו כיון דאם יבא עליה יהיו קדושי אחיו בטלים. ונהי דאם יבא עליה לא תהיה אשת אחיו כלל מ"מ תחלת ביאה הוא באיסור ול"ח שיבא עליה כיון דאסור לבא עליה ולפ"ז י"ל דאף בלא תבעלי לפלוני מותרת להנשא לאחיו דל"ח שתבעל לו דאף לאח"מ המגרש אסורה לו תחילת ביאה ול"ח. ולפ"ז י"ל קושית מהרש"א דהכא ל"ה צריכין התוס' להקשות ללוי דוקא דתני דאי דאף למאן דלא תני דאי קשה דלאחיו מותרת לכתחילה אבל התם דס"ל להתוספת דאף בלא תנשאי חיישינן דלמא תעבור על התנאי אף דעשתה איסור למפרע מכש"כ דחיישינן שתבעול להיבם ואף דתחלת ביאה אסורה מ"מ בסוף ביאה תהיה מותרת למפרע וע"כ לא מצי להקשות רק ללוי. אמנם באמת נ"ל לדינא דאף לאחיו אסורה דכיון דבסוף ביאה תהיה מותרת חיישינן שתבעול לו. וכ"מ מסתימת הפוסקים שלא כ' חילוק זה, וא"ל א"כ אף בלא תנשאי לחוד תהיה אסורה לאחיו דשמא יבא עליה בע"כ וע"כ צ"ל דהגט בטל דאל"כ בע"כ הוי יבום כמ"ש לעיל וקשה על הפוסקים להיפך למה לא כ' דאסורה לאחיו. י"ל דכיון דאם תבעל לו יתבטלו קדושי אחיו תו לא רמיא קמיה כלל והוי כאשת אחיו שיש לו בנים וא"כ אף שבא עליה מ"מ לא קנה אותה בע"כ אף דקדושי אחיו הוי קדושין דלא רמיא קמיה כלל ולא קנה בע"כ. וזה י"ל אף לשיטת הר"מ. ולפ"ז י"ל היכא דאמר שלא תנשאי לפלוני דמותרת לכל ואף לאחיו של הנאסר כמ"ש מ"מ היכא דנשאת לאחר בחיי המגרש ואח"כ מת המגרש י"ל דאסורה להנשא לאחיו של הנאסר דבזה ודאי איכא למיחש לשמא ימות בלא בנים ויבא עליה היבם בע"כ כיון דממ"נ זקוקה לו אף אם יתבטל הגט דהא אחיו נשאה לאחר מיתת המגרש וקניה בע"כ ונמצא הגט בטל ובניה מבעלה הראשון שנשאה בחיי המגרש יהיו ממזרים כנ"ל לכאורה לדינא:

עוד ק"ל על התוס' דהו"מ להקשות לאשכוחי ט"ז נשים וליתני אשת אביו כגון שקדשה ראובן חוץ משמעון ולוי בניו ואח"כ קדשה שמעון חוץ מלוי או סתם ומת שמעון וייבם לוי צרתה דלדידיה ל"ה אשת אביו ופוטרת צרתה לאח"כ כשמת לוי ונפלה לפני יהודה דהוי צרת צרת אשת אביו ובזה ל"ש תי' תוס' דלאו משום א"א היתה אסורה ליהודה די"ל שכבר מת אביו רק משום אשת אביו אסורה לו:

דף פג.

גמ' אילימא בחוץ משרי שרי' ר"א. והקשה מהרש"ל ת"ל דבחוץ ל"ש לומר גט בטל ועיין פ"י נדחק הרבה בקושיא זו. ולענ"ד י"ל ע"פ שיטת הרמ"ה הביאו הטור באה"ע (סי' קל"ז) דפסק בע"מ שלא תהיה מותרת דהוי כמו חוץ, אבל למאן דמכשיר בחוץ ממילא אף ע"מ שלא תהיה מותרת מותר ובזה י"ל אם נשאת לזה גט בטל למפרע (ואף דאין לצייר נשואין בזה מ"מ צ"ל דרך נשואין) וע"כ הקשה בפשיטות משרי שרי ר"א וכיון דתנאו לא היה רק שלא תהיה מותרת מחמת הגט ובזה ממילא מותר משום נתרוקן כל האישות לשני. ואפשר שזה היה הוכחתו של הרמ"ה דזה הוי כמו חוץ:

דף פג:

ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות עיין בהרשב"א שהקשה דהא אם מכר הבית או שמת האב מותרת לילך ותי' בשם הרמב"ם כיון דכ"ז שהבית של אביה אין לה היתר ל"מ כריתות. והקשה עליו מהתוספתא ע"מ שלא תעלי באילן פלוני ובכותל פלוני נפל הכותל ה"ז מגורשת אף שאין לה היתר באילן ובכותל כ"ז שיעמוד. ולענ"ד יש לחלק באילן ובכותל עיקר הכוונה על העליה ומה לה אם תעלה ע"י אילן וכותל או ע"י דבר אחר ול"ש לומר שלא תהיה מותרת במאי שאסרה והוי כמו לא תשתי יין כ"י חיי פלוני דאף שבחיי פלוני תהיה אסורה ולא יהיה לה היתר לד"ז אפ"ה הוי כריתות דאין לה נפקותא בזה. ה"נ י"ל לענין עלייה על האילן והכותל דעיקר הנאתה היא העליי' ולא במאי שעולה על כותל זה דוקא, וכמעט יש הוכחה לזה מהתוספתא גופיה דקשה למה לא נקט דמגרושת תיכף כמו בכל תנאים שהם בקום ועשה דל"ח שתעבור על התנאי. ולפמ"ש י"ל דהו"א דאסר לה גוף העלייה על מקום זה דהו"א דאין ס' כלל לאסור לה דוקא אילן זה וכותל זה דאין בעליה זו יותר הנאה מעם דבר אחר וא"כ לעולם אגידא ביה ע"כ קמ"ל בנפל מותרת והיינו אפילו אם עלתה במקום זה דאין כוונתו רק על האילן

והכותל וממילא לא אגידא ביה לעולם כמ"ש. ול"ד ליין זה שכ' הר"מ דהתם יש לה הנאה מגוף השתיה ודוק. כנלענ"ד לפום רהיטא אף שלא עיינתי כעת בהתוספתא גופי':

שם תוס' ד"ה כל ימי חייכי. עיין מה שהקשו מיומא ולענ"ד נראה לחלק דוודאי היכא דהתנה ע"מ שלא תשתי יין כ"י חיי פלוני או כ"י חייכי י"ל שפיר דמגורשת דממ"נ אם מת הפלוני בחייה מגורשת מחמת התנאי של כ"י חיי פלוני ואף אם מתה היא בחיי פלוני מ"מ אינה צריכה להיות מגורשת מחמת שלא שתתה כ"י חייה רק מחמת התנאי של כ"י חיי פלוני דכיון שמתה נתקיים התנאי של כ"י חיי פלוני וא"כ אין נפקותא כלל במה שהתנה כ"י חייכי. אבל התם דאמר על מנת שתמות אחת מכם א"כ היכא דחברתה לא מתה רק היא מתה ואינה מגורשת מכח התנאי של מיתת חברתה כיון דחברתה קיימת ואינה מגורשת רק מחמת התנאי של מיתתה וזה התנאי הוי כמו כ"י חייכי כיון דעכשיו אינה מגורשת מחמת התנאי של מיתת חברתה רק מחמת מיתתה. וע"פ ס' זו יש להוכיח מה שנסתפק המל"מ באמר לה ע"מ שתתן לי ר' זוז או שלא תשתי יין כ"י חייכי עי"ש, דס"ס אם אינה נותנת לו ר' זוז אינה מגורשת רק מחמת התנאי של כ"י חייכי וע"כ אינה מגורשת, ואף שהיה באפשרות שתהיה מגורשת אם תתן לו ר' זוז הא התם נמי היתה אפשר להתגרש ע"י מיתת חברתה. ואפשר לומר דשאני התם דאינה בידה שתמות חברתה אבל התם בספיקו של המל"מ הוא בידה ליתן לו ר' זוז. מ"מ נלענ"ד דאין לחלק בכך [מלבד דהתם נמי מחוסר ממון] דבאמת לא תלוי כלל במאי שהוא בידה דהא כ"י חיי פלוני הוי כריתות אף שאין בידה, וא"כ צ"ל דהתם ביומא ה"ט כיון דבמאי שמגורשת עכשיו הוא תנאי של כ"י חייכי ה"ה בנדון של המל"מ:

דף פד.

ת"ר ה"ז גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני עד אמר ליה רבא לר"נ לו הוא דלא תנשא הא לאחר תנשא וכו' עיין במהרש"א, ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים דנהי דר"נ הוי ס"ל תנשא מ"מ וודאי דל"ה משום דמצי לקיומי לתנאה דהא לדידיה לא תצא לאחר שנשאת לאחר א"כ בע"כ הא דתנשא היינו משום דאפקעינהו רבנן לקידושין מיניה וא"כ אליבא דאמת דלא אפקעינהו רבנן לקידושין מנ"ל דס"ל לר"נ לאחר תנשא, ודוחק לומר דנהי דאמרינן לא תצא שלא להחזיק הלעז היינו בע"כ דבזה מחזקינן הלעז אבל מרצונם מותרת להנשא לאחר מלבד שזה דוחק קשה דלפ"ז ל"ה רבא מקשה מידי דאי לא יגרשה סוף סוף לא אתיא לידיה איסורא דאפקעינהו רבנן לקידושין, והיה נ"ל לפרש ע"ד מהרש"א דמדלא פי' ר"נ כפשטיה לא תנשא לאחר א"ו ס"ל דאי לא הוי אסורה לפלוני הוי מותרת

לאחר ע"כ צריך להשמיענו תחלה האיסור להפלוני וא"כ מוכח דלאחר תנשא גם י"ל דהוכיח רבא מדלא פי' ר"נ תיכף לא תנשא לו ואם נשאת לא תצא דזהו הפשוט דמהכ"ת לומר אפקעינהו וצ"ל דהיה קשה לו למה לא תני האיך הדין באחר ע"כ הוצרך לפרש דאפקעינהו רבנן לקידושין ולאחר תנשא, רק לפ"ז קשה האיך קאמר ר"נ אליבא דאמת דקאי הכל על הפלוני למה לא תני הברייתא הדין באחר וצ"ל כך דוודאי בתחלה היה סבור דהלעז הוא חשש גדול עד דמצינן למימר בשביל זה אפקעינהו וכו' ממילא הוי ס"ל דאף לאחר שנשאת לאחר אסורה לפלוני ודלא כסברת התוס' כיון דהוי חשש כ"כ אף לאחר שנשאת לאחר חיישינן ליה וע"כ בע"כ אסורה להנשא לאחר דלא מצי לקיומי לתנאה והוי קשה ליה למה לא תני הברייתא הדין באחר ע"כ הוצרך לומר אפקעינהו וכו' אבל לבתר דהדר ביה וס"ל דל"ה חשש כ"כ י"ל לאחר שנשאת לאחר ל"ח כלל וע"כ מותרת להנשא לאחר והוכיח רבא שפיר דס"ל לאחר תנשא.

אמנם י"ל בד"א עפ"מ שפסק הר"מ אם נשאת לאחר תצא והולד ממזר והשיג עליו הראב"ד תנשא לפלוני ותהיה מגורשת למפרע וכתב דהכי איתא להדיא בירושלמי וכתב הה"מ דרבינו ס"ל דהתנאי הוא שתנשא תיכף להפלוני ודבריו צ"ע דהא חזינן דבהו"א הוי ס"ל לרבא דמצי לקיומי לתנאה ומנ"ל דהדר ביה ומ"ש הה"מ דמשמע מדלא מפרש רבא להדיא שתנשא לאחר הרואה יראה שאין דקדוק זה כדאי להמציא לומר דרבא חזר בו ממאי דסבר מעיקרא גם לא כתב לפרש מדוע חלק על הירושלמי דוודאי דקדוק כזה אינו כדאי לחלוק על מה שנאמר בהדיא בירושלמי ונ"ל דיש מקום להוכיח פסק הר"מ וכשיטת הה"מ והירושלמי לשיטתו קאמר שפיר אבל לדידן יהיה מוכרח כפסק הר"מ ותחלה נאמר מה דקשה טובא בסוגיא זו חדא מ"ש התוס' הא כפינן ליה לגרש ועוד למה לא קאמר בקיצור בדידה קיימא לאנסובי וביותר תמוה לי דכי היכי דאי הוי בידה לאיגרושי הו"א דמותרת להנשא דבודאי תקיים תנאה וסמכינן עלה באיסור א"א דוודאי לא תנשא ותקיים התנאי. א"כ למה לא נסמך עלי' דידי' ג"כ שבוודאי יגרשנה כדי שתקיים התנאי ולא תהיה אצלו באיסור. וא"כ ל"ק כלל אטו בדידה תלוי דנהי דלא קיימא בדידה מ"מ סמכינן עלי' דידי' שוודאי לא יעשה איסור ויגרשנה שתקיים התנאי וצע"ג לענ"ד:

ומה שנלע"ד בישוב כל הקושית הנ"ל עפ"מ שנסתפק המל"מ (פ"ו מהלכות גירושין) לפ"מ דקי"ל האומר ללבלר כתוב גט לאשה דעלמא לכשאכנסנה לא הוי גט כיון שאין בידו לגרשה עכשיו. ונסתפק אם קידש מעכשיו ולאחר ל' יום אם יכול לגרשה עכשיו וכ' דמדברי הר"מ מוכח דיכול לגרשה אך נסתפק בתנאי התלוי במעשה אם יכול לגרשה

קודם קיום התנאי דכיון דבשעת גירושין הי' ספק דלמא לא תקיים התנאי ואין כאן קידושין וממילא הוי כמו אשה דעלמא. והנה לכאורה תמיה על המל"מ דנהירין לי' שבילי דשמעתא שלא הביא ראיי' מסוגיא זו דהא הכא משמע דאלו הוי בדידה קיימה להתגרש היתה מותרת להנשא לאחר על סמך שיגרשנה האחר ואח"כ תנשא לפלוני. ולפי דברי המל"מ נראה לכאורה דהגירושין לא מהני באופן זה דהא בשעת גירושין עדיין לא קיימה התנאי בנישואי הפלוני ואם לא תקיים התנאי לא תהיה אשתו כלל דאין הקידושין תופסין דהוי א"א. ולענ"ד אין שום ס' לחלק בין נדון של המל"מ דקיום התנאי לענין הקידושין ובין נידון דידן דקיום התנאי הוא לקיים הגט הקדום דס"ס אם לא תקיים התנאי אין כאן קידושין ולשיטת המל"מ גט כזה לא מהני כיון דבשעת כתיבת הגט אינה אשתו וודאי וצ"ע עליו ועיי"ש דסיים וצריך עוד להתיישב בכ"ז [שוב ראיתי בשעה"מ (מפ"ז מהלכות אישות) שהקשה קושיא זו על המל"מ]:

והנה מצד הס' נראה דיש עוד מקום לחלק ולהסתפק די"ל תנאי שיש בידה לקיים הוי כמו שקיימה ומהני כתיבת הגט קודם קיום התנאי וכמ"ש רש"י בפ' כל הגט דמש"ה כל תנאי דעלמא ל"ד לברירה דכיון דדעתה לקיימן ובידה לקיימן ע"כ לא שייכא כלל לברירה אבל תנאי שאין בידה לקיימו שייך לדין ברירה. וא"כ אף אנו נאמר דנהי דמוכח דאף תנאי דע"מ שתנשא לפלוני מהני [ובאמת צ"ע לשיטת רש"י וצ"ל דברייתא זו אתי' כמאן דאית ליה ברירה]. אך עכ"פ לספיקו של המל"מ י"ל דתנאי שאין בידה לקיימה ל"מ כתיבת הגט עכשיו כלל. ולפ"ז י"ל כל הקושית הנ"ל די"ל ה"פ בדידה קיימא לאגרושי לא מקשה דהגירושין אינם בידה די"ל כמ"ש לעיל דגם הוא מוכרח לקיום התנאי וע"כ בוודאי יגרשנה. רק דקושיית הגמ' בדידה קיימא ר"ל כיון דאין התנאי בידה להנשא לפלוני וע"כ ממילא אין הגירושין חלים כלל וע"כ קאמר בלשון בתמיה בדידה קיימא לאגרושי שיהיו הגירושין חלים. והנה לפ"ז י"ל בפשוט דזה טעמו של הר"מ דכ' בניה ממזרים ולא ס"ל דיכול לגרשה כמ"ש הראב"ד ז"ל ולא צריכין לס' ה"מ. אך עדיין צריכין לס' ה"מ דאל"כ קשה הא עדיין איכא לאשכוחי שתקיים התנאי לאחר מיתת השני. וצ"ל דהתנאי היה שתנשא תיכף לפלוני רק דארווחנא בזה דהיה ק"ל הא חזינן דרבא לא ס"ל הכי דהא הקשה בדידה קיימא משמע דמצד התנאי ל"ק לי' ולפ"ז י"ל דוודאי אי היה באפשרות שתנשא לאחר ושיתן לה גט ותנשא לפלוני הו"מ למימר דתנאו היה כך אבל עכשיו דהקשה רבא דא"א להנשא לאחר מקודם משום דא"א לגרשה וא"כ אף דמצי לאשכוחי לאחר מיתת השני מ"מ בזה אמרינן דוודאי לא היה כוונתו כך כיון דזה אין ביד אדם ודלמא לא ימות בחיי פלוני וע"כ הוצרך רבא לומר בדידה קיימא דע"כ

ממילא אמרינן דכוונתה היה להנשא בראשונה להפלוני רק דעדיין קשה מנ"ל להר"מ הא וי"ל דהוכיח כן דלפ"מ דמפרשינן קושי' רבא דהגט ל"מ כלל קשה לפ"מ דאסיק אם נשאת לאחר תצא וקשה הא הגט ל"מ כלל כמ"ש ולא הו"ל לאתקוני גט כזה דאתא לאקלקולי דהיינו שאם ימות המגרש הראשון ותנשא לאחר ודלמא אח"כ תנשא לפלוני ותהיה מקודשת למפרע להשני והגט לא אהני כלל ותהיה א"א למפרע להשלישי א"ו דהתנאי היה שתנשא בתחלה להפלוני וממילא אין קדושי השני חלים כלל רק דצריכ' גיטא מדרבנן כמ"ש הה"מ:

ולפ"ז י"ל ג"כ מ"ש הראב"ד דבירושלמי אי' מגרש השני ונושא הפלוני. הן אמת שלא מצאתי כן בירושלמי שלפנינו ועיין במגדול עוז. אך אם כוונת הראב"ד להירושלמי שהביא המ"ע לא היה צריך להביא מהירושלמי דהא ע"כ לא אסרינן להנשא להפלוני רק משום שלא יאמרו נשותיהם נותנין במתנה משמע דלולי זאת מותרת וא"כ מאי דמוכח מהירושלמי לפי' המ"ע מוכח ג"כ מתלמודא דידן וא"כ מוכרח שהיה כן בגי' הירושלמי שלפני הראב"ד. אך לפמ"ש א"ש דעיין במל"מ שכ' דדין זה תלוי בפלוגתא דר"י ור"ל בחולץ למעוברת דר"י ס"ל אמרינן אגלאי מלתא למפרע ור"ל ס"ל אגלאי מלתא למפרע ל"א ועיי"ש מ"ש ע"פ פי' הנמ"י ונדון דידן דמי לדהתם דמנא ידעינן שהיה בדעת פלוני שתנשא לו. וידוע דאנן קי"ל התם כר"ל וע"כ שפיר אמר רבא דגט כזה לא מהני אך הירושלמי פסק התם להדי' כר' יוחנן. וע"כ לדידיה מהני שפיר גט כזה. ולפי"ז י"ל ג"כ קושי' המהרש"א דרבא היה לו הוכחה דר"נ לא ס"ל כסברתו דהא ר"נ קאמר בתחלה לו לא תנשא ש"י נשותיהם וכו' ולאחר ל"ת שלא להחזיק הלעז כמ"ש רש"י וא"כ קשה בשלמא אם היה באפשרות שתנשא לאחר בהיתר רק שיגרשנה אח"כ שפיר הוצרכו חכמים לתקן דלא תצא שלא להחזיק הלעז אבל אי אמרינן כס' רבא דלפ"ז היה התנאי שתנשא בתחלה להפלוני דוקא ואי אפשר לה להנשא לאחר ממילא אין שייך לתקן דלא תצא דלא צריכנא לזה כלל כיון דבלא התקנה אין מקום כלל שתנשא לאחר א"ו דר"נ לא ס"ל כס' דרבא ושפיר אפשר להנשא לאחר והוצרכו לתקן דלא תצא שלא להחזיק הלעז, ועדיין דברים אלו בישוב קושי' המהרש"א צ"ע ודוק היטב בכ"ז:

דף צ.

מתני' בש"א לא יגרש וכו' הנה כבר כתבתי במ"א [בשו"ת ח"ש חלק אה"ע סי' פ"ה] בסוגיא זו. ותרצתי קושיית המהרמ"ש שהקשה לב"ש מגרושה דכתיב בכהן וא"ל בעבר וגירש א"כ תפשוט אבעיא דר"פ ועיי"ש מה שתרצתי בטוב טעם. אך לפ"מ שפי' רש"י

דאבעיא דר"פ קאי לענין אם צריך להחזירה ולעולם דגירושין מהני בל"ז ל"ק קושית הגאונים הנ"ל. אך המהרמ"ש דחה פי' רש"י דמהכ"ת לומר דצריך להחזירה יעיי"ש. ות"ל כן הקשיתי בהשקפה ראשונה וע"כ מפרש המהרמ"ש דאבעיא הוא אם מהני הגט. ולענ"ד יש לומר ראיה לפי' דלכאורה פשיטות רבא תמוה מדגלי רחמנא וכו' הא צריך לכתוב התם כל ימיו דלהוי לאו הניתק לעשה. וכ"ר שהקשה הפ"י ותי' תמוה מאוד דמה שתי' דכיון דבאמת הוי נל"ע למה לן הלאו כלל קשה דהא צריך אם ביטל העשה כדאי' במכות והיה נ"ל עפמ"ש כבר לעיל בסוגיא דתופס לבע"ח. ושם הבאתי הסוגיא דכ"מ דא"ר לא תעביד וכ' שם ליישב קושי' הבית מאיר שהקשה על קושיית התוס' בתמורה שהקשו לימא נ"מ בנשבע שלא לגרש והקשה הוא הא כ' התוס' בתחלת הסוגיא דגירושין איתקש למיתה ועיי"ש שנדחק. וכתבתי שם ליישב קושיתו דאליבא דאמת דהוי לאו הנל"ע לא צריכין לבא להההיקש. וא"ל א"כ למה בכהן לוקה ואינו מחזיר נימא דהגירושין לא מהני כלל ולא הוי גרושה כקושי' התוס' די"ל דע"כ לא אמר רבא דכ"מ דא"ר ל"ת אי עביד לא מהני רק היכא דלא הוי לאו הניתק לעשה וא"כ הדבר מצד עצמו אסור לעשות אבל היכא דהוי לאו הנל"ע א"כ אין הדבר מצד עצמותו אסור רק דצריך להחזירה וא"כ בישראל ודאי מהני דהא יכול להחזירה ולא עבר כלל וע"כ אף בכהן י"ל דמהני כיון דהמעשה גירושין מצד עצמותם אינם מנועים ולא דמיא לאינך דא"ר לא תעביד, ובזה יש ליישב מה שהקשיתי כבר בחי' פסחים מקנה חמץ בפסח נימא דלא מהני ודוק. אך עדיין צ"ע ממ"ד התם בסוגיא והרי גזל ומוכח דאף בגזל הוי שייך לומר א"ע ל"מ. וגזל הא הוי ניתק לעשה]. ולפ"ז מיושב היטב סוגי' הגמרא דר"פ הקשה לא מצא בה וכו' נימא דלא מהני כפי' מהרמ"ש ומוכח ג"כ דלא ס"ל ההיקש של גירושין למיתה ושני ליה רבא מדגלי רחמנא באונס דהוי לאו הנל"ע א"כ חזינן אף בגירש שלא כד"ת אין גוף הגירושין מנועים וע"כ לא אמרינן דלא מהני וה"ה בלא מצא בה לא ערוה ולא דבר ל"א דלא מהני וכיון דמהני שוב אינו צריך להחזירה כס' מהרמ"ש דמהכ"ת הא ומדוקדק בזה לשון הגמ' דלא קאמר מדגלי רחמנא באונס מכלל דבעלמא. רק סתם התם הוא דגלי. ולפמ"ש י"ל ודוק]:

שם תוס' ד"ה בית שמאי וכו' הקשו דר"ע בע"כ כב"ש ס"ל דאל"כ דבר למה ליה להקדיחה תבשילו. דהא אפילו מצא אחרת נאה הימנה מצי לגרשה [ונ"ל להוכיח מדבריהם דס"ל כמ"ש הרי"ף בתשובה בפי' הסוגיא דר"פ האשה שנפלו דיותר נוח לומר על תנא דס"ל דעת שלישית דלא כב"ש ודלא כב"ה מלומר דס"ל דוקא כב"ש משום דב"ש במקום ב"ה אינה משנה דהא הכא לא קשיא להתוס' דר"ע הוי דלא כב"ש ודלא כב"ט

וא"כ אי הוי אמרינן כמו בעלמא דר"ע ס"ל לא נחלקו ממילא גם קושייתם לק"מ דס"ל כב"ש. דהא ס"ל דלא נחלקו א"ו דס"ל להתוס' כשיטת הרי"ף הנ"ל וא"כ הא דהוי דלא כב"ש ולא כב"ה ל"ק להו ולא הקשו רק דבדרשא דערות דבר ס"ל כב"ש דוק]:

ולעיקר קושייתם י"ל דס"ל לר"ע דאף ב"ה הוי דרשי כמו ב"ש ערוה בדבר רק דקשיא ליה קושיית הירושלמי ולא ניחא ליה לומר לעבור בשני לאוין ע"כ הוצרך לדרוש או ערוה או דבר. אבל לפ"מ דס"ל לר"ע לדרוש כי בלשון או ואפילו מצא אחרת וכו' ממילא ל"ק קושיית הירושלמי דהוצרך לכתוב לא יוכל וכו' בגירשה משום מצא אחרת וע"כ שפיר מצינן לדרוש כב"ש ערוה בדבר וא"ש. ואין לומר דגלי רחמנא רק לכאורה הא ליתא דלר"ע ממילא ל"ק קושי' הירושלמי דהא ר"ע ס"ל אין קידושין תופסין בח"ל ובקידושין (דף ס"ח ע"א) קאמר הגמ' הכל מודים במחזיר סוטתו דקדושין תופסין ועיי"ש בתוס' שהעלו דאף לר"ע אם גירש סוטתו וחזר וקידשה תופסין הקידושין ואם קידשה אחר וגירשה וחזר וקידשה הבעל הראשון אין קידושין תופסין וא"כ ממילא ל"ק קושיית הירושלמי לשיטת ר"ע דהא הוצרך לכתוב לא יוכל בעלה הראשון להורות שיש לאו מיוחד בזה שגירשה אחר וע"כ אין קידושין תופסין דמשום לאו דסוטה הוי הקדושין תופסין:.

אמנם נ"ל דלכאורה קשה על תי' הירושלמי לעבור עליה בב' לאוין. האיך יוכל לחול האיסור דמחזיר גרושתו על לאו דסוטה הקדום לפ"מ דקי"ל אין אחע"א רק בכולל או מוסיף והכא ל"ה לא כולל ולא מוסיף וא"כ האיך מצינן למימר לעבור בב' לאוין דאיסור מחז"ג חל על איסור סוטה. א"כ נילף מינה וכעין שהקשה התוס' בחולין (פ' גה"נ דף ק"א ע"ב) יעיי"ש. וצ"ל דבאמת ב"ש ס"ל אחע"א ולפ"ז י"ל דה"ט דב"ה דלא דרשו כמו ב"ש ערוה בדבר דס"ל אין אחע"א וקשה קושיית הירושלמי ולפ"ז מיושב גם לר"ע עיין תוס' פ' גה"נ דס"ל לר"ע אין אחע"א אפילו בכולל. וא"כ י"ל ג"כ דס"ל דה"ט דב"ה דלא דרשי כמו ב"ש דאי אין אחע"א ממילא אף הקדושין תופסין דזה לא מקרי אפילו איסור כולל רק חמור קצת ור"ע לית ליה אפילו כולל באיסור חמור יעיי"ש. וכיון דזכינו לדין דה"ט דב"ה ממילא לר"ע דל"ק מלא יוכל לשלחה כיון דס"ל אפילו מצא אחרת נאה הימנה שפיר מצי לדרוש ערוה בדבר כב"ש דאף ב"ה לא הוי פליגא אי הוי סברי כר"ע. ולפ"ז י"ל מה דקשיא על תוס' שכ' דר"ע כב"ש וקשה לדידהו מהירושלמי שהביא הרשב"א דאתיא ר"א כב"ה. ולקושי' הרשב"א על הירושלמי למה לא קאמר אתיא ר"ע כטעמי' דנפשי' הו"מ למימר דאי הוי ניחא לב"ה למדרש כזקנים הראשונים בע"כ הוי דריש כי בלשון דהא כי היכי דלא לדחות דרשא דזקנים ראשונים ע"כ הוכרח הירושלמי לומר

דאף לב"ה ליכא למימר כדרשא דזקנים ראשונים. אבל לפמ"ש התוס' דר"ע כב"ש הדרי הקושיא לדוכתיה. אך לפמ"ש א"ש דאי לא הוי דריש בלשון א"נ רק בלשון דהא והוי קשה מלא יוכל לשלחה ממילא היה מוכרח לדרוש כב"ה וע"כ קאמר הירושלמי שפיר דר"ע דחה דרשא דזקנים הראשונים אפילו לב"ה:

ולפ"ז דר"ע כב"ש י"ל ג"כ קצת קושי' התוס' ריש סוטה על הירושלמי דס"ל מש"ה סבר ר"א חובה דסבר כב"ש והקשו דא"כ למה קאמר ר"ע חובה יעי"ש. ולפ"ז י"ל דלכאורה קשה כאן על הברייתא ע"ב זו מצוה מ"ה לגרשה וקשה מנ"ל הא. והיה נ"ל דלב"ה כיון דדרשינן או ערוה או דבר ואילו הוי כ' הכי היה מוכח דערוה דהיינו פריצות מצוה לגרשה כיון דלא דרשינן ערוה בדבר הוי אמרינן דמיירי בפריצות בעלמא כמו שהארכתי במ"א [בספר שו"ת ח"ש חלק אה"ע סי' פ"ה] ונהי דמוכח לדרוש ערוה בדבר מדלא כתיב בהדיא או דבר מ"מ כיון דדרשינן או דבר דהוי כמו דכתיב או מדלא כתיב בדבר שמעינן תרווייהו כנלענ"ד מוכרח. ולפ"ז י"ל הא דס"ל לר' יהושע רשות משום דסבר כב"ה לאו משום דבפריצות מצי לגרשה דהוי כמו הקדיחה תבשילו. דהתם שאני דשונאה ואין אדם דר וכו' וכמ"ש הפ"י אבל בפריצות כיון די"ל שאינו שונאה ל"מ לגרשה וצריך לקנאות אותה רק כיון דסבר כב"ה ממילא מוכח דבפריצות מצוה לגרשה כדאי' בברייתא להדיא. אך כ"ז לב"ה אבל ר"ע דדריש ערוה בדבר א"כ לא מוכח דבשביל פריצות מצוה לגרשה די"ל דוקא אם לא מצאה חן בעיניו דאז יש לו קצת שנאה או ערוה בדבר שאסורה לו וכעין שכ' הפ"י וע"כ במצא בה פריצות חובה לקנאות אותה ע"כ קאמר ר"ע חובה ודוק היטב בכ"ז כי קצרתי מאוד ועיין בכ"ז הדק היטב כי ת"ל הדברים נכונים. וסיימתי בעזה"י מס' גיטין יום א' כ"ב טבת תקס"ג לפ"ק: